

Kansen en voorwaarden voor verweving voor natuur en milieu

DEEL I STUDIEDOCUMENT

30 juni 2009

2009|v

Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen

Kansen en voorwaarden voor verweving voor natuur en milieu

DEEL I EINDRAPPORT

Studie van 30 juni 2009

uitgevoerd door Resource Analysis

in opdracht van de Minaraad

2009|v

D/2009/7080/sv
Overname wordt verwelkomd, mits bronvermelding
© 2009 Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen

INHOUD

Voorwoord ix

1.	Inleiding.....	1
2.	Onderzoeksaanpak	3
2.1	Inleiding.....	3
2.2	Luik 1: definiëren en operationaliseren van kernbegrippen	4
2.3	Luik 2: in kaart brengen van kansen en voorwaarden voor verweving	5
2.4	Luik 3: formuleren van conclusies en aanbevelingen en oppervlaktedoorrekening.....	6
3.	Verwevingsconcept.....	9
3.1	Inleiding.....	9
3.2	Overzicht van verweving in de literatuur	9
3.3	Sleutelaspecten van het verwevingsconcept	12
3.4	Besluit ‘verwevingsconcept’	13
4.	Functies van natuur en milieu voor verweving	15
4.1	Inleiding.....	15
4.2	Indeling van de functies van natuur en milieu ten voordele van twee systemen: het ecologische en het menselijke systeem.....	16
4.2.1	Functies voor het ecologische systeem.....	17
4.2.2	Functies voor het menselijke systeem.....	17
4.2.3	Functies voor het menselijke/ecologische systeem.....	18
4.3	Nut van de functie-indeling natuur en milieu in het kader van de verkenning van mogelijkheden van verweving.....	19
5.	Indeling van grondgebonden functies en gebruiksvormen die in aanmerking komen voor verweving met natuur en milieu	20
5.1	Inleiding.....	20
5.2	Classificatie van functies en gebruiksvormen per hoofdfunctie	21
5.3	Nut van de indeling van grondgebonden functies en gebruiksvormen in het kader van de verkenning van mogelijkheden van verweving.....	22
6.	Mogelijkheden, randvoorwaarden en knelpunten voor verweving van functies en gebruiksvormen met natuur en milieu	24
6.1	Inleiding.....	24
6.2	Instrumenten voor verweving	24
6.3	Resultaten van de doelgroepgesprekken	27
6.3.1	Mogelijkheden voor verweving met natuur in bestemming X	27
6.3.2	Verwevingsbestemming.....	34
6.3.3	Bestemming natuur.....	35

6.4	Conclusies doelgroepengesprekken	36
6.4.1	Meerwaarde van natuur voor de andere grondgebonden functies	36
6.4.2	Mogelijkheden en kansen voor verweving met natuur en milieu	37
6.4.3	Randvoorwaarden en knelpunten voor verweving met natuur en milieu	38
7.	Juridische aanbevelingen	39
7.1	Inleiding	39
7.2	Conclusies ruimtelijke ordening	39
7.2.1	Samenvatting van de potenties voor verweving	39
7.2.2	Knelpunten voor natuurverweving	41
7.2.3	Verbeterpunten/voorstellen	42
7.2.4	Zijn de geanalyseerde instrumenten bruikbaar in het licht van de voorstellen van de doelgroepen?	44
7.3	Conclusies en aanbevelingen sectorale wetgeving	48
7.3.1	Sectorwetgeving inzake natuur/ bos/ water	48
7.3.1.1	Samenvatting van de potenties voor verweving	48
7.3.1.2	Vastgestelde knelpunten inzake verweving	51
7.3.1.3	Verbeterpunten/voorstellen	53
7.3.1.4	Zijn de geanalyseerde instrumenten bruikbaar in het licht van de voorstellen van de doelgroepen?	55
7.3.2	Conclusies sectorwetgeving milieu algemeen	57
7.3.2.1	Samenvatting potenties voor natuurverweving	57
7.3.2.2	Knelpunten voor natuurverweving	59
7.3.2.3	Verbeterpunten/voorstellen	61
7.3.2.4	Zijn de instrumenten bruikbaar in het licht van de voorstellen van de doelgroepen?	62
7.3.3	Conclusies sector wetgeving land	63
7.3.3.1	Samenvatting potenties voor natuurverweving	63
7.3.3.2	Knelpunten voor natuurverweving	63
7.3.3.3	Verbeterpunten/voorstellen	64
7.3.3.4	Zijn de instrumenten bruikbaar in het licht van de voorstellen van de doelgroepen?	64
7.4	Conclusies privaatrechtelijke instrumenten	65
7.4.1	Samenvatting van de potenties voor verweving	65
7.4.2	Vastgestelde knelpunten inzake verweving	68
7.4.3	Verbeterpunten/voorstellen	69
7.4.4	Zijn de geanalyseerde instrumenten bruikbaar in het licht van de voorstellen van de doelgroepen?	71
8.	Doorvertaling naar concrete oppervlaktecijfers	74
8.1	Inleiding	74
8.2	Sectoren betrokken bij de oppervlakte-doorrekening	75

8.3	Mogelijkheden / Oppervlakte potentie verweving per sector	77
8.3.1	Landbouw	77
8.3.2	Wonen	80
8.3.3	Industrie – Bedrijven	84
8.3.4	Bos.....	89
8.3.5	Recreatie	90
8.3.6	Gemeenschapsvoorziening	92
8.3.7	Overige	93
8.3.8	Transport en vervoer	94
8.3.8.1	Waterwegen	95
8.3.8.2	Spoorwegen	95
8.3.8.3	Autowegen	95
8.3.9	Defensie.....	96
8.3.10	Ontginning	97
8.3.11	Bufferzones.....	99
8.3.12	Stortgebieden	99
8.3.13	Overstromingsgebieden.....	100
8.4	Mogelijkheden / Oppervlakte potentie verweving op basis van specifieke instrumenten	102
8.4.1	Ruimtelijke uitvoeringsplannen	103
8.4.2	Inrichtingsprojecten Vlaamse Landmaatschappij (VLM).....	103
9.	Aanbevelingen Ruimtelijk beleidskader.....	106
9.1	Situering van het planningsinstrumentarium	106
9.2	Analyse huidig planningskader voor natuur en natuurverweving.....	106
9.3	Voorstel aangepast planningskader.....	108
9.3.1	Ruimtelijke verwevingstypes.....	108
9.3.2	Concrete aanbevelingen met betrekking tot de ruimtelijke structuurplannen	110
9.3.3	Aanbeveling met betrekking tot ruimtelijke uitvoeringsplannen	111
9.3.4	Aanbeveling met betrekking tot stedenbouwkundige verordening	112
9.4	Aanbeveling met betrekking tot grond- en pandenbeleid.....	112
9.5	Afstemming ruimtelijkeordeningswetgeving en milieu- en natuurwetgeving	112
10.	Algemeen besluit.....	114
10.1	Het juridisch instrumentarium maakt ‘verweving’ mogelijk.....	114
10.2	Realisatie en afdwingbaarheid van verweving met natuur en milieu ligt echter moeilijk	116
10.2.1	Discrepantie tussen ruimtelijkeordeningswetgeving en sectorale wetgevingen.....	116

10.2.2	Gebrek aan realisatie – uitvoering van instrumenten en plannen voor het realiseren van verweving met natuur en milieu	117
10.2.3	Problemen met betrekking tot de afdwingbaarheid van verweving	119
10.2.4	Problemen met betrekking tot opvolging en handhaving	120
10.3	Hoe ‘verweving’ best realiseren d.m.v. bestaand en nieuw instrumentarium?	121
10.3.1	Verweving realiseren door verplichting	121
10.3.2	Verweving realiseren door vrijwilligheid van initiatieven	123
10.4	Prioriteitenstelling	125
10.4.1	Verwevingstypetabel	127
Referentielijst		129
Bijlage A	Overzicht van de instrumenten voor verweving als input voor de doelgroepengesprekken	A-1
Bijlage B	Achtergrondinformatie natuurindicatoren	B-1
Bijlage C	Achtergrondinformatie instrumenten VLM	C-1

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1:	Drie luiken van de onderzoeksaanpak.....	4
Figuur 2:	Functies van natuur en milieu in het kader van verweving	15
Figuur 3:	Functies van natuur en milieu voor het ecologische en het menselijk systeem.....	17
Figuur 4:	Indeling van grondgebonden functies en gebruiksvormen	21
Figuur 5:	Inzetbare instrumenten volgens bestemming	25
Figuur 6:	Verdeling van de oppervlakten per sector	76

LIJST VAN TABELLEN

Tabel 1:	Overzicht van definities van verweving in de literatuur	10
Tabel 2:	Te onderscheiden aspecten in het verwevingsconcept	12
Tabel 3:	Meerwaarde van verweving met natuur voor de andere grondgebonden functie	36
Tabel 4:	Vertaling intensiteit van grondgebonden activiteit naar potenties voor verweving	74
Tabel 5:	Sectoren en aanduiding relevantie van mogelijke oppervlakedoorrekening	75
Tabel 6:	Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de landbouwsector	77
Tabel 7:	Oppervlakte in landbouwgebruik met hoge natuurwaarden	78
Tabel 8:	Overzicht beheerovereenkomsten met gerealiseerde oppervlakte	79
Tabel 9:	Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de sector 'wonen'	80
Tabel 10:	Totale en nog onbebouwde oppervlakte in woonuitbreidingsgebieden (toestand 2007)	83
Tabel 11:	Aanbod bouwpercelen in woongebieden van het Vlaamse Gewest (toestand 01/04/2006)	83
Tabel 12:	Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de sector 'industrie'	84
Tabel 13:	Stand van zaken bedrijventerreinen op Vlaams niveau (toestand 26/03/2008)	87
Tabel 14:	Oppervlakte bedrijventerreinen	88
Tabel 15:	Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de sector 'bos'	89
Tabel 16:	Overzicht oppervlakten bos met bosbeheerplan	90
Tabel 17:	Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de sector 'recreatie'	91
Tabel 18:	Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de sector 'gemeenschapsvoorziening'	92
Tabel 19:	Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de sector 'overige'	94
Tabel 20:	Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de sector 'transport'	94
Tabel 21:	Lengte waterlopen Vlaamse Hydrologische Atlas (toestand 2008)	95
Tabel 22:	Lengte en oppervlakte-inschatting van wegbermen	96
Tabel 23:	Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de sector 'defensie'	96
Tabel 24:	Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de sector 'ontginning'	97

Tabel 25:	Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de sector 'bufferzone'	99
Tabel 26:	Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de sector 'stortgebieden'	99
Tabel 27:	Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de overdruk 'overstroming'	100
Tabel 28:	Oppervlakte overstromingsgevoelige gebieden	102
Tabel 29:	Oppervlakte effectieve overstromingsgevoelige gebieden over de verschillende sectoren	102
Tabel 30:	Overzicht van de evolutie van de ruimteboekhouding in het Vlaamse Gewest, gebaseerd op volledig afgeronde planningsprocessen, in ha (periode 1994-2007).	103
Tabel 31:	Oppervlakten natuurinrichtingsprojecten (toestand mei 2009).	104

VOORWOORD

Voorliggend document is het eindrapport voor de opdracht 'Studie en procesbegeleiding kansen en voorwaarden voor verweving van natuur en milieu', uitgevoerd in opdracht van de MINA-raad.

Het betreft een eindrapport in die zin dat alle onderzoeksresultaten van tijdens de hele opdracht zijn opgenomen. De resultaten van de eerste fasen van de opdracht werden eerder gerapporteerd (eerste en tweede tussentijds rapport) en besproken met de stuurgroep. In deze rapportage werd rekening gehouden met de opmerkingen die door de leden van de stuurgroep werden geformuleerd.

1. INLEIDING

Beschikbare ruimte is schaars in Vlaanderen. Verweving, zoals dit wordt beschreven in het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (I), staat daarom centraal binnen de visie op de ruimtelijke ontwikkeling van het Vlaamse Gewest. Het verwevingsvraagstuk draait om de vraag hoe we om kunnen gaan met de beschikbare schaarse ruimte, binnen het kader van de steeds veranderende eisen die de verschillende maatschappelijke sectoren en functies aan de ruimte stellen.

De Minaraad merkt in haar dagelijkse werkzaamheden dat er problemen en knelpunten ontstaan bij het in praktijk brengen van het begrip 'verweving'. Er wordt vaak voornamelijk gefocust op het gewoon samenbrengen van functies, zonder echt oog te hebben voor de ruimtelijke meerwaarden die met de verweving van functies gepaard kunnen gaan.

Door de Minaraad is binnen dit kader een opdracht uitgeschreven met als doelstellingen:

1. Een gedragen **visie** te bekomen **m.b.t. kansen, mogelijkheden en randvoorwaarden voor verweving voor natuur en milieu**, met het oog op het leveren van een bijdrage in het toekomstige debat in het kader van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen II en;
2. **Aanbevelingen** te formuleren **op maat van ruimtelijke planning en regelgevingen** hoe deze kansen en randvoorwaarden voor verweving ondersteund, versterkt en geoptimaliseerd kunnen worden.

Om tegemoet te komen aan deze doelstelling, werd er een methodiek uitgewerkt waarbij er steeds terugkoppeling voorzien wordt, hetzij naar de stuurgroep, hetzij naar het bredere veld (de doelgroepen). Een eerste afbakening van het verwevingsbegrip, de functies van natuur en milieu en de 'andere functies en gebruiksvormen' maakt de scope van deze studie duidelijk. Bovendien blijkt hier reeds dat de aanbevelingen zich niet alleen op maat van de ruimtelijke planning zullen situeren. Ook sectorinterne en organisatorische aanbevelingen (m.b.t. samenwerking, het vastleggen van afspraken,...) leveren hun bijdrage tot verweving van natuur en milieu met andere functies en gebruiksvormen.

Beleidskader

Het kader van deze studie wordt gevormd door de discussie over het verwevingsbegrip, de ruimteboekhouding en het 'bestemmingsbeleid' in het kader van de opmaak van het RSV II. Het belangrijkste beleidskader is dus dat van de ruimtelijke ordening.

De term verweving – die nog bekend staat onder andere synoniemen, zoals functiecombinaties of multifunctioneel ruimtegebruik – wordt in het RSV als volgt gedefinieerd: "... het in elkaars nabijheid brengen van functies en activiteiten op een dusdanige wijze dat er een ruimtelijke meerwaarde, vormen van synergie en een complementariteit ontstaat."

In het gezamenlijk advies van de Minaraad en de SERV (juli 2004)¹ in het kader van het nieuwe Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV II) wordt meer aandacht gevraagd voor de *kwaliteit* van ruimte, i.p.v. opnieuw te veel te focussen op hectaren en vierkante meters.

Gezien de focus op kwaliteit van de ruimte, meer bepaald een kwalitatieve omgeving voor natuurlijke elementen en processen, is niet enkel het beleidskader van ruimtelijke ordening,

¹ Advies van 1 juli 2004 'Krachtlijnen voor de verdere ontwikkeling van de ruimtelijke structuurplanning in Vlaanderen: naar een nieuw RSV in 2007', Minaraad

maar ook dat van natuur, milieu, economie (industrie), landbouw en wonen van belang. Kansen voor verweving schuilen immers niet enkel in de ruimtelijke ordening, maar eveneens in het beheer van de ruimte.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt de aanpak van de studie toegelicht. In de volgende hoofdstukken (3 & 4) wordt ingegaan op de afbakening van het verwevingsbegrip en de functies van natuur en milieu voor verweving (luik 1 van de opdracht). In hoofdstuk 5 wordt een overzicht gegeven van de grondgebonden functies van natuur en milieu. In hoofdstuk 6 worden de resultaten met betrekking tot de resultaten van de doelgroepengesprekken besproken met een focus op de mogelijkheden, kansen en knelpunten voor verweving met natuur en milieu (luik 2 van de opdracht). Hoofdstukken 7 t.e.m. 8 focussen tot slot op de aanbevelingen die het projectteam doet m.b.t. de verweving van natuur en milieu (luik 3 van de opdracht).

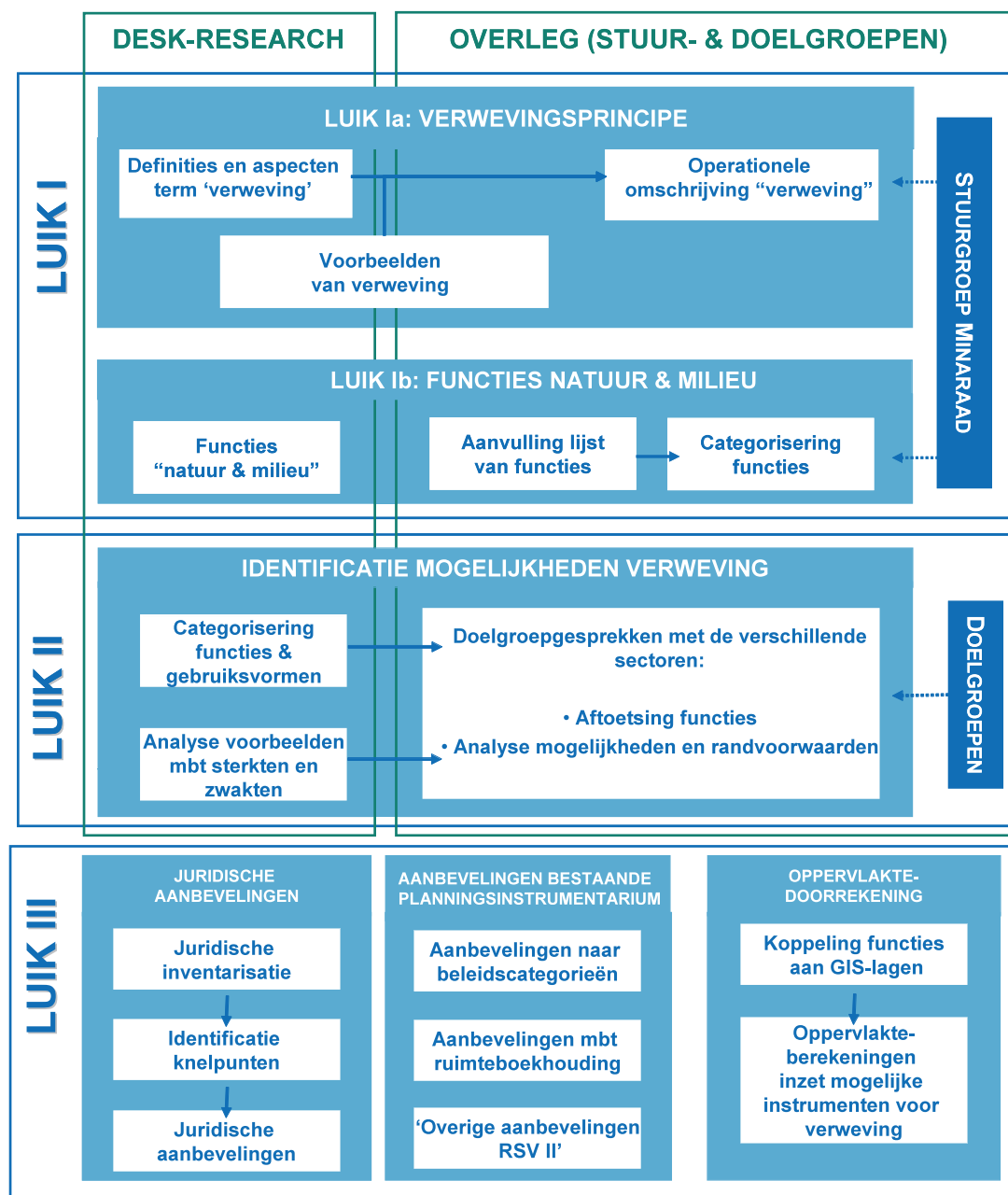
2. ONDERZOEKSAANPAK

2.1 Inleiding

De aanpak omvatte drie onderzoeksluiken die achtereenvolgens doorlopen worden om de resultaten van de studie te bereiken. De aanpak wordt in Figuur 1 schematisch voorgesteld.

De volgende uitgangspunten voor de uitwerking van de opdracht waren leidend voor dit plan van aanpak:

- Er zijn **verschillende soorten 'verweving' en verschillende gradaties**. Verweving moet/kan niet overal op dezelfde manier en met dezelfde gradatie zijn. Een omschrijving van (de sleutelementen van) het begrip is echter wel noodzakelijk en gebeurt dan ook in het begin van de studie.
- De opdracht heeft een heel **praktische insteek**. Het gaat er niet om het ontwikkelen van nieuwe theoretische concepten, wel om "praktijkgericht" na te denken over kansen en randvoorwaarden voor verweving van natuur en milieu met andere vormen van grondgebruik of grondgebonden functies. Voor de studie wordt daarom (naast een theoretische analyse) ook vertrokken vanuit praktische voorbeelden.
- Als resultaat van de studie beogen we een '**gedragen visie**' over de verwevingsmogelijkheden. Overleg is daarvoor van belang voor het aanleveren van input voor het invullen van de doelstellingen. De stuurgroep neemt hierbij een centrale rol in. Daarnaast wordt in de tweede fase, een breder overleg opgezet om een beeld te krijgen van de ideeën van andere deskundigen, betrokkenen, ... De aanbevelingen van de studie werden door het projectteam opgesteld.

Figuur 1: Drie luiken van de onderzoeksaanpak

2.2 Luik 1: definiëren en operationaliseren van kernbegrippen

Doelstelling

Doel van Luik 1 was enerzijds een consensus bereiken over de term 'verweving' en meer bepaald 'verweving voor natuur en milieu' en wel zodanig dat de term praktisch gebruikt kan worden in het vervolg van de studie. Daarnaast diende een afbakening te gebeuren van de functies van natuur & milieu die meegenomen moeten worden.

Werkwijze

De werkwijze die gevolgd werd in deel 1 om tegemoet te komen aan de doelstelling omvat de volgende activiteiten

1. Het uitvoeren van een literatuurstudie om de verschillende definities en sleuteltermen die verband houden met het verwevingsbegrip in kaart te brengen;
2. Het opmaken van een overzicht van mogelijk functies voor natuur en milieu;
3. Het verzamelen van een aantal voorbeelden van verweving met natuur en milieu door de stuurgroep en het projectteam;
4. Het uitwerken van een analysekader dat gebruikt kan worden voor de analyse van de verschillende voorbeelden;
5. Het organiseren van een werksessie met de stuurgroep waar de verschillende voorbeelden aan de hand van het ontwikkelde analysekader geanalyseerd worden.

Op basis van deze werkzaamheden is er door het projectteam een voorstel voor conclusie met betrekking tot de term verweving, de functies van natuur en milieu en een selectie van geanalyseerde voorbeelden uitgewerkt. In luik 2 worden deze definities en voorbeelden gebruikt om de kansen en knelpunten van verweving met natuur en milieu te onderzoeken.

De resultaten van dit luik zijn terug te vinden in de hoofdstukken 3 en 4 van dit eindrapport.

2.3 Luik 2: in kaart brengen van kansen en voorwaarden voor verweving

Doelstelling

Het doel van het tweede luik van de studie was het verkennen en in kaart brengen van de mogelijkheden en randvoorwaarden voor verweving in de praktijk. De mogelijkheden werden breed afgetoetst bij de 'andere sectoren'.

Werkwijze

Als basismethodiek voor de verkenning van de mogelijkheden voor verweving met natuur en milieu werd de techniek van 'appreciërende bevraging / appreciative inquiry' gebruikt. Voor een aantal voorbeelden werd geanalyseerd wat de kenmerken zijn die ervoor zorgen dat het voorbeeld (met succes) een bijdrage levert tot verweving met natuur en milieu. De verschillende voorbeelden (instrumenten) werden in kaart gebracht en gesitueerd ten opzichte van elkaar.

Voor de bevraging werden een aantal overlegmomenten georganiseerd. Er werden aparte overlegmomenten georganiseerd met de verschillende sectoren. De aanwezigen moesten geen voorkennis hebben van de concepten van verweving, e.d. Belangrijk is wel dat men buiten de 'kaders van nu' kon denken.

Ter voorbereiding van het 'sectoroverleg' werd voor elk van de sectoren een presentatie van de voorbeelden en een vragenlijst opgesteld. De presentatie is gebaseerd op de oefening door het projectteam uitgevoerd tijdens stap 1 en werd door de opdrachtnemer gebruikt als leidraad voor de opzet van de discussies. Binnen het sectoroverleg werden de ideeën van de opdrachtnemer afgetoetst (vb. Kunnen voor (nieuwe) woonverkavelingen afspraken worden gemaakt over het % 'natuur' (cfr. bij haven natuurlijk?),...) en werd dieper ingegaan op de randvoorwaarden vanuit de sector, andere mogelijke invullingen, enzovoort.

De resultaten van dit luik van de studie zijn terug te vinden in Hoofdstukken 5 en 6.

2.4 Luik 3: formuleren van conclusies en aanbevelingen en oppervlakte-doorrekening

Doelstelling

De doelstelling van het derde luik was het formuleren van aanbevelingen op 3 vlakken:

- Ruimtelijke aanbevelingen voor het RSV II en het ruimtelijkeordeningsbeleid in het algemeen;
- Het juridische;
- Doorvertaling van de mogelijkheden in oppervlakte cijfers.

Deze doelstelling werd door ons geïnterpreteerd als een deel juridische aanbevelingen en een deel beleidsmatige aanbevelingen m.b.t. het bestaande planningsinstrumentarium. Daarnaast werd er een berekening gemaakt van wat deze mogelijkheden (theoretisch) zouden betekenen in oppervlaktecijfers indien toegepast in Vlaanderen.

Werkwijze voor het formuleren van aanbevelingen m.b.t. het ruimtelijkeordeningsbeleid

Alvorens in te zoomen op de juridische instrumenten die gebruikt kunnen worden voor het realiseren van verweving, werd het ruimtelijke beleidskader geschetst en geanalyseerd.

Hierbij werd gefocust op:

- De afstemming tussen de ruimtelijkeordeningswetgeving en de milieu- en natuurwetgeving;
- Aanbevelingen m.b.t. de ruimtelijke structuurplannen. Hierbij komt zowel de verweving aan bod in kwantitatieve termen (wat met het begrip ruimteboekhouding wanneer gesproken wordt over verweving met natuur en milieu) als verweving in kwalitatieve termen (formuleren van kwalitatieve eisen);
- Aanbevelingen m.b.t. ruimtelijke uitvoeringsplannen in termen van het verweven van grondgebonden functies met natuur en milieu;
- Aanbevelingen m.b.t. het gebruik van stedenbouwkundige verordeningen voor het realiseren van verweving met natuur en milieu; en
- Aanbevelingen m.b.t. het grond- en pandenbeleid.

De resultaten van dit deel van het onderzoek staan weergegeven in Hoofdstuk 9.

Werkwijze voor het formuleren van juridische aanbevelingen

De juridische aanbevelingen vertrekken vooreerst vanuit een analyse van de bestaande ruimtelijkeordeningswetgeving: het decreet van 18 mei 1999 betreffende de ruimtelijke ordening (DRO). Hierbij wordt reeds rekening gehouden met de op til zijnde wijzigingen van het zgn. 'aanpassings- en aanvullingsdecreet'. Aanvullend hierbij wordt een overzicht gegeven van de sectorwetgeving inzake (inzonderheid de natuurgerelateerde wetgeving) die een impact heeft op de mogelijkheden die bestaan vanuit de ruimtelijke ordeningswetgeving. Het gaat hierbij vooral over wetgeving die bepaalde natuurwaarden beschermt, ook buiten de gebieden die volgens de ruimtelijke bestemmingsplannen als natuurgebied zijn beschermd.

De analyse heeft betrekking op de mogelijkheden die het DRO nu reeds biedt om tot natuurverweving te komen, zowel op het niveau van vergunningverlening (stedenbouwkundige vergunningen en verkavelingsvergunningen) als op het vlak van ruimtelijke planning (stedenbouwkundige verordeningen, ruimtelijke structuurplannen en ruimtelijke uitvoeringsplannen). Hierbij wordt ook gekeken naar de bestaande bepalingen in het RSV en in de 'standaardtypevoorschriften' voor gewestelijke RUP's.

De juridische principes uit die analyse worden kort toegepast met het oog op de haalbaarheid of wenselijkheid van de voorstellen uit de doelgroepen en van de voorgestelde instrumenten alsook voor de door de doelgroepen aangehaalde knelpunten.

Uit dit alles worden juridische conclusies getrokken. Meer bepaald zal worden vastgesteld of er al dan niet wijzigingen in de wetgeving noodzakelijk of wenselijk zijn om de mogelijkheden voor natuurverweving te stimuleren.

De resultaten van dit onderzoek worden weergegeven in een afzonderlijke rapportage (Deelrapport Juridische Aanbevelingen). De conclusies van het onderzoek staan weergegeven in Hoofdstuk 7 van dit rapport.

Werkwijze voor het doorvertalen naar concrete oppervlaktecijfers

Voor het doorvertalen naar concrete oppervlaktecijfers werd een antwoord gezocht op de volgende onderzoeksvraag:

- Welke potenties hebben de bestaande juridische instrumenten die ingezet kunnen worden voor het realiseren van verweving met natuur en milieu (zie Deelrapport Juridische Aanbevelingen) in termen van oppervlakten?

Dit wil zeggen dat voor elk van de instrumenten nagegaan wordt:

1. of het instrument kan worden ingezet ter realisatie van verweving met natuur en milieu;
2. over welke oppervlakte het instrument zou kunnen worden toegepast.

Om deze oppervlakteberekeningen uit te voeren, werd als volgt te werk gegaan:

1. De opgelijste instrumenten werden toegekend aan 'sectoren' of grondgebonden functies (i.e. op welke van de grondgebonden functies is het instrument van toepassing? – zie Deelrapport Juridische Aanbevelingen);
2. De oppervlakten van de 'sectoren' worden berekend aan de hand van bestemmingen van het gewestplan die aan de sectoren kunnen worden toegekend. Daartoe wordt een 1-op-1 relatie gelegd tussen gewestplanbestemmingen (voorschriften) en grondgebonden functies (gebiedsdekkend voor Vlaanderen);
3. Op basis van de beschrijving van de instrumenten en de oppervlakten per bestemming, wordt berekend wat de potentie is van het instrument in termen van oppervlakte 'verweving' die met het instrument gerealiseerd zou kunnen worden.

Al snel werd echter duidelijk dat voor doorrekeningen van sommige instrumenten ook andere informatie nodig was dan oppervlakten van bepaalde bestemmingen per sector. Daarom werd naast de bestemmingen informatie gezocht over de bebouwing van percelen, grondgebruiksfuncties, enzovoort om de oppervlakteberekeningen te kunnen uitvoeren. Tot slot werd informatie gezocht in de Natuurindicatoren (INBO) en opgevraagd bij verschillende

administraties (o.a. VLM) om een beeld te krijgen van de potenties van bepaalde instrumenten.

De resultaten van de oppervlaktedorrekeningen zijn weergegeven in Hoofdstuk 8 van dit rapport.

3. VERWEVINGSCONCEPT

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk gaat verder in op het verwevingsconcept en heeft als doelstelling een operationele beschrijving van het concept 'verweving' weer te geven.

Als basis voor de definiëring van het begrip werd een literatuuronderzoek uitgevoerd. De conclusies van dit onderzoek zijn terug te vinden in paragraaf 3.2. Voor meer informatie m.b.t. de inhoud van de verschillende literatuurbronnen wordt verwezen naar het eerste tussentijdse rapport. Op basis van de input en de analyse worden de sleutelaspecten voor verweving binnen de context van deze studie geoperationaliseerd.

Aan de hand van dit kader moeten de resultaten van deze studie gelezen en geïnterpreteerd worden.

3.2 Overzicht van verweving in de literatuur

De term verweving – die nog bekend staat onder andere synoniemen, zoals functiecombinaties of multifunctioneel ruimtegebruik – wordt in het RSV als volgt gedefinieerd: “... *het in elkaars nabijheid brengen van functies en activiteiten op een dusdanige wijze dat er een ruimtelijke meerwaarde, vormen van synergie en een complementariteit ontstaat.*” (RSV, 1997). Binnen deze definitie onderscheiden we de aspecten 'ruimtelijke meerwaarde', 'synergie' en 'complementariteit'. Dit zijn alle meerwaarden die gerealiseerd moeten worden door verweving.

Er zijn verschillende dimensies van verweving, en binnen elk van de dimensies nog eens verschillende gradaties met een verschillende concentratie van de gebruiksvormen in de ruimte. Eén definitie opmaken voor een zo veelomvattend begrip is met andere woorden een lastige opgave. Daarom werd ervoor gekozen om in het kader van deze opdracht toe te werken naar een aantal aspecten die verbonden zijn met het begrip 'verweving van activiteiten'. Elk van de aspecten is meer of minder noodzakelijk, wil men spreken van 'verweving van activiteiten'.

Door middel van literatuurstudie worden verschillende definities van verweving in kaart gebracht. In Tabel 1 wordt schematisch een overzicht gegeven van de verschillende kernelementen van verweving die teruggevonden zijn in de verschillende bronnen. De analyse is hierbij gestructureerd rond de volgende kernelementen:

- Aspecten m.b.t. definitie/afbakening van begrip 'verweving';
- De aangehaalde resultaten (meerwaarde) van de verweving;
- De aanhaalde elementen m.b.t. schaal en hiërarchie (onderlinge verhouding van functies);
- De context waarin het document is opgemaakt.

Tabel 1: Overzicht van definities van verweving in de literatuur

Bron	Definitie aspecten	Resultaat Meerwaarde	Schaal	Hiërarchie Onderlinge verhouding	Context - oorsprong
Artikel 'De zin van zebra' Bron: Vandaele W. in Ruimte en Planning	Functionele component Morfologische component	Soms patronen Welbepaalde vervlechting Samenhangend geheel	Schaal is een belangrijke eigenschap Geen schaalbreuk	Hiërarchie is een belangrijke eigenschap	Auteur is ruimtelijk planner en werkt voor AROHM Beleidssoorsprong
Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen Vlaamse Regering, 1997	Functionen en activiteiten in elkaars nabijheid brengen Haalbaarheid heeft te maken met karakter en structurerend vermogen van activiteiten	Ruimtelijke meerwaarde (het concentreren van activiteiten, het creëren van ruimtelijke nabijheid met voordelen ten aanzien van bereikbaarheid en mobiliteit) Vormen van synergie Complementariteit	Ruimtelijk schaalniveau Scheiden of verweving hangt samen met het schaalniveau waarop ruimtelijke meerwaarden ontstaan (RSV op Vlaams niveau)	Bovengeschiedt/ondergeschiedt/ nevenschiedt. De begrippen duiden op het onderling belang van de verschillende functies. Bovengeschiedt betekent van betrekkelijk meer betekenis. Nevengeschiedt betekent: als gelijke naast elkaar. En ondergeschiedt betekent: van betrekkelijk minder betekenis.	Politiek gedragen, goedgekeurd door het Vlaams Parlement, één van de basisprincipes van het RSV
Natuurrapport 2005 (Hfdst. 31 VEN/ IVON – Natuurverwevingsgebied) NARA 2007 (Hfdst. 11)	Natuurverweving volgens 2 concepten: Functionele verweving (gelijkwaardige functies in het hele gebied) Ruimtelijke verweving (kleinschalige gebieden, moet niet gelijkwaardig)	Niet uitdrukkelijk vermeld	Functionieverweving: over de hele oppervlakte Medegebruik: kleinschalige mozaïeklandschappen	Functionieverweving: verschillende functies zijn in principe gelijkwaardig Medegebruik: ongelijkwaardigheid van functies of gebruikers	Beleidsmatig, met voorafgaand wetenschappelijk onderzoek
Multifunctional landuse in the city. Research-memorandum 2002-29 Rodenburg, Nijkamp, Vrije Universiteit Amsterdam	'Aims to concentrate and combine several socio-economic functions in the same area, - differentiation of functions over time - seeking for a vertical combination of the functions	Meerwaarde / doel: save scarce space and to exploit economies of synergy Naast de tijdsdimensie en de geografische schaal, ook kijken naar: efficiëntie (in de zin van kwaliteit van de ruimte en duurzaamheid)	The scale level is determinative for the extent of multifunctional land use		Wetenschappelijk onderzoek (vanuit economisch oogpunt)

Bron	Definitie aspecten	Resultaat Meerwaarde	Schaal	Hiërarchie Onderlinge verhouding	Context - oorsprong
Functionieverweving en medegebruik vanuit toeristisch-recreatief perspectief Bron: Steunpunt toerisme en recreatie, 2006 (De Spiegeleire, Cabus en Bryon) Studie 'Diversiteit en voorkomen van verweving in VL.' RA, Technum, AMRP (U-Gent)	Meervoudig ruimtegebruik: Intensiever ruimtegebruik Verticaal bouwen (3de dimensie) 4de dimensie: verlengen van gebruiksduur van locatie Functionieverweving 3 dimensies van verweving: Temporele Relationale Ruimtelijke	diversiteit van het project (extensie of intensifiëring) synergie van de verschillende functies: deze leidt tot een hogere opbrengst Niet alleen het aantal functies en de verhouding ertussen maar ook het efficiënter benutten van de ruimte waardoor de ruimtelijke kwaliteit verbeterd kan worden;	Meervoudigheid heeft betrekking op afstand (of schaal) tussen ruimtelijke elementen van verschillende categorieën ten opzichte van de afstand (of schaal) binnen de categorieën.	Functionieverweving is 1 van de 4 mogelijke vormen voor een efficiënter gebruik van de ruimte. (Habitatforum) Ruimtelijke verweving: functies min of meer gelijkwaardig Functionele verweving: verschillende functies min of meer gelijkwaardig Medegebruik: ongelijkwaardige functies	Beleidsmatig (insteek vanuit de sector toerisme en recreatie) Studie in opdracht van de administratie uitgevoerd door wetenschappelijke instelling

3.3 Sleutelaspecten van het verwevingsconcept

Tabel 2 lijst de sleutelementen op die een rol spelen bij het omschrijven van verweving. Deze sleutelementen moeten ingevuld worden om een operationele omschrijving van het verwevingsconcept te bekomen. In de tekst onder de tabel wordt het verwevingsconcept geoperationaliseerd binnen de context van deze studie. Deze operationalisering is gebaseerd op een consensus bekomen tijdens de overlegmomenten met de stuurgroep.

Tabel 2: Te onderscheiden aspecten in het verwevingsconcept

Aspect van verweving	Definitie – omschrijving
Ruimtelijke dimensie	De mate waarin functies, activiteiten zich ruimtelijk tot elkaar verhouden. De twee uitersten zijn het spreiden of concentreren (dezelfde locatie) van functies en activiteiten in de ruimte. Een tussenliggende vorm is buurschap (functies liggen ruimtelijk naast elkaar).
Relationele dimensie	De mate waarin functies en activiteiten functioneel een relatie met elkaar hebben. Onderscheid wordt hierbij gemaakt tussen het verbinden (relatie) of scheiden (geen relatie) van functies en activiteiten.
Temporele dimensie	De mate waarin functies en activiteiten zich tot elkaar verhouden in de tijd. Functies en activiteiten kunnen sequentieel of eenmalig wisselen (opeenvolgend) in de tijd of tegelijk permanent aanwezig zijn.
Schaal (niveau)	Het ruimtelijk niveau waarop de 'verweving' van functies of activiteiten zich manifesteert/afspeelt. Onderscheid wordt hierbij gemaakt tussen verweving op perceelsniveau, verweving op lokaal niveau, verweving op hoger niveau (regionaal, streek, ...)
Hiërarchie	De onderlinge verhouding tussen de aanwezige functies/activiteiten. In dit kader wordt voorgesteld te vertrekken van de verhouding van de functie natuur ten opzichte van de andere aanwezige functie. Onderscheid kan hierbij gemaakt worden tussen bovengeschild, nevenschild en ondergeschild
Meerwaarde	De mate waarin de functies/activiteiten elkaar 'versterken'. Het verweven van functies leidt er met andere woorden toe dat de doelstellingen van (een of) beide functies efficiënter, effectiever, beter, ... bereikt worden². Daarnaast kan de meerwaarde van verweving ook liggen op een globaler niveau. Zo kan het verweven van functies een algemene ruimtelijke en/of maatschappelijke meerwaarde hebben (vb. efficiënter ruimtegebruik, duurzaam ruimtegebruik, ...)

Verweving wordt in het kader van deze studie bestudeerd op **het niveau (de schaal) van een 'gebruikseenheid'**. Een gebruikseenheid wordt hierbij gedefinieerd als een organisatorische en/of ruimtelijke beheerseenheid. Anders geformuleerd is een gebruikseenheid een gebied waarvan het wenselijk is dat het gezamenlijk (of in afstemming) beheerd wordt. Verschillende gebruikseenheden kunnen onderling van grootte (ruimtelijk schaalniveau) verschillen. De term 'gebruikseenheid' wordt in de context van deze studie niet juridisch vertaald.

Binnen deze eenheid komen de verschillende functies **ruimtelijk geconcentreerd** voor. We spreken van verweving wanneer de functies **op dezelfde locatie** voorkomen (i.e. 100 %

² Op te merken valt dat dit inderdaad na te streven is. In de praktijk komt men vaak echter een 'minwaarde' voor een van de functies tegen. Een meerwaarde kan dan ook zijn om de minwaarde zo veel als mogelijk te beperken.

overlap van functies) of wanneer er '**buurschap**' binnen de gebruikseenheid is. Om te spreken van functieverweving in het geval van 'buurschap', moeten de verschillende functies binnen deze eenheid met elkaar verbonden zijn, of m.a.w. **een functionele relatie** hebben met elkaar. De verschillende functies moeten met andere woorden bij het behalen van hun eigen doelstellingen rekening houden met elkaars doelstellingen.

Er is enkel sprake van verweving *met natuur en milieu* indien er een **meerwaarde voor natuur en milieu** aanwezig is. Dit wordt geïnterpreteerd als volgt: het is **essentieel dat de biodiversiteitsfunctie aanwezig is**. Naast de biodiversiteitsfunctie is vooral de **regulatiefunctie** van de aanwezige natuur van belang. De **productie- en informatiefunctie** zijn in tweede orde van belang. Naast meerwaarde voor natuur en milieu moet gestreefd worden naar een meerwaarde voor andere functies. Minimaal moet de eventuele minwaarde beperkt blijven. Hierbij geven we nog mee dat de meerwaarde niet specifiek moet zijn voor één van de gecombineerde functies, maar dat deze ook algemeen mag zijn (efficiënt ruimtegebruik, imago, ...).

Natuurlijke elementen kunnen een meerwaarde vervullen op 3 niveaus. Op **lokaal niveau** kunnen zij een meerwaarde vervullen voor het ecologisch systeem: de **biodiversiteitsfunctie**. Voor het **menselijk systeem op lokaal niveau** kunnen zij eveneens een **regulatie-, buffer- en belevingsfunctie** vervullen. Daarnaast kunnen de natuurlijke elementen ook op **globaal niveau**, voor de maatschappij in zijn geheel, een **regulatie- en een bufferfunctie** vervullen.

Temporeel gezien kan de functionele relatie tussen de verschillende aanwezige functies verschillende vormen aannemen. Er is pas sprake van verweving met natuur en milieu wanneer de verschillende functies **permanent** aanwezig zijn. **Sequentiële** aanwezigheid van de functies kan ook, maar enkel **indien de functies in relationeel verband staan met elkaar**, i.e. indien de doelstellingen van de functies op elkaar zijn afgestemd. Dit wil zeggen dat de relationele dimensie aanwezig moet zijn indien er sprake is van temporele verweving (voorgaande functie moet rekening houden met de erop volgende functie). In het geval van permanente functieverweving is de relatie tussen de functies geen noodzaak.

De verschillende functies kunnen zowel boven-, neven- als ondergeschikt voorkomen om te spreken over verweving met natuur en milieu. Bij elk van deze **hiërarchische relaties** tussen de functies is er sprake van verweving.

3.4 Besluit 'verwevingsconcept'

Verweving en scheiding zijn moeilijk hanteerbare begrippen die vaak zorgen voor verwarring. Vaak bestaat er onduidelijkheid over het schaalniveau, over het onderscheid tussen functionele en ruimtelijke scheiding en/of verweving en over temporele verschillen.

De sleutelaspecten van het verwevingsconcept worden in kader van deze studie als volgt ingevuld:

Ruimtelijke dimensie	Verweving van andere functies met natuur en milieu houdt in dat deze functies geconcentreerd voorkomen. Voorkomen van functies in de vorm van buurschap is mogelijk, mits er sprake is van een functionele relatie.
Relationele dimensie	Om te spreken van verweving met natuur en milieu zijn verschillende vormen en intensiteiten van relaties mogelijk. Volledige scheiding van functies wordt niet als verweving beschouwd.
Temporele dimensie	Er is pas sprake van verweving met natuur en milieu wanneer de verschillende functies permanent aanwezig zijn. Sequentiële aanwezigheid van de functies kan ook, maar enkel indien de functies in relationeel verband staan met elkaar.
Schaal (niveau)	Het verwevingsconcept in het kader van deze studie wordt geoperationaliseerd binnen de 'gebruikseenheid'. Deze gebruikseenheid is een organisatorische en/of ruimtelijke beheerseenheid die van uiteenlopende grootte is. Wat betreft het ruimtelijk schaalniveau geven we mee dat we het vooral hebben over het randstedelijk gebied gezien hier de meeste kans is voor verweving. Toch kunnen onderstaande resultaten ook in andere gebieden worden toegepast.
Hiërarchie	De verschillende functies kunnen zowel boven-, neven-, als ondergeschikt voorkomen om te spreken over verweving met natuur en milieu.
Meerwaarde	Er is enkel sprake van verweving met natuur en milieu indien er een meerwaarde voor natuur en milieu aanwezig is. De noodzakelijke meerwaarde die aanwezig moet zijn om te spreken over verweving is de aanwezigheid van biodiversiteitsfuncties .

We gaan ervan uit dat verweving met natuur en milieu mogelijk is overal waar er natuurlijke processen plaatsvinden.

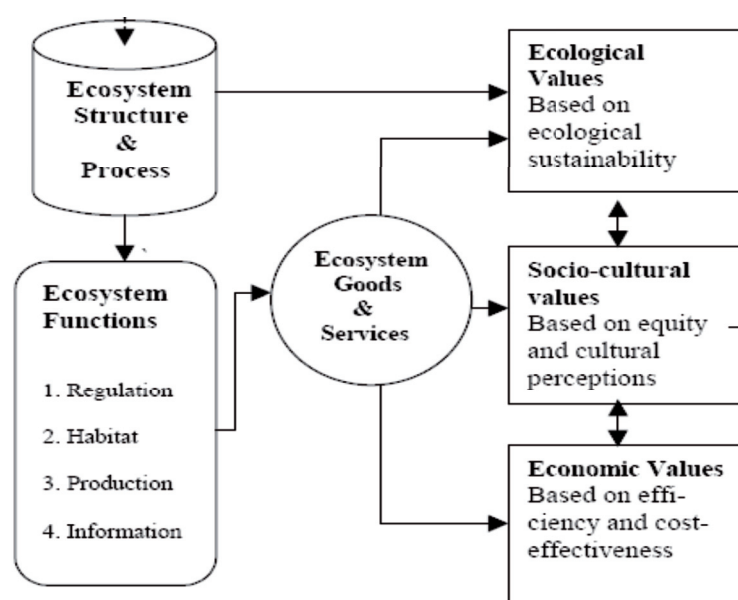
Tot slot stellen we vast dat in de richting van het RSV enkel aanbevelingen gedaan kunnen worden i.v.m. verwevingsaspecten die een ruimtelijke connotatie hebben.

Uit de sleutelaspecten blijkt echter dat organisatorische en beheersmatige aspecten ook een belangrijke rol spelen bij verweving. Wij beperken ons in deze studie dan ook niet tot ruimtelijke aspecten en instrumenten vanuit het ruimtelijkeordeningsbeleid, maar onderzoeken eveneens mogelijkheden voor verweving en instrumenten voor de realisatie ervan door middel van bv. beheerovereenkomsten, sectoraal of horizontaal beleid.

4. FUNCTIES VAN NATUUR EN MILIEU VOOR VERWEVING

4.1 Inleiding

Functies en doelstellingen van natuur en milieu (of: van de natuurlijke omgeving) worden in het kader van deze opdracht heel ruim opgevat. In de literatuur worden functies en doelstellingen van natuur en milieu op verschillende manieren beschreven. We definiëren functies voor natuur en milieu als “een bepaalde bijdrage van natuurlijke componenten en processen in het functioneren van het gehele ecologisch en/of technocratisch (economisch) systeem”. Dit wordt geïllustreerd in de onderstaande figuur.³

Figuur 2: Functies van natuur en milieu in het kader van verweving

Kort samengevat kan een functie omschreven worden als een specifieke werking van het natuurlijk milieu (Vissers, 1995).

Er werd vertrokken vanuit een lijst van mogelijke functies die verder aangevuld werd. Op basis van deze lijst is een geclusterde lijst opgemaakt, rekening houdend met de doelstelling van de studie. De volgende (cluster van) functies werden bekomen:

- Reguleren van klimaatontwikkeling en luchtkwaliteit;
- Bufferen van overstromingen (overstromingsgebied);
- Bijdrage tot reguleren van hydrologisch systeem (waterafvoer, infiltratie, ...);
- Verzorgen bevoorrading van proper water;
- Reguleren van nutriëntcyclus;

³ Naar A TYPOLOGY FOR THE CLASSIFICATION, DESCRIPTION AND VALUATION OF ECOSYSTEM FUNCTIONS, GOODS AND SERVICES. de Groot R. et al

- Buffer tegen vervuiling en ziekten;
- Leefgebied voor wilde planten en dieren (habitat);
- Produceren van voedsel;
- Produceren van ruwe materialen;
- Bronnendatabank (genetische, medicinale, ... materiaal);
- Bijdrage tot beleving omgeving;
- Ontspanningsruimte;
- Inspiratiebron (cultural & artistic, spiritual and historic, sense & education).

4.2 Indeling van de functies van natuur en milieu ten voordele van twee systemen: het ecologische en het menselijke systeem

De functie-indeling voor natuur werd besproken tijdens de stuurgroepvergaderingen en tijdens de doelgroepengesprekken. Hierbij kwam enerzijds de indeling zelf aan bod (indeling in groepen, nut van de indeling van natuur in functies) en anderzijds het belang van de verschillende functies van natuur voor de andere – grondgebonden – functie (wonen, toerisme/recreatie, industrie, landbouw, bos).

Op basis van de besprekingen tijdens het stuurgroepoverleg en tijdens de doelgroepengesprekken kwamen we tot de voorstellingswijze zoals geïllustreerd in Figuur 3.

We onderscheiden 2 'systemen' waarin natuur en milieu functies kunnen vervullen:

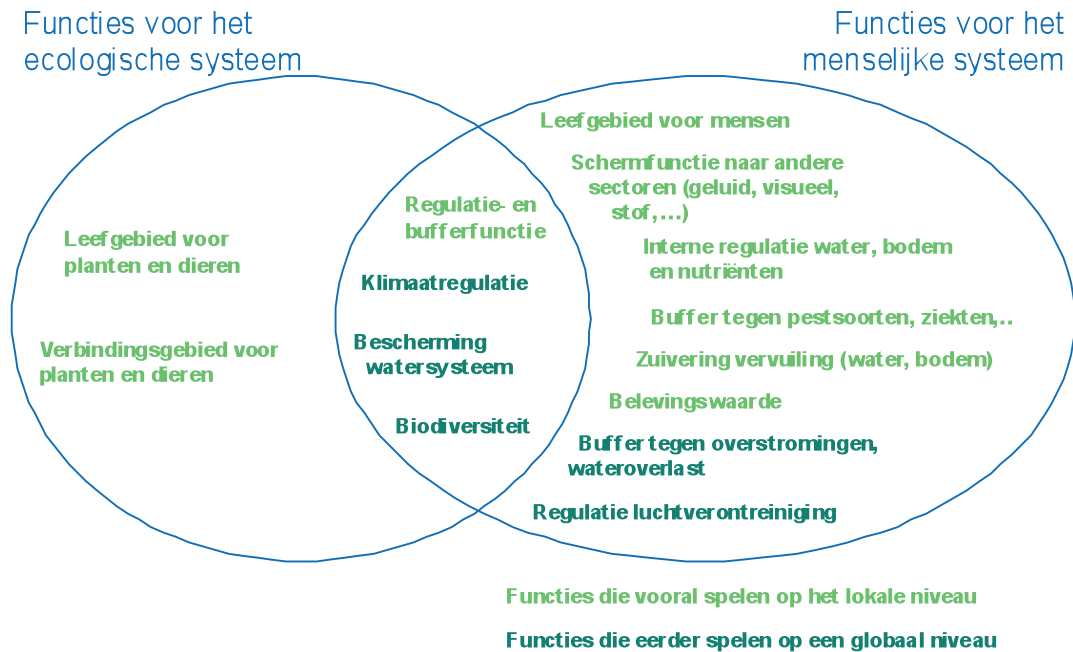
- Het ecologische systeem;
- Het menselijke systeem (lees: het man-made systeem).

Daarnaast is er een gedeeld systeem (overlap, in de figuur op de plaats van de doorsnede) waarin de functies staan die zowel voor het ecologische als voor het menselijke systeem samen gelden.

We zouden ook kunnen spreken van functies vanuit een ecocentrische visie en functies van een antropocentrische visie.

Naast dit onderscheid wordt eveneens onderscheid gemaakt tussen het schaalniveau waarop de functie speelt: enerzijds de lokale schaal en anderzijds de globale schaal.

Dit wordt hieronder toegelicht. Vanuit de toelichting wordt aangegeven welke functies natuur en milieu in deze kunnen hebben.

Figuur 3: Functies van natuur en milieu voor het ecologische en het menselijk systeem

4.2.1 Functies voor het ecologische systeem

Het is niet meer dan logisch dat natuur en milieu belangrijke functies zijn voor het functioneren van het ecosysteem. Om te kunnen spreken van verweving met natuur en milieu, is het noodzakelijk dat er natuurlijke elementen (vlak, lijn- en of puntvormig) aanwezig zijn binnen de ruimtelijke (beheers)eenheid. Dit houdt concreet in: open, onbebouwde ruimte die 'natuurlijk' ingericht is. De waarde (=functie) van deze ruimte in het kader van 'het behoud en de versterking van de biodiversiteit' is afhankelijk van de grootte van het gebied (sectorspecifiek), de abiotische kenmerken (locatiespecifiek), de ruimtelijke ligging (t.o.v. andere natuurelementen = locatiespecifiek), het beheer (sectorspecifiek) en de eventuele hinder (sectorspecifiek).

Te onderscheiden functies in deze zijn:

- Leefgebied voor planten en dieren (permanent of tijdelijk tijdens bepaalde levensfase); en
- Verplaatsingsgebied voor planten en dieren (regelmatig of voor bereiken van nieuwe leefgebieden).

4.2.2 Functies voor het menselijke systeem

Niet enkel biedt verweving met natuur en milieu een meerwaarde voor het ecologische systeem. Ook voor het 'man-made' of het gehele maatschappelijke systeem zijn er verschillende meerwaarden van verweving met natuur en milieu te onderscheiden. Deze meerwaarde is onafhankelijk van het feit of natuur en milieu als verweving voorkomen dan wel als aaneengesloten kerngebieden. De voordelen doen zich zowel lokaal, daar waar

natuur en milieu aanwezig zijn, als op een grotere oppervlakte voor. Er is een bepaalde bijdrage van natuurlijke componenten en processen in het functioneren van het gehele 'maatschappelijke systeem'.

We onderscheiden binnen het 'menselijke systeem' 2 groepen van functies waarvoor het voorkomen van natuur en milieu een meerwaarde kan betekenen: enerzijds regulerende functies en anderzijds de leef- en belevingswaardefunctie van natuur en milieu. De regulerende functies hebben betrekking op de mate waarin natuur en milieu regulerend kunnen optreden voor andere functies. Zij zijn in staat het evenwicht (in min of meerdere mate) te herstellen. De regulatiefunctie van natuur en milieu voor het menselijke systeem bestaat zowel op lokaal niveau als op globaal (mondiaal) niveau. De belevingswaarde functie (lokaal niveau) betreft een esthetische waarde en/of het bieden van ruimte voor ontspanning.

- Schermfunctie naar andere sectoren (geluid, visueel, stof);
- Interne regulatie water, bodem en nutriënten;
- Buffer tegen pestsoorten, ziekten,.... ;
- Zuivering vervuiling (water, bodem);
- Buffer tegen overstromingen, wateroverlast;
- Regulatie luchtverontreiniging;
- Leefgebied voor mensen;
- Belevingswaarde (esthetische waarde + ruimte voor ontspanning).

4.2.3 Functies voor het menselijke/ecologische systeem

Het ecologische en het menselijke systeem kunnen niet strikt gescheiden worden. De twee systemen zijn verbonden met elkaar en maken gebruik van dezelfde ruimte. Ook inzake de meerwaarden van verweving met natuur en milieu is niet altijd een strikte scheiding te maken tussen ecologie en mens/maatschappij. In Figuur 3 wordt dit geïllustreerd door middel van de doorsnede van de 2 verzamelingen. De meerwaarde van natuur en milieu op het vlak van regulatie en bescherming op een globaal niveau is zowel voor ecologie als maatschappij erg belangrijk. Daarnaast is ook de biodiversiteitsfunctie op een globaal niveau zowel voor het ecologische systeem als het menselijke systeem van belang. Om te spreken van 'verweving voor natuur en milieu' is het essentieel dat de biodiversiteitsfunctie aanwezig is. Dit houdt in dat door verweving met natuur een bepaalde bijdrage van natuurlijke componenten en processen geleverd wordt in het functioneren van het gehele ecologische systeem. Voor de mens is biodiversiteit belangrijk voor de productiefunctie, de medicinale functie,... Voor het ecologische systeem is biodiversiteit één van de belangrijkste voorwaarden voor het evenwicht binnen het ecologische systeem.

We benoemen de volgende functies als gemeenschappelijk voor beide systemen:

- Regulatie- en bufferfunctie;
- Klimaatregulatie;
- Bescherming watersystemen;
- Biodiversiteit.

4.3 Nut van de functie-indeling natuur en milieu in het kader van de verkenning van mogelijkheden van verweving

Op basis van literatuur en aangevuld met de resultaten van de discussies met de verschillende doelgroepen werden de functies van natuur en milieu ingedeeld (zie paragraaf 4.2). Tijdens de doelgroepengesprekken bleek evenwel dat een functie-indeling een eerder theoretische oefening is. Natuur moet als geheel bekeken worden. Eveneens bleek zeer duidelijk dat, hoewel een bepaalde functie zoals bijvoorbeeld waterregulatie misschien de hoofdreden kan zijn voor verweving van een bepaalde grondgebonden functie met natuur, ook de andere functies van natuur zeker aanwezig zijn, zoals bijvoorbeeld de bufferfunctie tegen wateroverlast. De ene functie van natuur kan m.a.w. niet losgekoppeld worden van de andere functie van natuur.

Rekening houdend met het bovenstaande wordt volgende indeling voorgesteld m.b.t. de indeling van de functies:

1. Functies voor het ecologische systeem

- 1.1. Leefgebied voor planten en dieren (permanent of tijdelijk tijdens bepaalde levensfasen)
- 1.2. Verplaatsingsgebied voor planten en dieren (regelmatig of voor het bereiken van nieuwe leefgebieden)

2. Functies voor het menselijke systeem

- 2.1. Regulatie- en bufferfunctie
 - 2.1.1. Schermfunctie naar andere sectoren (geluid, visueel, stof)
 - 2.1.2. Interne regulatie water, bodem en nutriënten
 - 2.1.3. Buffer tegen pestsoorten, ziekten,....
 - 2.1.4. Buffer tegen overstromingen, wateroverlast,...
 - 2.1.5. Zuivering vervuiling (water, bodem)
- 2.2. Belevingswaarde (esthetische waarde + ruimte voor ontspanning)
- 2.3. Leefgebied voor mensen

3. Functies voor het menselijke en het ecologische systeem samen

- 3.1. Regulatie- en bufferfunctie
- 3.2. Klimaat- en luchtregulatie
- 3.3. Bescherming watersystemen
- 3.4. Biodiversiteit

5. INDELING VAN GRONDGEBONDEN FUNCTIES EN GEBRUIKSVORMEN DIE IN AANMERKING KOMEN VOOR VERWEVING MET NATUUR EN MILIEU

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de categorisering van andere grondgebonden functies en gebruiksvormen dan natuur besproken. We geven voor 5 hoofdfuncties (bos, landbouw, recreatie, wonen en bedrijvigheid) een indeling weer op basis van de intensiteit van het ruimtegebruik. Deze categorisering geeft weer dat er binnen elke hoofdfunctie mogelijkheden zijn voor verweving met natuur en milieu, maar dat de mogelijkheden binnen elke hoofdfunctie verschillend zijn.

Een voorstel tot indeling van grondgebonden functies en gebruiksvormen werd in eerste instantie opgemaakt op basis van het voorkomen van functies in het RSV I enerzijds, en de codelijst bestemmingstypes voor gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen anderzijds (zie eerste tussentijds rapport). Praktisch bleken deze indelingen niet werkbaar als basis voor de discussies met de doelgroepen. Daarom werd een eenvoudige indeling gemaakt op basis van intensiteit van het ruimtegebruik. Toch is het zo dat ook deze indeling niet absoluut te noemen is, en willen we eerder spreken van een gradatie m.b.t. intensiteit.

We hebben gekozen voor een indeling van de 5 hoofdfuncties naar intensiteit van het ruimtegebruik. In dit begrip nemen we zowel de beschikbare (open) ruimte voor verweving met natuur en milieu mee, als de druk die de activiteiten op hun omgeving uitoefenen.

- De beschikbare open ruimte in het gebied is van belang voor de potenties voor verweving. De beschikbare open ruimte is een gevolg van de grondbezetting van de activiteiten. Zo laat bijvoorbeeld wonen in landbouwgebied meer open ruimte dan een klassieke verkaveling, die op zijn buurt meer ruimte beschikbaar laat dan stedelijk wonen waarbij de bebouwing aaneengesloten is.
- De druk is een gevolg van de uitgeoefende activiteiten. Zo legt bijvoorbeeld intensieve landbouw (glastuinbouw) meer druk op de ruimte (en dus op de mogelijkheden voor verweving met natuur en milieu) dan extensieve landbouwactiviteiten in een ecologisch waardevol landbouwgebied.

Deze aspecten samen geven invulling aan de intensiteit van het ruimtegebruik. Op basis hiervan wordt er inzicht verschaft in de 'omgevingscondities' in een bepaald gebied voor kansen en voorwaarden voor verweving.

We willen hierbij benadrukken dat deze indeling geen wetenschappelijk onderbouwde indeling is, maar een manier om voor bestaande ruimtelijke hoofdfuncties (met name bos, landbouw, toerisme/recreatie, wonen en bedrijvigheid/industrie) inzichtelijk te maken waar er mogelijkheden voor verweving zijn. Ook willen we stellen dat verweving met natuur en milieu niet enkel mogelijk is daar waar het ruimtegebruik extensief is en de druk op de omgeving laag is. Ook in intensief gebruikte gebieden zijn er mogelijkheden voor verweving met natuur en milieu, al zijn de mogelijkheden hier misschien beperkter of nemen zij een andere vorm aan.

	Bos	Landbouw	Toerisme / recreatie	Wonen	Bedrijvigheid
	Natuurbos	Landbouwgebied met ecologische overdruk Valleigebieden	Recreatief medegebruik <i>Individuele activiteiten in groene omgeving</i>	Gebied voor wonen en landbouw Woonpark Zonevreemd wonen	Openbare dienstverlening zoals waterzuivering, windmolens,...
		Bouwwij agrarisch gebied (akkers, weiden)	Toeristische en recreatieve activiteiten met weinig infrastructuur Oa. golfterrein	Randstedelijk wonen Woongebied met landelijk karakter	Regionale bedrijventerreinen met veel nood aan buffer (zeehavengebieden, gebieden voor Seveso-bedrijven)
	Productiebos	Niet-grondgebonden landbouw (glastuinbouw, stallen)	Toeristische en recreatieve activiteiten met veel infrastructuur	Stedelijk woongebied	Regionale / lokale bedrijventerreinen met veel grondinname

Figuur 4: Indeling van grondgebonden functies en gebruiksvormen

De indeling zoals voorgesteld in Figuur 4 wordt in onderstaande paragraaf verder besproken. In de doelgroepengesprekken kwam deze indeling ook aan bod. In Hoofdstuk 6 wordt per sector telkens verwezen naar deze indeling en wordt vanuit de sectoren gereageerd op de hier voorgestelde indeling (praktische invulling, bruikbaarheid, enzovoort).

5.2 Classificatie van functies en gebruiksvormen per hoofdfunctie

Bos

De indeling van de hoofdfunctie bos naar intensiteit van het ruimtegebruik is beperkt uitgewerkt. In Figuur 4 maken we het onderscheid tussen 'natuurbos' en 'productiebos' als twee extremen op de as. Het economische element speelt een belangrijke rol bij 'productiebos', terwijl dit aspect geen rol speelt bij 'natuurbos'. Vanuit het economische oogpunt is de druk op de ruimte en op de aanwezige natuurlijke waarde dan ook veel groter bij een productiebos dan bij een natuurbos.

Bij deze indeling maken we de opmerking dat in de praktijk nagenoeg alle bossen in Vlaanderen zich in de middencategorie bevinden. Puur productiebossen of puur natuurbossen komen in Vlaanderen niet (meer) voor.

Landbouw

De intensiteit van het ruimtegebruik binnen de landbouwfunctie is duidelijk te onderscheiden aan de hand van het type gebied enerzijds en de landbouwactiviteit anderzijds. Het is duidelijk dat ecologisch waardevol landbouwgebied op het eerste zicht meer mogelijkheden biedt voor verweving met natuur en milieu dan bouwvrij agrarisch gebied en agrarisch

gebied. Ook het type landbouwactiviteit speelt duidelijk een rol inzake de intensiteit van het ruimtegebruik. Zo heeft akkerbouw een andere intensiteit dan glastuinbouw of intensieve veeteelt (stallen). In de tabel wordt duidelijk dat niet-grondgebonden intensieve landbouw zoals stallen dan ook een veel intensiever ruimtegebruik kent dan extensieve landbouw (bv. begrazing) in een valleigebied.

Toerisme/recreatie

De intensiteit van het toeristisch ruimtegebruik is afhankelijk van het type activiteit en de nodige infrastructuur voor het uitoefenen van de activiteit. Toerisme en recreatie zijn niet intensief wanneer ze voorkomen als 'medegebruik'. In dit geval is zelfs geen aparte ruimte voor de activiteiten voorzien maar vindt de activiteit plaats op het grondgebied dat een ander gebruik als hoofdgebruik kent (meestal landbouw of natuur). Aan het andere uiteinde is er de harde toeristisch-recreatieve functie, waarvoor veel infrastructuur nodig is en die zich niet noodzakelijk situeert in een (zachte) groene omgeving. Het ruimtegebruik van intensieve recreatievormen zoals een zwembad of een sporthal bieden op het eerste zicht dan ook minder uitgesproken kansen voor verweving met natuur en milieu. Recreatievormen zoals een golfgebied of een provinciaal (wandeldomein), maar ook bungalowparks in een groene omgeving zijn niet per definitie natuurlijk, maar bieden op het eerste zicht wel meer potentie om verweving met natuur en milieu te realiseren.

Wonen

Er zijn diverse woonvormen mogelijk die sterk verschillen naar ruimtelijke intensiteit. De stedelijke woonvorm die gekenmerkt wordt door aaneengesloten bebouwing met een grote dichtheid is een voorbeeld van intensief ruimtegebruik. Landelijke woonvormen, zoals individuele woningen (vaak zonevreemd), of woonerven binnen agrarisch gebied zijn voorbeelden van extensief wonen. Tussen deze 2 extreme woonvormen bevinden zich woonvormen zoals een klassieke verkaveling of randstedelijk wonen (aaneengesloten, maar met een minder grote dichtheid en grotere tuinen dan in de stad). De potenties voor verweving met natuur en milieu binnen de functie wonen is afhankelijk van het aandeel verharding/bebouwing, de natuurlijke kwaliteit van het groen rond de woning en de ligging van de woongebieden op meso-niveau (de natuurlijke kwaliteit van de woonomgeving).

Bedrijvigheid

Bedrijvigheid is, tot slot, een functiegroep die in het schematisch overzicht (Figuur 4) zeer ruim ingevuld wordt. Zowel Seveso-bedrijven als windmolenparken vallen onder deze functiegroep. Het is dan ook evident dat de intensiteit van het ruimtegebruik zeer divers is binnen deze functiegroep. Openbare dienstverleningsfuncties zoals waterzuivering worden gekenmerkt door een extensief ruimtegebruik. Wanneer er buffers nodig zijn bieden deze ook ruimte om natuurlijke kwaliteit te verwezenlijken en potenties voor natuur en milieu te ontwikkelen. Bedrijventerreinen voor logistiek zijn dan weer voorbeelden van intensief ruimtegebruik.

5.3 Nut van de indeling van grondgebonden functies en gebruiksvormen in het kader van de verkenning van mogelijkheden van verweving

Op basis van literatuur en aangevuld met de resultaten van de discussies met de verschillende doelgroepen werden de grondgebonden functies en gebruiksvormen ingedeeld. Tijdens de doelgroepengesprekken bleek dat de indeling van 'grondgebonden functies en gebruiksvormen' een eerder theoretische oefening is. Mogelijkheden voor verweving met natuur en milieu moeten geval per geval bekeken en onderzocht worden.

Eveneens bleek tijdens de discussies zeer duidelijk dat er overal mogelijkheden voor verweving van functies met natuur en milieu aanwezig zijn.

Daar we deze stelling als projectteam mee onderschrijven, is het niet mogelijk, noch wenselijk een matrix te maken met in de rijen de functie-indeling m.b.t. andere grondgebonden functies en in de kolommen de functie-indeling voor natuur & milieu. Elke grondgebonden functie heeft immers mogelijkheden voor verweving met natuur & milieu en elke functie van natuur zal dan (in mindere of meerder mate) aanwezig zijn.

6. **MOGELIJKHEDEN, RANDVOORWAARDEN EN KNELPUNTEN VOOR VERWEVING VAN FUNCTIES EN GEBRUIKSVORMEN MET NATUUR EN MILIEU**

6.1 **Inleiding**

In dit hoofdstuk worden de mogelijkheden, randvoorwaarden en knelpunten voor verweving met natuur en milieu onderzocht en in kaart gebracht.

In het bestek werd gevraagd om een 'matrix' op te maken die een overzicht moet geven van welke functies van natuur gecombineerd kunnen worden met welke overige functies en gebruiksvormen. Tijdens de oefening bleek echter dat:

- Alle grondgebonden functies op één of andere manier en in een bepaalde gradatie gecombineerd kunnen worden met natuur (zie ook Figuur 4 op pagina 21);
- Bij combinatie met natuur alle functies van natuur uiteindelijk (in mindere of meerdere mate) aanwezig zijn (zie ook paragraaf 4.3).

Dit in acht genomen werd het door het projectteam niet wenselijk geacht om de mogelijkheden van verweving in een matrix-vorm weer te geven. Alle vakjes zouden gevuld zijn. Veel belangrijker is een kwalitatieve beschrijving van hoe de doelgroepen over verweving met natuur denken, en wat ze als knelpunten ervaren of als randvoorwaarden opleggen.

Als input voor de doelgroepengesprekken werden 5 voorbeelden van verweving voorgesteld (één vanuit elk van de beschouwde grondgebonden hoofdfuncties – bos, toerisme / recreatie, wonen, industrie en landbouw). Telkens werd vermeld via welk '*instrument*' de verweving van de grondgebonden functie met natuur werd gerealiseerd. Deze instrumenten werden enkel gebruikt als aanknopingspunt om tijdens de doelgroepengesprekken op een gestructureerde wijze door te redeneren naar kansen voor de eigen sector en om knelpunten en randvoorwaarden te bepalen.

In paragraaf 6.2 worden deze instrumenten kort beschreven. Voor meer informatie hieromtrent verwijzen we naar Bijlage A. In paragraaf 6.3 worden de eigenlijke resultaten van de doelgroepengesprekken beschreven. Paragrafen 6.4.2 en 6.4.3 geven een samenvatting van de resultaten betreffende de mogelijkheden die de verschillende sectoren zien voor verweving met natuur en milieu, en de knelpunten / randvoorwaarden die men hierbij formuleerde.

Het is belangrijk op te merken dat de resultaten in dit hoofdstuk de meningen weergeven van de aanwezigen op de werksessies, zonder dat hieraan wijzigingen of interpretaties werden aangebracht door het projectteam.

6.2 **Instrumenten voor verweving**

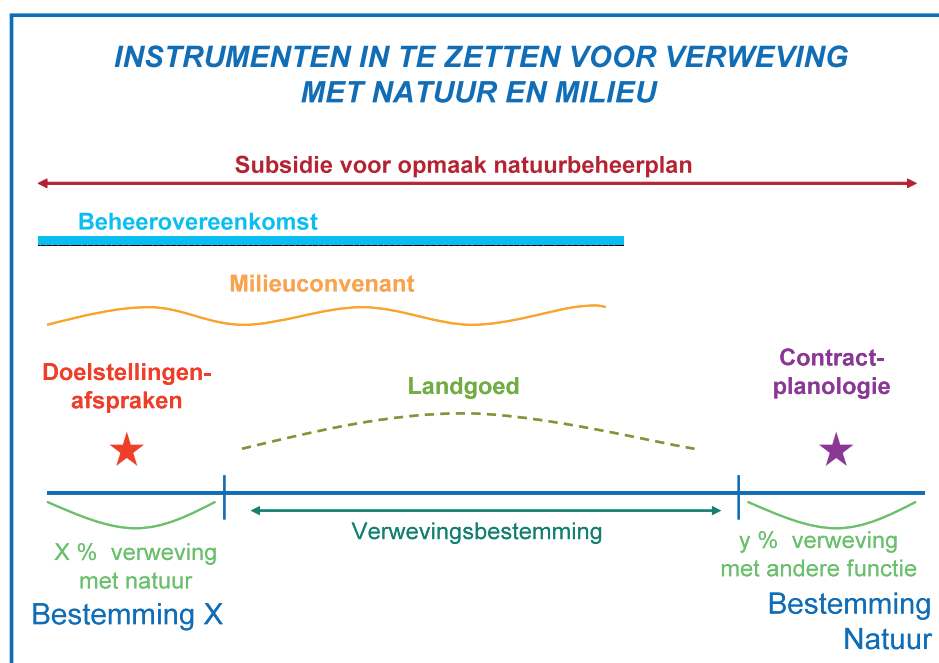
In deze paragraaf situeren we de verschillende instrumenten die ingezet zouden kunnen worden om verweving met natuur & milieu mogelijk te maken. De instrumenten lagen aan de basis van de discussies tijdens de doelgroepengesprekken. De lijst met mogelijke instrumenten is verre van volledig en diende enkel om het gesprek met de doelgroepen op gang te trekken. De instrumenten werden afgeleid uit voorbeelden van verweving die in het eerste luik van de opdracht door de leden van de stuurgroep werden aangedragen. In Bijlage A is een korte beschrijving van de instrumenten terug te vinden.

De volgende instrumenten werden geanalyseerd:

- Doelstellingenafpraak (vanuit voorbeeld Haven Natuurlijk);
- Verwevingsbestemming (vanuit voorbeeld landgoed)⁴;
- Contractplanologie (vanuit voorbeeld rood voor groen);
- Milieuconvenant (vanuit voorbeeld groene golf); en
- Beheerovereenkomsten (vanuit voorbeeld beheerovereenkomsten in de landbouw).

Een aantal van de instrumenten zijn typische instrumenten die ingezet kunnen worden bij het plannen / vergunnen van nieuwe activiteiten om te verplichten rekening te houden met de natuurlijke kwaliteiten (milieuconvenant, doelstellingenafpraak, tijdelijke natuurontwikkeling). Twee van de instrumenten kunnen ingezet worden op vraag van de initiatiefnemer zelf. Het gaat om contractplanologie indien de initiatiefnemer een harde functie wil inbrengen in een gebied dat daar niet voor voorzien is, en het aanvragen van de verwevingsbestemming 'open ruimte' indien de initiatiefnemer een gebied als eenheid van open ruimte wil beheren, maar voldoende flexibiliteit wil hebben voor de invulling van de functies.

De instrumenten hebben geen eenduidige link met de mogelijke ruimtelijke bestemmingen. Wel zijn een aantal instrumenten eerder inzetbaar in een bestemming x (andere dan natuur), terwijl andere (met name 'contractplanologie') bedoeld zijn voor het inzetten in bestemming natuur. De 'verwevingsbestemming' vormt dan de overgang tussen bestemming x en de bestemming natuur. Dit wordt schematisch weergegeven in Figuur 5, waarin een duidelijke gradiënt waarneembaar is in het aandeel dat de 'natuurfunctie' inneemt t.o.v. de andere aanwezige functie.

Figuur 5: Inzetbare instrumenten volgens bestemming

⁴ De verwevingsbestemming open ruimte bestaat reeds als standvoorschrift voor gewestelijke RUP's. Tijdens de discussies werd de verwevingsbestemming echter ruimer geïnterpreteerd en werd ook gediscussieerd over de mogelijkheden die andere verwevingsbestemmingen (vb. industrie / natuur) zouden kunnen bieden.

6.3 Resultaten van de doelgroepengesprekken

In onderstaande paragrafen worden de resultaten van de doelgroepengesprekken besproken. Dit wil zeggen dat hun mening hier werd neergeschreven. Indien vanuit het projectteam hierbij bedenkingen en opmerkingen waren, wordt hiermee rekening gehouden in het Luik III van de opdracht – de aanbevelingen.

In de resultatenbeschrijving worden de mogelijkheden opgelijst die door de doelgroepen zelf naar voor zijn gebracht naar aanleiding van het doordenken op basis van de concrete voorbeelden van verweving (zie paragraaf 6.2), maar ook de bedenkingen, knelpunten en randvoorwaarden waaraan voldaan moet zijn bij concrete realisatie van de verweving.

Deze paragraaf is ingedeeld op basis van Figuur 5 waarin onderscheid gemaakt wordt tussen:

- Mogelijkheden voor verweving in bestemmingscategorieën andere dan de groene bestemming (verder 'bestemming X' genoemd);
- Mogelijkheden voor verweving waarvoor een bestemmingscategorie 'verweving' nuttig of nodig is;
- Mogelijkheden voor verweving binnen een groene bestemming.

Hierbij moet worden opgemerkt dat de meeste aandacht tijdens de gesprekken is gegaan naar de mogelijkheden van verweving van natuur en milieu in de 'bestemming X' en dat minder aandacht ging naar de 'verwevingsbestemming' en 'verweving van functie X in de bestemming natuur'.

Vooraleer we de resultaten per sector geven, worden hieronder nog enkele punten opgelijst die we bij meerdere werkgroepen hoorden:

- Bij het realiseren van verweving met natuur dient de huidige natuurkwaliteit als referentiesituatie. Bij het realiseren van de verweving moet deze huidige natuurkwaliteit verbeterd kunnen worden.
- Bij het realiseren van verweving op vrijwillige basis moet er eensgezindheid zijn tussen de verschillende betrokken partijen (eigenaars, beheerders, exploitanten, enzovoort) over de doelstellingen. Overleg is met andere woorden noodzakelijk voorafgaand aan de planopmaak en realisatie van de verweving.

6.3.1 Mogelijkheden voor verweving met natuur in bestemming X

Vanuit alle doelgroepengesprekken werden voorstellen voor mogelijkheden voor verweving met natuur in de 'eigen' bestemming gedaan. We leiden hieruit af dat er draagvlak is voor het verweven van de eigen functie met (één van de) natuurfuncties. In realiteit is er in de huidige situatie vaak ook reeds een zekere vorm van verweving aanwezig. Enkele specifieke situaties die voor verschillende doelgroepen als mogelijkheid aanzien worden zijn:

- Het natuurlijk beheren van terreinen die (nog niet) in gebruik zijn genomen voor de eigen functie;
- Voorwaarden opleggen bij nieuwe ontwikkelingen of uitbreidingen;
- Het afsluiten van overeenkomsten (vb. met de overheid) voor natuurlijk beheer;
- ...

Algemene knelpunten die geopperd zijn vanuit de doelgroepen bij het nadenken over verweving binnen de 'eigen' bestemming zijn:

- Geen consistentie tussen planningsoverleg en het afleveren van vergunningen;
- Geen eensgezindheid over de realisatie van verweving tussen het Vlaamse niveau en het lokale niveau waarop de verweving zal plaatsvinden;
- Gebrek aan rechtszekerheid.

In onderstaande paragrafen worden de resultaten van de verschillende doelgroepgesprekken m.b.t. de mogelijkheden tot verweving in de eigen bestemming afzonderlijk weergegeven. Steeds wordt hierbij ook aangegeven wat voor de deelnemers de belangrijkste functies van natuur voor de eigen functie zijn (meerwaarde van de mogelijke verweving) en hoe men denkt over de gemaakte indeling van de grondgebonden functies zoals voorgesteld in Figuur 4.

Doelgroep toerisme / recreatie

Verweving met natuur heeft verschillende voordelen voor de doelgroep toerisme / recreatie. Het belangrijkste aspect van de natuurverweving is het *belevingsaspect* voor de toerist / recreant. De schermfunctie (visueel) maakt hier onderdeel van uit (vb. afschermen van verschillende verblijfseenheden / attracties / ... van elkaar). Naast beleving wordt ook gebruik gemaakt van de zuiveringsfunctie van natuur (vb. IBA's in recreatiedomeinen).

Ook imago kan voor toeristische ondernemers belangrijk zijn om zich zo te positioneren op de markt. Het ecologische beheer van de natuur en de intrinsieke natuurkwaliteit (biodiversiteitsfunctie) worden dan belangrijker.

Activiteiten die de meeste mogelijkheden bieden voor verweving zijn:

- Campings;
- Bungalowparks;
- Themaparken/attractieparken in open lucht;
- ...

Belangrijk is dat het hier gaat om toerisme / recreatie die gekenmerkt wordt door een minder hoge densiteit en druk op de open ruimte. Het gaat m.a.w. niet om zwembaden, indoorattracties, enzovoort, wel om eerder extensief beheerde verblijfs- en dagtoeristische attracties. Een bemerking hierbij is dat eenzelfde type van toeristische / recreatieve activiteit op verschillende manieren kan worden ingericht in de ruimte (eerder intensief dan wel eerder extensief).

Recreatief medegebruik werd hier niet besproken omdat het dan gaat om het medegebruik van de toeristen /recreatie van een andere functie (natuur, bos, landbouw, ...) en het dus niet plaatsvindt in voor toerisme/recreatie bestemd gebied.

Verweving met natuur is voor sommige types toerisme / recreatie een evidentie. Natuur is nodig voor de belevingswaarde van hun product. Het ecologische beheer van de natuur en dus het bevorderen van de biodiversiteitsfunctie is voor de toeristische ondernemers echter vaak geen randvoorwaarde. Voor het verhogen van de kwaliteit van de natuur en de biodiversiteitsfunctie ervan, is een financiële tussenkomst daarom aangewezen. Dit kan in het kader van bestaande systemen. Voorbeelden zijn:

- Subsidies vanuit Toerisme Vlaanderen voor het plaatsen van hagen: uit te breiden met een kwaliteitsdoelstelling (vb. streekeigen soorten);

- Subsidies vanuit Toerisme Vlaanderen voor het behalen van de criteria voor het label 'de groene sleutel'.

Door de kwalitatieve verweving te koppelen aan een meerwaarde (vb. label), verhoogt de kans op vrijwillige realisatie van verweving met natuur door de toeristische ondernemers.

Voor de toeristische sector kan ook op imago gewerkt worden (vb. natuurcampings, ...). Dit specifieke product wil een bepaald publiek bereiken. Daarvoor moet veel aandacht gaan naar het natuurbeheer (zowel de oppervlakte natuur als de kwaliteit van de natuur moet hoog genoeg zijn). Een camping (of andere vorm van logies) gelegen naast een natuurgebied kan het beheer van het natuurgebied (of een deel ervan) op zich nemen. Het natuurgebied kan dan ook (al dan niet in beperkte mate) opengesteld worden voor de verblijfsrecreant.

Instrumenten die kunnen bijdragen tot het realiseren van deze verweving met natuur zijn beheerovereenkomsten, subsidies, convenanten.

Voor de doelgroep toerisme / recreatie zijn er minder mogelijkheden in het natuurlijke beheer van nog niet in gebruik genomen, maar voor toerisme / recreatie bestemde gebieden in afwachting van de ingebruikname van de gebieden. Deze gebieden kennen momenteel vaak reeds een natuurfunctie (bos, natuur, ...). Indien er een eventuele overdruk op ligt (speciale beschermingszones natuur) is het moeilijk ze alsnog te realiseren. Deze natuur moet m.a.w. niet als 'verweving van toerisme / recreatie met natuur' worden beschouwd. Het is natuur. Voor de realisatie van de functie toerisme / recreatie op deze plaatsen ondervindt men grote moeilijkheden. Deze oppervlakte kan best gerealiseerd worden via planologische ruil.

Doelgroep landbouw

Verweving van de landbouwfunctie met natuur wordt momenteel o.a. gestimuleerd via beheerovereenkomsten, die vertrekken vanuit de idee om de biodiversiteitsfunctie te bevorderen. Deze biodiversiteitsfunctie zorgt ervoor dat de andere functies (regulatiefunctie, bufferfunctie, ...) gehervardeerd worden en opnieuw beter bijdragen tot de productiefunctie die de landbouw heeft.

Vanuit andere functies van landbouw dan de productiefunctie, nl. landbouw als open ruimte functie (met oa. recreatieve functie) heeft natuur ook andere functies: o.a. belevingsfunctie, enz.

De ruimte die landbouw inneemt is voornamelijk voor natuurlijke processen (voedselproductie). Enkel indien dit gepaard gaat met verharding (gebouwen), wordt gesproken van intensief grondgebruik. Dit is het geval voor serres, stallen, enzovoort. De discussie over verweving met natuur handelde met andere woorden voornamelijk over de mogelijkheden in de grondgebonden landbouw. Toch mogen we niet uit het oog verliezen dat er ook mogelijkheden zijn in de niet-grondgebonden landbouw (vb. kwalitatief beheer van natuurstroken tussen de serres, stallen, enzovoort).

Landbouw heeft veel ervaring met verweving met natuur door middel van de beheerovereenkomsten.

Een knelpunt voor de sector landbouw bij het spreken over verweving met natuur is rechtszekerheid. De vrees leeft dat er geen garantie kan gegeven worden aan de landbouwers voor het blijvend kunnen uitoefenen van hun agrarische activiteit (en dit zonder beperkingen). Ervaring leert immers dat bepaalde landbouwgebieden werden aangeduid als voor natuur belangrijke zones (vb. vogelrichtlijngebied, enzovoort) nadat de landbouwers er maatregelen hadden genomen voor de verbetering van de natuurlijke kwaliteit.

Het kunnen bieden van garantie aan de landbouwers (individueel en als sector) is een essentiële voorwaarde om aan verweving met natuur te kunnen doen. Indien deze garantie kan worden gegeven, zullen landbouwers gemakkelijker vrijwillig het engagement aangaan om verweving met natuur op hun gronden te realiseren. Een aantal aanwijzingen over hoe dit kan gebeuren zijn:

- Verweving moet planologisch worden bekeken: op plan wordt aangeduid waar verweving nodig is (cfr. in Nederland: in 'bedreigde' situaties, nl. als landbouwers zich sowieso bedreigd voelen om een of andere reden);
- Betrekken van meerdere landbouwbedrijven in eenzelfde regio i.p.v. individueel;
- Doelstellingen m.b.t. natuur (oppervlakte + kwaliteit van de natuur) worden afgesproken in overleg tussen de verschillende partijen – elk van de partijen moet akkoord gaan met de doelstellingen;
- Doelstellingen worden gebiedsgericht opgesteld;
- Doelstellingen en afspraken worden vastgelegd in een contract (cfr. convenant) tussen de landbouwers in het gebied, evt. een natuurbeheerder en de overheid;
- Landbouwers binnen het gebied hebben keuze om al dan niet mee in het project te stappen;
- Beheerovereenkomsten blijven het middel om de landbouwers die maatregelen nemen te vergoeden voor minderopbrengst / meerkost;
- Begeleiding door een externe is nodig bij het opmaken en afsluiten van zulk een contract.

Overleg is noodzakelijk, zowel voor het vastleggen van de doelstellingen als voor het bepalen waar welke maatregelen worden genomen. De doelstellingen die worden opgesteld moeten voldoende verantwoord zijn.

Het initiatief wordt dan best ook door de overheid genomen. De landbouw- en natuursector worden betrokken bij de inhoudelijke besprekingen.

Doelgroep wonen

Natuur vervult in 'woongebieden' vooral een visuele schermfunctie en verhoogt de belevingswaarde van het woongebied. Naast deze twee functies werd vanuit de doelgroep wonen ook benadrukt dat natuur in een woongebied ervoor zorgt dat een 'leefgebied' gecreëerd wordt, niet alleen voor planten en dieren, maar ook voor de mensen. De deelnemers aan het doelgroepenoverleg zijn van mening dat de functies van natuur niet op te splitsen zijn. Verweving met natuur moet de regel zijn binnen de woonfunctie, maar ook binnen andere functies. De mens heeft immers natuur nodig om te kunnen (over)leven (zuiveringsfunctie, regulatie- en bufferfunctie op globaal niveau, enzovoort).

Woongebieden zijn naar intensiteit van ruimtegebruik in te delen in meer of minder intensief gebruikte zones (stedelijk vs. landelijk wonen). Verweving met natuur is gemakkelijker in minder intensief gebruikte zones (landelijk wonen), ook om hier de intrinsieke kwaliteit van de natuur te verhogen. Daar staat tegenover dat er meer behoefte is om aandacht te geven aan verweving in stedelijk wonen. Verweving met natuur kan hier gekoppeld worden aan zachte recreatie (cfr. project om 'groene vingers' de stad te laten indringen).

Naast de gradatie van meer naar minder intensief benutte oppervlakten voor wonen is het belangrijk het onderscheid te maken tussen nieuwe en bestaande situaties. Voor nieuwe situaties zijn er mogelijkheden om de verweving ook praktisch te realiseren en aanvaardbaar te laten zijn voor de bewoners. Dit is minder evident voor bestaande situaties.

Vooraleer een woongebied in gebruik genomen wordt, zou de verplichting kunnen bestaan om het terrein natuurlijk in te richten. Dit kan indien de gronden op dat moment bijvoorbeeld eigendom zijn van een vennootschap. De natuur wordt best op zulk een manier aangelegd dat er bij het bouwen van de huizen of er na geen wijzigingen moeten worden aangebracht. Voordeel voor de toekomstige eigenaars/bewoners is dat de belevingswaarde van hun tuin / van de omgeving reeds aanwezig is bij ingebruikname van de toekomstige woning. Een aantal juridische aspecten moet wel uitgeklaard worden: het betreft bijvoorbeeld de status van het terrein (is de grond op dat moment publiek terrein of privé, kan of moet men omheiningen aanbrengen, wie is aansprakelijk, wie draagt de kosten voor beheer?).

Binnen woongebieden kan een verplichting worden opgelegd om de ecologische functie een plaats te geven. Zoals er nood is aan speelruimte, stilte, enzovoort, zo is er ook behoefte aan groen. Binnen RUP's / bestemmingsvoorschriften zou de verplichting opgelegd kunnen worden om een bepaald aandeel van de oppervlakte een ecologische functie te geven. Het opnemen van 'kwaliteit van de natuur' in deze voorschriften is minder gemakkelijk. Kwalitatieve doelstellingen kunnen wel opgenomen worden als 'ontwerpprincipes' in de memorie van toelichting. Knelpunt hierbij is dat indien de kwaliteit wordt opgelegd, er ook een handhavingsbeleid moet zijn m.b.t. het realiseren van de doelstellingen.

Naar analogie met beheerovereenkomsten in de landbouw zou ook aan bewoners een vergoeding gegeven kunnen worden om de ecologische functie terug in het woongebied te integreren. De hoogte van de vergoeding zou dan afhankelijk moeten zijn van de doelstellingen. De doelstellingen moeten bepaald worden in functie van de impact die het wonen heeft (vb. CO₂-uitstoot, ...). Het is echter niet aangewezen om deze vergoedingen toe te wijzen aan individuele bewoners / gezinnen. Best werkt een wijk samen om natuurdoelstellingen te realiseren.

Het gemeenschappelijk beheren van groen in de woonomgeving kan gerealiseerd worden via een systeem van 'parkmanagement'. Het beheer van het publiek domein zou kunnen gebeuren door de wijkbewoners zelf die er dan een vergoeding voor krijgen ter waarde van de kosten van het groenbeheer indien de gemeente het zelf zou doen. Dit heeft voordelen voor de sociale cohesie in een bepaalde wijk. Gevaar is dat elke wijk er eigen accenten in zal brengen en dat er geen eenvormigheid bestaat. Begeleiding onder leiding van een deskundig persoon is daarom aangewezen.

Binnen het nieuwe gronden- en pandenbeleid zou, naast een subsidie voor infrastructuur, een subsidie kunnen worden gegeven voor natuurontwikkeling.

Naast het voorzien van vergoedingen voor het natuurbeheer in woonwijken zou ook gewerkt kunnen worden met onderlinge afspraken. De doelstellingen maken deel uit van het verkoopcontract bij de verkoop van de gronden. Deze contracten moeten mee overgenomen worden bij het overdragen van gronden naar nieuwe eigenaars. Dit moet dan zo verankerd worden in de wet.

Zoals voor landbouw wordt best planologisch vastgelegd waar zulke afspraken best worden gerealiseerd (gebieden met ecologische functie, ...).

Doelgroep industrie

Natuur binnen industriegebieden heeft voornamelijk een schermfunctie en in mindere mate een functie inzake zuivering van vervuiling. Maar ook de belevingswaardefunctie voor de werknemers moet niet onderschat worden. Belangrijk is ook de functie van natuur als leefgebied en verbindingsgebied, al zal aan deze functie eerder aandacht geschonken worden indien ze opgelegd wordt.

Ecologie op het bedrijventerrein is voornamelijk belangrijk vanuit het imagostandpunt van bedrijven. Indien hier een label aan vast hangt, wordt dit zichtbaar voor de werknemers / omgeving, wat een positief effect voor het bedrijf met zich mee brengt.

Verweving van de industriële functie met natuur kan op verschillende niveaus: op niveau van Vlaanderen, op niveau van individuele bedrijventerreinen en op niveau van individuele bedrijven.

Op niveau van Vlaanderen kan men denken aan het reserveren van nog niet in gebruik genomen (of niet meer gebruikte) industriegronden voor natuurbeheer; vaak is dit tijdelijk en zal de natuur hier voornamelijk gericht zijn op pioniersvegetatie. Door de dynamiek die er bestaat op de bedrijventerreinen zal er steeds in Vlaanderen een bepaalde oppervlakte zijn die voor natuurbeheer wordt gereserveerd op die niet-gebruikte bedrijventerreinen. Een minimumkwaliteit moet echter ook gewaarborgd worden. Dit kan door gebiedsgericht (en / of soortgericht) doelstellingen vast te leggen.

Hetzelfde principe zou kunnen worden gehanteerd voor percelen op industrieterreinen die nog niet in gebruik genomen zijn (na ontwikkeling van het bedrijventerrein als geheel) of voor delen van het industrieterrein die bestemd zijn voor uitbreiding van aanwezige bedrijven. Zolang er geen bebouwing op staat, zou verplicht kunnen worden om deze stroken natuurlijk te beheren volgens bepaalde doelstellingen. Deze verplichtingen moeten dan opgelegd worden in de stedenbouwkundige voorschriften of in de verkoopcontracten met de kopers.

Bufferzones zijn een voorbeeld van zones binnen een bedrijventerrein die niet mogen worden bebouwd. Indien hier een ecologisch beheer opgelegd zou worden, zou een niet-geringe oppervlakte op Vlaams niveau permanent worden ingericht en beheerd als natuur.

Naar analogie met de CO₂-neutrale bedrijventerreinen zouden ontwikkelaars van bedrijventerreinen aangemoedigd kunnen worden om 'natuurvriendelijke' bedrijventerreinen aan te leggen. Subsidies voor de ontwikkeling van de terreinen hangen dan af van wat er gerealiseerd zal worden. Mogelijkheden om de natuurvriendelijke bedrijventerreinen te realiseren zijn:

- Productiewijze aanpassen tot een lagere footprint (minder uitstoot, minder oppervlakte-inname, gebruik maken van natuurlijke materialen, ...) – i.e. om schade aan de natuur te beperken;
- Natuurbeheer op eigen terreinen: zowel voldoende oppervlakte als voldoende kwaliteit moet worden gerealiseerd – om de bestaande footprint op eigen terrein te compenseren;
- Betalen voor natuurbeheer – aan lokale natuurverenigingen – om de bestaande footprint elders te compenseren.

In plaats van bedrijven te verplichten om zelf het beheer van de natuur op het eigen terrein uit te voeren, zou – binnen het systeem van parkmanagement – aan de bedrijven een bijdrage gevraagd kunnen worden om het natuurbeheer centraal door de beheerder van het terrein te laten doen.

Tot slot kunnen individuele bedrijven ook aangemoedigd worden om bepaalde maatregelen te nemen op het eigen bedrijventerrein. Het kan gaan om grootschalige maatregelen (vb. aanleggen van een groendak), maar ook om kleine zaken zoals het plaatsen van nestkastjes. De ontwikkelaar van het industrieterrein kan ecologische minimumcriteria opleggen voor de industrie die zich er wil vestigen. Een andere mogelijkheid is het uitschrijven van een wedstrijd. Ecologische criteria kunnen deel uitmaken van de selectiecriteria op basis waarvan de bedrijven worden geselecteerd.

Binnen individuele bedrijven kunnen werknemers gestimuleerd worden om het natuurbeheer te verzorgen (binnen de werkuren/mits een financiële vergoeding/...).

Doelgroep bos

Het bos is op zichzelf reeds 'natuur'. Toch worden verschillende soorten bos onderscheiden: van productiebos tot ecologisch natuurbos. Voor de bossector is verweving met natuur reeds een evidente realiteit. Door de criteria van duurzaam bosbeheer wordt verweving in bos in feite reeds gegarandeerd.

De bossector heeft ook een instrument dat verweving met natuur mogelijk maakt / optimaliseert, nl. het bosbeheerplan. De verwevingsdoelstelling is inherent opgenomen in het uitgebreid bosbeheerplan dat zegt dat 5 tot 15 % andersoortige natuur wordt toegelaten.

De ecologische functie van het bos komt de laatste jaren meer en meer aan bod, zelfs in beperkte bosbeheerplannen. Om de ecologische functie in het bos nog meer te stimuleren, zou men een verplichting kunnen opleggen om een bepaald aandeel van de oppervlakte in te richten als andersoortige natuur. Het realiseren van een bepaalde oppervlakte per bosgroep (of zelfs ruimer: bosgroep inclusief tussenliggende (landbouw)gronden) is te verkiezen boven het realiseren van een bepaalde oppervlakte per individuele boseigenaar. In een bosgroep kunnen immers grotere gehelen natuur ontwikkeld worden. De wetgeving moet hieraan dan wel worden aangepast.

Niet alleen kwantitatieve, ook kwalitatieve doelstellingen moeten worden vastgelegd. Ook hiervoor leent de methodiek voor de opmaak van het bosbeheerplan zich uitstekend. Vanuit het inventariseren van de biotische en abiotische toestand van het gebied, worden doelstellingen opgemaakt en worden maatregelen op maat van het gebied geïdentificeerd.

Voor een echte doelstellingenafspraken zou het interessant zijn indien per gebied een instandhoudingsdoelstelling wordt vastgelegd, en als er een zekere financiële vergoeding tegenover zou staan. Op regionale schaal zouden dan afspraken gemaakt kunnen worden met alle eigenaars samen. Natuurrichtplannen zijn hier de geëigende instrumenten voor.

De overeenkomsten die gesloten worden, moeten in ieder geval een langetermijnzekerheid geven (vb. in een contract met de overheid). Een soort van erfdienstbaarheid wordt gecreëerd die van eigenaar naar eigenaar wordt doorgegeven. De erfdienstbaarheid wordt vastgelegd in het natuurrichtplan. Zo wordt zekerheid geschapen voor de sector natuur. De andere partij krijgt zekerheid van een vaste vergoeding voor de lange termijn. Bovendien kan een notaris als onafhankelijk persoon (los van de overheid) optreden als tussenpersoon, wat het vertrouwen versterkt bij de betrokken partijen.

Knelpunt bij het afsluiten van overeenkomsten is het onderscheid eigenaar van de gronden vs. pachter van de gronden. De overheid zou een overeenkomst moeten sluiten met de eigenaar. De eigenaars zouden dan voorwaarden in de pacht kunnen opleggen.

Bossen zijn goed verspreid in Vlaanderen, waardoor de natuur ook overal aanwezig is. In het RSV staat de doelstelling om aan bosuitbreiding te doen met 10.000 ha. Dit zou eventueel kunnen in gebieden die momenteel nog niet voor een andere functie in gebruik zijn (i.e. tijdelijk). Indien het gebied in gebruik wordt genomen, moet het bos verplaatst worden naar een ander (tijdelijk niet in gebruik) terrein. De termijn 'tijdelijk' is relatief. De sector spreekt van een periode van maximaal 20 jaar. Maatschappelijk zou er veel tegenkanting kunnen ontstaan tegen het kappen van bossen die als 'tijdelijk' werden aangeplant, maar die er al meer dan 20 jaar zijn.

Het tijdelijk bebossen van landbouwgebied bestaat wettelijk. Binnen de 22 jaar moet het bos dan terug worden omgezet naar landbouw. Het bos wordt door het Bosdecreet niet als 'bos' beschouwd wegens de korte omlooptijd.

6.3.2 Verwevingsbestemming

Tussen 'bestemming X' en de bestemming natuur zien we ruimte die kan worden ingevuld als 'verwevingsbestemming'. De verwevingsbestemming 'gemengd open ruimte gebruik' bestaat reeds en wordt o.a. toegepast in het Parkbos Gent. Enkel openruimtefuncties zijn hier mogelijk.

Er worden in deze oefening ook andere verwevingsbestemmingen overwogen (andere functies dan open ruimte in combinatie met natuur).

In het kader van **toeristisch / recreatieve ontwikkelingen** wordt een eventuele verwevingbestemming al gauw geïnterpreteerd als recreatief medegebruik van een gebied bestemd voor een andere functie. Hier is m.a.w. geen verwevingbestemming nodig, tenzij er meer mogelijk zou zijn dan zacht recreatief medegebruik: vb. bezoekerscentra met parking, enzovoort.

Het inplannen van een verwevingsbestemming (toerisme / recreatie in combinatie met natuur) moet groeien vanuit een concrete vraag. In het bijhorende RUP moet dan aangegeven worden wat kan binnen welke contour. Blijft de vraag wat er dan kan als het huidige initiatief stopt. Randvoorwaarde is dat men bij het ontwikkelen van de toeristisch / recreatieve functie in het gebied zeer expliciet rekening houdt met de omliggende natuur.

Onderscheid moet gemaakt worden tussen het mogelijk maken van constructies met toeristisch / recreatieve doeleinden en het benutten van bestaande constructies voor toeristisch / recreatieve doeleinden.

Binnen de doelgroep **landbouw** wordt een mogelijke 'verwevingsbestemming' als een bedreiging aanzien voor het kunnen voortzetten van de agrarische activiteiten. De vrees leeft dat verwevingsgebieden landbouw / natuur al snel geconcipeerd zullen worden als natuurgebieden. Bij verkoop van (op dat moment nog) agrarische gronden, zal de natuursector al gemakkelijk de gronden aankopen tot het gebied volledig in natuurbeheer is.

Aan de andere kant geldt momenteel reeds dat vele – o.a. randstedelijke – gebieden feitelijk reeds verweven zijn. Voor deze gebieden zou eventueel de verwevingsbestemming gemengd openruimtegebied kunnen worden aangeduid.

Tijdens het doelgroepengesprek '**wonen**' werd gepleit voor het voeren van een aanbodbeleid rond wonen in openruimtegebied. Planologisch kan worden vastgelegd waar een verwevingbestemming wonen/open ruimte kan komen (vb. in rasterlandschappen met een huidig 'banaal' gebruik – vb. hobbylandbouw). Door het voeren van een aanbodbeleid verhindert men de bouwvoertredingen die momenteel toch plaatsvinden. Zo kunnen nieuwe 'landgoederen' ontstaan waarin de woonfunctie (evt. samenwoningprojecten) gecombineerd wordt met landbouw, bos- en natuurbeheer. Om een vergunning te krijgen voor zulk een nieuw type landgoed, zou men voorwaarden kunnen opleggen m.b.t. de natuurkwaliteit van het omliggende gebied, maar ook inzake energie- en waterverbruik, verkeersgeneratie, openstellingsverplichting van de aanwezige trage wegen, enzovoort.

Ook voor **industrie** ziet men een gelijkaardige mogelijkheid in een verwevingsbestemming. Hierdoor zou een economische functie gegeven kunnen worden aan bestaande landgoederen (vb. kantoorfunctie) of zouden nieuwe landgoederen gecreëerd kunnen worden. Dat dit niet overal mag kunnen is duidelijk. Planologisch moet aangeduid worden

welke gebieden – niet-ecologisch waardevol, en niet belangrijk voor de sector landbouw – in aanmerking kunnen komen. Bovendien moet opgelegd worden hoeveel oppervlakte van het gebied gebruikt kan worden voor de economische functie. De rest van het gebied moet natuurlijk beheerd worden. Dit kan indien de aankoop prijs van de grond laag gehouden wordt (vb. prijs van landbouwgrond) zodat budget vrij blijft voor het natuurbeheer.

De sector **bos** is niet echt voorstander van een verwevingsbestemming. Belangrijker dan de bestemming is dat er een eenheid van beheer is (cfr. geïntegreerd/uitgebreid beheerplan). Naar analogie met de bosgroeperingen zou men voor gemengde openruimtegebieden kunnen denken aan 'landbeheergroepen' als samenwerking tussen bos / landbouw / natuur in een regio. Een geïntegreerd beheerplan wordt dan opgemaakt. Een flexibelere invulling van functies moet in dit kader toegelaten kunnen worden (vb. bebossen van landbouwgrond en kappen van bestaand bos). Voordelen voor de betrokken partijen liggen in de successierechten, subsidies voor bosranden, de opmaak van een ecologisch bosbeheerplan, ...

6.3.3 Bestemming natuur

Tot slot werd met de verschillende doelgroepen besproken hoe verweving met natuur eruit zou kunnen zien in de gebieden die momenteel bestemd zijn als 'natuur'. De idee hierachter is dat een klein gedeelte van als natuurbestemd gebied wordt ingenomen door een harde functie (wonen, toerisme, industrie). In ruil daarvoor staat die andere functie in voor het beheer van de natuur in het hele gebied.

Hierbij kwamen tijdens de doelgroepengesprekken vooral de volgende bemerkingen naar boven:

- Er is nog ruimte beschikbaar voor uitbreiding van de functies wonen, industrie, toerisme, ... Het is daarom niet aangewezen om groenbestemde gebieden (gedeeltelijk) in te nemen voor een harde functie.
- Doel van verweving met natuur is steeds het verbeteren van de natuur in zijn algemeenheid. Indien een deel(tje) van de oppervlakte van natuur verdwijnt, moet dit gecompenseerd worden door een verbeterde kwaliteit van de aanwezige natuur.
- Het inbrengen van een harde infrastructuur binnen groengebied kan enkel als het past binnen een ruimtelijke visie.

Mogelijkheden die werden aangegeven zijn:

- Het creëren van een bepaalde niche binnen de toeristisch / recreatieve ontwikkeling (vb. natuurcamping) – een campinguitbater wordt verplicht om zijn terrein ecologisch te beheren en terreinen te voorzien voor natuurontwikkeling.
- Bij uitbreiding van zonevreemde bedrijven: verplichting opleggen om voor het beheer van de natuur een bepaald gebied te zorgen. Dit kan opgenomen worden in een planologisch attest.
- Voor bepaalde industrieën: o.a. ontginningen (tijdelijk – verplichting om na beëindigen van de ontginning in te staan voor de natuurontwikkeling), energieproductie door middel van windmolens, ...

6.4 Conclusies doelgroepengesprekken

6.4.1 Meerwaarde van natuur voor de andere grondgebonden functies

Uit de resultaten van de doelgroepengesprekken blijkt dat de verschillende doelgroepen meerwaarde zien in verweving van de eigen functie met natuur en milieu. Tabel 3 geeft een samenvatting van de functies van natuur die een meerwaarde betekenen voor de andere grondgebonden functie waarmee natuur verweven wordt. Geredeneerd vanuit de grondgebonden functies andere dan natuur is vooral de belevingswaardefunctie van belang, met als onderdeel daarvan de schermfunctie. De biodiversiteitsfunctie en de functies voor het ecologische systeem zijn belangrijk voor het voldoen aan de duurzaamheidscriteria bij de opmaak van een bosbeheerplan. Voor de overige grondgebonden functies andere dan natuur zijn deze overwegingen veel minder belangrijk, tenzij het speelt op het imago van de activiteit.

Opvallend is dat enkele functies van natuur nooit vernoemd werden door de deelnemers aan de doelgroepengesprekken bij het zoeken naar meerwaarde van verweving naar natuur. Het betreft vnl. de functies die spelen op een eerder globaal niveau. Dit wil niet zeggen dat deze functies van natuur niet belangrijk zijn. Deze functies vormen echter niet de overweging om verweving met natuur te realiseren.

Tabel 3: Meerwaarde van verweving met natuur voor de andere grondgebonden functie

	Bos	Landbouw	Toerisme / recreatie	Wonen	Bedrijvigheid
Leefgebied voor planten en dieren	+++				
Verbindingsgebied voor planten en dieren	+++				
Leefgebied voor mensen				+++	
Schermfunctie (geluid, visueel, stof, ...)			++	+++	+++
Interne regulatie van water, bodem en nutriënten		+++		+	
Buffer tegen pestsoorten, ziekten, ...		+++		+	
Zuivering vervuiling (water, bodem)			+	+	++
Belevingswaarde	++	++	+++	+++	+
Buffer tegen overstromingen					
Regulatie luchtverontreiniging					
Klimaatregulatie					
Bescherming watersystemen					
Biodiversiteit	+++	++			
Andere: imago, ...			++		+++

6.4.2 Mogelijkheden en kansen voor verweving met natuur en milieu

Uit paragraaf 6.3 detecteren we een aantal mogelijkheden en kansen voor verweving van grondgeboden functies met natuur en milieu.

In algemene termen detecteren we de volgende mogelijkheden voor verweving van functies met natuur en milieu:

- Het natuurlijk beheren van terreinen die (nog) niet in gebruik zijn genomen voor de eigen functie;
- Het opleggen van voorwaarden bij nieuwe ontwikkelingen of uitbreidingen;
- Natuurontwikkeling en beheer in verweving met bestaande activiteiten;

Natuurlijk beheren van terreinen die (nog) niet in gebruik zijn genomen voor de eigen functie

Deze mogelijkheid speelt voornamelijk voor de functies wonen en industrie. Indien bij het beheer op dat moment rekening gehouden wordt met de toekomstige functie, kan wel degelijk over verweving gesproken worden (zie verwevingsconcept – paragraaf 3.4). Voor wonen betekent dit zeer specifiek dat men bij het natuurlijke beheer van de nog niet in gebruik genomen terreinen rekening houdt met de belevingswaarde (maar ook eventueel bufferwaarde of zuiveringswaarde) op het moment dat de woningen gerealiseerd worden.

Voor industrie kan dit op verschillende manieren worden ingevuld:

- Natuurontwikkeling en beheer op (tijdelijk) niet-ingevulde of verlaten industrieterreinen. Er wordt gesteld dat die oppervlakte in de tijd min of meer constant zal blijven (gezien op Vlaamse schaal), zodat er ook blijvend mogelijkheden zijn voor het ontwikkelen van tijdelijke natuur.
- Natuurontwikkeling en beheer op buffer- en reservestroken.

Natuurverweving bij nieuwe ontwikkelingen of uitbreiding

Het betreft hier voornamelijk het opleggen van voorwaarden bij o.a. vergunningverlening voor nieuwe activiteiten of wanneer een aanvraag wordt ingediend voor uitbreiding van bepaalde activiteiten. Deze mogelijkheden situeren zich voornamelijk in de sectoren wonen, industrie en toerisme / recreatie.

Instrumenten die hiervoor gebruikt kunnen worden (zie Hoofdstuk 7) situeren zich voornamelijk in het RO-instrumentarium (stedenbouwkundige randvoorwaarden in RUP's, stedenbouwkundige vergunningen, verkavelingsvergunningen, enzovoort).

Randvoorwaarden zouden echter ook kunnen worden opgelegd in verkoopcontracten en bij doorverkoop van gronden doorgegeven aan de nieuwe eigenaars. Deze randvoorwaarden kunnen variëren van het opleggen van bepaalde (aandelen van) oppervlakten die natuurlijk beheerd zouden moeten worden, tot kwalitatieve criteria waaraan de natuurontwikkeling zou moeten voldoen.

Natuurontwikkeling en beheer in combinatie met bestaande activiteiten

Hier situeren zich, volgens de resultaten van de doelgroepengesprekken, de meeste mogelijkheden. De realisatie ervan steunt echter voornamelijk op de vrijwilligheid van de betrokken actoren, waardoor het moeilijk is te schatten is over welke oppervlakte het zou kunnen gaan voor de werkelijke realisatie van de verweving.

Uit meerdere doelgroepengesprekken kwam naar voor dat doelstellingen gebiedsgericht moeten worden opgesteld, afhankelijk van de abiotische en biotische situatie, de huidige functies, enzovoort. Het is, volgens de betrokkenen, dan ook veel relevanter om afspraken te maken met groepen van actoren (landbouwers in eenzelfde streek / bewoners van een wijk / een heel bedrijventerrein ...) voor het behalen van die doelstellingen dan dat afspraken zouden gemaakt worden met individuele actoren. Het afsluiten van convenanten werd meermaals vernoemd als mogelijkheid om dit te realiseren. De groepen van actoren zouden dan zelf kunnen kiezen hoe ze de doelstellingen willen / kunnen realiseren, wie er (actief) aan meewerkt, enzovoort.

Belangrijk is dat de doelgroepen aangeven dat er (meestal) een financiële vergoeding moet worden geboden, wil men enige kans op slagen krijgen. In de landbouw bestaat dit reeds door middel van de beheerovereenkomsten. Voor toerisme / recreatie zouden subsidies van Toerisme Vlaanderen afgestemd kunnen worden op (of uitgebreid naar) ecologisch beheer van de terreinen.

Het werken op imago (o.a. via labels zoals bv. de groene sleutel) kan voor sommige sectoren (vb. industrie en toerisme / recreatie) een motivatie zijn voor het realiseren van de verweving.

6.4.3 Randvoorwaarden en knelpunten voor verweving met natuur en milieu

Door de deelnemers aan de doelgroepengesprekken werd een aantal randvoorwaarden geformuleerd voor het realiseren van de verweving met natuur en milieu. Deze randvoorwaarden zijn vaak gebaseerd op het oplossen van knelpunten die momenteel ervaren worden wanneer een verweving met natuur wordt gerealiseerd.

Enkele randvoorwaarden, zoals geformuleerd tijdens de doelgroepengesprekken, worden hieronder opgelijst:

- Meer consistentie tussen planningsoverleg en het afleveren van vergunningen;
- Meer eensgezindheid over de realisatie van verweving tussen het Vlaamse niveau en het lokale niveau waarop de verweving zal plaatsvinden;
- Garanderen van rechtszekerheid. Het is belangrijk dat de gebruiker van de terreinen een garantie krijgt dat zijn kernactiviteit niet in het gedrang wordt gebracht door het realiseren van verweving. Deze garantie is van belang op het microniveau, maar misschien meer nog op het macroniveau (het vervullen van de hoofdfunctie van de sector op Vlaams niveau moet mogelijk blijven).

7. JURIDISCHE AANBEVELINGEN

7.1 Inleiding

De conclusies en aanbeveling die in dit hoofdstuk worden gemaakt, bieden een antwoord op de volgende vragen:

1. Dragen de onderzochte instrumenten bij tot de mogelijkheid om op het terrein te komen tot versterken van 'natuurverweving'? In dit onderdeel wordt een samenvatting gegeven van de deelconclusies die reeds bij de bespreking van het de instrumenten in kwestie aan bod kwamen.
2. Zo neen, welke knelpunten worden vastgesteld? Specifiek voor de sectorale instrumenten moet bijzondere aandacht worden verleend naar de relatie met RO (de hoofdvraag daarbij is of RO belemmerend werkt op de verwevingsmogelijkheden die het sectorinstrument biedt, of, omgekeerd, of het sectorinstrument belemmerend werkt op de mogelijkheden die binnen RO worden geboden).
3. Welke verbeterpunten kunnen worden geformuleerd? Is daartoe een wettelijke ingreep vereist? Er is gepoogd geworden om uit te gaan van een scenario waar geen wijziging van de regelgeving is.
4. Zijn de instrumenten bruikbaar in het licht van de voorstellen van de doelgroepen (zie tweede tussentijds rapport)?

7.2 Conclusies ruimtelijke ordening

7.2.1 Samenvatting van de potenties voor verweving

Het instrumentarium van de ruimtelijke ordening bevat in beginsel alle noodzakelijke instrumenten om natuurverweving te realiseren of te versterken.

De vergunningverlenende overheid kan bij het verlenen van een **stedenbouwkundige vergunning voorwaarden** van natuurverweving opleggen met het oog op een goede ruimtelijke ordening, of **lasten** opleggen (bijvoorbeeld om kosteloos een stuk grond aan de overheid af te staan voor de realisatie van natuurverweving/openbaar groen). De vergunningverlenende overheid kan de particulier zo verplichten tot het realiseren van natuurverweving.

De Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening voorziet tal van **afwijkingsmogelijkheden** om stedenbouwkundige vergunningen te verlenen in afwijking van de bestemmingsvoorschriften. Dit is veelal ten nadele van de gemengde open ruimtegebieden en ruimtelijk kwetsbare gebieden (vnl. bestendiging zonevreemde constructies en functiewijzigingen). Anderzijds kunnen de afwijkingsbepalingen ook voor vrijwillige natuurverweving worden ingezet, in alle bestemmingsgebieden.

Ook aan een **verkavelingsvergunning** kunnen **voorwaarden en lasten** verbonden worden die natuurverweving op het terrein mogelijk maken. Een belangrijke taak voor de vergunningverlenende overheid is het tijdig **bijsturen van het verkavelingsontwerp** vooraleer de aanvraag wordt ingediend.

De **stedenbouwkundige verordeningen** bieden ruime mogelijkheden om stedenbouwkundige voorschriften m.b.t. natuurverweving op te stellen, vnl. met betrekking tot 'aanleg van groen en beplantingen' en 'het waarborgen van een adequate waterhuishouding'. Een verordening kan bovendien als een actief instrument worden ingezet, met name wanneer gebodsbepalingen worden opgelegd (bijv. verplichte groenaanleg in bepaalde gebieden).

De standaardtypebepalingen voor gewestelijke **ruimtelijke uitvoeringsplannen (RUP's)**, zoals voorzien bij besluit van de Vlaamse Regering van 11 april 2008, bevatten reeds diverse mogelijkheden voor natuurverweving. Deze typebepalingen bieden een rechtsgrond aan de vergunningverlenende overheid om de grondeigenaar te verplichten een bepaalde mate van natuurverweving te realiseren volgens de modaliteiten en normen die zijn opgelegd in een RUP. Bepaalde standaardtypebepalingen bieden ook de rechtsgrond om op basis van vrijwilligheid werken met het oog op natuurverweving uit te voeren. Bij de opmaak van een RUP kunnen de voorschriften worden aangevuld met gebiedsspecifieke stedenbouwkundige voorschriften. RUP's kunnen niet alleen bestemmingsvoorschriften bevatten maar tevens inrichtings- en beheersvoorschriften, wat voor natuurverweving nuttige instrumenten lijken te zijn. Een RUP kan ook een actief instrument zijn, nl. wanneer beheersvoorschriften worden opgelegd die een gebodsbepaling inhouden (bijv. de verplichting om wilgen te knotten, om een bepaalde waterstand op peil te houden, ...). De Vlaamse Regering kan bijkomende subcategorieën van gebiedsaanduidingen bepalen (bv. overdrukken gericht op natuurverweving in andere bestemmingsgebieden, cf. tijdelijke natuur in industriegebied).

Ruimtelijke structuurplannen kunnen de plannende overheid verplichten om maatregelen van natuurverweving te voorzien in RUP's (en / of stedenbouwkundige verordeningen). Het RSV zou dit kunnen opleggen aan alle plannende overheden (gewest/provincies/gemeenten). Het RSV is dus een potentieel 'centraal' instrument voor het bepalen van natuurverwevingsdoelstellingen en -instrumenten. De bepalingen in het vigerende RSV zijn – behoudens een kwantitatieve bepaling voor het afbakenen van 150.000 ha natuurverwevingsgebied op Vlaams niveau - opvallend vrijblijvend geformuleerd en in die zin weinig efficiënt. Structuurplannen kunnen in principe geen rechtsgrond vormen om vergunningsaanvragen te beoordelen. Onrechtstreeks kan het gewenste beleid uit het structuurplan worden toegepast op vergunningsaanvragen indien de motivering op zichzelf volstaat als beoordelingsgrond.

Samengevat:

De instrumenten van ruimtelijke ordening dragen in de volgende mate bij tot natuurverweving:

- Stedenbouwkundige vergunningen: door het opleggen van voorwaarden en lasten + door aanvragen voor vrijwillige natuurverweving in alle bestemmingsgebieden.
- Verkavelingsvergunningen: door het opleggen van voorwaarden en lasten, met inbegrip van een tijdige bijsturing van het verkavelingsontwerp.
- Stedenbouwkundige verordeningen: diverse mogelijkheden, o.a. als actief instrument.
- RUP's: diverse mogelijkheden, o.a. via gebiedsspecifieke bepalingen en subcategorieën, eveneens als actief instrument via inrichtings- en beheersvoorschriften.
- RSP'en: diverse mogelijkheden als beleidsdocument.

7.2.2 Knelpunten voor natuurverweving

Hoewel de ruimtelijke ordening in beginsel beschikt over alle nuttige instrumenten, zowel op plan- als op vergunningenniveau, moet worden opgemerkt dat zij niet allemaal evengoed inzetbaar zijn voor de realisatie van natuurverwevingsdoelstellingen.

Stedenbouwkundige vergunningen en meldingen:

- Meldingsplichtige handelingen: geen mogelijkheid tot bijsturing door opleggen van voorwaarden of lasten;
- Vergunning kan verleend worden, ook al is de aanvraag in strijd met doelstellingen en/of zorgplicht uit natuurbehoudsdecreet. Indien er geen verplicht advies van ANB is voorgeschreven (wat de regel is woon-, industrie-, landbouw- en recreatiegebieden behalve dit gebied ook een beschermd statuut zou hebben (bv. gelegen in Habitatrichtlijngebied), geldt ook geen verplichting voor de vergunning verlenende overheid om vergunningsvoorwaarden op te leggen. Dit knelpunt moet enigszins worden genuanceerd omdat in voorkomend geval wel de natuurtoets of de verscherpte (gebiedsgerichte) effectenbeoordelingen in het VEN of SBZ's dan wel de watertoets moeten worden toegepast (zie sectorale instrumenten);
- In heel wat bestemmingsgebieden is er geen verplicht in te winnen advies van het ANB i.v.m. de natuuraspecten van de aanvraag, zodat bij de beoordeling van de aanvraag geen natuurgebonden aspecten doorwegen via dit advies. Zoals hierboven al werd aangegeven dient dit enigszins te worden genuanceerd als gevolg van de werking van andere (sectorale) toetsingsmechanismen;
- De afwijkingbepalingen maken afwijkingen mogelijk ten nadele van natuur, zonder enige vorm van compensatieverplichting (bijv. verbouwen en wijzigen van de functie van gebouwen in natuurgebied).

Verkavelingsvergunningen:

- Vergunning kan verleend worden ook al is de aanvraag in strijd met doelstellingen en/of zorgplicht uit het Natuurbehoudsdecreet (geen bindend advies van het ANB, geen verplichting voor de vergunning verlenende overheid om vergunningsvoorwaarden op te leggen);
- In heel wat bestemmingsgebieden (o.a. woongebieden) is er in beginsel geen verplicht in te winnen advies van het ANB i.v.m. de natuuraspecten van de aanvraag. Zoals hierboven al werd aangegeven dient dit enigszins te worden genuanceerd als gevolg van de werking van andere (sectorale) toetsingsmechanismen (zie hierboven);
- Het is geen verplichting voor de aanvrager om een voorafgaande projectvergadering aan te vragen, zodat de vergunning verlenende overheid niet altijd de mogelijkheid heeft om het ontwerp tijdig bij te sturen (de overheid behoudt in dat geval natuurlijk wel de mogelijkheid om de aanvraag te weigeren).

Stedenbouwkundige verordeningen:

- De decretale opsomming van de materies die bij stedenbouwkundige verordening kunnen geregeld worden, bevat o.a. 'aanleg van groen en beplantingen' en 'waarborgen van adequate waterhuishouding', maar niet expliciet 'natuurverweving', zodat niet alle aspecten van natuurverweving noodzakelijk aan bod zullen kunnen komen (zoals een verordening die gericht is op soortenbescherming, bv. plaatsen van nestkasten voor huiszwaluwen bij verbouwingen).
 - Juridische onduidelijkheden m.b.t. beperking van het toepassingsgebied van verordeningen;

- De verordeningen mogen enkel 'stedenbouwkundige voorschriften' bevatten en geen sectorale (bijv. een verwijzing naar milieukwaliteitsnormen): waar ligt de grens?
- De verhouding tussen de stedenbouwkundige verordening en andere wetgeving en tussen de verordeningen onderling moet steeds bewaakt worden;
- Het opleggen van voorwaarden van natuurverweving in verkavelingen en bedrijventerreinen (bijv. verplichte groennorm (%) in verkavelingen) heeft een prijsverhogend effect (verhoging prijs van verkoopbare kavels).

Ruimtelijke uitvoeringsplannen

- Gebiedsspecifieke typebepalingen maken afwijkingen mogelijk die ten nadele van natuur kunnen zijn, zonder enige vorm van compensatieverplichting (bijv. bepaalde functiewijzigingen in landbouwgebied);
- Juridische onduidelijkheden m.b.t. 'beheervoorschriften': een RUP kan enkel 'stedenbouwkundige beheervoorschriften' bevatten en geen sectorale: waar ligt de grens?

RSV

- Vrijblijvend geformuleerde taakstellingen m.b.t. natuurverweving (met uitzondering van de kwantitatieve taakstelling voor de afbakening van 150.000 ha natuurverwevingsgebied);
- Onvoldoende uitvoering.

7.2.3 Verbeterpunten/voorstellen

- ***Overweeg het inzetten van stedenbouwkundige verordeningen als instrument voor natuurverweving.***

Voorbeelden:

- Aanleg groene ruimtes in verkavelingen (bijv. groenindex in verhouding tot bouwindex, uitgedrukt in verplicht % aanleg van niet-private groene ruimte in verkaveling);
 - Behoud van natuurlijke waterlopen in verkavelingen (niet verleggen, beperkt overwelden, integreren in groene ruimte, ...);
 - Voorschriften voor aanleg/inrichting bedrijventerreinen: voorschriften die verplichten tot de aanleg van groene ruimtes (bijv. uitgedrukt in verplicht %), behoud of herstel van waterlopen en andere landschapselementen (hagen, bomenrijen, poelen, bermen, enz.) bij aanleg van een bedrijventerrein;
 - Voorschriften voor inrichting van recreatiegebieden met weekendverblijven (cf. verkavelingen);
 - Aanleg van groen langs wegen: verplichting voor de overheid om bij openbare werken een bepaalde groennorm te behouden/bereiken.
- ***Overweeg het inzetten van (stedenbouwkundige) inrichtings- en beheervoorschriften in RUP's en gebiedsspecifieke voorschriften in RUP's als instrument voor natuurverweving.***
 - Alle aangelegenheden die kunnen worden geregeld in een stedenbouwkundige verordening kunnen ook het voorwerp uitmaken van een stedenbouwkundig

voorschrift van een RUP. Dit betekent dat RUP's onder meer voorschriften kunnen bevatten inzake een adequate waterhuishouding en de aanleg van groen en beplantingen. Een RUP kan bovendien nog andere stedenbouwkundige voorschriften bevatten dan de limitatieve decretale lijst m.b.t. verordeningen.

- **'Inrichtingsvoorschriften'** zijn voorschriften over de 'ordening' van een gebied waar bepaalde functies en activiteiten toegelaten zijn, en voorschriften over 'morfologie en uitzicht (beeldwaarde)' van gebieden. Het aspect 'ordening' betekent onder meer dat via voorschriften de ruimtelijke voorwaarden kunnen worden gecreëerd voor een goede ontwikkeling van de functies en activiteiten die in een bepaald gebied toegelaten zijn. Voorbeelden hiervan zijn voorschriften over kavelgroottes, ontsluiting door wegeninfrastructuur, **ecologische infrastructuur, buffering, bebouwingsvrij houden van bepaalde zones**, enz. Voorbeelden van voorschriften in verband met de aspecten 'morfologie en uitzicht (beeldwaarde)' zijn : voorschriften over het al dan niet toegelaten zijn van bebouwing, over het type van bebouwing, over **reliëfwijziging**, esthetische voorschriften i.v.m. bouwmaterialen, plaatsing van gebouwen, volumes, enzovoort.
 - **'Beheervoorschriften'** zijn gericht op het behoud van de ruimtelijke voorwaarden voor het goede functioneren van functies en activiteiten in een bepaald gebied. Het omvat ook voorschriften over de bewaring van ruimtelijk karakteristieke elementen of eigenschappen van een gebied. Voorbeelden zijn voorschriften over reliëfwijziging, een algemeen voorschrift over de bewaring van het landschappelijk of architectonisch karakter, op lokaal niveau de bewaring van een beeldbepalend groenelement in een bebouwde omgeving, enz. Beheervoorschriften kunnen een actief instrument zijn wanneer ze een gebodsbepaling inhouden (bv. de verplichting om wilgen te knotten, om een bepaalde waterstand op peil te houden, ...). Anderzijds moet wel worden erkend dat de controle en de handhaving van de naleving een knelpunt is, waardoor dit instrument veel aan slagkracht verliest.
- Toepassing van **subcategorieën met voorschriften inzake natuurverweving**

Voorbeelden:

- Het voorschrift van de subcategorie **'Zone voor zeehaven- en watergebonden bedrijven'** (gewestelijk RUP Waaslandhaven fase I) bepaalt o.a. *"Daarnaast zijn alle werken, handelingen, voorzieningen, inrichtingen en functiewijzigingen voor de aanleg en het onderhoud van de ecologische infrastructuur toegelaten."*
- Het voorschrift **'overdruk tijdelijke natuurcompensatie'** (gewestelijk RUP Waaslandhaven fase I) bepaalt: *"Het gebied met overdruk tijdelijke natuurcompensatie kan gebruikt worden voor een tijdelijke natuurcompensatie die nodig is om de bestemming zone voor zeehaven- en watergebonden bedrijven en zone voor waterwegeninfrastructuur te kunnen realiseren. De basisbestemming is de in grondkleur aangeduide bestemming. Alle werken, handelingen, voorzieningen en inrichtingen die gericht zijn op de instandhouding, de vervanging, het herstel of de ontwikkeling van de natuur en het natuurlijk milieu en van de landschapswaarden die ingevolge de bepalingen over de speciale beschermingszones in het decreet Natuurbehoud nodig zijn om de bestemming zone voor zeehaven- en watergebonden bedrijven en waterwegeninfrastructuur te kunnen realiseren, zijn toegelaten. Op het ogenblik dat alle voorwaarden voldaan zijn om de tijdelijke natuurcompensatie te vervangen door een natuurcompensatie op een andere plaats, vervalt de overdruk tijdelijke natuurcompensatie voor dit gebied."*

- Toepassing van **gebiedsspecifieke voorschriften**, hetzij typevoorschriften, hetzij nieuwe voorschriften:
 - o **Voorbeeld: typevoorschrift met betrekking tot waterbeheer** (bijlage besluit Vlaamse Regering 11 april 2008):

“Voor zover ze de realisatie van de algemene bestemming niet in het gedrang brengen, zijn werken, handelingen en wijzigingen die nodig of nuttig zijn voor:

 - *het behoud en herstel van het waterbergend vermogen van rivier- en beekvalleien,*
 - *het behoud en herstel van de structuurkenmerken van de rivier- en beeksystemen, de waterkwaliteit en de verbindingsfunctie,*
 - *het behoud, het herstel en de ontwikkeling van overstromingsgebieden, het beheersen van overstromingen of het voorkomen van wateroverlast in voor bebouwing bestemde gebieden,*
 - *het beveiligen van vergunde of vergund geachte bebouwing en infrastructuur tegen overstromingen toegelaten, voor zover de technieken van natuurtechnische milieubouw gehanteerd worden. De werken, handelingen en wijzigingen in dit gebied kunnen slechts toegelaten worden voor zover ze verenigbaar zijn met de waterbeheerfunctie van het gebied en het waterbergend vermogen van rivier- en beekvalleien niet doen afnemen.*
 - o **Voorbeelden voor nieuwe gebiedsspecifieke voorschriften:**
 - voorschriften m.b.t. het behoud en het herstel van specifieke (geïnterpreteerde) landschapselementen in het plangebied (holle wegen, kreken, merkwaardige bomen, ...);
 - gebiedsspecifieke bepalingen kunnen ook gericht zijn op het toelaten van andere functies in de gebiedscategorie ‘natuur en reservaat’, bijvoorbeeld *“Binnen dit natuurgebied zijn landbouw, bosbouw, landschapsontwikkeling, natuureducatie, recreatief medegebruik, waterbeheersing, verblijfsrecreatie en wonen ondergeschikte functies voor zover de hoofdfunctie natuur niet in het gedrang wordt gebracht.”* (Zie gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan 20 februari 2004 tot "Afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur: Onderdelen van de Grote Eenheid Natuur 'Hoge Kempen'").
- Indien een RUP in gebiedsspecifieke voorschriften 'harde' functies toelaat in ruimtelijk kwetsbaar gebied of open ruimtegebied, kan dit verbonden worden aan een **verplichte compensatie** op dat planniveau (bv. functiewijzigingen toegelaten in zonevreemde gebouwen: compensatie binnen het plangebied).

7.2.4 Zijn de geanalyseerde instrumenten bruikbaar in het licht van de voorstellen van de doelgroepen?

Paragraaf 6.3.1 van dit rapport bevat voorstellen van de doelgroepen voor verweving met natuur in de eigen bestemming. Enkele specifieke situaties zijn: het natuurlijk beheren van terreinen die (nog niet) in gebruik zijn genomen voor de eigen functie, voorwaarden opleggen bij nieuwe ontwikkelingen of uitbreidingen en het afsluiten van overeenkomsten (bv. met de overheid) voor natuurlijk beheer. Hieronder wordt per doelgroep kort aangegeven in welke mate de besproken instrumenten tot natuurverweving zouden kunnen bijdragen.

Doelgroep recreatie

Vanuit de sector recreatie worden de meeste kansen voor verweving gezien bij de openluchtrecreatieve verblijven (campings, bungalowparks) en de themaparken / attractieparken in open lucht. Hier kan men ook nog de zwembijvers, stranden en jachthavens aan toevoegen (= doelgroep Blauwe Vlag). De doelgroep ziet mogelijkheden voor meer natuurverweving via **privaatrechtelijke instrumenten**, met name subsidies, ecolabels, beheerovereenkomsten en convenanten.

Vanuit ruimtelijke ordening kan nochtans eveneens een bijdrage aan natuurverweving voor de doelgroepen tot stand worden gebracht. Het behouden, ontwikkelen en beheren van natuurelementen binnen een recreatiegebied kan in belangrijke mate worden afgedwongen op basis van stedenbouwkundige voorschriften van een gewestelijk, provinciaal of gemeentelijk **ruimtelijk uitvoeringsplan** (bestemmingsvoorschriften die bepalen dat het gebied een bestemming recreatie met nevenfunctie natuur heeft, inrichtingsvoorschriften met o.a. verwevingsprincipes en NTMB, eventueel beheervoorschriften) en **stedenbouwkundige verordeningen** voor recreatiegebieden.

Doelgroep landbouw

De doelgroep landbouw vraagt naar garanties (rechtszekerheid) voor de landbouwers (individueel en als sector). De voorstellen vanuit deze doelgroep verwijzen dus vooral naar de **beheerovereenkomsten** en naar instrumenten van ruimtelijke ordening, meer bepaald de **ruimtelijke structuurplannen en uitvoeringsplannen**. Ook de **convenanten** worden voorgesteld als overkoepelend instrument voor meerdere landbouwers in eenzelfde regio.

Uit de analyse die in het kader van dit studieonderdeel werd uitgevoerd blijkt dat het planinstrumentarium van de ruimtelijke ordening goed inzetbaar is voor natuurverweving. Voor de ruimtelijke structuurplannen en de RUP's kunnen worden ingezet om natuurverweving in de landbouwsector te realiseren. Er bestaan diverse mogelijkheden om stedenbouwkundige voorschriften uit te werken (bestemmings- / inrichtings- / beheervoorschriften, vrijwillige / verplichte natuurverweving, aanvulling van de typevoorschriften voor RUP's en/of gebiedsspecifieke voorschriften per RUP: zie ook bijlage met voorbeelden van stedenbouwkundige voorschriften). Ook het instrument van stedenbouwkundige verordeningen biedt mogelijkheden voor stedenbouwkundige voorschriften over onder meer groen en beplantingen in landbouwgebied.

Doelgroep wonen

De voorstellen van de doelgroep wonen, die ook uitgaan van een **planologische verankering** van de verwevingsdoelstellingen, houden een differentiatie in naar intensiteit van ruimtegebruik (stedelijk vs. landelijk wonen) en een onderscheid tussen nieuwe en bestaande situaties.

- **Landelijk wonen:** verweving met natuur is makkelijker.
- **Stedelijk wonen:** behoefte aan natuurverweving gekoppeld aan zachte recreatie (cf. project om 'groene vingers' de stad te laten indringen).
- **Nieuwe situaties**, bijv. verplichting om vooraleer een woongebied in gebruik genomen wordt, het terrein natuurlijk in te richten. Een aantal juridische aspecten moet wel uitgeklaard worden: het betreft bijvoorbeeld de status van het terrein (is de grond op dat moment publiek terrein of privé, kan of moet men omheiningen aanbrengen, wie is aansprakelijk, wie draagt de kosten voor beheer?). Binnen RUP's / bestemmingsvoorschriften zou de verplichting opgelegd kunnen worden om een bepaald aandeel van de oppervlakte een ecologische functie te geven.

Daarnaast bevatten de voorstellen van deze doelgroep ook voornamelijk **privaatrechtelijke instrumenten** (gemeenschappelijk beheer via parkmanagement; clausuleren van verwevingsdoelstellingen in koopcontracten), in combinatie met economische instrumenten (subsidies).

De voorstellen van deze doelgroep kunnen worden gekoppeld aan verschillende instrumenten van ruimtelijke ordening:

- Het aanduiden van '**groene vingers**' in woongebied gebeurt via de ruimtelijke planning (structuurplannen en RUP's). De functies natuur en recreatie kunnen in dergelijke gebieden verweven worden op basis van gepaste stedenbouwkundige voorschriften. De voorschriften voor een stadsrandbos zijn hier een voorbeeld van.
- Via de planologische instrumenten zou een woongebied een overdruk **natuurverweving** kunnen krijgen (taakstellingen in structuurplannen, concrete overdruk natuurverweving in RUP). Dit zou dan een nieuwe subcategorie van gebiedsaanduiding zijn, vast te stellen door de Vlaamse Regering, die niet hetzelfde kan zijn als de bestaande overdruk natuurverweving (voor landbouw, bos, recreatie), dit zowel omwille van de rechtsgevolgen die te vergaand zijn voor de werken die normaal moeten worden toegelaten in een woongebied, als omwille van de koppeling tussen IVON en 'natuurverwevingsgebieden'. Het lijkt dan ook zinvoller om een andere term dan 'natuurverwevingsgebied' voor de gewenste subcategorie te ontwikkelen. Bovendien blijft de reeds vermelde vaststelling bestaan dat de afbakening van de natuurverwevingsgebieden zoals vastgelegd in het RSV, niet van de grond komt.
- Andere juridische mogelijkheden zijn het opstellen van **gebiedsspecifieke voorschriften** voor een woongebied (bijv. voorschriften m.b.t. behoud van bepaalde kleine landschapselementen, zoals een poel, een houtkant, een bosje – zie ook voorbeeld uit GRUP Mechelen in de bijlage 'voorbeeldvoorschriften' m.b.t. behoud van een waterloop) en de opmaak van een **stedenbouwkundige verordening** bv. inzake aanleg en onderhoud van groen en beplantingen.
- Om in de 'nieuwe situaties' tijdig met natuurverweving rekening te houden – bv. om bij het ontwikkelen van een nieuw woongebied de bestaande natuurelementen te behouden, een ecologische verbinding doorheen het gebied te realiseren enz. – bestaan er mogelijkheden in het instrument van de **verkavelingsvergunning** (met eventueel voorafgaande projectvergadering waar de vergunningverlenende overheid het ontwerp kan bijsturen), de **ruimtelijke uitvoeringsplannen** (gebiedsspecifieke voorschriften of een nieuwe subcategorie, zie boven) en de **stedenbouwkundige verordeningen**.

Doelgroep industrie

De voorstellen van de doelgroep industrie focussen op 3 (geografische) niveaus, waarvoor men een mix van instrumenten ingezet ziet ter realisatie van natuurverweving:

- *Niveau van Vlaanderen: bv. reserveren van nog niet in gebruik genomen (of niet meer gebruikte) industriegronden voor natuurbeheer. Een minimumkwaliteit moet gewaarborgd worden door gebiedsgericht (en/of soortgericht) doelstellingen vast te leggen.*
- *Niveau van individuele bedrijventerreinen:*
 - *Verplichting opleggen om nog niet in gebruik genomen percelen natuurlijk te beheren volgens bepaalde doelstellingen. Deze verplichtingen moeten dan opgelegd worden in de stedenbouwkundige voorschriften of in de verkoopcontracten.*
 - *Bufferzones: verplichting tot ecologisch beheer opleggen.*
 - *Subsidies voor 'natuurvriendelijke bedrijventerreinen' (naar analogie met de CO₂-neutrale bedrijventerreinen). Mogelijkheden om de natuurvriendelijke bedrijventerreinen te realiseren zijn:*
 - *Productiewijze aanpassen tot een lagere footprint (minder uitstoot, minder oppervlakte-inname, gebruik maken van natuurlijke materialen, ...) – i.e. om schade aan de natuur te beperken.*

- *Natuurbeheer op eigen terreinen: zowel voldoende oppervlakte als voldoende kwaliteit moet worden gerealiseerd – om de bestaande footprint op eigen terrein te compenseren.*
- *Betalen voor natuurbeheer – aan lokale natuurverenigingen – om de bestaande footprint elders te compenseren.*
- *Centraal natuurbeheer (cf. parkmanagement) met bijdrage betaald door de bedrijven op het bedrijventerrein.*
- *Niveau individuele bedrijven:*
 - *Stimulerende maatregelen voor bv. het aanleggen van een groendak, plaatsen van nestkastjes.*
 - De ontwikkelaar van het industrieterrein kan ecologische minimumcriteria opleggen voor de industrie die zich er wil vestigen. Een andere mogelijkheid is het uitschrijven van een wedstrijd. Ecologische criteria kunnen deel uitmaken van de selectiecriteria op basis waarvan de bedrijven worden geselecteerd.

Indien men het voorstel wil volgen om **doelstellingen m.b.t. tijdelijke natuur** vast te leggen op nog niet in gebruik genomen bedrijventerreinen op het **niveau Vlaanderen**, dienen deze doelstellingen te worden opgenomen in het (richtinggevend en/of bindend) deel van het **RSV**. Ook de wijze waarop men die doelstellingen wil bereiken dient dan verduidelijkt te worden (bv. via RUP's of via een sectorale verankering in de wetgeving). Deze doelstellingen kunnen vervolgens **gebiedsspecifiek verfijnd** worden in **RUP's voor nieuwe regionale en lokale bedrijventerreinen**.

Het instrument van een **stedenbouwkundige verordening** kan worden ingezet om bepaalde vormen van natuurverweving op bedrijventerreinen op te leggen, bv. voor **ecologisch bufferbeheer**.

Doelgroep bos

De mogelijkheden voor natuurverweving voor de doelgroep bos vloeien reeds voor een groot deel voort uit het Bosdecreet en de ecologische functie van het bos. De voorstellen van de doelgroep bos omvatten het volgende:

- *Verplichting opleggen op niveau van het werkingsgebied van een bosgroep, om een bepaald aandeel van de oppervlakte in te richten als anderssoortige natuur.*
- *Het vastleggen van doelstellingsafspraken met financiële vergoeding in de natuurrichtplannen.*
- Vastleggen van erfdienstbaarheden in het natuurrichtplan, met een vaste vergoeding voor lange termijn.

De voorstellen van de doelgroep zijn dus gericht op een aanpassing van de bosregelgeving (voorwaarden voor het werkingsgebied van een bosgroep) en de natuurrichtplannen.

De natuurverwevingspotenties in bos worden vertaald in de stedenbouwkundige typevoorschriften voor bossen (zie Besluit van de Vlaamse Regering van 11 april 2008 m.b.t. de typevoorschriften in RUP's). Deze kunnen worden aangevuld met gebiedsspecifieke stedenbouwkundige voorschriften. Voor de bescherming van bossen die gelegen zijn buiten de bosgebieden (bv. in landbouwgebied, industriegebied) kan men niet terugvallen op stedenbouwkundige voorschriften van bosgebied, maar geldt de regelgeving van het Bosdecreet. Voor nieuwe RUP's kan dit eventueel worden aangevuld met gebiedsspecifieke voorschriften voor bestaande bossen in andere gebiedsaanduidingen dan bosgebied.

7.3 Conclusies en aanbevelingen sectorale wetgeving

7.3.1 Sectorwetgeving inzake natuur/ bos/ water

7.3.1.1 Samenvatting van de potenties voor verweving

Vanuit de sector van de 'groene' en 'blauwe' milieuregelgeving moet worden vastgesteld dat heel wat potenties aanwezig zijn voor de realisatie of het versterken van natuurverweving.

Horizontale en gebiedsgerichte toetsingsinstrumenten.

- Op de eerste plaats moet worden vastgesteld dat binnen de besproken sectoren (natuur, bos en water) heel wat instrumenten bestaan met een zogenaamde **horizontale draagwijdte**, met name de instrumenten wiens toepassingsgebied niet beperkt is tot de traditionele groene en geelgroene bestemmingsgebieden. De natuur- en watertoets zijn hiervan de bekendste voorbeelden. Beide instrumenten zijn, samen met de gebiedsgerichte habitattoets, ook illustratief voor de potenties inzake natuurverweving voor een deel van het onderzochte beschermingsinstrumentarium.

Als toetsingsinstrumenten zijn het nochtans **passieve beoordelingsinstrumenten** die uitsluitend spelen wanneer er een planinitiatief wordt genomen (water- en habitattoets) of wanneer een vergunnings- of ontheffingsaanvraag wordt ingediend voor een (potentieel) schadelijke ingreep (water-, habitat-, VEN- en natuurtoets). Niettemin fungeren deze toetsingsinstrumenten niet alleen als beschermingsinstrumentarium voor 'bestaande' verweving (bv. de watertoets dient in principe schadelijke effecten aan watergebonden natuurwaarden door vergunningen en plannen ook binnen harde bestemmingen tegen te gaan), maar dienen ze ook als een **mogelijke hefboom voor het creëren van nieuwe ruimtelijke dan wel functionele verweving** via de op basis van deze toetsingsmechanismen op te leggen voorwaarden.

Deze hefboomfunctie vervullen de toetsingsinstrumenten vooral omdat bij het vergunnen of goedkeuren van een bepaalde schadelijke ingreep in voorkomend geval milderende, herstel- en/of compenserende maatregelen moeten worden opgelegd (op de locatie zelf of op een andere locatie dan die van de ingreep). Twee **voorbeelden** illustreerden dit treffend:

- o Zo blijkt uit een eerste casus dat het ANB in het kader van de natuurtoets bij een vergunningsaanvraag voor de constructie van een serrecomplex een gunstig advies uitbracht op voorwaarde dat de exploitant ofwel 5 ha *weidevogelgebied* aankoopt ofwel 15 ha in het bezit van de exploitant als weidevogelgebied beheert.
- o Ook de toepassing van de habitattoets heeft in het Antwerpse havengebied reeds heel wat natuurontwikkeling en – verweving (onrechtstreeks) bewerkstelligd. Denken we maar aan de hele rits van *tijdelijke compensatiegebieden* (deels als overdruk op industriegebied) die op de Antwerpse Linkeroever zijn ingericht ter compensatie van de aanleg van het Deurgancksdok.
- Ook de **gebiedsgerichte toetsingsinstrumenten** (habitattoets, VEN-toets) kunnen een gelijkaardig effect hebben, maar door hun (relatief) beperkte toepassingsgebied zijn de mogelijkheden tot verweving naar harde, economische bestemmingen toe eerder beperkt (maar niet volledig uitgesloten nu bijvoorbeeld ook industrie- en woongebieden zijn afgebakend als speciale beschermingszone).

- De **natuurzorgplicht en de regeling uit het Bermbesluit** kunnen op een vergelijkbare wijze bijdragen tot het realiseren en, voor wat de zorgplicht betreft, vooral van het versterken van de (bestaande) natuurverweving.

Horizontale beschermingsinstrumenten (biotoop- en soortenbescherming).

Een gelijkaardig 'verwevings'-effect wordt veroorzaakt door de toepassing van andere horizontale beschermingsregimes bijv. inzake biotoop- en soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen. Zo kan de toepassing van het **soortenbeschermingsregime** bij een verkavelingsproject leiden tot verweving, hetzij ruimtelijke (bv. behouden van een poel met kamsalamanders in woongebied) dan wel functionele (bv. compensatie van nieuw weidevogelgebied).

Er moet wel worden vastgesteld dat tot op vandaag deze eerder passief omschreven beschermingsregimes (verstoringsverboden met afwijkingsmogelijkheden) het creatief omgaan met dergelijke natuurwaarden binnen harde bestemmingen net lijken af te schrikken (zie ook verder). Een analoge conclusie lijkt eveneens gewettigd aangaande de strikte regimes inzake **bos- en biotoopbescherming**. De koppeling van de natuurvergunningsplicht aan in hoofdzaak groene en geelgroene gebieden is vanuit verwevingsoogpunt ook te betreuren (zie ook knelpunten).

- **Gebiedsgerichte beschermingsinstrumenten**

- Het eerder gebiedsgerichte luik inzake natuurbehoud bevat niet alleen een strikt beschermingsregime dat onrechtstreeks ook tot verweving zou kunnen leiden (bijv. functionele verweving door gebruik van bestrijdingsmiddelen voor landbouw uit te sluiten), maar ook actieve instrumenten die voor verweving kunnen worden ingezet. In de eerste plaats denken we dan aan het vaststellen van de **instandhoudingsdoelen, de opmaak van natuurrichtplannen en het uitvoeren van natuurinrichtingsprojecten**.

Bepaalde van deze instrumenten zijn echter strikt gekoppeld aan groene en/of geelgroene bestemmingsgebieden, hetgeen voor een deel samenhangt met de **principiële koppeling** van het VEN en (deels ook) het IVON aan groene en geelgroene bestemmingen. Het is die koppeling die een deel van de potenties voor verweving in het zojuist opgesomde planinstrumentarium inperkt (zie ook knelpunten).

Uit de consultatie van een eerste natuurrichtplan is alvast gebleken dat inzake verweving vooral wordt ingezet op het **recreatief medegebruik**. In elk geval zal de verweving binnen het VEN in hoofdzaak beperkt blijven tot de twee traditionele sectoren van de recreatie en de landbouw, en dan ook nog eens deels betrekking zonevreemde vormen ervan (bijv. landbouw in natuurgebied, recreatie in geelgroene bestemming).

Voor de speciale beschermingszones liggen de zaken iets anders, mede omdat de afbakening ervan niet ondergeschikt kan worden gemaakt aan de ruimtelijke bestemming van een gebied. Bijgevolg liggen hier ook meer kansen voor verweving, met name in traditionele harde, economische bestemming (havengebied, industriegebied, ontginningsgebied). Binnen dergelijke zones dienen de lidstaten sowieso bepaalde dwingende **instandhoudingsdoelstellingen** op te stellen voor bepaalde soorten en habitats. Dit proces zal wellicht de komende jaren worden geïnitieerd en zal ook keuzes inzake verweving noodzakelijk maken (bijv. voortzetting van schadelijke landbouwpraktijken in een gebied met kwetsbare broedvogels; voortzetting van harde recreatie in een gebied met kwetsbare habitats en soorten). Met betrekking tot verweving zullen in het kader van het actieve

instandhoudingsbeleid binnen de speciale beschermingszones dus de nodige keuzes moeten worden gemaakt, waarbij echter steeds de instandhoudingsdoelen als dwingend kader zullen gelden. Zowel functionele als ruimtelijke verweving zijn dus mogelijk binnen dergelijke gebieden mits verenigbaar met de ecologische vereisten van de betrokken habitats en soorten. Deze keuzes zullen moeten worden doorgetrokken naar de in het natuurrichtplan op te stellen (eventuele) bindende maatregelen en instrumenten.

- In het decreet Natuurbehoud is echter reeds voorzien in een specifieke gebiedscategorie voor verweving, met name de **natuurverweavingsgebieden** die samen met de natuurverbindingsgebieden het **Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk (IVON)**. Natuurverweavingsgebieden zijn opgevat als aaneengesloten gebieden waarin verschillende functies voorkomen die zijn verweven en verbonden met belangrijke natuurwaarden. Deze verweving kan tot uiting komen als een ruimtelijke afwisseling (bijv. landschapselementen tussen akkers en weiden) of als verweving op perceelsniveau (weidevogels). Het is de bedoeling de natuurgebieden en natuurwaarden te versterken zonder het functioneren van de overige activiteiten te verhinderen. Op zich zou de afbakening van IVON-gebieden een belangrijke stap kunnen vormen in het behalen van concrete verwevingsdoelen in functie van het natuurbehoud. In vergelijking tot de afbakening van het VEN (die overigens ook nog steeds niet volledig is afgerond, zie www.natuurindicatoren.be), staat de afbakening van het IVON echter nog in haar kinderschoenen, zodat van dit instrument vooralsnog weinig in de praktijk zichtbaar is (buiten enkele uitzonderingen, zie verder).

Verweving in de bos- en waterregelgeving

- Verweving staat op de voorgrond bij de bosregelgeving. Niet alleen vertrekt het **Bosdecreet** zelf vanuit een **multifunctionele benadering** van het bosareaal (art. 5 Bosdecreet), dit werkt ook door in de uitvoeringsinstrumenten die hiervoor beschikbaar zijn.

Het gaat dan in de eerste plaats om de **bosbeheerplannen** en de daaraan gekoppelde **criteria voor duurzaam bosbeheer** die in 2003 hun intrede hebben gedaan. De verwevingsmogelijkheden in het bos worden op het niveau van de regelgeving goed uitgewerkt, zonder evenwel de ecologische functie van het bos te veronachtzamen. Het beheerplan lijkt het instrument bij uitstek te zijn om binnen duidelijk vooropgestelde beheerdoelen een bos zoveel als mogelijk multifunctioneel te benaderen, zonder daarin afbreuk te doen aan de eventueel dwingende eisen uit de sector van het natuurbehoud (bijv. de instandhoudingsdoelstellingen die zijn opgesteld in het kader van een natuurrichtplan). In elk geval is zowel in het Bosdecreet als in de uitvoeringsregeling voldoende de nadruk gelegd op de dwingende doorwerking van deze natuureisen, hoewel op het vlak van de *privébossen* wellicht nog een grotere inspanning kon worden geleverd.

- Ook de regelgeving inzake **integraal waterbeleid**, die evenzeer vertrekt vanuit een **multifunctionele benadering** (art. 4 en 7 DIWB) bevat enkele interessante mogelijkheden inzake verweving. Er is niet alleen de toepassing van de watertoets die kan leiden tot verweving (via het opleggen van voorwaarden, herstelmaatregelen en compenserende maatregelen), ook een horizontaal beschermingsinstrument als de oeverzone biedt hier heel wat mogelijkheden, vooral dan voor landbouw en recreatie. De waterbeheerplannen die het integraal waterbeleid vorm geven nemen ook verwevingsdoelen als expliciet uitgangspunt mee in hun visievorming. Vooral inzake waterconservering en overstromingsgebieden lijkt te worden ingezet op concrete projecten die leiden

tot verweving tussen de verschillende functies (waterberging / natuur / landbouw).

Samengevat:

De sectorale instrumenten die worden aangetroffen in de natuur-, bos-, en waterregelgeving dragen in volgende mate bij tot natuurverweving:

- De weergegeven horizontale en gebiedsgerichte toetsingsinstrumenten en zorgplichten zijn een hefboom voor het bereiken van verweving n.a.v. een concreet project of plan, maar zijn wel steeds afhankelijk van één of ander plan- of projectinitiatief. Het zijn dus geen rechtstreeks werkende actieve verwevingsinstrumenten, hetgeen de potenties naar verweving toe wel enigszins relativeert, temeer nu een deel van de toetsingsinstrumenten niet speelt op planniveau.
- De strikte toepassing van de regelgeving inzake soorten- en biotoopbescherming – vooral dan buiten de groene en geelgroene bestemmingen – kan aanleiding geven tot ruimtelijke dan wel functionele verweving in functie van een concreet project of plan. Beide regelgevingen bevatten op vandaag echter te weinig actieve aanzetten tot verweving.
- Nu blijkt dat de afbakening van de natuurverwevingsgebieden niet van de grond komt, lijkt vooral te moeten worden ingezet op de opmaak van natuurrichtplannen o.m. voor speciale beschermingszones. De mate waarin dergelijke natuurrichtplannen in verwevingsdoelstellingen zullen kunnen voorzien, zal echter in belangrijke mate afhankelijk zijn van de gestrengheid van de op te stellen instandhoudingsdoelstellingen.
- Zowel de regelgeving inzake bosbescherming als de regelgeving inzake integraal waterbeleid heeft potenties voor verweving, net omwille van het feit dat zij minder bestemmingsgebonden zijn en beide ook vertrekken van een multifunctionele aanpak van zowel water als bos.

7.3.1.2 Vastgestelde knelpunten inzake verweving

Ondanks de gunstige potenties voor verweving bij de horizontale beschermingsinstrumenten, moet worden vastgesteld dat de bestaande regelgeving op heel veel gebieden nog voor verbetering vatbaar is.

De voornaamste knelpunten zijn de volgende:

- Het is zo dat heel wat horizontale toetsingsinstrumenten kunnen fungeren als hefboom voor het realiseren van verwevingsdoelen buiten de traditionele groene en geelgroene bestemmingsgebieden. Dit neemt echter niet weg dat het steeds gaat om **passieve instrumenten** die op zich aan particulieren niet verplichten om aan actieve verweving te doen (geen gebodsbepaling).

Ook de aanwezigheid van de rechtstreeks werkende natuurzorgplicht kan hieraan niet verhelpen. Niet alleen blijkt deze natuurzorgplicht moeilijk afdwingbaar, de negatieve formulering maakt het wellicht moeilijk dit als een actieve verwevingstool te hanteren. Het risico speelt dus dat deze instrumenten eerder zullen dienen als **conservatief beschermingsinstrument voor bestaande verweving** dan als actief realisatie-instrument voor nieuwe verweving.

Deze vaststelling moet enigszins worden genuanceerd doordat de verplichte toepassing van bepaalde toetsingsinstrumenten op planniveau, het mogelijk maakt om op een actieve wijze rekening te houden met ruimtelijke verwevingspotenties (bv. voorzien van ruimtelijke verweving in een RUP voor een bedrijventerrein dat

doorsneden wordt door een waterloop). De **toepassing van de plan-MER-plicht vervult op dit vlak een belangrijke rol.**

- Bepaalde onderdelen van het natuurbehoudsrecht die eveneens een horizontale reikwijdte hebben – het gaat dan meer specifiek over het soorten- en biotoopbeschermingsrecht – zijn dermate strikt geformuleerd dat zij wellicht een **actieve verwevingspolitiek** in harde bestemmingen in de weg staan ('vermijdingsgedrag').

In de nieuwe soortenregelgeving wil men hieraan tegemoet komen door meer **actieve planinstrumenten** te introduceren. Het soortenbeschermingsprogramma vormt hiervan de opmerkelijkste illustratie aangezien deze tijdelijke natuurontwikkeling binnen havengebieden mogelijk maakt, zonder de toepassing te eisen van de verschillende stringente afwijkingsprocedures bij het wegnemen ervan. Dergelijke actieve manieren om aan ruimtelijke en/of functionele verweving te doen, lijken eerder afwezig als het aankomt op biotoop- of bosbescherming (bijv. ontbossingsverbod). Het soortenbeschermingsprogramma vormt een van de weinige horizontale planinstrumenten uit de natuursector die inzetbaar lijken voor verweving buiten de groene of geelgroene gebieden.

- De strikte **koppeling van het VEN en (in mindere mate) ook het IVON aan de groene en geelgroene bestemmingsgebieden** beperken de mogelijkheden voor verweving sterk: er vloeit hieruit een sterke ondergeschiktheid van het natuurbeleid aan de sector van de ruimtelijke ordening. Verwevingspolitiek wordt in dergelijke context **gereduceerd tot het reguleren van bestaande zonevreemde activiteiten.**
- Dat natuurverweving niet echt van de grond komt is ook in grote mate te danken aan het **gebrek aan politieke wil** om uitvoering te geven aan de doelen en instrumenten die het decreet Natuurbehoud op dit punt zelf voorziet. Niet alleen is de vooropgestelde kwantitatieve doelstelling voor de VEN-afbakening nog steeds niet gehaald, wat het IVON betreft – het verwevingsinstrument bij uitstek – lijkt de vooropgestelde kwantitatieve doelstelling (150.000 ha natuurverwevingsgebied) al helemaal onhaalbaar. Enkele jaren geleden is wel aanvang genomen met de opmaak van enkele uitvoeringsplannen waarin de afbakening van natuurverwevingsgebieden 'in overdruk' is voorzien. Het meest bekende voorbeeld hiervan is het RUP 'gecontroleerd overstromingsgebied met natuurverwevingsgebied' te Kruibeke. Ondanks de afbakening van enkele aanzienlijke gebieden natuurverwevingsgebied, lijkt het **weinig realistisch** te denken dat de bedoelde oppervlakte-doelstelling van 150.000 ha uit het decreet Natuurbehoud überhaupt zal worden gehaald, nu tot op heden slechts 1000-tal ha is afgebakend. Het is zelfs niet geheel duidelijk of op dit punt nog enige beleidsmatige ambitie bestaat, hetgeen meteen ook de opmaak van natuurrichtplannen (en de eraan gekoppelde maatregelenpakketten) op de helling zet. Overigens is het nog maar de vraag of het in hoofdzaak **stimulerend van aard** zijnde maatregelenpakket uit het decreet Natuurbehoud natuurverweving in het IVON echt mogelijk maakt.
- Binnen de bosregelgeving lijkt op vandaag reeds voldoende aandacht te zijn gegaan naar de multifunctionaliteit van het bosareaal, die zelfs decretaal is verankerd (zie o.m. art. 5 Bosdecreet). Het bereiken van deze duurzame multifunctionaliteit zonder afbreuk te doen aan de ecologische functie van het bos is o.m. afhankelijk van de opmaak van een uitgebreid beheerplan, met respect voor de criteria inzake duurzaam bosbeheer. In dat opzicht is het **beperkte toepassingsgebied** van zowel het uitgebreide beheerplan als de criteria inzake duurzaam bosbeheer toch wel betreutswaardig. Een groot deel van de privébossen valt immers niet onder deze nieuwe regeling.
- Binnen de sector van het integraal waterbeleid lijkt op het eerste zicht wel ruimte te zijn voor verwevingsdoelen, o.a. binnen de context van de waterbeheerplannen. Een eerste consultatie van enkele waterbeheerplannen heeft uitgewezen dat wel degelijk aandacht wordt gegeven aan verweving (natuur/landbouw/recreatie) bij de visievorming (o.m. bij de creatie van overstromings- en

waterconserveringsgebieden). Deze expliciete aandacht blijkt echter minder uit de voorgestelde maatregelen en/of acties, zodat het nog afwachten wordt in hoeverre waterbeheerplannen effectief zullen bijdragen aan ruimtelijke dan wel functionele verweving. Een bijkomend knelpunt – zeker ook bij de afdwinging van de strikte voorschriften die gelden in de oeverzones – is het **gebrek aan een effectief handhavingsinstrumentarium** in het decreet Integraal Waterbeleid. Tot op heden valt de watersector bovendien ook nog niet onder het toepassingsgebied van het nieuwe Milieuhandhavingsdecreet.

7.3.1.3 Verbeterpunten/voorstellen

- ***Schep duidelijkheid over het lot van de beoogde 150.000ha aan natuurverwevingsgebieden, waarvan tot op vandaag slechts een 1000-tal hectaren zijn afgebakend.***
- **Behoud en/of breid het ruimtelijk toepassingsbereik van een aantal instrumenten uit of voorzie minstens een sterk(er) onderbouwd toetsingsmechanisme.**

Zo lijkt het wenselijk de ruimtelijke **reikwijdte van het natuurvergunningssysteem** uit te breiden (bijv. ook naar gewone agrarische gebieden) en de **ruimtelijke voorrangsclausule** van art. 9 decreet Natuurbehoud te laten vallen of minstens te nuanceren (bijv. geen automatische toepassing in gebieden met ecologisch belang, hetzij op basis van het beschermingsstatuut uit het natuurbehoudrecht of als overdruk in ruimtelijke plannen). Ook de ruimtelijke ondergeschiktheid bij de regionale soorten in het nieuwe Soortenbesluit, lijkt verweving eerder in de weg te staan dan te bevorderen. In hetzelfde opzicht moet de principiële koppeling van een deel van het Vlaamse gebiedsgerichte natuurbeleid (VEN en IVON) aan groene en geelgroene bestemmingen in vraag worden gesteld, nu dit een (belangrijke) rem betekent op de mogelijkheden tot verweving.

Indien dit uitbreidingsscenario en de inperking van de planologische clausule onvoldoende (beleidsmatig) draagvlak heeft, lijkt het vanuit het oogpunt van natuurverweving van belang om de **bestaande (horizontale) toetsingsinstrumenten beter uit te werken**. Deze ingreep is niet enkel verantwoord vanuit het oogpunt van de administratieve lastenverlaging en rechtszekerheid, maar ook in het licht van de realisatie van de instandhoudingsdoelen voor de soorten die over het ganse Vlaamse grondgebied worden beschermd. De natuurtoets, die nochtans een interessante hefboom kan zijn voor de realisatie en het versterken van natuurverweving in alle mogelijke bestemmingsgebieden, blijkt in de rechtspraktijk in vergelijking met de watertoets slechts een beperkte impact te hebben⁵. Door de **natuurtoets een betere onderbouwing** te geven, bijv. door het uitwerken van beoordelingschema's voor de vergunningverlener, het invoeren van een adviesverplichting (in bepaalde gevallen), een selectie te maken van de vergunningen waarop deze dient toegepast te worden (positieve en negatieve lijsten), het voorzien van een integratiespoor met de MER, en het toepassingsgebied ervan **uit te breiden tot (bepaalde) plannen en programma's** of zelfs (stedenbouwkundige) verordeningen en attestensystemen (zie ook hierna), kan dit instrument een volwaardige hefboom zijn voor natuurverweving (tot op perceelsniveau). Deze opmerking geldt ook voor de VEN-toets, maar deze toets is - gelet op zijn beperkt territoriaal toepassingsbereik - voor

⁵ Tot die conclusie komt ook I. DE SOMERE, 'Het enge sectorale beoordelingskader in de ruimtelijke ordening doorbroken? Onderzoek naar de zin en onzin van watertoetsen, natuurtoetsen, habitattoetsen', *TMR* 2008, 168-169.

natuurverweving minder interessant dan de natuurtoets die als horizontale maatregel een grotere potentie heeft.

- **Zorg dat de toetsingsinstrumenten** als de natuur- en VEN-toets, die tot op heden enkel spelen op vergunningenniveau, eveneens **verplicht worden gesteld bij de opmaak van (ruimtelijke) plannen**. Op die manier kunnen zij op een actievere manier ingrijpen op de ruimtelijke ontwikkeling van een gebied, ook m.b.t. verweving.
- **Ga na in welke mate bij het vaststellen van instandhoudingsdoelstellingen voor speciale beschermingszones rekening kan worden gehouden met concrete ruimtelijke dan wel functionele verwevingsmogelijkheden**, die in voorkomend geval verder kunnen worden omkaderd in een planinstrument (bijv. natuurrichtplan of door toepassing van de habitattoets bij ruimtelijk uitvoeringsplan).

- **Voorzie actievere horizontale planinstrumenten** (al dan niet gekoppeld aan financiële stimulansen) die ook tot actieve ruimtelijke dan wel functionele verweving kunnen leiden in harde bestemmingen.

Illustratief is het vraagstuk van tijdelijke natuur in het Antwerpse havengebied, zoals de rugstreeppad een pioniersoort die gebaat kan zijn met een flexibele habitatbescherming op havenniveau, dus ook binnen industriegebieden. Het soortenbeschermingsrecht – en met name de strikte formulering van de beschermingsvoorschriften – staat dergelijke vrijwillige aanpak op vandaag eerder in de weg⁶. Het is dan ook bemoedigend dat in het nieuwe ontwerp van Soortenbesluit effectief werk is gemaakt van de actieve pijler van het soortenbeschermingsrecht.

Een gelijkaardige oefening kan ook worden gemaakt inzake biotoopbescherming, aangezien men in zekere zin hier met een gelijkaardig probleem wordt geconfronteerd. Tot op vandaag lijkt het immers in zekere zin verkieselijker een braakliggend terrein jaarlijks te maaien zodanig dat zich geen beschermd biotoop kan ontwikkelen, dan hier aan een vorm van **actieve biotoopontwikkeling** te doen. In het laatste geval kan men immers met bijkomende problemen (afwijkingen, ontheffingen, compenserende maatregelen) worden geconfronteerd bij de definitieve stedenbouwkundige ontwikkeling van het terrein. Ook binnen dit deeldomein wordt dan ook best werk gemaakt van het formuleren van actieve instrumenten die een planmatige, actieve aanpak op een hoger niveau mogelijk maken.

- **Versoept de procedures van natuurrichtplannen.**

Ook op het vlak van het gebiedsgericht natuurbeleid is het de vraag in welke mate het bestaande natuurrichtplaninstrument een **voldoende efficiënt en werkbaar instrument** vormt om verwevingsdoelstellingen mee te realiseren. De logge totstandkomingsprocedure heeft er tot op vandaag voor gezorgd dat slechts een vijftal natuurrichtplannen afgewerkt zijn. Ook hier lijken dus de door de decreetgever vooropgestelde doelstellingen niet te worden gehaald. Het lijkt in dat punt wenselijk na te gaan in welke mate niet kan worden gestreefd naar een meer werkbaar planinstrument dat toelaat om sneller resultaten op het terrein te bereiken.

⁶ Zie A. CLIQUET, P. DE SMEDT en H. SCHOUKENS, "De verhouding van tijdelijke natuur en het natuurbehoudrecht: knelpunten en mogelijkheden", studie in opdracht van het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen en het Autonoom Havenbedrijf Zeebrugge, U.Gent – LDR, 2008.

- **Breid het toepassingsgebied van duurzame verwevingsinstrumenten uit het Bosdecreet uit**, zodanig dat deze ook verweving kunnen bewerkstelligen binnen privébossen.

7.3.1.4 Zijn de geanalyseerde instrumenten bruikbaar in het licht van de voorstellen van de doelgroepen?

Er is gebleken dat bepaalde van de besproken **instrumenten uit de sector van het natuurbehoudrecht, bos- en waterregelgeving** wel degelijk potenties bevatten voor natuurverweving. De vraag rijst nu in welke mate de besproken instrumenten ook effectief tegemoet zullen komen aan de mogelijkheden voor natuurverweving die zijn gesuggereerd door de doelgroepen in het tweede tussentijds rapport van de stuurgroep. Hieronder wordt per doelgroep kort aangegeven in welke mate de besproken instrumenten tot natuurverweving zouden kunnen bijdragen.

Doelgroep recreatie

De doelgroep recreatie lijkt de natuurverwevingdoelstelling voornamelijk gerealiseerd te zien via privaatrechtelijke instrumenten (beheerovereenkomsten, convenanten), gekoppeld aan subsidiemechanismen. Dit betekent nochtans niet dat de instrumenten uit de sectorale wetgeving zonder meer betekenisloos zijn.

Het zijn vooral de horizontaal werkende instrumenten die hier een al dan niet actieve hefboomfunctie kunnen vervullen voor het bereiken van verwevingsdoelstellingen. Het behouden van de reeds bestaande verweven natuurelementen binnen een recreatiegebied zal in belangrijke mate kunnen worden gewaarborgd door de bestaande, **horizontale toetsingsinstrumenten** (water- en natuurtoets), dan wel kunnen worden afgedwongen op basis van de algemeen werkende natuursorgplicht. Een nog striktere afdwinging van natuurdoelen binnen recreatiegebied zal mogelijk zijn voor de recreatiegebieden die zijn aangeduid als een speciale beschermingszone. De concrete afweging hierbij zal onder meer dienen te gebeuren bij de opmaak van de concrete instandhoudingsdoelstellingen.

Voor *actieve stimulansen* voor verweving lijken de mogelijkheden binnen de onderzochte instrumenten uit de natuur-, bos- en watersector eerder beperkt te zijn, behoudens indien sprake is van een Natura 2000-context. De toepassing van de water- en (eventueel) habitattoets of de doorwerking van bindende bepalingen van de waterbeheerplannen op het niveau van de ruimtelijke planning (bijv. opmaak RUP) bieden wel de mogelijkheid om over te gaan tot het voorschrijven van actieve verwevingsdoelstellingen in het kader van een RUP.

Doelgroep landbouw

De doelgroep landbouw ziet natuurverweving vooral op planologisch niveau geregeld. Daarbij speelt de zorg om rechtszekerheid. Daarnaast wordt de vrijwilligheid, zoals de toepassing van de beheerovereenkomsten, of consensusgerichte afsprakenkaders aangewezen als cruciaal. Deze instrumenten staan buiten het kader van de besproken sectorale instrumenten. Niettemin kunnen deze laatste instrumenten een bepaalde rol blijven spelen.

De toepassing van de horizontale toetsingsinstrumenten in functie van natuurverweving in landbouwgebied zal wellicht minder effectief zijn, nu heel wat traditionele agrarische activiteiten nog vrijgesteld zijn van een vergunningsplicht.

Het instrument van de soortenwetgeving biedt hier wel enigszins soelaas. De mogelijkheden om op basis van een correcte toepassing van de (horizontale) **soortenwetgeving** – al dan

niet in combinatie met de regelgeving inzake biotoopbescherming – zijn nochtans legio. Niettemin lijkt tot op vandaag nog steeds te worden geopteerd voor de vrijwillige benadering (bijv. beheerovereenkomsten hamsters, weidevogelbeheer) of (gebiedsgerichte) afsprakenkaders. In dit verband zou veel kunnen worden verwacht van eerder **gebiedsgerichte planinstrumenten** zoals bijvoorbeeld het natuurrichtplan, dat vooral voor de in landbouwgebieden gelegen speciale beschermingszones afdoende (al dan niet bindende) maatregelen zal moeten voorstellen die het mogelijk maken om de nodige instandhoudingsdoelstellingen te bereiken. Gelet op het beperkte toepassingsbereik van de (nog voor een groot deel op te stellen) natuurrichtplannen, moet worden vastgesteld dat er nood is aan een aangepast verwevingsinstrumentarium voor de landbouwsector, zeker nu blijkt dat de afbakening van het IVON (o.m. in LWAG) niet echt van de grond komt.

Doelgroep wonen

De doelgroep wonen ziet de realisatie van natuurverweving ook vooral als een zaak van ruimtelijke planologie in combinatie met (gesubsidieerde) beheerovereenkomsten.

Binnen het aanbod van de hier besproken sectorale instrumenten zullen ook voor de doelgroep wonen de meeste verwevingspotenties zich situeren op het niveau van de **horizontale toetsings- en beschermingsinstrumenten**. Het spreekt voor zich dat de toepassing van de natuur- en watertoets ertoe zou moeten leiden dat de bestaande verweving in dergelijke gebieden bewaard blijft en – indien deze zou worden aangetast, dat dan de nodige compenserende en/of herstelmaatregelen zouden moeten worden getroffen.

Voor deze doelgroep toont de toepassing van het **soortenbeschermingsrecht** goed aan welke mogelijkheden bestaan voor verweving. De bebouwing van een perceel waarop een poel met kamsalamanders aanwezig is, is in beginsel niet mogelijk. Wel mogelijk is het bebouwen van een deel van het perceel, met vrijwaring van de waardevolle poel (mits vrijwaring van de bestaande verbindingsfuncties). Op die manier kan de toepassing van dergelijke als hinderlijk ervaren regelgeving leiden tot ruimtelijke dan wel functionele verweving. Analoge oefeningen zijn eveneens mogelijk op basis van de biotoopregelgeving. Niettemin moet ook hier worden vastgesteld dat tot op heden te weinig actieve instrumenten aanwezig zijn om natuurverweving binnen woongebieden te promoten, hoewel deze vaststelling ook hier kan worden opgevangen door de toepassing van de toetsingsinstrumenten op planniveau. Jammer dat de natuurtoets dan ook niet verplicht is gesteld op planniveau.

Doelgroep industrie

De doelgroep industrie ziet voor de realisatie van natuurverweving soelaas in (relatief experimentele) instrumenten zoals tijdelijke natuur (waarvan de gebiedsgerichte of soortgerichte doelstellingen al dan niet planologisch worden vastgelegd) of het afsluiten van beheerovereenkomsten (al dan niet af te sluiten door/met het parkmanagement of de ontwikkelaar). Daarnaast worden de (planologisch gereserveerde) bufferzones beschouwd als een potentieel instrument in het kader van natuurbeheer.

De hoger gedane analyse voor woongebieden is voor een groot deel gelijklopend aan de problematiek van de industriegebieden. In dit verband kan echter worden gewezen op twee bijzonderheden. Op de eerste plaats bieden bepaalde industriegebieden de mogelijkheid om aan tijdelijke natuurontwikkeling te doen (bijv. tijdelijk inrichten van leefplaatsen voor rugstreeppadden in een havengebied). Het ontbreekt echter vandaag aan voldoende **flexibele instrumenten in de soortenregelgeving** om de betrokken actoren hiervoor te stimuleren. Op dit punt zal de nieuwe soortenregelgeving wellicht verandering brengen nu zij o.m. de opmaak van een *soortenbeschermingsprogramma* mogelijk zal maken voor dergelijke situaties. Industriegebieden – vooral dan in havengebieden – zullen tevens afgebakend zijn als of in de nabijheid gelegen zijn van een speciale beschermingszone, waardoor de nodige hefbomen (bijv. opstellen *instandhoudingsdoelstellingen*) ook vanuit dat

oogpunt aanwezig kunnen zijn om aan natuurontwikkeling te doen (bijv. behoud bepaalde delen van een industriegebied als broedplaats, inrichten van een industriegebied als tijdelijk compensatiegebied, enz.).

Doelgroep bos

De doelgroep bos acht het bestaande instrumentarium voorzien in het Bosdecreet belangrijk in het kader van de realisatie/versterking van natuurverweving. Voor de doelstellingenafspraken wordt verwezen naar het natuurrichtplan.

De verwevingspotenties voor de doelgroep van het bos komen reeds voor een groot deel tot hun recht in de bestaande bosregelgeving. **Multifunctionaliteit** van het bosareaal vormt één van de uitgangspunten van het Bosdecreet en kan in de praktijk ten uitvoer worden gelegd door de toepassing van de criteria inzake duurzaam bosbeheer bij het **opstellen van** (beperkte/uitgebreide) **bosbeheerplannen**. In elk geval zal steeds de nodige aandacht dienen te gaan naar de ecologische doelstelling, zodat het behalen van verweving met andere functies in beginsel nooit ten koste hoeft te gaan van de aanwezige natuurwaarden. Verder zal ook toepassing kunnen gemaakt worden van de nieuwe regelgeving inzake openstelling (recreatief medegebruik). Ook dient melding te worden gemaakt van de vele subsidieregelingen die in dat verband bestaan.

7.3.2 Conclusies sectorwetgeving milieu algemeen

7.3.2.1 Samenvatting potenties voor natuurverweving

Hoewel het onderzochte instrumentarium uit de milieuhygiëneregeling in de eerste plaats is gericht op het tegengaan van milieuhinder bevat het bepaalde potenties inzake natuurverweving.

De voornaamste potenties zijn de volgende:

Het **milieuvergunningen- en meldingsstelsel** kan net als het reeds vermelde vergunningstelsel uit de sector van de ruimtelijke ordening en het natuurbehoud dienen als hefboom voor het opleggen van verwevingsdoelen. Hoewel eerder passief van aard, kan via het opleggen van bijzondere voorwaarden worden getracht natuurverwevingsdoelen te behalen. De ruime doelstelling die verscholen zit achter dit regime sluit het opleggen van bepaalde voorwaarden die eveneens gericht zouden zijn op het behalen van natuurverwevingsdoelen niet uit, temeer nu eveneens verplicht toepassing dient te worden gemaakt van de betrokken beoordelingsinstrumenten (natuur- en watertoets). Niet alleen de vergunningverlenende overheid kan overigens overgaan tot het opleggen van bijzondere vergunningsvoorwaarden, ook ten aanzien van meldingsplichtige inrichtingen is dit mogelijk door de gemeente, binnen bepaalde perken.

Het meest voor de hand liggende verwevingsvoorbeeld situeert zich op het vlak van de ruimtelijke verweving, met name de creatie van groenschermen met het oog op de bescherming van de mens en het leefmilieu in de directe omgeving. Aan deze groenschermen kan men dan ook een natuurbehoudsfunctie toekennen (bv. aansluiten op bestaande natuurpotenties die nog aanwezig zijn op een bedrijventerrein).

De potenties van het milieuvergunningen- en meldingsstelsel worden vergroot door de ruime reikwijdte van het regime (bv. industrie, (harde) recreatie, landbouwbedrijven, enz.) enerzijds en haar horizontaal toepassingsbereik anderzijds. Bovendien kunnen de afstandsregels uit VLAREM II in bepaalde gevallen ook natuurverweving in de hand werken.

Dezelfde hefboomfunctie kan op het vlak van de milieuvergunningen eveneens worden bekomen door de doorwerking van de milieukwaliteitsnormen. Er moet dan op de eerste plaats worden gedacht aan de nog op te stellen ecologische **milieukwaliteitsnormen** voor water, die op vergunningsniveau niet alleen kunnen leiden tot het opleggen van bijkomende voorwaarden naar lozing en uitstoot, maar eveneens als hefboom kunnen dienen voor het opleggen van maatregelen van structuurherstel voor bestaande waterlopen, bijvoorbeeld in de context van een bedrijventerrein (oeverherstel, berminrichting, enz.). Het horizontale instrument van de milieukwaliteitsnorm biedt op die manier belangrijke potenties inzake natuurverweving, hoewel de doorwerking ervan zich tot op heden louter en alleen op milieuvergunningenniveau situeert.

Aangezien **milieueffectrapportage** juist tot doel heeft om vanuit milieuoverwegingen een beter onderbouwde besluitvorming mogelijk te maken, is het duidelijk dat dit instrument – zowel op plan- als op projectniveau – heel wat mogelijkheden kan bieden voor verweving. Het feit dat rekening moet worden gehouden met de milieueffecten van een bepaald plan of programma (cf. integratiebeginsel), kan immers aanleiding geven tot het implementeren op plan- of projectniveau van de nodige compenserende dan wel mitigerende maatregelen. Ook hier kan men duidelijk weer een hefboomfunctie ontwaren m.b.t. natuurverweving. Dit instrument heeft in hoofdzaak een horizontale werkingssfeer en kan enerzijds van toepassing zijn op een ruime waaier aan vergunningsplichtige activiteiten (projecten) en plannen en programma's anderzijds. Zo vallen in beginsel zowel stedenbouwkundige vergunningen als ruimtelijke uitvoeringsplannen onder het toepassingsgebied van de regelgeving inzake milieueffectrapportage (zie ook verder).

De **milieubeleidsplanning**, waarin ook natuurbelidsplanning wordt geïntegreerd (formeel op gewestelijk vlak), biedt een belangrijke hefboom voor het beleidsmatig verankeren van verwevingsdoelstellingen die vervolgens via de bindende verklaringen van de bepalingen van het actieplan en het integratiebeginsel zullen doorwerken in andere beleidsdomeinen. Het instrument is evenwel niet rechtstreeks inzetbaar om particulieren te verplichten/stimuleren om natuurverwevingsdoelen te realiseren, nu milieubeleidsplannen geen verordende kracht bezitten. Daarvoor is een verdere omzetting nodig (via de geëigende sectorale instrumenten) in rechtstreeks bindende normen of andere (stimulerende) maatregelen.

Samengevat

- Alle drie de weergegeven instrumenten (milieuvergunning/melding; milieukwaliteitsnormen; milieueffectrapportage) kunnen een hefboom zijn voor het bereiken van verweving n.a.v. een concreet project of een plan.
- De op te stellen ecologische waterkwaliteitsnormen zullen in voorkomend geval een bijkomend kader bieden waaraan verwevingsdoelen kunnen worden vastgeknoopt.
- Het instrument van de milieueffectrapportage biedt het perfecte kader om verwevingspotenties op te lijsten en in voorkomend geval voor te stellen als milderende en/of compenserende maatregelen bij de tenuitvoerlegging van een plan of vergunning.
- Het instrument van de milieubeleidsplanning kan verwevingsdoelstellingen beleidsmatig verankeren in een ruim aantal beleidsdomeinen van waaruit zij via het geëigende (sectoraal) instrumentarium verder kunnen worden omgezet in maatregelen die ook doorwerken naar particulieren toe.

7.3.2.2 Knelpunten voor natuurverweving

Ondanks de hoger weergegeven potenties voor verweving, is vastgesteld dat in de praktijk deze potenties naar natuurverweving nog te weinig tot uitdrukking komen.

De voornaamste redenen hiervoor zijn de volgende:

- Wat de **milieuvergunning** (-melding) betreft speelt in de eerste plaats de vaststelling dat - ondanks de verplichte toepassing van de toetsingsinstrumenten (natuur- en watertoets) - zij nog teveel wordt gezien als een instrument dat louter en alleen gericht is op het tegengaan van directe hinder voor mens en milieu, zodat natuuraspecten hier eerder marginaal aan bod komen (hetgeen echter deels wordt opgevangen door de koppeling aan het instrument van de bouwvergunning waar meestal meer aandacht zal (zou moeten) gaan naar ruimtelijke verweving (bv. goede inrichting van een bedrijventerrein).

Verder zijn er ook de volgende knelpunten:

- Het milieuvergunningsregime blijft in wezen een passief beschermingsregime dat slechts in een tweede fase (hefboomfunctie) zal kunnen dienen om natuurverwevingsdoelen te realiseren.
- Het stelsel van de milieuvergunning is nog steeds vastgeklonken aan het eerder beperkte 'inrichtingsbegrip'. Er is wel sprake van een verruiming – met name door de notie 'milieutechnische eenheid' maar dit speelt eerder op het niveau van de beoordeling van de hinder. Voor een globalere aanpak van verweving op het niveau van een bedrijventerrein lijkt het instrument van de milieuvergunning dus niet het meest geschikte instrument (hetgeen kan worden ondervangen op het niveau van de ruimtelijke planning).
- Hoewel de sectorale milieuvoorwaarden van het VLAREM II rechtstreeks natuurverwevingsdoelstellingen in de hand werken (bv. noodzaak om een buffer te voorzien of afstandsregels te respecten, werken zij in bepaalde gevallen ook natuurverweving tegen, met name bij bepaalde harde recreatievormen (bv. verbod harde recreatie in groene bestemmingsgebieden). Dit knelpunt lijkt echter minder van belang nu natuurverweving bij dergelijke harde recreatievormen sowieso niet evident lijkt.
- Het instrument van de **milieukwaliteitsnormen** heeft heel wat potenties, met name ook voor natuurverweving. Niettemin moet worden vastgesteld dat tot op vandaag geen of bijna geen gebruik lijkt te worden gemaakt van de hefboomfunctie die vooral dan de ecologische milieukwaliteitsnormen lijken te bezitten. Dit valt te wijten aan de volgende knelpunten:
 - Het karakter van de resultaatsverbintenis wordt te weinig juridisch vertaald in de regelgeving.
 - Hoewel een actief instrument (zie o.m. art. 2.1.2 D.A.B.M.), moet worden vastgesteld dat het behalen van deze dwingende doelstelling veelal een kwestie van specifiek, sectoraal beleid blijkt te zijn (bv. water, lucht).
 - Er wordt momenteel geen gebruik gemaakt van ecologische milieukwaliteitsnormen, behalve op die domeinen waar Europa dit verplicht heeft gesteld (Kaderrichtlijn Water).
 - Er is een manifest gebrek aan doorwerking van milieukwaliteitsnormen naar de sector van het ruimtelijk beleid, hetgeen het behalen van bepaalde kwaliteitsnormen sterk op de helling zet (bv. luchtkwaliteit). Deze problematische doorwerking is meermaals bevestigd door de Raad van State (R.v.St., Peirs, nr. 183.358, 26 mei 2008). Deze problematische

doorwerking van milieukwaliteitsnormen naar het ruimtelijk beleid wordt slechts gedeeltelijk ondervangen door de vaststelling dat op het vlak van integraal waterbeleid wel is voorzien in een ruimtelijke doorwerking naar het vergunningenniveau en/of de toepassing van de respectievelijke beoordelingsinstrumenten (habitattoets, watertoets enz.).

- Ondanks de evidente potenties die het instrument van de **milieueffectrapportage** bezit naar natuurverweving, situeren zich ook hier enkele mogelijke knelpunten met een mogelijke impact voor natuurverweving:
 - In tegenstelling tot instrumenten als de watertoets en de habitattoets is de planopmakende en/of vergunningverlenende overheid juridisch gezien niet verplicht om rekening te houden met de uitslag en de vaststellingen van een doorgevoerde milieueffectenbeoordeling. Er is wel voorzien in een zekere vorm van inhoudelijke doorwerking (zie o.m. art. 4.1.7 D.A.B.M.), doch het is volgens de rechtspraak zeker niet zo dat de overheid nooit haar goedkeuring zou kunnen verlenen aan een plan louter op basis van een negatief uitvallende milieueffectenbeoordeling (R.v.St., Peirs e.a., 26 mei 2008, nr. 183.356). Deze zwakke inhoudelijke doorwerking kan een rem betekenen op de potenties inzake natuurverweving.
 - Hoewel er sprake is van een horizontaal instrument, dient wel degelijk te worden gewezen op het eerder beperkte toepassingsgebied van het instrument van de MER. Op projectniveau is het immers zo dat enkel relatief grote projecten (aanleg aardgasleiding, enz.) van rechtswege MER-plichtig zijn. Daarom is ook vastgesteld dat dit instrument minder geschikt is voor de doelgroepen landbouw, bos en recreatie, aangezien de meeste projecten uit deze doelgroepen toch niet boven de gehanteerde drempels zullen uitkomen.
 - Het instrument van de MER-screeningsplicht wordt – zowel op plan- als op projectniveau – eerder aanzien als een instrument om te ontsnappen aan de toepassing van de MER dan als werkelijke integratietool. Illustratief voor het enigszins beperkte toepassingsgebied van de screeningsplicht is de vaststelling dat enkel industrieontwikkeling boven de 50 ha wordt onderworpen aan een screeningsplicht.
 - De inwerkingtreding van het nieuwe plan-MER-Decreet in 2007 biedt nieuwe mogelijkheden voor het hanteren van dit instrument, ook voor natuurverweving. Ook hier moet echter worden vastgesteld dat voor plannen voor kleine lokale gebieden (bv. RUP voor beperkt woongebied) wordt besloten tot de niet-toepasselijkheid van het MER-regime (tenzij de aanwezigheid van aanzienlijke milieueffecten is vastgesteld), hetgeen heel wat potenties voor natuurverweving lijkt te ondergraven.

Samengevat:

- De afwezigheid van een directe doorwerking van de milieukwaliteitsnormen naar de sector van de ruimtelijke plannen en vergunningverlening zet een belangrijke rem op natuurverweving.
- Het stelsel van de milieuvergunning- en melding is nog te weinig gekoppeld aan het concept van een bedrijventerrein, waardoor de potenties om op grotere schaal een nuttige natuurverweving te voorzien eerder beperkt zijn.
- Het stelsel van de milieuvergunning en -melding is niet alleen eerder passief van aard, maar in de praktijk ook nog te zeer afgestemd op het tegengaan van rechtstreekse milieuhinder, hetgeen nogal wat potenties voor natuurverweving laat verloren gaan.

- Hoewel een potentieel heel interessant instrument voor natuurverweving, lijkt de zwakke inhoudelijke doorwerking van een MER haar gebruik ervan voor natuurverweving enigszins te hypothekeren.
- Het instrument van de MER is in wezen een horizontaal instrument met een groot toepassingsbereik maar doordat het eerder vastgekoppeld is aan grote projecten/plannen (hoge drempels) lijkt juist het bereiken van natuurverweving voor kleine projecten/plannen (bv. RUP voor beperkte woonwijk) aan haar toepassingsgebied te ontsnappen, temeer nu op planniveau ook geen toepassing moet worden gemaakt van de natuurtoets.

7.3.2.3 Verbeterpunten/voorstellen

- **Expliciteer dat bij een milieuvergunningsaanvraag of melding de exploitant dient aan te geven welke mogelijkheden voor natuurbehoud (verweving) aanwezig zijn**, zoals in een vorige versie van VLAREM I was vereist. Conform art. 5, §2, 11°, h) VLAREM I diende de exploitant vroeger melding te maken van de maatregelen waardoor de betrokken activiteit kan voldoen aan de art. 14 en 16 decreet Natuurbehoud.
- **Denk na over het introduceren van het instrument van de ‘stolpvergunning’ of een herdefiniëring van het concept milieutechnische eenheid** als mogelijkheid om milieuzonering/verweving op het niveau van een bedrijventerrein te benaderen (hoewel deze functie wellicht deels kan worden ingevuld door een RUP en/of stedenbouwkundige vergunning).
- **Voorzie op regelgevend vlak een directe doorwerking en/of koppeling tussen het instrument van de milieukwaliteitsnormen enerzijds en ruimtelijke planning anderzijds.** Of de toekomstige ruimtelijkeordeningswetgeving daartoe meer ruimte biedt, is nog onzeker. Punt is alvast dat in art. 4.3.3. en 4.4.4. Codex RO een expliciete weigeringsgrond staat ingeschreven voor *vergunningen* indien uit een verplicht advies blijkt dat deze strijdig zijn met (al dan niet direct werkende) rechtsnormen uit andere beleidsvelden.
- **Verken het instrument van de ecologische milieukwaliteitsnormen**, ook op domeinen waar dit niet-dwingend is voorgeschreven door de Europese regelgeving.
- Voorzie een **meer dwingende doorwerking van de conclusie uit een doorgevoerde milieueffectrapportage naar vergunningen- en planniveau.**
- **Hanteer minder hoge drempels bij het vaststellen van de MER-plichtige projecten**, zodat ook meer kleinschalige plannen en projecten principieel onder het toepassingsgebied van de MER-regelgeving vallen (cf. 50 ha voor industrieontwikkeling). Het hanteren van absolute drempelwaarden voor het vaststellen van een MER-(screenings-)plicht is bovendien ook strijdig met de Europese MER-richtlijnen (zie o.m. HvJ 24 oktober 1996, Kraaijeveld e.a., nr. 72/95). Het Hof van Justitie stelt immers dat het uitgesloten is dat een lidstaat zijn drempelwaarden zo vaststelt dat in de praktijk een volledige categorie aan projecten bij voorbaat wordt onttrokken van de verplichting tot milieubeoordeling).
- **Zet het instrument van milieubeleidsplanning (nog meer) in om verwevingsdoelstellingen beleidsmatig te verankeren en overweeg de bindendverklaring ervan.**

7.3.2.4 Zijn de instrumenten bruikbaar in het licht van de voorstellen van de doelgroepen?

Bij het doelgroepenoverleg zijn de inzetbaarheid van instrumenten op het domein van het milieu(hygiëne)recht en de vraag naar de wenselijkheid ervan in het kader van het realiseren/versterken van natuurverweving onbesproken gebleven.

Dit betekent niet dat dit instrumentarium betekenisloos is voor de doelgroepen. Er is gebleken dat de besproken instrumenten uit het milieuhygiënerecht wel degelijk potenties (kunnen) bevatten voor natuurverweving. De vraag rijst echter in welke mate de besproken instrumenten ook effectief tegemoet zullen komen aan de mogelijkheden voor natuurverweving die zijn gesuggereerd door de doelgroepen in het tweede tussentijdse rapport van de stuurgroep. Dit is moeilijk traceerbaar, gelet op het feit dat het niet aan bod kwam.

Doelgroep recreatie

Door de ruime reikwijdte van het milieuhygiënerecht vallen ook heel wat recreatieve activiteiten principieel onder dit toepassingsgebied. Niet alleen zijn heel wat harde recreatieactiviteiten onderworpen aan een milieuvergunnings- dan wel meldingsplicht, bepaalde grootschalige recreatieprojecten zijn eveneens MER-plichtig gemaakt. In die zin zullen beide instrumenten m.b.t. recreatie wel degelijk een hefboomfunctie kunnen vervullen voor het realiseren van natuurverwevingsdoelen. I.v.m. zachte recreatie lijken heel wat minder verwevingspotenties voorhanden op het niveau van het milieuhygiënerecht, hoewel de doorwerking van ecologische milieukwaliteitsnormen bij de ruimtelijke omkadering van dergelijke activiteiten hier wel soelaas zou kunnen bieden (zie hoger evenwel).

Doelgroep landbouw

Het milieuhygiënerecht zal ook zijn functie als mogelijke hefboom voor voornamelijk kunnen realiseren bij de enigszins grootschalige landbouwactiviteiten die onder de reikwijdte van het regime van de milieuvergunning dan wel de milieueffectrapportage vallen (bv. varkensstallen, waterbeheerprojecten voor landbouwdoeleinden). Op dit punt kunnen dan in het kader van de vergunningverlening in voorkomend geval de nodige voorwaarden voor natuurverweving worden opgelegd. Een deel van de eerder kleinschalige landbouwactiviteiten ontsnapt echter aan de toepassing van het milieuhygiënerecht, bijvoorbeeld omdat bepaalde activiteiten eenvoudigweg niet vergunningsplichtig zijn gesteld. Hier zal het milieuhygiënerecht m.b.t. verweving dan ook slechts een marginale rol spelen.

Doelgroep wonen

De toepassing van het hoger besproken instrumentarium voor de doelgroep wonen zal zich hoofdzakelijk concretiseren in de toepassing van de MER-regelgeving op plannen en/of vergunningen voor grootschalige woonprojecten (stadsontwikkelingprojecten, zie Bijlage II, punt 10, b) besluit 10 december 2004). Ook hier is echter sprake van een vrij grote kwantitatieve drempel (1000 of meer woongelegenheden) zodat de praktische relevantie van het instrument van de MER voor de doelgroep wonen eerder (te) beperkt lijkt. Het stelsel van de milieuvergunning- en melding zal hier minder spelen nu in beginsel het aanleggen van woningen geen milieuvergunningsplichtige handelingen vooronderstelt. Het zal dan ook voornamelijk het instrument van de stedenbouwkundige vergunning zijn dat hier als kapstok zal kunnen functioneren voor het behalen van verwevingsdoelen.

Doelgroep industrie

In tegenstelling tot de hoger behandelde doelgroepen is het besproken instrumentarium wel degelijk relevant als kapstok voor het bereiken van verwevingsdoelen in de doelgroep van de industrie. Heel wat industriële activiteiten – ook van beperktere omvang – zijn immers milieuvergunningplichtig dan wel meldingsplichtig gemaakt zodat de hefboomfunctie van het milieuvergunningregime m.b.t. natuurverweving hier duidelijk kan spelen. Hetzelfde kan in beperktere mate worden gesteld voor het instrument van de MER. De doorwerking van de milieu kwaliteitsnormen voor industrie gebeurt in hoofdzaak via het instrument van de milieuvergunning (lozingsvoorwaarden, uitstootvoorwaarden).

7.3.3 Conclusies sector wetgeving land

7.3.3.1 Samenvatting potenties voor natuurverweving

Landinrichting

De landinrichting kan een belangrijke bijdrage leveren aan het realiseren van natuurverweving door uitvoering van diverse maatregelen o.a. op het gebied van watersystemen, natuurherstel- en ontwikkeling, bosaanplanting of –omvorming, aanleg van ecologische verbindingen, enz. Landinrichting kan voor blijvende natuurverweving op lange termijn zorgen in het buitengebied.

Landschapszorgplicht en –toets

In principe kunnen deze instrumenten bijdragen aan natuurverweving voor het behoud (versterken) van bestaande (vooral ruimtelijke) verweving. Het behoud of het herstel van kleine landschapselementen zal veelal een determinerend landschappelijk kenmerk uitmaken. Deze instrumenten zijn van belang, mede gelet op de relatief grote oppervlakten aan ankerplaats die zijn of worden afgebakend (men beoogt een afbakening van 16,25% van het Vlaamse oppervlak, wat dus veel ruimer is dan de beschermde landschappen die slechts 2,7% van het Vlaamse oppervlak bedragen).

In de praktijk zijn er nog geen erfgoedlandschappen afgebakend, zodat de landschapstoets niet operationeel is (zie knelpunten).

Ruilverkaveling

De bijgestuurde ruilverkaveling-met-verruimde doelstellingen kan een bijdrage leveren aan het realiseren van natuurverweving in landbouwgebieden. In tegenstelling tot beheerovereenkomsten en subsidies voor bebossing van landbouwgronden, die slechts tijdelijke natuurverweving opleveren (zie schema privaatrecht), kan een ruilverkaveling voor blijvende natuurverweving op lange termijn zorgen.

7.3.3.2 Knelpunten voor natuurverweving

Landinrichting

De beperkingen van het instrument landinrichting zijn het gebiedsgericht karakter (open ruimtegebieden) en de lange procedure die aan de uitvoering voorafgaat (cf. ruilverkavelingsprocedure).

Ruilverkaveling

Het instrument van de ruilverkaveling blijft in de eerste plaats een middel om de landbouw structureel te verbeteren en is dus slechts in ondergeschikte orde inzetbaar voor het realiseren van natuurverweving.

Een bijkomend nadeel van de ruilverkavelingsprocedure is de lange doorlooptijd vooraleer de werken op het terrein kunnen worden uitgevoerd (procedures van meer dan 10 jaar zijn geen uitzondering).

Landschapszorgplicht en –toets

De landschapszorgplicht in ankerplaatsen richt zich naar de overheid en kan dus niet worden ingezet om natuurverweving te realiseren ten aanzien van particuliere eigenaars en grondgebruikers in een ankerplaats.

Zoals hoger reeds benadrukt, mogen de ankerplaatsen de realisatie van de onderliggende ruimtelijke bestemming niet onmogelijk maken. Een bestemming als woongebied of agrarische zone zal dus in beginsel deze bestemming behouden, hetgeen onrechtstreeks ook aangeeft dat met de aanduiding van de ankerplaatsen (net als bij de beschermde landschappen) eerder wordt gestreefd naar een verweving van de bestaande en nieuwe projecten, installaties, constructies en plannen met de landschappelijke waarden, dan naar een primauteit van het landschappelijke karakter van het gebied op alle overige functies.

Tot op heden zijn er nog geen erfgoedlandschappen aangeduid zodat de veralgemeende zorgplicht, die niet alleen voor de overheid maar ook voor de burger geldt, nog niet van toepassing is. Bij gebrek aan erfgoedlandschappen is ook de landschapstoets nog niet van toepassing. Het gebrek aan uitvoering heeft dus tot gevolg dat de beoogde integratie van de landschapszorg in de ruimtelijke ordening via het instrument van de erfgoedlandschappen nog niet tot stand is gebracht.

7.3.3.3 Verbeterpunten/voorstellen

- Verken oplossingen om de procedure van de landinrichting/ruilverkaveling te 'ontvetten'. Om voldoende slagkrachtig te zijn als instrument om (o.a.) natuurverweving te realiseren, dienen de procedures te worden aangepast zodat een kortere doorlooptijd wordt bereikt.
- Duid erfgoedlandschappen aan. Hiertoe is geen wettelijke ingreep vereist, wel planologische ingrepen (opmaak en herziening van RUP's).

7.3.3.4 Zijn de instrumenten bruikbaar in het licht van de voorstellen van de doelgroepen?

Doelgroep recreatie

Hoewel de doelgroep zelf het instrument van landinrichting niet naar voor schuift als instrument van natuurverweving, moet men vaststellen dat de juridische mogelijkheid bestaat om gebieden die als recreatiegebied zijn aangeduid op de plannen van aanleg of RUP's, mee op te nemen in een landinrichtingsproject en er diverse maatregelen van natuurverweving op terrein te realiseren.

De toepassing van de gebiedsgerichte landschapszorgplicht in ankerplaatsen richt zich enkel naar de overheid en zal dus slechts in mindere mate van belang zijn voor de doelgroepen. Men kan hierbij denken aan recreatiedomeinen en bossen die beheerd worden door een overheid.

Bij aanduiding van erfgoedlandschappen zijn er meer mogelijkheden voor de doelgroepen. Bij de aanduiding van erfgoedlandschappen zal de relatie van de basisbestemming (bijv. agrarisch gebied, recreatiegebied) met doelstellingen van landschapszorg vastgelegd worden in de stedenbouwkundige voorschriften van het RUP en kunnen dus eigendomsbeperkingen en inrichtings- en beheervoorschriften worden bepaald.

Doelgroep landbouw

Landinrichting en ruilverkaveling dragen zeker bij aan de voorstellen vanuit de doelgroep landbouw om garanties te geven voor de landbouw, en meer bepaald om de doelstellingen m.b.t. natuur gebiedsgericht op te stellen, waarbij meerdere landbouwbedrijven in eenzelfde regio worden betrokken i.p.v. een individuele benadering, en waarbij veel ruimte wordt gegeven aan overleg tussen de verschillende partijen.

Bij de aanduiding van erfgoedlandschappen zal de relatie van de basisbestemming (bijv. agrarisch gebied, recreatiegebied) met doelstellingen van landschapszorg vastgelegd worden in de stedenbouwkundige voorschriften van het RUP, en kunnen dus eigendomsbeperkingen en inrichtings- en beheervoorschriften worden bepaald.

Doelgroep bos

Bovenstaande conclusie m.b.t. landinrichting geldt ook voor de doelgroep bos. De toepassing van de landschapszorgplicht kan in voorkomend geval spelen voor bossen beheerd door de overheid.

Doelgroep wonen

Als instrumenten voor de inrichting van het buitengebied/landbouwgebied spelen de landschapsinrichting en ruilverkaveling geen rol van betekenis voor gebieden bestemd voor wonen.

Doelgroep industrie

De conclusie geformuleerd voor de doelgroep wonen geldt ook voor de doelgroep industrie.

7.4 Conclusies privaatrechtelijke instrumenten

7.4.1 Samenvatting van de potenties voor verweving

Diverse privaatrechtelijke instrumenten kunnen bijdragen aan natuurverweving. In het schema zijn 4 types van instrumenten vermeld:

- De beheerovereenkomsten (doelgroep: landbouw);
- De subsidies/premies (bos, landschap, kleinschalige waterprojecten, recreatie);
- Ecolabels (doelgroep: recreatie);
- Natuurprojectovereenkomsten.

Hieronder wordt samengevat uitgedrukt in welke mate deze instrumenten kunnen bijdragen tot natuurverweving.

De beheerovereenkomsten (doelgroep: landbouw)

De beheerovereenkomsten zijn uitdrukkelijk gericht op het tot stand brengen van tijdelijke natuur in landbouwgebied. Het kan een nuttig instrument zijn voor het bereiken van tijdelijke natuurverweving op voorwaarde dat het gekoppeld is aan controle op het terrein. Door de beperkte looptijd van 5 jaar is het geen geschikt instrument voor het realiseren van natuurverweving op lange termijn in landbouwgebied.

De subsidies en premies (bos, landschap, kleinschalige waterprojecten, recreatie)

- Zoals ook blijkt uit de bespreking van de regelgeving inzake bosbescherming en -beheer (zie schema natuur) wordt in het Bosdecreet de nadruk gelegd op de multifunctionaliteit, wat ook tot uiting komt in de subsidieverlening voor bossen.

De subsidie voor openstelling is gericht op verweving naar occasioneel (recreatief) medegebruik en de sociale en educatieve functies van het bos.

De nieuwe regeling inzake de criteria voor duurzaam bosbeheer moeten een nieuwe stap naar een meer duurzaam bosbeheer inluiden, waarin steeds de nodige aandacht aan de ecologische functie wordt geschonken. Dit komt tot uiting in de subsidies voor de bevordering van de ecologische bosfunctie en voor de opmaak van een bosbeheerplan dat voldoet aan de criteria voor duurzaam bosbeheer. Natuurverweving wordt binnen de bosregelgeving gepromoot, maar er worden wel duidelijke (inhoudelijke) beperkingen aan gesteld (planmatige omkadering, enz.). De subsidies voor bebossing en herbebossing zijn eveneens gericht op het bevorderen van natuurverweving in bossen. Dat blijkt o.a. uit de differentiatie van de bedragen (hogere bedragen voor beplantingen met een hogere natuurwaarde) en de extra subsidies die kunnen verleend worden.

De subsidies voor bebossing in landbouwgebied zijn gericht op het tot stand brengen van tijdelijk bos (omlooptijd van 22 jaar). De doelstelling van het bevorderen van natuurverweving blijkt o.a. uit de differentiatie van de bedragen afhankelijk van de boomsoorten, maar wordt minder afgedwongen dan in de algemene bebossingsubsidie, gezien ook cultuurpopulier in aanmerking komt voor aanplanting.

- De beheersubsidies voor bosgroepen zijn niet rechtstreeks gekoppeld aan natuurverweving en ondersteunen de algemene werking van de bosgroepen. Toch kunnen ze onrechtstreeks bijdragen aan natuurverweving, gezien ze onder meer worden ingezet voor beheer dat voldoet aan de criteria duurzaam bosbeheer.
- De projectsubsidies voor bosgroepen leveren een meer concrete en rechtstreekse bijdrage aan natuurverweving, voor zover ze door de bosgroep worden aangevraagd voor natuurbeheerwerken.
- De onderhouds- en landschapspremies zijn gericht op een actief beheer van een beschermd landschap. De subsidies kunnen worden ingezet voor de ondersteuning van een actieve inzet op het terrein voor natuurbeheer (bijv. begrazen, maaien of plaggen van open vegetatietypen, knotten van bomen, ...). Wanneer er tevens een planmatige omkadering is (landschapsbeheerplan), kunnen de subsidies eveneens worden ingezet voor natuurherstel en -ontwikkeling (opruimen van afval, verwijderen van oude caravans, herstellen van meandering, aanleggen van paddentunnel, enz.).

De beperkende voorwaarde voor het verkrijgen van de subsidies is dat het besluit tot bescherming van het landschap dient te bepalen dat de natuurlijke elementen van belang zijn voor de waarde van het landschap.

Het Landschapsdecreet maakt ook mogelijk dat premies in erfgoedlandschappen worden verleend, maar daarover bestaat nog geen uitvoeringsbesluit. Het decreet voorziet geen premies voor beheer van ankerplaatsen.

- De toekenningscriteria voor de subsidies van het Rubiconfonds voor kleinschalige wateroverlastprojecten houden rekening met doelstellingen van integraal waterbeleid en integratie van maatregelen van natuurtechnische milieubouw (NTMB). Daardoor is dit subsidie-instrument geschikt om een blijvende natuurverweving te realiseren bij de uitvoering van kleinschalige wateroverlastprojecten (bijv. aanleg van een wachtbekken, verbreding van beken, hermeandering, ...). De subsidiereglementering is momenteel op jaarbasis bepaald en kan dus jaarlijks wijzigingen ondergaan.
- De projectsubsidies voor wildbeheerseenheden (WBE's) kunnen worden ingezet voor kleinschalige projecten die een blijvende bijdrage aan natuurverweving leveren (bijv. aanplanten van hagen). De impact van dit instrument is evenwel beperkt: het vereist een planmatig kader (wildbeheerplan), een combinatie van wild- en natuurbeheer en bovendien gaat het om lage subsidiebedragen.
- De subsidies voor openluchtrecreatieve verblijven (campings, kampeerverblijfparken, vakantieparken en kampeerautoterreinen) zijn gericht op inrichting en modernisering van de terreinen. Deze subsidies dragen slechts in zeer beperkte mate bij tot natuurverweving, nl. enkel voor de aanleg van een groenafsluiting met inheemse soorten. De overige subsidies zijn niet gericht op het bevorderen van natuurverweving, wat als een gemiste kans te beschouwen is, gezien openluchtrecreatieve verblijven vaak gelegen zijn in gebieden waar wel degelijk potenties zijn voor natuurverweving.

De ecolabels (doelgroep: recreatie)

In Vlaanderen zijn er diverse accommodaties die het ecolabel Groene Sleutel hebben gekregen, waaronder heel wat campings en jeugdverblijven, twee vakantieparken (Center Parks) en ook enkele attracties (o.a. Domein Bokrijk, provinciaal domein De Nekker Mechelen, Groeningemuseum Brugge). In Vlaanderen hebben momenteel 4 zwembadcomplexen en 7 jachthavens het ecolabel Blauwe Vlag.

De jaarlijks uitgereikte labels Groene Sleutel en Blauwe Vlag zijn vooral op milieubeheer gericht (energieverbruik, waterverbruik, sorteren van afval, e.d.). De ecolabels geven slechts in beperkte mate aandacht aan natuur. De meest concrete bijdrage aan natuurverweving is dat de nieuwe aanplantingen in of rond het domein dat participeert aan de Groene Sleutel dienen te bestaan uit streekeigen groen. Optioneel kunnen de domeinen die participeren aan de Groenen Sleutel ook initiatieven nemen tot natuurontwikkeling (aanleggen van nest- en broedgelegenheid voor vogels en zoogdieren, de aanleg van een poel,...). De criteria voor het bekomen van het label Blauwe Vlag beperken zich m.b.t. natuur tot het verplicht verstrekken van informatie over nabijgelegen natuurgebieden. Er is slechts in zeer beperkte mate aandacht voor natuurverweving, meer bepaald m.b.t. jachthavens: "De jachthaven moet goed geïntegreerd zijn in de omringende natuurlijke en gebouwde omgeving". Deze ecolabels dragen dus nauwelijks bij aan het bevorderen van natuurverweving.

De natuurprojectovereenkomsten

Het instrument van de natuurprojectovereenkomst is gekoppeld aan de uitvoering van de natuurrichtplannen. Het is dus gebonden aan duidelijke beperkingen: het is een gebiedsgericht instrument dat bovendien een planmatig kader vereist. De natuurprojectovereenkomsten kunnen worden ingezet om bepaalde

natuurverwevingsdoelstellingen in het gebied te realiseren. Wellicht zal vooral worden gewerkt met de 'traditionele' doelgroepen van de landbouw en de recreatie. Bovendien zal wellicht steeds ook de natuurfunctie de boventoon voeren.

Samengevat:

De bijdrage aan natuurverweving van de privaatrechtelijke instrumenten loopt sterk uiteen.

1. Ten aanzien van de doelgroep 'landbouw' is er een aanbod van instrumenten voor het creëren van tijdelijke natuur (beheerovereenkomsten + bebossing van landbouwgrond).
2. Ten aanzien van de doelgroep 'bos' is er een aanbod van instrumenten voor natuurverweving op lange termijn (subsidies gericht op o.a. opmaak van bosbeheerplannen, criteria duurzaam bosbeheer).
3. Ten aanzien van 'recreatie' worden de mogelijkheden niet ten volle benut en is er veel meer mogelijk dan enkel streekeigen groenafsluitingen.
4. Wat de Rubiconsubsidies betreft, kan men stellen dat de doelgroep de door de overheid uitgevoerde infrastructuurwerken betreft, meer bepaald de kleinschalige wateroverlastprojecten; deze maken natuurverweving op lange termijn mogelijk.
5. Specifieke gebiedsgebonden subsidies bestaan voor beschermde landschappen: deze subsidies kunnen door alle doelgroepen benut worden (vooral 'landbouw', 'recreatie' en 'bos', maar ook 'wonen' en 'industrie' komen in aanmerking, zelfs infrastructuurprojecten).
6. Een ander specifiek gebiedsgebonden instrument zijn de natuurprojectovereenkomsten ter uitvoering van een natuurrichtplan: dit instrument kan in principe door alle doelgroepen benut worden (vooral 'landbouw', 'recreatie' en 'bos', maar ook 'wonen' en 'industrie' komen in aanmerking, zelfs infrastructuurprojecten).

7.4.2 Vastgestelde knelpunten inzake verweving

De besproken privaatrechtelijke instrumenten die gebaseerd zijn op vrijwilligheid van de actoren in kwestie, kunnen een belangrijke bijdrage leveren tot natuurverweving.

We spreken ons hierbij niet decisiief uit over de vraag of deze instrumenten op zich voldoende zijn om (voldoende) natuurverweving te bereiken of te versterken, dan wel moeten worden geclusterd aan meer regulerende instrumenten die zijn gebaseerd op verplichtingen. Uiteraard laat het zich vanuit juridisch oogpunt alvast aanvoelen dat met deze instrumenten alleen de beoogde natuurverweving niet (voldoende) zal kunnen worden bewerkstelligd, en voor zover de natuurverweving samenhangt met Europese regelgeving (bijv. Natura 2000) beslist precair is/kan zijn.

Een belangrijke 'succesfactor' is wel dat deze instrumenten ook daadwerkelijk zijn gericht op natuurverweving en het aanbod van deze instrumenten voldoende ruim is en is afgestemd op specifieke behoeften van de doelgroepen. In dit opzicht blijken de

besproken instrumenten vaak onvolkomen te zijn uitgebouwd. In dit verband wordt verwezen naar onderstaand overzicht van het bestaande aanbod van 'privaatrechtelijke instrumenten' over diverse doelgroepen / sectoren.

	Horizontaal		Gebiedsspecifiek	
	<i>Tijdelijke natuurverweving</i>	<i>Natuurverweving op lange termijn (LT)</i>	<i>Beschermde landschappen: LT</i>	<i>Gebieden met natuurrichtplannen: LT</i>
Landbouw	-Beheer-overeenkomsten -Subsidies bebossing landbouwgrond		Onderhouds- en landschapspremie	Natuurproject-overeenkomst
Industrie			Onderhouds- en landschapspremie	Natuurproject-overeenkomst
Wonen			Onderhouds- en landschapspremie	Natuurproject-overeenkomst
Recreatie			Onderhouds- en landschapspremie	Natuurproject-overeenkomst
Bos		Subsidies bos	Onderhouds- en landschapspremie	Natuurproject-overeenkomst
Infrastructuur-projecten		Subsidies Rubicon	Onderhouds- en landschapspremie	Natuurproject-overeenkomst

Hieruit blijkt alvast dat het bestaand aanbod opvallende leemten vertoont:

Ontbrekend aanbod:

- Tijdelijke natuur voor andere doelgroepen dan landbouw (industrie, ...);
- Landbouw: natuurverweving op lange termijn;
- Recreatie: weinig mogelijkheden voor zowel tijdelijke natuur als natuur op lange termijn;
- Wonen: geen beheerovereenkomsten voor ecologisch beheer.

Ook gebiedsspecifiek kunnen meer instrumenten voor natuurverweving ontwikkeld worden, bij voorkeur voor natuurverweving op lange termijn.

7.4.3 Verbeterpunten/voorstellen

Evalueer het bestaande aanbod en breid dit uit in functie van specifieke behoeften (tijdelijke natuur, ecologisch beheer in woongebieden, enz.) en continuïteit (langetermijnovereenkomsten).

Het zou nuttig zijn om voor zowel 'tijdelijke natuur' als voor 'natuurverweving op lange termijn' een overzicht te maken van de mogelijke instrumenten voor de categorieën landbouw, industrie, wonen, recreatie en bos en waar mogelijk leemten te remediëren.

De volgende privaatrechtelijke instrumenten lijken alvast nuttig te kunnen zijn voor natuurverweving:

Doelgroep landbouw

Ontwikkelen van instrumenten voor het realiseren van natuurverweving op lange termijn:

Inspiratie is te vinden bij o.a. de privaatrechtelijke instrumenten voor bossen (projectsubsidies, beheersubsidies) en de landschapspremies in beschermde landschappen en permanent maken van huidige beheerovereenkomsten in 'langetermijnbeheerovereenkomsten'.

Voorbeelden:

- Subsidies voor opmaak van natuurbeheerplan voor landbouwgronden;
- Projectsubsidies voor natuurprojecten op landbouwgronden ter uitvoering van een landbouwbeheerplan (bijv. aanleg KLE's, aanleg ecologische verbindingen doorheen of langs landbouwgronden, ...);
- 'Langetermijnbeheerovereenkomsten' (bijv. voor instandhouding van soortenrijke graslanden op lange termijn).

Doelgroep industrie

- Tijdelijke natuurverweving op bedrijventerreinen:

Inspiratie hiervoor kan men vinden bij de privaatrechtelijke instrumenten voor tijdelijke natuur in de landbouwsector (beheerovereenkomsten en bebossing landbouwgrond).

Voorbeelden:

- Beheerovereenkomsten voor braakliggende bedrijventerrein (soortenbeheer, beheer van rietlanden, graslanden,);
- Subsidie voor het (tijdelijk) in beheer geven van braakliggende bedrijventerreinen aan natuurvereniging;
- Subsidies voor tijdelijke bebossing/ tijdelijke aanleg van kleine landschapselementen op braakliggende bedrijventerreinen.

- Natuurverweving op lange termijn:

Inspiratie te vinden bij o.a. de privaatrechtelijke instrumenten voor bossen (projectsubsidies, beheersubsidies) en (gemeentelijke) subsidies voor aanleg van groendaken.

Voorbeelden:

- Projectsubsidies voor natuurprojecten op bedrijventerreinen en/of gebouwen (bijv. aanleg kleine landschapselementen, ecologische verbindingen doorheen of langs bedrijventerreinen, ...);
- Subsidies voor opmaak van natuurbeheerplan voor bedrijventerrein.

Doelgroep recreatie

Ontwikkelen van instrumenten voor natuurverweving op lange termijn op recreatieve terreinen. Inspiratie is te vinden bij o.a. de privaatrechtelijke instrumenten voor bossen (projectsubsidies, beheersubsidies), landschapspremies in beschermde landschappen en (gemeentelijke) subsidies voor aanleg van groendaken.

De sector recreatie is ruim en omvat onder andere: de openluchtrecreatieve verblijven (campings, kampeerverblijfparken, vakantieparken en kampeerautoterreinen); de 'attracties' (cf. Groene Sleutel): domein Bokrijk, provinciale domeinen, pretparken; de jachthavens en zwembijvers; de visvijvers; de sportterreinen, enz. Een grondige voorbereiding van de kenmerken en de behoeften van al deze deelsectoren lijkt noodzakelijk voor het welslagen van de beoogde natuurverweving.

Voorbeelden:

- Projectsubsidies voor natuurprojecten op recreatieve terreinen (bv. aanleg KLE's, ecologische verbindingen doorheen of langs recreatieve terreinen, enz.);
- Subsidies voor opmaak van natuurbeheerplan op recreatieve terreinen.

Doelgroep infrastructuurwerken

Naar analogie met de Rubiconsubsidies kan ook voor andere infrastructuurwerken die worden uitgevoerd door (semi-)overheden een subsidie worden verleend voor het stimuleren van NTMB en natuurverweving op lange termijn.

Doelgroep wonen

Voor deze doelgroep zijn geen specifieke privaatrechtelijke instrumenten ontwikkeld, behalve de (gemeentelijke) subsidiestelsels voor kleine landschapselementen en natuurprojecten (aanleg houtkanten, poelen, groendaken, het natuurvriendelijk inrichten van oevers). Naar analogie met de sector landbouw kan worden overwogen om ook beheerovereenkomsten te ontwikkelen.

7.4.4 Zijn de geanalyseerde instrumenten bruikbaar in het licht van de voorstellen van de doelgroepen?

Hieronder wordt per doelgroep kort aangegeven in welke mate de besproken instrumenten tot natuurverweving zouden kunnen bijdragen.

Doelgroep recreatie

De doelgroep ziet mogelijkheden voor meer natuurverweving via privaatrechtelijke instrumenten, met name subsidies, ecolabels, beheerovereenkomsten en convenanten.

Uit de conclusies en aanbevelingen m.b.t. de privaatrechtelijke instrumenten, blijkt dat er inderdaad nog veel mogelijkheden voor actieve stimulansen voor natuurverweving gevonden kunnen worden in een uitbreiding van de bestaande instrumenten van subsidiëring van openluchtrecreatieve verblijven (thans wat natuurverweving betreft beperkt tot subsidies voor groenafsluitingen met streekeigen soorten) en de criteria die gebruikt worden voor het toekennen van het ecolabel De Groene Sleutel. Ook het ecolabel Blauwe Vlag kan op dit punt uitgebreid worden; eventueel kan ook een instrument van subsidies voor natuurverweving in de jachthavens en zwemvijvers worden ontwikkeld.

De beheerovereenkomsten zijn nu enkel beschikbaar voor de doelgroep landbouw. Gezien beheerovereenkomsten specifiek gericht zijn op het tot stand brengen van tijdelijke natuurverweving, zijn ze weinig geschikt om de doelstelling natuurverweving te realiseren ten aanzien van de doelgroep recreatie. Hier is immers geen tijdelijke, maar wel een permanente natuurverweving de doelstelling.

Wel kan er gedacht worden aan andere privaatrechtelijke instrumenten, nl. projectsubsidies en beheersubsidies (cf. subsidies in de bossfeer en in beschermde landschappen), al dan niet gekoppeld aan een verplicht planmatig kader (natuurbeheerplan).

Een specifiek voorstel van deze doelgroep m.b.t. natuurbeheer is om een camping (of andere vorm van logies) gelegen naast een natuurgebied het beheer van het natuurgebied (of een deel ervan) op zich te laten nemen. Het natuurgebied kan dan ook (al dan niet in beperkte mate) opengesteld worden voor de verblijfsrecreant. Dit voorstel kan verder onderzocht worden naar juridische haalbaarheid. Een gelijkaardig instrument van overdracht van beheer aan een privaatrechtelijke rechtspersoon is te vinden in het Bosdecreet (overdracht van het beheer van een openbaar bos aan een natuurvereniging).

Doelgroep landbouw

De voorstellen vanuit deze doelgroep verwijzen dus vooral naar de beheerovereenkomsten en naar instrumenten van ruimtelijke ordening, meer bepaald de ruimtelijke structuurplannen en uitvoeringsplannen. Ook de convenanten worden voorgesteld, als overkoepelend instrument voor meerdere landbouwers in eenzelfde regio.

Het instrument van de beheerovereenkomsten levert inderdaad tijdelijke natuurverweving op in landbouwgebied. Als aanvulling op dit tijdelijk instrument zou ook verder moeten worden ingezet op meer permanente vormen van natuurverweving in het landbouwgebied. Een 'overkoepeling' van de inzet van beheerovereenkomsten op niveau van een landbouwregio is een interessante methode om de aanwending van deze beheerovereenkomsten efficiënt en doelgericht in te zetten. Dit gebeurt overigens reeds door o.a. de gebiedsgerichte inzet van 4 van de 6 beschikbare types van beheerovereenkomsten (botanisch beheer, soortenbescherming, verminderde bemesting, bescherming tegen erosie). Ook via de landinrichtingsprojecten kan het aanbieden van beheerovereenkomsten aan landbouwers op een gebiedsgerichte wijze worden ingezet.

Doelgroep wonen

Momenteel zijn er weinig actieve instrumenten om natuurverweving binnen woongebieden te promoten. De voorstellen vanuit de doelgroep zijn alvast zinvol en

kunnen verder onderzocht worden, o.a. om na te gaan welke decreetwijzigingen en uitvoeringsbesluiten vereist zijn voor subsidies voor 'buurnatuurbeheer' (cf. systeem van parkmanagement) en subsidies voor natuurontwikkeling in woongebieden. Wellicht kunnen de provinciale en gemeentelijke niveaus hier een rol in spelen (cf. subsidiereglementen kleine landschapselementen en natuurprojecten).

Hier valt wel bij op te merken dat het ontwikkelen van een beleid rond 'natuur in de stad' reeds een doelstelling was bij de vaststelling van het decreet Natuurbehoud in 1997, maar dat er tot op heden geen werk van is gemaakt, wellicht omdat dit niet als een prioriteit wordt ervaren.

Doelgroep industrie

Momenteel zijn er weinig actieve instrumenten om natuurverweving binnen woongebieden te promoten.

De voorstellen vanuit de doelgroep zijn alvast zinvol en kunnen verder onderzocht worden, o.a. subsidies voor 'natuurvriendelijke bedrijventerreinen' en subsidies aan individuele bedrijven.

Voor het realiseren van 'tijdelijke natuur' op industrieterreinen zijn de voorstellen gericht op het opleggen van een verplichting via RUP's en verkoopcontracten. Naar analogie met de beheerovereenkomsten voor landbouw, kan ook voor bedrijventerreinen gezocht worden naar stimulerende maatregelen voor bedrijven om tijdelijke natuur te (laten) ontwikkelen en beheren op hun terreinen (bv. tijdelijk inrichten van leefplaatsen voor rugstreeppadden in een havengebied, onderhoud van rietlanden, ...).

Doelgroep bos

Voor de doelgroep bos bestaan reeds vele subsidieregelingen die natuurverweving aanmoedigen (o.a. voor opmaak uitgebreid bosbeheerplan, projectsubsidies, bebossing, enz.). Ze werden in het kader van deze studie uitgebreid in kaart gebracht.

8. DOORVERTALING NAAR CONCRETE OPPERVLAKTECIJFERS

8.1 Inleiding

Uit luik II (de doelgroepengesprekken) blijkt dat er heel wat mogelijkheden zijn voor verweving met natuur, vooral op vrijwillige basis (type convenant). Veel kan echter ook verwezenlijkt worden door een verbetering van de kwaliteit van de (reeds aanwezige) natuur. Vertaling naar concrete cijfers zal dus slechts een gedeeltelijk beeld geven van de potenties die er zijn. Bovendien is het zo dat veronderstellingen gemaakt dienen te worden voor een oppervlakedoorrekening, waardoor de bekomen cijfers niet als absolute gegevens mogen beschouwd worden, wel als grootteorden die enkel gelden bij de gemaakte veronderstellingen. Het aandeel van de oppervlakten gebruikt voor andere functies dan natuur dat voor natuur gebruikt kan worden (in verweving), is immers heel afhankelijk van een heel aantal factoren (niet enkel van de aanwezige functie).

De centrale vraag is dan: hoe vertalen we de resultaten van de doelgroepengesprekken in concrete oppervlaktecijfers?

Om redenen die aangehaald worden in paragraaf 6.3 werd geen 'matrix' opgesteld die de potenties van verweving met natuur aangeeft. De functie-indeling van 'natuur' (Figuur 3) wordt met andere woorden niet meegenomen in de oppervlakedoorrekening. De oppervlakedoorrekening kan enkel betrekking hebben op verweving met 'natuur', i.e. een combinatie van meerdere (zo niet alle) functies die natuur (in mindere of meerdere mate) vervult en zal nooit betrekking hebben op slechts 1 van de functies van natuur.

De functie-indeling van de sectoren (Figuur 4) kan als basis dienen om de oppervlakedoorrekening te doen.

Tabel 4 geeft een kwalitatieve vertaling van de intensiteit van ruimtegebruik van de andere grondgebonden activiteiten naar de potenties voor verweving op basis van het volgende principe: hoe extensiever het ruimtegebruik, hoe meer potenties voor verweving. Dit principe geldt enkel vanuit een oppervlaktestandpunt: verweving op basis van een kwaliteitsverbetering wordt op deze manier niet in rekening gebracht.

Tabel 4: Vertaling intensiteit van grondgebonden activiteit naar potenties voor verweving

Ruimtegebruik	Kansen op verweving
intensief ruimtegebruik	weinig potentie voor verweving
overgangssituatie	potentie voor verweving
extensief ruimtegebruik	veel potentie voor verweving

Alvorens de oppervlakedoorrekening te beschrijven, met oppervlaktecijfers als resultaat, willen we aanduiden dat deze resultaten slechts zeer indicatief zijn en zeker niet beschouwd mogen worden als doelstelling voor te realiseren natuurverwevingsgebieden.

8.2 Sectoren betrokken bij de oppervlakedoorrekening

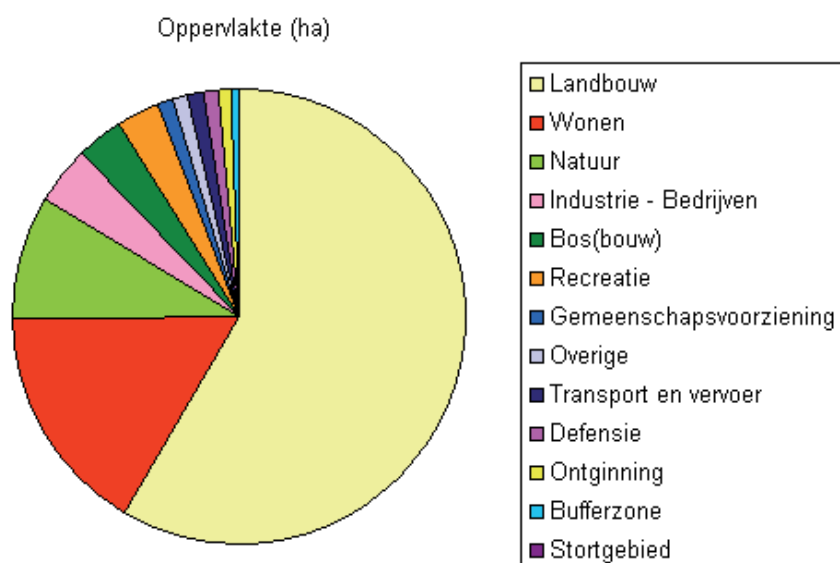
Er gebeurde in eerste instantie een vertaalslag van gewestplanbestemmingen naar sectoren, waarbij aan elke bestemming (of elk uniek voorschrift) een bepaalde sector toegekend wordt. Het gaat hier om een 300-tal bestemmingen op het gewestplan 2002 (combinatie hoofdcode-grondkleur-overdruk). Deze vertaalslag van bestemmingen naar sectoren, laat toe om een totale oppervlakte per sector te berekenen.

Tabel 5 geeft een overzicht van de verschillende sectoren met een totale oppervlakte in hectare, en de relevantie voor mogelijke oppervlakedoorrekening. De verschillende sectoren worden gerangschikt volgens hun oppervlaktaandeel, en hierna worden ze ook in deze volgorde verder in detail besproken. De oppervlakte-inschatting gebeurt op deze manier gebiedsdekkend voor Vlaanderen, maar niet alle sectoren zijn hierbij even relevant.

Tabel 5: Sectoren en aanduiding relevantie van mogelijke oppervlakedoorrekening

Sector	Oppervlakte (ha)	Opmerking
Landbouw	802.064	Deze sectoren zijn het meest relevant inzake oppervlakedoorrekening. De sector 'Natuur' wordt niet behandeld. Het zijn de sectoren met de grootste oppervlakten in Vlaanderen, en met deze sectoren werden ook doelgroepengesprekken gehouden.
Wonen	227.392	
Natuur	122.554	
Industrie - Bedrijven	56.398	
Bos(bouw)	43.803	
Recreatie	41.648	
Gemeenschapsvoorziening	17.321	Deze sectoren zijn minder relevant inzake oppervlakedoorrekening, maar worden hier toch kort besproken, gezien een aantal potentiële mogelijkheden voor verweving.
Overige	16.616	
Transport en vervoer	14.760	
Defensie	14.617	
Ontginning	9830	
Bufferzone	8347	
Stortgebied	640	
TOTAAL	1.375.990	

Figuur 6 geeft dezelfde cijfers weer in de vorm van een taartdiagram. Zo wordt het relatieve aandeel van de verschillende sectoren t.o.v. het totaal duidelijker.

Figuur 6: Verdeling van de oppervlakten per sector

Zoals blijkt bij vergelijking van Tabel 5 en Figuur 4 werden niet alle sectoren betrokken bij de doelgroepengesprekken. Voor een aantal sectoren is het minder relevant om een inschatting te maken naar mogelijkheden voor verweving in termen van oppervlakte. We denken bijvoorbeeld aan infrastructuur, maar ook beschermingszones voor drinkwaterwinningen, enzovoort. Voor deze (sub)sectoren is het, ons inziens, eerder relevant aanbevelingen te doen m.b.t. het verbeteren van kwaliteit van de (reeds aanwezige) natuur (hoe kunnen we ervoor zorgen dat de kwaliteit van natuur verbetert?). Voor ontginningsgebieden, eventuele stortgebieden en andere is het tijdsaspect belangrijk – tijdens de exploitatie zal verweving met natuur minder belangrijk zijn, wel na het beëindigen van de exploitatie. Op dat moment kan (maar moet niet) de gehele oppervlakte voor natuur worden ingenomen. Oppervlakte-inschattingen zijn, ons inziens, ook hier dus minder relevant.

8.3 Mogelijkheden / Oppervlakte potentie verweving per sector

De oppervlakte-doorrekeningen m.b.t. mogelijkheden voor verweving zijn gebaseerd op de instrumenten zoals opgelijst in het deelrapport Juridische Aanbevelingen. Dit hoofdstuk is gestructureerd per sector zodat ook de link met de voorgaande resultaten (doelgroepengesprekken) gemakkelijk gemaakt kan worden. Per sector wordt een overzicht gegeven van oppervlakten waarop de betreffende instrumenten kunnen worden toegepast. Hierbij wordt gefocust op instrumenten die verweving met natuur stimuleren / mogelijk maken of kunnen verplichten. Instrumenten die tot doel hebben de aanwezige natuur of natuurlijke elementen te behouden of te beschermen, komen hier niet ter sprake, hoewel ze soms zouden kunnen worden ingezet om verweving te stimuleren (zie Deelrapport Juridische Aanbevelingen).

Elke paragraaf belicht een sector en begint met het geven van een overzicht van de oppervlakten per bestemming (voorschrift). Er gebeurt hierbij steeds een rangschikking op basis van de berekende oppervlakte (van groot naar klein). Indien relevant voor het instrument wordt daarna ingezoomd op een aantal bestemmingen, waarvoor op basis van andere datasets een uitspraak gedaan wordt over de intensiteit van het ruimtegebruik of waarvoor een concretere oppervlakte inschatting naar werkelijk beschikbare ruimte voor verweving gebeurt. Op deze manier krijgt men een inschatting van de potentie voor verweving binnen elke sector.

8.3.1 Landbouw

Tabel 6: Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de landbouwsector

SECTOR	VOORSCHRIFTEN	OPP_HA
Landbouw	agrarische gebieden	438.336
Landbouw	landschappelijk waardevolle agrarische gebieden	339.510
Landbouw	agrarische gebieden met ecologisch belang	10.503
Landbouw	valleigebieden (of agrarische gebieden met landschappelijke waarde)	6386
Landbouw	bouwvrij agrarisch gebied en landschappelijk waardevol	2340
Landbouw	agrarisch gebied met landschappelijke of bijzondere waarde (vallei- of brongebieden)	1721
Landbouw	bouwvrij agrarisch gebied	1456
Landbouw	landschappelijk waardevolle agrarische gebieden en overstromingsgebieden	553
Landbouw	agrarische gebieden met ecologisch belang en overstromingsgebieden	332
Landbouw	valleigebieden (of agrarische gebieden met landschappelijke waarde) en gecontroleerd overstromingsgebied	295
Landbouw	serregebieden	263
Landbouw	archeologische site	105
Landbouw	agrarische gebieden en overstromingsgebieden	98
Landbouw	landschappelijk waardevolle agrarische gebieden en gecontroleerd overstromingsgebied	40
Landbouw	landschappelijk waardevolle agrarische gebieden en gebieden met archeologische waarde	35
Landbouw	agrarische gebieden en cultureelhistorische en/of esthetische waarde	31
Landbouw	agrarische gebieden en zone voor renovatie (ZR)	17
Landbouw	agrarische gebieden en gecontroleerd overstromingsgebied	15
Landbouw	kleintuingebied	9

SECTOR	VOORSCHRIFTEN	OPP_HA
Landbouw	landbouwgebied met culturele, historische en/of esthetische waarde	6
Landbouw	landschappelijk waardevolle agrarische gebieden en gebied met toeristische waarde	6
Landbouw	agrarische gebieden en gebied met toeristische waarde	5
Landbouw	agrarische gebieden en gebieden voor windmolenpark	3
TOTAAL		802.064

Huidig landbouwgebruik met hoge natuurwaarden

Voor het inschatten van het huidige landbouwgebruik met hoge natuurwaarden verwijzen we naar de **Natuurindicator - Oppervlakte in landbouwgebruik met hoge natuurwaarden (toestand 2006)**. Bron: Natuurindicatoren, 2007. Agrarische natuur: Oppervlakte in landbouwgebruik met hoge natuurwaarden. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. www.natuurindicatoren.be (versie van 24-09-2007).

Voor een volledige bespreking van deze natuurindicator wordt verwezen naar de bijlage natuurindicatoren. Tabel 7 geeft een samenvatting van de belangrijkste cijfers.

Tabel 7: Oppervlakte in landbouwgebruik met hoge natuurwaarden

	Oppervlakte landbouwgebruikspercelen (ha)		
In natuurbeheer	9213 ha		
In landbouwgebruik	675.757 ha		
	Biologisch zeer waardevol	+/- 3200 ha	49.500 ha waardevolle tot zeer waardevolle percelen
	Complex van biologisch waardevolle en zeer waardevolle elementen	+/- 12.000 ha	
	Biologisch waardevol	+/- 34.300 ha	
Totaal	684.970 ha		

Deze oppervlakte in landbouwgebruik met hoge natuurwaarden vertegenwoordigt 7,3% van het totale Vlaamse landbouwgebruiksgebied. Dit areaal komt versnipperd en sterk verspreid over Vlaanderen voor, met lokaal grote dichtheden in de kustpolders en de IJzervallei. Buiten deze gebieden komen in Vlaanderen geen grote, aaneengesloten stukken biologisch zeer waardevol tot waardevol landbouwgebied voor. Het areaal biologisch zeer waardevolle pcelen bestaat grotendeels uit kleine landschapselementen (30 %), graslanden (30 %) en bossen (26 %). Samen vormen deze drie bodemgebruiken de bouwstenen voor gevarieerde, soortenrijke cultuurhistorisch gegroeide landbouwlandschappen.

Voor 49.500 ha landbouwgebruikspcelen kan men op dit moment al spreken van een verweving met natuur.

Inzetten van instrumenten ter stimulering van verweving met natuur

Twee instrumenten worden hier uitgelicht:

- Beheerovereenkomsten.

- Natuurrichtplannen.

Beheerovereenkomsten

Door het inzetten van het privaatrechtelijke instrument 'beheerovereenkomsten' in de landbouwsector kan verweving met natuur gestimuleerd worden. Er zijn verschillende types beheerovereenkomsten, zoals weergegeven in Tabel 8. Een oppervlakte-indicatie van de percelen met beheerovereenkomsten is te vinden op de natuurindicatorenwebsite van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (www.natuurindicatoren.be). Tabel 8 geeft een samenvatting van de cijfers.

Tabel 8: Overzicht beheerovereenkomsten met gerealiseerde oppervlakte

Natuurindicator	Oppervlakte periode 2000-2006	Oppervlakte eind 2007	Oppervlakte beleidsdoel (2010)
Oppervlakte beheerovereenkomst soortbescherming	724 ha (48,2 % doelbereiking)	560 ha (37,3 %)	1500 ha
Oppervlakte beheerovereenkomst kleine landschapselementen	7888 ha (88 % doelbereiking)	5908 ha (66 % doelbereiking)	9000 ha
Oppervlakte beheerovereenkomsten natuur	1362 ha - 2156 ha	1.541	6000 ha
Oppervlakte beheerovereenkomsten botanisch beheer		1745 ha (29,1 % doelbereiking)	
Oppervlakte beheerovereenkomst perceelsrandenbeheer	1313 ha Het vooropgestelde doel van 250 ha werd daarmee maar liefst 5,3 maal gerealiseerd.	1236 ha	250 ha

De dalingen in oppervlakte na de periode 2000-2006 is in de meeste gevallen te verklaren door het uitblijven van Vlaamse regelgeving voor de planperiode 2007-2013. Een goedgekeurde regelgeving heeft dus wel degelijk zijn effect op het bereiken van de oppervlakte doelstelling.

Bijkomende conclusie is dat ook lijnelementen zoals perceelsranden wel degelijk kunnen zorgen voor een toename in oppervlakte voor verweving met natuur. Dat het belang hiervan onderschat wordt, geeft ook het vooropgestelde beleidsdoel aan.

Natuurrichtplan

De totale oppervlakte van de **geel-groene bestemmingen** (valleigebieden, brongebieden, agrarische gebieden met ecologisch belang of bijzondere waarde) bedraagt ongeveer 19.000 ha. Hier bevinden zich naar alle waarschijnlijkheid de grootste potenties voor verweving. Het instrument Natuurrichtplan kan in deze bestemmingen worden ingezet (naast

het gebruik ervan in VEN-gebieden, groene bestemmingen, enzovoort) voor het opstellen van doelstellingen, enzovoort.

8.3.2 Wonen

Tabel 9: Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de sector 'wonen'

SECTOR	VOORSCHRIFTEN	OPP_HA
Wonen	woongebieden	132.263
Wonen	woongebieden met landelijk karakter	49.380
Wonen	woonuitbreidingsgebieden	28.232
Wonen	woonpark	11.446
Wonen	woongebieden met cultureelhistorische en/of esthetische waarde	3611
Wonen	reservegebieden voor woonwijken; grondkleur agrarisch gebied	767
Wonen	gebied voor stedelijke ontwikkeling	539
Wonen	woongebied met recreatief karakter	169
Wonen	woongebieden met landelijk karakter en cultureelhistorische en/of esthetische waarde	165
Wonen	Reservegebieden voor woonwijken; grondkleur landelijk gebied	152
Wonen	uitbreidingsgebieden voor stedelijke functies	111
Wonen	gemengde woon- en industriegebieden	109
Wonen	woongebieden met landelijk karakter en zone voor renovatie (ZR)	99
Wonen	gebied voor duurzame stedelijke ontwikkeling	98
Wonen	woongebieden en zone voor renovatie (ZR)	73
Wonen	gebied voor service-residentie	51
Wonen	woonreservegebieden	51
Wonen	pleisterplaats voor nomaden of woonwagenbewoners	26
Wonen	woonuitbreidingsgebieden en cultureelhistorische en/of esthetische waarde	16
Wonen	gebied voor kernontwikkeling	12
Wonen	reservegebieden voor woonwijken; grondkleur groengebied	12
Wonen	woonaansnijdingsgebied	4
Wonen	woongebieden met landelijk karakter en overstromingsgebieden	3
Wonen	woongebieden en overstromingsgebieden	1
TOTAAL		227.392

Inzetten van instrumenten ter stimulering van verweving met natuur: verkavelings- en stedenbouwkundige voorschriften

Het meest voor de hand liggende instrument voor het realiseren van verweving met de functie wonen is het vastleggen van verkavelings- en/of stedenbouwkundige voorschriften m.b.t. natuurontwikkeling en beheer op de bouwpercelen.

Daarnaast kunnen zaken gerealiseerd worden op vrijwillige basis (o.a. afsluiten convenant, gezamenlijk beheer, enzovoort – zie resultaten doelgroepengesprek wonen 6.3.1). Hier wordt inzake oppervlakte echter niet verder op ingegaan daar het over de gehele oppervlakte kan worden toegepast.

We gaan ervan uit dat nieuwe woningen vooral zullen worden gebouwd in de gebieden bestemd als **woonuitbreidingsgebieden en reservegebieden** (aangeduid in het geel in Tabel 9). Voor deze nieuwe woningen zouden in de verkavelings- of stedenbouwkundige voorschriften verplichtingen kunnen worden opgelegd m.b.t. verweving met natuur. De totale oppervlakte hiervan bedraagt ongeveer 30.000 ha.

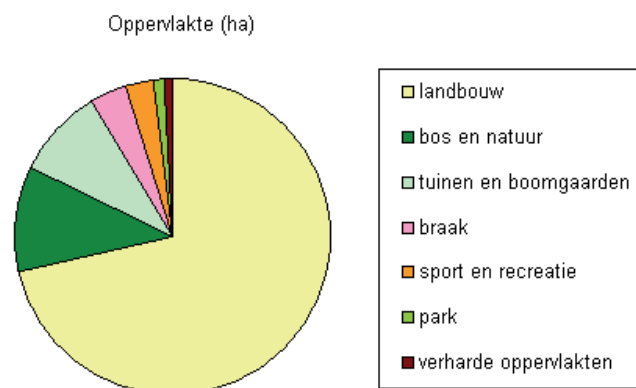
De Atlas van de Woonuitbreidingsgebieden spreekt van de volgende cijfers (bron <http://www2.vlaanderen.be/ruimtelijk/wugatlas/uitleg/stat/statistieken.htm>):

- 28.260 ha van het Vlaamse grondgebied is volgens de gewestplannen bestemd als woonuitbreidingsgebied. Dat is 12 % van alle op het gewestplan voorkomende zones die wonen toelaten (woonzones, landelijke woonzones, woonuitbreidingsgebieden ...).
- 10.431 ha of 37 % van de woonuitbreidingsgebieden is reeds **bebouwd** (toestand 2007). Het betreft delen van de woonuitbreidingsgebieden die effectief bebouwd zijn (met woningen of andere gebouwen zoals vb. bedrijven en omvangrijke infrastructuur zoals snelwegen), of gebieden die quasi bebouwd zijn (en waar nog enkele individuele percelen onbebouwd zijn). Als men al deze individuele percelen optelt, zijn er in de bebouwde woonuitbreidingsgebieden nog 1534 bouw mogelijkheden voorhanden.
- 17.829 ha of 63 % van de woonuitbreidingsgebieden is nog **onbebouwd** (toestand 2007).

Het betreft de delen van de woonuitbreidingsgebieden die volgens terreinwaarneming (toestand 2004) nog onbebouwd zijn. Hun landgebruik kan divers zijn (landbouw, natuur, tuinen, wegenis, speelvelden, ...).

Het landgebruik van de onbebouwde ruimte ziet er uit als volgt (oppervlakte bij benadering):

- landbouw: 12.740 ha (70 % van de totale onbebouwde oppervlakte)
- bos en natuur: 1900 ha
- tuinen en boomgaarden: 1645 ha
- braak: 720 ha
- sport en recreatie: 500 ha
- park: 190 ha
- verharde oppervlakten (parkings, pleinen, opslag in open lucht, wegen, ...): 140 ha

Het betreft het landgebruik zoals op het terrein waargenomen (toestand 2004), en dus geen gewestplanbestemmingen.

Als men rekening houdt met de juridische toestand van de gronden (plannen van aanleg en verkavelingen) en hun ligging (in een stedelijk gebied of in het buitengebied), dan kunnen op deze oppervlakte nog **ongeveer 208.500 woningen** gebouwd worden. Dit is een beschikbaar bouwaanbod bovenop de bouwgronden gelegen in andere bestemmingen van het gewestplan die bewoning toelaten (bv. woonzones, landelijke woonzones, ...) en de verkavelingen en bestemmingsplannen buiten de woonzones.

Opgelet: het is niet steeds wenselijk al deze vrije ruimte nog te bebouwen in de toekomst. De ATLAS toont of een gebied al dan niet in aanmerking komt voor bebouwing, rekening houdend met juridische en planologische overwegingen.

- 5233 ha tot 5910 ha kunnen principieel vanuit het Vlaamse beleidskader op korte termijn bebouwd worden. Dit komt overeen met 90.204 à 101.864 woningen. Hiervan is al 1238 ha verkaveld, goed voor 11.420 woningen. En nog eens 1883 ha of 37.248 bouw mogelijkheden zijn al geordend via een APA, BPA of RUP.
- 428 ha zijn restpercelen (gebieden < 0,5 ha) met ongeveer 5910 bouw mogelijkheden.

Juridische toestand:

- bebouwd: 10.431 ha;
- onbebouwd: 17.829 ha waarvan:
 - gelegen in een **APA, BPA of RUP**: 3238 ha.
Hiervan is 1883 ha bestemd met een woonfunctie en 1355 ha met een niet-woonbestemming (bv. herbestemd tot groenzone, sportzone, ...).
Dit stemt overeen met 37.248 bouw mogelijkheden;
 - gelegen in een **goedgekeurde niet-vervallen verkaveling**: 1238 ha.
Dit stemt overeen met 11.420 bouw mogelijkheden;
 - **niet gelegen in een APA, BPA, RUP of verkaveling**: 13.353 ha.
Dit stemt overeen met 158.319 bouw mogelijkheden.

Ligging en planologische toestand:

- bebouwd: 10.431 ha;
- onbebouwd: 17.829 ha waarvan:
 - gelegen in het **stedelijk gebied**: 5313 ha.
Dit stemt overeen met 87.443 bouw mogelijkheden.

Hiervan kunnen er 50.847 gebouwd worden in de groot- en regionaalstedelijke gebieden en 36.596 in de kleinstedelijke gebieden;

- o gelegen in het **buitengebied**: 12.515 ha.
Dit stemt overeen met 121.078 bouwmogelijkheden.
Daarvan situeren er zich 115.201 in een geselecteerde kern en 5877 buiten geselecteerde kernen.

Spreading per regio: oppervlakte en aantal bouwmogelijkheden in woonuitbreidingsgebieden.

Tabel 10: Totale en nog onbebouwde oppervlakte in woonuitbreidingsgebieden (toestand 2007)

Provincie	Totale oppervlakte (ha)	Onbebouwde oppervlakte (ha)	Percentage onbebouwd
Antwerpen	6220 ha	3782 ha	61 %
Vlaams-Brabant	3314 ha	2109 ha	64 %
Oost-Vlaanderen	7778 ha	4947	64 %
West-Vlaanderen	4665 ha	2612 ha	56 %
Limburg	6283 ha	4379 ha	70 %
TOTAAL Vlaams Gewest	28.260 ha	17.829 ha	63 %

Tabel 11: Aanbod bouwpercelen in woongebieden van het Vlaamse Gewest (toestand 01/04/2006)

Provincie	Aantal percelen	Oppervlakte (ha)
Antwerpen	104.006	14.394
Vlaams-Brabant	64.319	10.283
Oost-Vlaanderen	101.106	14.769
West-Vlaanderen	51.590	7707
Limburg	89.836	12.313
TOTAAL Vlaams Gewest	410.857	59.465

Bron: Vlaamse Overheid, departement RWO, afdeling Ruimtelijke Planning

8.3.3 Industrie – Bedrijven

Tabel 12: Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de sector ‘industrie’

SECTOR	VOORSCHRIFTEN	OPP_HA
Industrie - Bedrijven	industriegebieden	23.149
Industrie - Bedrijven	milieubelastende industrieën	10.780
Industrie - Bedrijven	ambachtelijke bedrijven en kmo's	9089
Industrie - Bedrijven	gebied voor zeehaven- en watergebonden bedrijven	3052
Industrie - Bedrijven	zeehavengebied type 2	2957
Industrie - Bedrijven	regionaal bedrijventerrein met openbaar karakter	1184
Industrie - Bedrijven	gebieden voor de vestiging van kerninstallaties	967
Industrie - Bedrijven	zeehavengebied met tijdelijke agrarische bestemming	948
Industrie - Bedrijven	reservegebieden voor industriële uitbreiding (industrieel + ambachtelijk); grondkleur agrarisch gebied	432
Industrie - Bedrijven	industriegebied met bijzondere bestemming (testen van autovoertuigen)	324
Industrie - Bedrijven	industriegebieden en zone voor renovatie (ZR)	314
Industrie - Bedrijven	lokaal bedrijventerrein met openbaar karakter	272
Industrie - Bedrijven	transportzone	254
Industrie - Bedrijven	gebied voor luchthavengerelateerde kantoren en diensten	247
Industrie - Bedrijven	reservegebieden voor industriële uitbreiding (industrieel + ambachtelijk); grondkleur landelijk gebied	191
Industrie - Bedrijven	reservegebieden voor ambachtelijke bedrijven en kmo's; grondkleur landelijk gebied	189
Industrie - Bedrijven	gebied voor watergebonden bedrijven	181
Industrie - Bedrijven	multimodale logistieke zone in zeehavengebied type 2	181
Industrie - Bedrijven	zeehavengebied met tijdelijke agrarische bestemming en zone met veiligheidsoverdruk	161
Industrie - Bedrijven	bijzondere industriegebieden (afvalverwerking)	158
Industrie - Bedrijven	zeehavengebied type 2 en zone met veiligheidsoverdruk	155
Industrie - Bedrijven	zeehavengebied type 3 en zone met veiligheidsoverdruk	107
Industrie - Bedrijven	reservegebieden voor beperkte industriële uitbreiding; grondkleur agrarisch gebied	97

SECTOR	VOORSCHRIFTEN	OPP_HA
Industrie - Bedrijven	reservegebieden voor industriële uitbreiding (industrieel + ambachtelijk); grondkleur natuurgebied	82
Industrie - Bedrijven	gebied voor handelsbeursactiviteiten en grootschalige culturele activiteiten	81
Industrie - Bedrijven	researchpark	78
Industrie - Bedrijven	luchthaven gebonden bedrijventerrein	62
Industrie - Bedrijven	kantoor en dienstenzone	55
Industrie - Bedrijven	zeehavengebied met tijdelijke bestemming valleigebied	52
Industrie - Bedrijven	publieke bedrijvenzones	51
Industrie - Bedrijven	ambachtelijke bedrijven en kmo's en zone voor renovatie (ZR)	48
Industrie - Bedrijven	zeehavengebied type 3	37
Industrie - Bedrijven	zone voor kleinhandel en kleine en middelgrote ondernemingen	36
Industrie - Bedrijven	reservegebieden voor industriële uitbreiding (industrieel + uitbreiding havenactiviteiten); grondkleur agrarisch gebied	31
Industrie - Bedrijven	bijzonder reservatiegebied (cfr. teleport)	31
Industrie - Bedrijven	universiteitspark	30
Industrie - Bedrijven	gebied voor uitbreiding van bestaande nijverheid	29
Industrie - Bedrijven	teleport (hoogwaardig kantorenpark met geavanceerde telecommunicatievoorzieningen)	27
Industrie - Bedrijven	reservegebieden voor ambachtelijke uitbreiding; grondkleur agrarisch gebied	26
Industrie - Bedrijven	kleinhandelszone	25
Industrie - Bedrijven	reservegebieden voor industriële uitbreiding (industrieel + ambachtelijk); grondkleur groengebied	25
Industrie - Bedrijven	industriegebieden en gebieden voor windmolenpark	22
Industrie - Bedrijven	industriegebied met nabestemming woongebied	21
Industrie - Bedrijven	industriegebied met nabestemming natuurgebied (bestaande bedrijven; geen uitbreiding mogelijk)	20
Industrie - Bedrijven	reservegebied voor regionaal bedrijventerrein met openbaar karakter; grondkleur agrarisch gebied	19
Industrie - Bedrijven	reservegebieden voor ambachtelijke bedrijven en kmo's; grondkleur groengebied	16
Industrie - Bedrijven	wetenschapspark	14
Industrie - Bedrijven	reservegebieden voor beperkte industriële uitbreiding; grondkleur landelijk gebied	11

SECTOR	VOORSCHRIFTEN	OPP_HA
Industrie - Bedrijven	reservegebieden voor ambachtelijke bedrijven en kmo's; grondkleur agrarisch gebied	10
Industrie - Bedrijven	regionaal bedrijventerrein	9
Industrie - Bedrijven	industriegebied voor milieubelastende industrie met nabestemming groengebied	8
Industrie - Bedrijven	gebied met hoofdkwartierfunctie	7
Industrie - Bedrijven	gebied voor kleine niet-hinderlijke bedrijven en kantoren	7
Industrie - Bedrijven	gebied voor openbare nutsvoorziening, bedrijventerrein en groenzone	7
Industrie - Bedrijven	bedrijfsgebied met stedelijk karakter (kantoren, toonzalen, en in ondergeschikte orde woongelegenheden)	6
Industrie - Bedrijven	zone voor handelsvestigingen	6
Industrie - Bedrijven	gebied voor uitbreiding en sanering van bestaande nijverheid	5
Industrie - Bedrijven	businesspark (vergader- en congresactiviteiten + overnachting, restaurant)	4
Industrie - Bedrijven	reservegebieden voor industriële uitbreiding (industriële + uitbreiding havenactiviteiten); grondkleur parkgebied	3
Industrie - Bedrijven	zone voor opslagplaatsen (bouwmaterialen zuidelijk gelegen ambachtelijk bedrijf)	3
Industrie - Bedrijven	reservegebieden voor beperkte industriële uitbreiding; grondkleur groengebied	2
Industrie - Bedrijven	reservegebieden voor industriële uitbreiding (industriële + uitbreiding havenactiviteiten); grondkleur woongebied	2
Industrie - Bedrijven	industriegebieden met cultureelhistorische en/of esthetische waarde	1
Industrie - Bedrijven	ambachtelijke bedrijven en kmo's en overstromingsgebieden	1
TOTAAL		56.398

Inzetten van instrumenten ter stimulering van verweving met natuur: verkavelings- en stedenbouwkundige voorschriften

Analoog met de berekening voor de hoofdfunctie wonen wordt ook voor industrie / bedrijvigheid gekeken naar de oppervlakte nog niet-gerealiseerde percelen / gebieden. Via verkavelings- en stedenbouwkundige voorschriften kunnen hier verplichtingen m.b.t. verweving met natuur worden opgelegd.

Tabel 13: Stand van zaken bedrijventerreinen op Vlaams niveau (toestand 26/03/2008)

Fase divers aanbod	Oppervlakte	Extra-uitleg
Aanbod op Vlaams niveau gerealiseerd in de periode 1994-2002 via gewestplanwijzigingen en plannen van aanleg	470 ha	Bestemmingswijzigingen in steden en gemeenten die behoren tot de bevoegdheid van het Vlaams gewest. (geactualiseerd cijfer naar aanleiding van correcties in de digitale ruimteboekhouding)
Aanbod gerealiseerd in goedgekeurde gewestelijke RUP's	842 ha	Stedelijke gebieden Aalst, Turnhout, Kievitplein Antwerpen, Gent, Kortrijk, Sint-Niklaas, Economisch Netwerk Albertkanaal, historisch gegroeide bedrijven, enz.
Aanbod RUP's in procedure (vanaf plenaire vergadering)	483 – 580 ha	Stedelijk gebied Mechelen, Brugge en Roeselare RUP's historisch gegroeide bedrijven, Economisch Netwerk Albertkanaal, regionale bedrijven
Aanbod RUP's in voorbereiding of aanbod voorzien in overlegprocessen	603 ha	Stedelijk gebied Antwerpen en Vlaams stedelijk gebied rond Brussel RUP's Economisch Netwerk Albertkanaal, historisch gegroeide bedrijven
Aanbod in onderzoek in kader van Economisch Netwerk Albertkanaal	484 ha	Voor deze terreinen heeft de Vlaamse Regering beslist dat ze eerst nader onderzocht moeten worden.
Voorlopig sub totaal	2882 - 2979 ha	
Inschatting van aanbod te voorzien voor lokale initiatieven in groot- en regionaalstedelijke gebieden en gemeenten behorend tot Economisch Netwerk Albertkanaal (exclusief aanbod te voorzien in de lopende processen)	Circa 545 ha	Conform de opties van het RSV worden lokale initiatieven in steden en gemeenten die behoren tot de bevoegdheid van het Vlaamse Gewest in mindering gebracht van het te realiseren aanbod op Vlaams niveau.
Voorlopig sub totaal	3524 ha	(circa 85 % van beoogde 4100 ha)
Saldo te plannen	576 ha	Te plannen in andere gewestelijke planningsinitiatieven. Eventueel overheelbaar naar provincies (conform opties beleidsbrief 2007-2008)

*NB: deze stand levert geen inzicht in de gehele voorraad bestemde bedrijventerreinen in Vlaanderen.
Bron: departement RWO, afdeling Ruimtelijke Planning*

Niet-inge vulde industriegebieden

Ter ondersteuning van haar dienstverlening vestigingsadvies, inventariseert het Agentschap Ondernemen op permanente basis het aanbod aan en de bezetting van bedrijventerreinen in Vlaanderen. De inventarisatie van het gebruik op percelen van bedrijventerreinen (verschillend van kadastrale percelen) levert op die manier berekende oppervlakten. Deze oppervlakten worden opgeteld volgens een bepaalde indeling:

- Ingenomen oppervlakte;
- Niet-ingenomen oppervlakte;
- Niet-realiseerbare oppervlakte.

De **ingenomen oppervlakte** is de bezette oppervlakte door de bedrijven: bestaande bedrijfsgebouwen, lege of nog in oprichting zijnde gebouwen, deels of volledig bezet. Daarnaast bevat het ook woningen, delen voor recreatie, constructies of nutsgebouwen die op de bedrijventerreinen liggen. Tenslotte maken ook parking- en opslagruimten er deel van uit.

De **niet-ingenomen oppervlakte** omvat reservegronden van bedrijven, opties op gronden, gronden in eigendom van projectontwikkelaars, de werkelijk niet-ingenomen oppervlakte en de nog uit te rusten terreinen.

De **niet-realiseerbare oppervlakte** omvat de oppervlakte welke niet ingenomen is omwille van privaatrechtelijke, milieu- of publiekrechtelijke redenen of omwille van technische redenen.

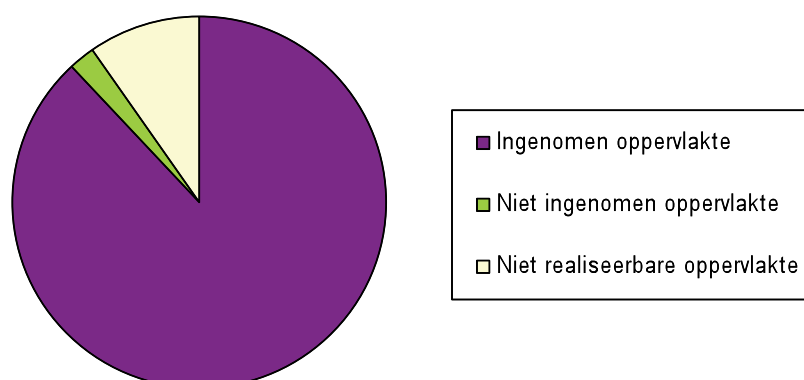
De basis voor deze gegevens vormt de percelenlaag waarin het gebruik van deze percelen wordt bijgehouden. Deze laag wordt doorgedrukt met zowel de laag van de bedrijventerreinen volgens het gewestplan en de gemeentegrenzen. Het gebruik in de percelenlaag is gecodeerd. Verschillende codes worden bij elkaar opgeteld en vormen zo de categorieën.

Tabel 14 geeft een ruwe oppervlakte-inschatting (ha) op niveau van bedrijventerreinen. Het gaat om cijfers die door het Agentschap Ondernemen werden overgemaakt in juni 2009. Het betreft de ruimtebalans van bedrijventerreinen, exclusief de haventerreinen.

Tabel 14: Oppervlakte bedrijventerreinen

Provincies	Oppervlakte bedrijventerreinen (ha)			
	Ingenomen oppervlakte	Niet-ingenomen oppervlakte	Niet-realiseerbare oppervlakte	Totale oppervlakte
Antwerpen	8610	218	1037	9865
Limburg	8514	415	1040	9969
Oost-Vlaanderen	6624	178	782	7584
Vlaams-Brabant	4300	111	403	4814
West-Vlaanderen	7229	16	607	7851
Totaal	35.277	938	3869	40.084

Onderstaand taartdiagram geeft een beeld van de totale verdeling tussen ingenomen, niet-ingenomen en niet-realiseerbare oppervlakte bedrijventerreinen.

Het kleinste aandeel, de niet-ingenomen oppervlakte, bedraagt een 1000-tal hectare. Hier bevinden zich potenties voor natuurverweving. Ook het aandeel niet-realiseerbare oppervlakte (4000-tal hectare) kan nog bepaalde potenties bevatten voor natuurverweving. Het grootste aandeel van ongeveer 35.000 hectare is reeds ingenomen door bedrijven. Afhankelijk van de inrichting, de aanwezige functie en het percentage onverharde oppervlakte, kunnen op bepaalde locaties potenties voor natuurverweving te vinden zijn.

8.3.4 Bos

Tabel 15: Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de sector 'bos'

SECTOR	VOORSCHRIFTEN	OPP_HA
Bos	bosgebieden	37.599
Bos	bosgebieden met ecologisch belang	3097
Bos	bosgebieden en landschappelijk waardevol	2035
Bos	uitbreidingsgebied voor bos; grondkleur natuurgebied	350
Bos	uitbreidingsgebied voor bos; grondkleur landschappelijk waardevol agrarisch	338
Bos	bosgebieden en zone voor renovatie (ZR)	206
Bos	bosgebieden en gecontroleerd overstromingsgebied	176
Bos	uitbreidingsgebied voor bos; grondkleur groengebied	2
TOTAAL		43.803

Inzetten van instrumenten ter stimulering van verweving met natuur: bosbeheerplannen

Het instrument bij uitstek op verweving met natuur te realiseren in bosgebieden, zijn de bosbeheerplannen (zie o.a. resultaten doelgroepengesprekken – paragraaf 6.3.1).

Ter illustratie worden hieronder cijfers gegeven over de oppervlakten waarvoor een bosbeheerplan werd opgesteld / goedgekeurd. Dit geeft ook de potenties van het instrument weer voor de toekomst.

Tussen 1990 en 2006 werd 13.958 ha (uitgebreid) en 28.232 ha (beperkt) bosbeheerplan goedgekeurd, wat het totaal op 42.190 ha bracht. Dit betekent dat ca 29 % van het bosareaal een goedgekeurd beheerplan bezit. Het totaal is mogelijk overschat omdat sommige bossen ondertussen van eigenaar veranderden. *Bron: Natuurindicatoren, 2007. Boskwaliteit: Oppervlakte bosbeheerplan. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. www.natuurindicatoren.be (versie van 26-11-2007).*

Tabel 16: Overzicht oppervlakten bos met bosbeheerplan

Type bosbeheerplan	Oppervlakte
Uitgebreid bosbeheerplan	13.958 ha
Beperkt bosbeheerplan	28.232 ha
Totaal	42.190 ha

De totale oppervlakte bosareaal in Vlaanderen bedraagt ongeveer 146.000 ha (een groot verschil met de oppervlakte *bestemming* bosgebieden – zie overzicht in Tabel 5). Ruwweg zou men dus kunnen stellen dat +/- 100.000 ha bos nog geen bosbeheerplan heeft. Hier zijn dus wel degelijk potenties voor natuurverweving.

Naar schatting is 70 % van het totale bosareaal in privé-eigendom, goed voor ongeveer 102.200 ha. Het andere deel, ongeveer 43.800 ha, is m.a.w. in eigendom van de overheid.

Het bosareaal in Vlaanderen is daarenboven enorm versnipperd: de meeste bouseigendommen zijn kleiner dan 1 ha. Via de **bosgroepen** tracht het Agentschap voor Natuur en Bos een antwoord te geven op de problemen die de versnippering van het bos met zich meebrengt. Een bosgroep is een vrijwillig samenwerkingsverband tussen zowel openbare als privéboseigenaars. Bosgroepen bieden een uitgebreide dienstverlening aan die de vele bouseigenaars helpt bij het beheren van hun bossen. Deze dienstverlening bestaat in grote lijnen uit het verzorgen van de doorstroming van informatie naar de bouseigenaars, de creatie van een economisch rendabel en ecologisch efficiënt bosbeheer door collectiviteit, en het sturen van afspraken en overleg tussen verschillende partijen (<http://www.bosgroepen.be>).

8.3.5 Recreatie

Tabel 17 geeft een overzicht van de oppervlakten per recreatiebestemming. De grootste mogelijkheden (m.b.t. oppervlakte) voor verweving zijn te vinden in de parkgebieden, gebieden voor dagrecreatie, gebieden voor verblijfrecreatie en de recreatiegebieden. De tabel geeft ook een indicatie naar bebouwing toe, al zullen deze oppervlakten in sommige gevallen onderschat zijn, gezien de verharde oppervlakken niet mee in rekening worden gebracht.

Vermits parkgebieden in de praktijk weinig tot niet-bebouwd zijn, ligt hier een groot oppervlaktepotentieel voor natuurverweving (door het verhogen van de kwaliteit van de aanwezige natuurelementen): 23.000 ha.

Tabel 17: Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de sector 'recreatie'

VOORSCHRIFTEN	Oppervlakte bestemming (ha)	Oppervlakte gebouwen (ha)	% Bebouwing
Parkgebieden	23.142	342,08	1,48 %
Gebieden voor dagrecreatie	6827	206,22	3,02 %
Gebieden voor verblijfsrecreatie	5802	166,27	2,87 %
Recreatiegebieden	2689	86,36	3,21 %
Golfterrein	852	4,39	0,52 %
Gebied voor recreatiepark	762	5,95	0,78 %
Parkgebieden en landschappelijk waardevol	322	4,09	1,27 %
Parkgebieden met semi-agrarische functie	253	8,85	3,51 %
Gebieden voor toeristische recreatieparken (TRP)	197	0,86	0,44 %
Gebieden voor dag- en verblijf- recreatie	117	4,71	4,03 %
Recreatieve parkgebieden	117	4,13	3,54 %
Gebieden voor jeugdcamping	105	1,85	1,77 %
Reservegebieden voor recreatie; grondkleur groengebied	85	0,84	0,98 %
Parkgebieden en overstromingsgebieden	68	0,02	0,02 %
Oeverstrook met bijzondere bestemming (Antwerpse kaaian)	54	7,66	14,23 %
Zone voor jachthavenontwikkeling	44	1,79	4,03 %
Gebieden voor toeristische recreatieparken (TRP) en gebieden met archeologische waarde	33	0,83	2,54 %
Reservegebieden voor dagrecreatie; grondkleur groengebied	32	0,00	0,00 %
Recreatiepark	25	0,41	1,62 %
Reservegebieden voor recreatie; grondkleur agrarisch	22	0,01	0,03 %
Recreatiegebied met nabestemming natuur	20	0,04	0,21 %
Recreatiegebieden en overstromingsgebieden	19	0,31	1,62 %
Vliegveld/recreatiegebied (gp Turnhout)	19	0,29	1,54 %
Parkgebieden en cultureelhistorische en/of esthetische waarde	12	0,45	3,74 %
Parkgebieden en gebieden met archeologische waarde	7	0,06	0,84 %
Parkgebieden en zone voor renovatie (ZR)	7	0,06	0,89 %
Uitbreidingsgebied voor recreatie	5	1,78	35,23 %
Recreatiegebieden en zone voor renovatie (ZR)	5	0,50	9,90 %
Gebieden voor dagrecreatie en overstromingsgebied	4	0,03	0,79 %
Gebieden voor verblijfsrecreatie en zone voor renovatie (ZR)	3	0,03	0,84 %
TOTAAL	41.648	850,85	

De totale oppervlakte voor de bestemmingen van openluchtrecreatieve verblijven (aangeduid in het geel) bedraagt ongeveer 15.000 ha. Met het juridische instrument 'Subsidies openluchtrecreatieve verblijven' zou natuurverweving gestimuleerd kunnen worden.

De verschillende types recreatiegebieden worden hierna kort toegelicht:

- **Recreatiegebieden** zijn bestemd voor het aanbrengen van recreatieve en toeristische accommodatie, al dan niet met inbegrip van de verblijfsaccommodatie.
- **Gebieden voor dagrecreatie** bevatten enkel recreatieve en toeristische accommodatie, bij uitsluiting van alle verblijfsaccommodatie.
- **Gebieden voor dag- en verblijfsrecreatie** zijn bestemd voor de recreatieve en toeristische accommodatie alsmede de verblijfsaccommodatie met inbegrip van de kampeerterreinen, de gegroepeerde chalets, de kampeerverblijfparken en de weekendverblijfparken.
- **Gebieden voor toeristisch recreatiepark** zijn bestemd voor groenvoorziening met recreatieve accommodatie.
- **Gebieden voor recreatiepark** zijn bestemd voor groenvoorziening, recreatieve- en culturele accommodatie. Bij de aanleg van die accommodatie dient de bestaande beplanting maximaal te worden behouden.

8.3.6 Gemeenschapsvoorziening

Gemeenschapsvoorzieningen en openbarenutsvoorzieningen zijn voorzieningen die gericht zijn op de bevordering van het algemeen belang en die ten dienste van de gemeenschap worden gesteld. Daarbij is het irrelevant of deze voorzieningen in handen zijn van de overheid of van een privé-instelling.

Tabel 18: Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de sector 'gemeenschapsvoorziening'

SECTOR	VOORSCHRIFTEN	OPP_HA
Gemeenschapsvoorziening	gebieden voor gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut	15.897
Gemeenschapsvoorziening	dienstverleningsgebieden	478
Gemeenschapsvoorziening	gebieden voor gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut en overstromingsgebieden	460
Gemeenschapsvoorziening	gebieden voor wachtbekken	220
Gemeenschapsvoorziening	parkgebied voor verzorgingsinstellingen	57
Gemeenschapsvoorziening	gebieden hoofdzakelijk bestemd voor de vestiging van grootwinkelbedrijven	41
Gemeenschapsvoorziening	regionale gemengde zone voor diensten en handel	29
Gemeenschapsvoorziening	gebied voor gemeenschaps- en openbarenutsvoorzieningen met nabestemming natuurgebied	28
Gemeenschapsvoorziening	abdijsgebied en cultureelhistorische en/of esthetische waarde	25
Gemeenschapsvoorziening	gebieden voor gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut en cultureelhistorische en/of esthetische waarde	23
Gemeenschapsvoorziening	gebied voor gemeenschaps- en openbarenutsvoorzieningen in	17

	combinatie met natuurontwikkeling	
Gemeenschapsvoorziening	zone voor openbaar nut met nabestemming bosgebied	16
Gemeenschapsvoorziening	gebied voor gemeenschapsvoorziening, openbarenutsvoorzieningen en natuurontwikkeling	8
Gemeenschapsvoorziening	gemengd gemeenschapsvoorzienings- en dienstverleningsgebied (+ inrichtingen ivm haven en scheepvaart)	6
Gemeenschapsvoorziening	reservegebied voor gemeenschapsvoorzieningen en openbarenutsvoorzieningen; grondkleur parkgebied	6
Gemeenschapsvoorziening	gebied voor wachtbekken met ondergeschikte waterrecreatieve functie	3
Gemeenschapsvoorziening	gebied voor gemeenschapvoorziening en openbarenutsvoorziening met nabestemming natuurgebied met wetenschappelijke waarde of natuurreservaat (enkel instandhouding)	2
Gemeenschapsvoorziening	tijdelijk gebied voor gemeenschapsvoorzieningen (autokeuring)	1
Gemeenschapsvoorziening	dienstverleningsgebieden en overstromingsgebieden	1
TOTAAL		17.321

Op Vlaamse schaal speelt enkel de bestemming 'gebieden voor gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut' een rol als gezocht wordt naar relevante oppervlakten voor natuurverweving. Het is echter een bestemming die betrekking heeft op inrichtingen van zeer uiteenlopende aard, wat trouwens geleid heeft tot deze vage omschrijving.

In het algemeen kan gesteld worden dat de volgende inrichtingen in de zones voor openbaar nut en gemeenschapsuitrusting kunnen aanvaard worden: openbare instellingen voor medische verzorging; gemeentehuis en gebouwen voor gemeentelijke diensten; cultureel centrum, openbare culturele voorzieningen; rijkswacht; politie; brandweer; gebouwen voor overheidsdiensten; openbare sport- en spelinfrastructuur (die evenwel normaal moeten aangeduid worden als recreatiegebied); onderwijsinstellingen; sociale voorzieningen zoals kinderkribben, instellingen voor bejaarden, rusthuizen, dienstencentra, enz...; openbare instellingen voor mentaal en fysieke gehandicapten; gevangenis, wederopvoedingsgesticht; gebouwen voor het openbaar vervoer, openbare parkings, vlieghavens; post, telegraaf, telefoon; gerechtelijke instellingen; religieuze instellingen en gebouwen voor de eredienst. Ook drukstations, pompstations; transformatieposten; ontvangst- en zendmasten voor radio en T.V.; radarinstallaties; stortterreinen, afvalverwerkingsinstallaties; containerparken; waterwinningen; waterspaarbekken, wachtkommen; waterzuiveringsinstallaties; meteo-stations; begraafplaatsen, strooiweide en crematorium behoren hiertoe.

Mogelijkheden voor oppervlakte natuurverweving kunnen gevonden worden op zones die in eigendom zijn of onder beheer vallen van de overheid (engagement van de overheid om op de eigen terreinen aan natuurverweving te doen).

De zones rond waterwinningen kunnen beschouwd worden als reeds gerealiseerde verweving met natuur, cf. de verschillende beschermingszones en voorschriften.

8.3.7 Overige

De reeks bestemmingen die gegroepeerd werd onder de sector 'Overige' heeft een totale oppervlakte van 16.616 ha. Hiervan is 16.268 ha het Brusselse Gewest en 165 ha de zone voor het Koninklijk Domein. De overige 183 ha bestaan voornamelijk uit landelijke gebieden,

zones met cultuurhistorische waarde en restgebiedjes. Er zijn dus geen grote oppervlaktepotenties voor verweving met natuur.

Tabel 19: Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de sector 'overige'

SECTOR	VOORSCHRIFTEN	OPP_HA
Overige	(Brussel)	16.268
Overige	zone voor Koninklijk Domein	165
Overige	landelijke gebieden	77
Overige	projectgebied ter uitvoering van de maatregelen tegen grondlawaai bij de economische poort internationale luchthaven Zaventem	35
Overige	zone met cultuurhistorische waarde	30
Overige	restgebiedjes	20
Overige	Baarle-Hertog	14
Overige	bestaande waterwegen en gebieden voor windmolenpark	7
TOTAAL		16.616

8.3.8 Transport en vervoer

Voor de sector transport en vervoer kunnen op Vlaamse schaal potenties voor verweving gezocht worden langs waterwegen en autowegen (zie Tabel 20). Op het gewestplan is geen aparte bestemming voor spoorwegen voorzien, maar ook hier zijn er mogelijkheden voor verweving. In eerste instantie is men geneigd deze lijnelementen niet in rekening te brengen, maar in totaal gaat het snel om aanzienlijke oppervlakten. Daarenboven zijn deze lijnelementen ook niet in detailniveau opgenomen op het gewestplan, waardoor de mogelijkheden pas duidelijk worden als men de reële lengtes bekijkt.

Tabel 20: Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de sector 'transport'

SECTOR	VOORSCHRIFTEN	OPP_HA
Transport en vervoer	bestaande waterwegen	12.274
Transport en vervoer	bestaande autosnelwegen	1927
Transport en vervoer	bestaande luchtvaartterreinen	400
Transport en vervoer	vliegveld van Deurne	156
Transport en vervoer	bestaande waterwegen en gecontroleerd overstromingsgebied	3
TOTAAL		14.760

Het is duidelijk dat de uiteindelijke impact op de biotoop voor fauna en flora bij aanleg van infrastructuurconstructies, veel wijder is dan louter het ruimtebeslag ervan. Bij de aanleg van wegen, kanalen en spoorlijnen worden vaak nieuwe landschapselementen gecreëerd die in

beperkte mate dienst kunnen doen als nieuwe habitat of als geleidingscorridor voor dier- en plantensoorten.

8.3.8.1 Waterwegen

Tabel 21: Lengte waterlopen Vlaamse Hydrologische Atlas (toestand 2008)

CATEGORIE	Lengte (km)
Bevaarbaar	1615
Geklasseerd, eerste categorie	1252
Geklasseerd, tweede categorie	6455
Geklasseerd, derde categorie	6665
Niet geklasseerd	6119
TOTAAL	22.107

Van de bevaarbare waterlopen behoort ongeveer 35 % tot de natuurlijke waterlopen en 65 % tot de niet-natuurlijke waterlopen (kanalen).

Ter vergelijking, op basis van de dataset 'ecologische typologie van de waterlopen' wordt een totale lengte van ongeveer 16.000 km bekomen voor de waterlopen in Vlaanderen. Dit bestand is minder gedetailleerd dan de Vlaamse Hydrologische Atlas (toestand 2008). Deze laatste bevat nl. extra gekarteerde grachtensystemen.

Inzetten van instrumenten ter stimulering van verweving met natuur: oeverzones

Oeverzones worden ingesteld ten behoeve van de natuurlijke werking van de watersystemen of voor het natuurbehoud. Indien op grote schaal ingezet (alle waterlopen of alle natuurlijke waterlopen), biedt dit instrument dus op grote schaal potenties voor verweving (22.000 km).

8.3.8.2 Spoorwegen

De totale lengte van het volledige spoorwegennet in Vlaanderen bedraagt ongeveer 1700 km. Via het toepassen van de reglementering uit het Bermbesluit wordt op deze bermen natuurverweving gerealiseerd van spoorwegbermen en spoorwegtaluds.

8.3.8.3 Autowegen

Inzetten van instrumenten ter stimulering van verweving met natuur: Bermbesluit

Het Bermbesluit van 1984 is zowat het kleinste besluit dat ooit genomen is. Het bevat amper een viertal korte artikels die echter een aantal belangrijke opties voor het beheer van bermen vastlegt, met name:

- Art. 1: alle bermen langs wegen, waterlopen en spoorwegen, in beheer bij publiekrechtelijke rechtspersonen moeten ecologisch beheerd worden.

- Art. 2: het gebruik van biociden is verboden.
- Art. 3: maaien van de bermen moet gebeuren na 15 juni en voor 15 september.
- Art. 4: door de minister kunnen afwijkingen verleend worden.

Natuurindicator: ecologisch bermbeheer langs gewestwegen

Er is geen specifieke beleidsdoelstelling geformuleerd voor ecologisch bermbeheer. In Vlaanderen hebben alle wegbermen samen een totale oppervlakte van ongeveer 40.000 ha, waarvan ongeveer 9000 ha in beheer van de Vlaamse overheid (autosnelwegen en gewestwegen). Als men bedenkt dat de vooropgestelde totale oppervlakte aan gebieden met natuur als hoofdfunctie 125.000 ha bedraagt, verspreid over heel Vlaanderen, dan verdient de aanzienlijke oppervlakte aan wegbermgroen wel enige aandacht.

Ecologisch beheer van bermen en dijken draagt bij tot de instandhouding van de aan graslanden gebonden biodiversiteit. Er is ook een ontsnipperend effect (NARA 2001, p. 178). Het ecologisch bermbeheer van de 17.000 km Vlaamse gewestwegen (Agentschap Wegen en Verkeer). In totaal (toestand 31/12/2007) werd 998 km berm geïnventariseerd, werd voor 725 km een beheerplan opgemaakt en is voor 620 km het ecologisch beheer in uitvoering (zie Tabel 22 voor een overzicht van de cijfers).

Tabel 22: Lengte en oppervlakte-inschatting van wegbermen

	Lengte	Oppervlakte
Wegbermen Vlaams Gewest	17000 km	+/- 40.000 ha, waarvan +/- 9000 ha in beheer van Vlaamse overheid
Inventarisatie	998 km	+/- 2348 ha
Beheerplan	725 km	+/- 1705 ha
Ecologisch beheer in uitvoering	620 km	+/- 1458 ha

Indien men deze lengtes omrekenet naar een oppervlakte (bufferstrook langs de wegen), dan zou de conclusie kunnen zijn dat hier nog veel potenties zijn voor oppervlakteverweving met natuur.

8.3.9 Defensie

Tabel 23: Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de sector 'defensie'

SECTOR	VOORSCHRIFTEN	OPP_HA
Defensie	Militaire gebieden	14.617

Via een samenwerkingsprotocol wordt een deel terreinen met een militair gebruik (eigendom van het ministerie van landsverdediging) beheerd door het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB). De militaire functie primeert en stelt randvoorwaarden, maar de vaak unieke ecologische, alsook de recreatieve / economische waarden worden intussen erkend en navenant beheerd. Op 1/1/2006 telde Vlaanderen 7974 ha militair domein die onder het "protocol-regime" met ANB valt. (Bron: Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek).

8.3.10 Ontginning

Voor de oppervlakten ontginningsgebieden zijn er mogelijkheden voor verweving met natuur. Een groot deel van de ontginningsbestemmingen hebben nl. een 'open ruimte' – vóór (huidige) of nabestemming (agrarisch gebied, groengebied, natuurgebied,...) weergegeven door de grondkleur⁷. Dit type nabestemmingen werd geel gemarkeerd in Tabel 24. Na de stopzetting van de ontginningen dient de oorspronkelijke of toekomstige bestemming, die door de grondkleur op het plan is aangegeven, te worden geëerbiedigd.

De totale oppervlakte ontginningsgebieden met een nabestemming 'open ruimte' bedraagt ongeveer 7600 ha. Hiervan is een 1000-tal ha ontginningsgebied met een voor- of nabestemming natuur.

Om effectief van verweving te spreken (zie paragraaf 3.4), is het noodzakelijk dat reeds tijdens de ontginning rekening wordt gehouden met de nabestemming. Men hoeft ook niet te wachten tot de ontginning volledig is, vooraleer men begint met het realiseren van de nabestemming.

Tabel 24: Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de sector 'ontginning'

SECTOR	VOORSCHRIFTEN	OPP_HA
Ontginning	ontginningsgebieden; grondkleur agrarisch gebied	2808
Ontginning	ontginningsgebieden; grondkleur groengebied	1513
Ontginning	uitbreidingen van ontginningsgebieden; grondkleur agrarisch gebied	836
Ontginning	ontginningsgebieden; grondkleur recreatiegebied	772
Ontginning	ontginningsgebieden; grondkleur bosgebied	486
Ontginning	ontginningsgebieden; grondkleur gemeenschapsvoorziening en openbaar nut	453
Ontginning	ontginningsgebieden; grondkleur natuurgebied	431
Ontginning	ontginningsgebieden; grondkleur recreatiegebied en overstromingsgebieden	304
Ontginning	ontginningsgebieden; grondkleur groengebied en zone voor renovatie (ZR)	284
Ontginning	bijzonder ontginningsgebied met nabestemming natuurgebied; grondkleur natuurgebied	266
Ontginning	ontginningsgebieden met nabestemming natuurontwikkeling en overstromingsgebieden	248
Ontginning	uitbreidingen van ontginningsgebieden; grondkleur natuurgebied	144
Ontginning	uitbreidingen van ontginningsgebieden; grondkleur gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut	135
Ontginning	ontginningsgebieden; grondkleur dagrecreatie	131
Ontginning	uitbreidingen van ontginningsgebieden; grondkleur recreatiegebied	121
Ontginning	uitbreidingen van ontginningsgebieden; grondkleur landschappelijk waardevol agrarisch	104

⁷ Sommige gebieden hebben naast een hoofdbestemming ook een vóór (een 'huidige') - en/of een nabestemming die op het gewestplan als grondkleur wordt weergegeven. Dit geldt o.a. voor de ontginningsgebieden, de reservegebieden, en de stortgebieden. Een ontginningsgebied kan bijvoorbeeld als nabestemming natuurgebied, recreatiegebied, agrarisch gebied of een andere nabestemming hebben.

SECTOR	VOORSCHRIFTEN	OPP_HA
Ontginning	opspuitings- en ontginningsgebieden; grondkleur agrarisch gebied	98
Ontginning	uitbreidingen van ontginningsgebieden; grondkleur groengebied	68
Ontginning	ontginningsgebieden; grondkleur industriegebied	68
Ontginning	ontginningsgebied met nabestemming recreatie en natuur en overstromingsgebieden	63
Ontginning	tijdelijk ontginningsgebied (tot 31/12/1981); grondkleur agrarisch gebied en overstromingsgebieden	62
Ontginning	reservegebieden voor kleiontginning; grondkleur agrarisch gebied	55
Ontginning	ontginningsgebieden met nabestemming natuurontwikkeling	55
Ontginning	uitbreidingen van ontginningsgebieden; grondkleur industriegebied	45
Ontginning	uitbreidingen van ontginningsgebieden; grondkleur dagrecreatie	38
Ontginning	kleiontginningsgebieden; grondkleur agrarisch gebied	30
Ontginning	tijdelijk ontginningsgebied (tot 31/12/1981); grondkleur agrarisch gebied	23
Ontginning	ontginningsgebieden; grondkleur natuurreservaat	20
Ontginning	uitbreiding van ontginningsgebied met nabestemming natuurgebied; grondkleur agrarisch gebied	18
Ontginning	uitbreidingen van ontginningsgebieden; grondkleur recreatiegebied en overstromingsgebieden	17
Ontginning	ontginningsgebieden; grondkleur agrarisch gebied en gebied voor inerte opvulling	17
Ontginning	ontginningsgebieden; grondkleur woonuitbreidingsgebied	14
Ontginning	ontginningsgebieden; grondkleur landelijk gebied	14
Ontginning	ontginningsgebieden; grondkleur woongebied	13
Ontginning	uitbreidingen van ontginningsgebieden; grondkleur verblijfsrecreatie	12
Ontginning	uitbreidingen van ontginningsgebieden; grondkleur bufferzones	10
Ontginning	ontginningsgebieden; grondkleur ambachtelijke bedrijven en KMO's	9
Ontginning	tijdelijk ontginningsgebied met nabestemming bosgebied (bosgebied na opvulling zandgroeve uiterlijk tegen 1/6/1998)	9
Ontginning	ontginningsgebieden; grondkleur groengebied en gebied voor inerte opvulling	8
Ontginning	uitbreidingen van ontginningsgebieden; grondkleur bosgebied	8
Ontginning	ontginningsgebieden met cultureelhistorische en/of esthetische waarde; grondkleur agrarisch gebied	6
Ontginning	opspuitings- en ontginningsgebieden; grondkleur bosgebied	6
Ontginning	ontginningsgebieden; grondkleur gebieden voor toeristische recreatieparken (TRP)	4
Ontginning	ontginningsgebieden; grondkleur bufferzone	3
Ontginning	ontginningsgebieden; grondkleur parkgebied	2
Ontginning	uitbreidingen van ontginningsgebieden; grondkleur industriegebied en zone voor renovatie (ZR)	0
TOTAAL		9830

8.3.11 Bufferzones

Tabel 25 geeft een overzicht van de gewestplanbestemmingen die onder de categorie 'bufferzone' vallen. Op Vlaamse schaal biedt enkel de bestemming 'bufferzones' naar oppervlakte toe een oppervlaktepotentieel voor verweving met natuur.

Volgens de handleiding van het gewestplan 2002 dienen bufferzones in hun staat bewaard te worden of als groene ruimte ingericht te worden om te dienen als overgangsgebied tussen gebieden waarvan de bestemmingen niet met elkaar te verenigen zijn of die ten behoeve van de goede plaatselijke ordening van elkaar moeten gescheiden worden.

Tabel 25: Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de sector 'bufferzone'

SECTOR	VOORSCHRIFTEN	OPP_HA
Bufferzone	bufferzones	7683
Bufferzone	koppelingsgebied type 1 (gewestplan Sint-Niklaas-Lokeren)	426
Bufferzone	koppelingsgebied K2 / type 2	90
Bufferzone	koppelingsgebied K1 / type 1	89
Bufferzone	bufferzones en landschappelijk waardevol	28
Bufferzone	bufferzone met geluidswerende aarden wallen bij de economische poort internationale luchthaven Zaventem	12
Bufferzone	bufferzone met geluidswerende gebouwen bij de economische poort internationale luchthaven Zaventem	10
Bufferzone	bufferzones en gebieden voor windmolenpark	5
Bufferzone	bufferzones en overstromingsgebieden	2
Bufferzone	bufferzones en cultureelhistorische en/of esthetische waarde	2
TOTAAL		8347

8.3.12 Stortgebieden

Gezien de aard van de sector en de geringe totale oppervlakte op Vlaamse schaal (zie Tabel 26), is het niet relevant dieper in te gaan op deze gebieden voor het detecteren van potenties voor verweving met natuur en milieu.

Tabel 26: Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de sector 'stortgebieden'

SECTOR	VOORSCHRIFTEN	OPP_HA
Stortgebied	stortgebieden (huisafval en niet-giftige stoffen); grondkleur bosgebied	144
Stortgebied	stortgebieden (huisafval en niet-giftige stoffen); grondkleur natuurgebied	81
Stortgebied	bezinkingsgebied (afvalwater nabijgelegen fabrieken); grondkleur natuurgebied	67
Stortgebied	reservegebied voor sliblagunering	49

SECTOR	VOORSCHRIFTEN	OPP_HA
Stortgebied	stortgebieden (niet-giftige stoffen); grondkleur bufferzone	49
Stortgebied	bezinkingsgebied (afvalwater nabijgelegen fabrieken); grondkleur groengebied	40
Stortgebied	opspuitingsgebied (verbreding Albertkanaal); grondkleur bosgebied	39
Stortgebied	stortgebied met nabestemming natuurontwikkeling (niet-giftige baggerspecie)	33
Stortgebied	stortgebieden (niet-giftige stoffen); grondkleur bosgebied	29
Stortgebied	stortgebieden (huisafval en niet-giftige stoffen); grondkleur agrarisch gebied	28
Stortgebied	stortgebieden (huisafval en niet-giftige stoffen); grondkleur landschappelijk waardevol agrarisch	19
Stortgebied	laguneringsveld met nabestemming bufferzone; grondkleur bosgebied	15
Stortgebied	stortgebieden (huisafval en niet-giftige stoffen); grondkleur ambachtelijke bedrijven en KMO	11
Stortgebied	stortgebied voor gepollueerde gronden (met zware metalen vervuilde grond)	10
Stortgebied	stortgebieden (huisafval en niet-giftige stoffen); grondkleur parkgebied	10
Stortgebied	industriestortgebied (niet-giftig industrieel afval)	8
Stortgebied	stortgebieden (huisafval en niet-giftige stoffen); grondkleur groengebied	7
Stortgebied	stortgebieden (huisafval en niet-giftige stoffen); grondkleur recreatiegebied	1
TOTAAL		640

8.3.13 Overstromingsgebieden

Op het gewestplan worden overstromingsgebieden weergegeven als een overdruk, waardoor deze kunnen voorkomen in verschillende sectoren. In totaal gaat het om een oppervlakte van ongeveer 3500 ha.

Tabel 27: Overzicht oppervlakte per gewestplanbestemming voor de overdruk 'overstroming'

OVER	VOORSCHRIFTEN	SECTOR	OPP_HA
1601	landschappelijk waardevolle agrarische gebieden en overstromingsgebieden	Landbouw	553
1601	gebieden voor gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut en overstromingsgebieden	Gemeenschapsvoorziening	460
1601	natuurgebieden en overstromingsgebieden	Natuur	339
1601	agrarische gebieden met ecologisch belang en overstromingsgebieden	Landbouw	332
1601	ontginningsgebieden; grondkleur recreatiegebied en overstromingsgebieden	Ontginning	304
1612	valleigebieden (of agrarische gebieden met landschappelijke	Landbouw	295

OVER	VOORSCHRIFTEN	SECTOR	OPP_HA
	waarde) en gecontroleerd overstromingsgebied		
1601	ontginningsgebieden met nabestemming natuurontwikkeling en overstromingsgebieden	Ontginning	248
1612	natuurgebieden en gecontroleerd overstromingsgebied	Natuur	217
1612	bosgebieden en gecontroleerd overstromingsgebied	Bos	176
1601	zone voor natuurontwikkeling en overstromingsgebieden	Natuur	126
1601	agrarische gebieden en overstromingsgebieden	Landbouw	98
1601	parkgebieden en overstromingsgebieden	Recreatie	68
1601	ontginningsgebied met nabestemming recreatie en natuur en overstromingsgebieden	Ontginning	63
1601	tijdelijk ontginningsgebied (tot 31/12/1981); grondkleur agrarisch gebied en overstromingsgebieden	Ontginning	62
1612	landschappelijk waardevolle agrarische gebieden en gecontroleerd overstromingsgebied	Landbouw	40
1601	natuurgebieden met wetenschappelijke waarde of natuurreservaten en overstromingsgebieden	Natuur	39
1601	recreatiegebieden en overstromingsgebieden	Recreatie	19
1601	uitbreidingen van ontginningsgebieden; grondkleur recreatiegebied en overstromingsgebieden	Ontginning	17
1612	agrarische gebieden en gecontroleerd overstromingsgebied	Landbouw	15
1601	groengebieden en overstromingsgebieden	Natuur	7
1601	gebieden voor dagrecreatie en overstromingsgebied	Recreatie	4
1601	woongebieden met landelijk karakter en overstromingsgebieden	Wonen	3
1612	bestaande waterwegen en gecontroleerd overstromingsgebied	Transport en vervoer	3
1601	bufferzones en overstromingsgebieden	Bufferzone	2
1601	dienstverleningsgebieden en overstromingsgebieden	Gemeenschapsvoorziening	1
1601	woongebieden en overstromingsgebieden	Wonen	1
1601	ambachtelijke bedrijven en kmo's en overstromingsgebieden	Industrie - Bedrijven	1
TOTAAL			3494

Inzetten van instrumenten ter stimulering van verweving met natuur: watertoets

Bij de richtlijnen van de watertoets horen ook een aantal watertoetskaarten, waaronder een kaart met overstromingsgevoelige gebieden. Hierop is aangeduid welke gebieden effectief overstromingsgevoelig zijn en welke mogelijk overstromingsgevoelig (Bron: www.watertoets.be).

Tabel 28: Oppervlakte overstromingsgevoelige gebieden

Overstromingsgevoelige gebieden	Oppervlakte
Effectief overstromingsgevoelig	67.792 ha
Mogelijk overstromingsgevoelig	233.004 ha

Indien men het gewestplan vergelijkt met de effectieve overstromingsgevoelige gebieden, dan ziet de oppervlakteverdeling over de verschillende sectoren er uit als volgt:

Tabel 29: Oppervlakte effectieve overstromingsgevoelige gebieden over de verschillende sectoren

SECTOR	OPP_HA
Landbouw	33.250
Natuur	13.991
Transport en vervoer	6659
Wonen	3981
Recreatie	2761
Bos	2162
Industrie - Bedrijven	1782
Gemeenschapsvoorziening	1470
Ontginning	1046
Bufferzone	279
Defensie	66
Stortgebied	13
Overige	9

Ter vergelijking, de dataset 'Risicozones overstroming 2006' spreekt van een totale oppervlakte van 37.668 ha.

Ter referentie, de oppervlakte van het Meest Wenselijk Alternatief (Sigmaplan) bedraagt ongeveer 6400 ha.

8.4 Mogelijkheden / Oppervlakte potentie verweving op basis van specifieke instrumenten

Naast mogelijkheden per sector (op basis van de bestemmingen) zijn er een aantal specifieke instrumenten die niet sectorgebonden zijn. Het betreft voornamelijk de ruimtelijke uitvoeringsplannen en verscheidene inrichtingsprojecten uitgaande van de Vlaamse Landmaatschappij.

Hiervoor kan op basis van bestemmingen geen inschatting gegeven worden van de oppervlakte die in de toekomst mogelijk in aanmerking komt voor verweving met natuur en

milieu. Wel kunnen we een idee geven van de oppervlakte waarop in het verleden de instrumenten werden toegepast.

8.4.1 Ruimtelijke uitvoeringsplannen

Toestand 2008:

- Definitief goedgekeurde RUP's: 17.500 ha.
- RUP's in ontwerp: 7428 ha (kleinere afgebakende zones met bestemmingen)

Tabel 30: Overzicht van de evolutie van de ruimteboekhouding in het Vlaamse Gewest, gebaseerd op volledig afgeronde planningsprocessen, in ha (periode 1994-2007).

Sector	1994-2007*	Taakstellingen RSV
Wonen	0	0
Recreatie	900	1000
Reservaat en Natuur	11.500	38.000
Overig groen	-1000	0
Bosbouw	2000	10.000
Landbouw	-13.700	-56.000
Industrie - buiten poorten	3600	7000
- poorten	-100	
Overige bestemmingen	-2300	0

** afronding tot op honderdtallen om de foutmarge op te vangen*

BRON: Departement RWO, afdeling Ruimtelijke Planning

8.4.2 Inrichtingsprojecten Vlaamse Landmaatschappij (VLM)

De VLM voert verschillende types inrichtingsprojecten uit, nl:

- Landinrichtingsprojecten;
- Natuurinrichtingsprojecten;
- Plattelandsprojecten;
- Ruilverkavelingsprojecten;
- Totaalprojecten.

Per type inrichtingsproject werden de verschillende oppervlakten nagevraagd, met een onderscheid tussen de projecten in uitvoering en welke reeds volledig uitgevoerd zijn.

Bijlage C toont twee overzichtskaarten van de lopende projecten in 2009:

- Kaart 1: overzicht van de instrumentgebonden projecten (ruilverkaveling, landinrichting en natuurinrichting).
- Kaart 2: overzicht van de niet-instrumentgebonden projecten (flankerende projecten, plattelandprojecten, lokale grondenbanken en andere). Op deze kaart zijn de aanduidingen slechts indicatief omdat er niet van alle projecten een shapefile beschikbaar is. Oppervlaktes van deze niet-instrumentgebonden projecten zijn ook niet makkelijk op te sporen.

Voorlopig kon enkel een actueel overzicht bekomen worden van de oppervlakten van natuurinrichtingsprojecten (alle projecten, ook diegene die al uitgevoerd zijn en die dus niet meer in kaart 1 'lopende projecten 2009' opgenomen zijn). In totaal gaat het om ongeveer 11.000 ha (zie Tabel 31).

Tabel 31: Oppervlakten natuurinrichtingsprojecten (toestand mei 2009).

Natuurinrichtingsproject	Oppervlakte (ha)
Oosthoekduinen	183
Smeethof	189
Bospolder-Ekers Moeras	85
Vinne	127
Bourgoyen-Ossemers	211
Turnhouts-Vennengebied	510
W.VI-Scheldemeers herinstelling	463
Molse Nete (oppervlakte oude perimeter - nieuwe is nog niet gekend)	407
Merelbeekse Scheldemeers	381
Uitkerkse Polder	402
Buitengoor-Meergoor	75
Bergerven	571
Kanaal Ieper-Ijzer	31
Zwarte Beek	690
Stroopers	478
Meetkerkse Moeren	470
Noordduinen	102
Oostends Krekengebied	620
De Blankaart (herinstelling)	926
Zoerselbos	517
Latemse Meers	323
Osbroek-Gerstjens	181

Natuurinrichtingsproject	Oppervlakte (ha)
Dijlevallei ten zuiden van Leuven	884
Bos t' Ename (nog niet ingesteld)	295
Torfbroek (nog niet ingesteld)	550
Averbode Bos en Heide	698
Biscopveld (nog niet ingesteld)	1015
Fondatie Heirnis (nog niet ingesteld)	nog niet gekend
TOTAAL	11.384

9. AANBEVELINGEN RUIMTELIJK BELEIDSKADER

9.1 Situering van het planningsinstrumentarium

Het vernieuwde Vlaamse ruimtelijke ordeningsinstrumentarium bestaat uit verschillende types van documenten, elk met hun eigen juridische afdwingbaarheid en bijhorend detailniveau. Bovendien beschikt elk beleidsniveau over eigen documenten, afgestemd op de bevoegdheden van het planningsniveau volgens het subsidiariteitsbeginsel.

De ruimtelijke structuurplannen geven inzicht in het algemeen ruimtelijk beleid en de visie van de overheid voor een bepaalde planperiode. Deze beleidselementen moeten vertaald worden in andere, meer geschikte instrumenten zoals ruimtelijke uitvoeringsplannen, stedenbouwkundige verordeningen, strategische projecten, De structuurplannen zijn als beleidskader juridisch enkel afdwingbaar voor de overheden: alle initiatieven in het kader van het ruimtelijk beleid, zoals het opstellen van ruimtelijke uitvoeringsplannen, worden eraan getoetst. Voor de individuele burger zijn ze niet rechtstreeks afdwingbaar, wel onrechtstreeks, na vertaling in het uitvoerend instrumentarium.

Dit heeft als gevolg dat elementen die opgenomen worden in ruimtelijke structuurplannen pas op middellange en lange termijn effectief gevolgen hebben op ruimtelijke ontwikkelingen.

In het RSV is een omschrijving opgenomen van de integratiemogelijkheden tussen het ruimtelijk beleid en het sectoraal beleid. Het RSV wordt opgevat als het ruimtelijk referentiekader voor het ruimtegebruik van andere maatschappelijke activiteiten, waarbij er een duidelijk onderscheid moet behouden blijven tussen het ruimtelijk beleid en het sectoraal beleid. Het ruimtelijk beleid is gericht op de ruimtelijke aspecten van functies en activiteiten, en kan sectorale initiatieven ondersteunen door ruimtelijke mogelijkheden te creëren voor de realisatie van de sectorale kwaliteitsdoelstellingen. In het kader van sectorale decreet- en regelgeving kunnen aan de ruimtelijke beleidscategorieën sectorale voorschriften worden verbonden.

Op dit ogenblik is er voor het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, dat in 2003 bij MB een gedeeltelijke herziening kreeg, een nieuwe actualisatie en gedeeltelijke herziening in opmaak. Op dit ogenblik zijn er reeds voorontwerpteksten beschikbaar onder de vorm van een addendum. De wijzigingen houden voornamelijk verband met het verlengen van de taakstellingen, die in het RSV tot 2007 liepen, tot 2012. Specifiek voor natuur worden een aantal knelpunten gesignaleerd, ondermeer tussen de sector en ruimtelijke ordening, die eveneens leidden tot aanpassingen (zie verder).

9.2 Analyse huidig planningskader voor natuur en natuurverweving

In de huidige structuurplanning is een natuurlijke structuur vooropgesteld met diverse beleidscategorieën, op de verschillende beleidsniveaus, met uitwerking in diverse instrumenten.

Als af te bakenen ruimtelijke beleidscategorieën werden grote eenheden natuur (GEN) en grote eenheden natuur in ontwikkeling (GENO), natuurverbindingsgebieden en natuurverwevingsgebieden omschreven in het RSV. Aan iedere categorie is een oppervlaktetaakstelling verbonden. Deze beleidscategorieën zijn eveneens opgenomen in het decreet natuurbehoud als het VEN (GEN en GENO) en IVON (natuurverbindingsgebieden en natuurverwevingsgebieden).

Concreet kunnen de taakstellingen als volgt worden samengevat:

Beleidscategorie	Beleidsniveau	Oppervlakte taakstelling ha	Bestemming
GEN	Vlaams	125.000 (+38.000)	Natuur en natuurreservaat
GENO	Vlaams		
<i>Overige natuur en natuurreservaten</i>	<i>Vlaams</i>	<i>25.000 (+ 0 ha)</i>	<i>Natuur en natuurreservaat</i>
Natuurverbindingsgebieden	Provinciaal	geen	Niet bepaald
Natuurverwevingsgebied	Vlaams	150.000 (+80.000)	Overdruk op agrarisch gebied (max 70.000 ha) Overdruk op recreatiegebied (min 10.000ha) Overdruk op bosgebied (40.000ha) Overdruk op overige groene bestemmingen (30.000ha)
<i>Overige bosgebieden</i>	<i>Vlaams</i>	<i>13.000 (+10.000)</i>	<i>Bosgebied en bosuitbreidingsgebied zonder overdruk (13.000ha)</i>
<i>Overige groene bestemmingen</i>	<i>Vlaams</i>	<i>3.000 (+0)</i>	<i>Parkgebied, groengebied, buffergebied.</i>

De realisatie van deze taakstellingen verliep echter niet zoals gepland. Om tot een versnelde afbakening van de VEN-gebieden te komen, werden er sectorale benaderingen gebruikt: een eerste fase in de afbakening van de VEN-gebieden vanuit het natuurdecreet, overdrukken voor de VEN gebieden op diverse bestemmingen in plaats van een herbestemming met hoofdbestemming natuur of natuurreservaat. Deze overdrukken worden als negatieve druk ervaren uit andere sectoren: de overdruk vormt een belemmering of beperking op de uitoefening van de hoofdbestemming.

Er werden tevens ruimtelijke visies opgesteld voor de agrarische, natuurlijke en bosstructuren per regio. Op basis van deze visies, die momenteel bijna allemaal afgerond zijn, werden actiepunten zoals de herbevestiging van bepaalde agrarische gebieden of de opmaak van RUP's vooropgesteld. Met de effectieve uitvoering door de opmaak van RUP's is nog niet echt gestart, enkel fragmentair. Waar er omwille van specifieke projecten dringende redenen waren zijn reeds RUP's opgemaakt. Dit heeft als gevolg dat op dit ogenblik maar een heel beperkt aantal natuurverwevingsgebieden zijn gerealiseerd, net als de bosgebieden en bosuitbreidingsgebieden. In de provinciale ruimtelijke structuurplannen zijn wel reeds heel wat natuurverbindingsgebieden aangeduid, maar vermoedelijk ook slechts beperkt vertaald naar bestemmingen.

Daarnaast zijn er heel wat bestaande bossen en waardevolle natuur gelegen in andere bestemmingen die, ondermeer door het uitblijven van RUP's voor de open ruimtegebieden, nog geen herbestemming hebben gekregen, en dus ook geen bijhorende financiële vergoeding voor waardevermindering van de grond. Ook dit leidt tot de perceptie dat er vanuit de natuur en milieusector heel wat druk en beperkingen worden opgelegd op andere sectoren.

Beleidsmatig zijn er heel wat gebieden, zoals de natuur en natuurreservaten, die niet tot het VEN behoren, en overige groengebieden die geen natuurverwevingsgebieden zijn, waarvan niet duidelijk is tot welke beleidscategorie ze nu behoren. Ook wordt er nergens duidelijk vermeld tot welke categorie de Europese richtlijngebieden behoren. Indien er gestreefd wordt naar een optimale afstemming tussen ruimtelijke ordening en sectorwetgeving, is het belangrijk om met duidelijke beleidscategorieën te werken. Bij de afbakening van de VEN-gebieden wordt bij de stedenbouwkundige voorschriften tevens geen rekening gehouden met het faseringsaspect van de grote eenheden natuur in ontwikkeling. Dit heeft gevolgen

voor bemestingsnormen en dergelijke, waardoor de facto geen sprake meer is van fasering of van een omvormingsbeleid.

De voorgestelde actualisatie en herziening van het RSV (2009) wijzigt de categorieën, gedeeltelijk conform de nieuwe typebestemmingen voor RUP's. Zo worden bosgebieden samen met de natuur en natuurreservaten als één bestemming beschouwd. Vanuit verwevingsoogpunt en aanwezige natuurwaarden is dit echter niet logisch. In natuurgebieden en natuurreservaten primeert de natuur, is er slechts in beperkte mate verweving met andere functies die daarbij altijd ondergeschikt zijn. In bosgebieden is natuur slechts één van de functies naast productie, recreatie, De natuurfunctie is er niet de primaire functie, de natuurwaarde is er vaak heel wat lager. Deze op één lijn plaatsen impliceert een even hoge natuurfunctie en kwaliteitseis inzake natuur. Ook het weren van reeds bestemde overige groengebieden uit de beleidscategorie overige groengebieden maakt de indeling van de beleidscategorieën er niet eenduidiger op. Deze overige groengebieden zijn immers al bestemd als verwevingsgebied, en behoren dus tot deze categorie. Ook wordt er geen uitspraak gedaan over tot welke beleidscategorie de Europese beschermingsgebieden behoren.

Rekening houdend met de herschikking van de categorieën zijn er geen wijzigingen in de oppervlaktetaakstellingen. De oppervlakte bijkomend te creëren tegen 2012 blijft per categorie even groot als deze voorzien in het huidige RSV voor 2007.

9.3 Voorstel aangepast planningskader

9.3.1 Ruimtelijke verwevingstypes

Natuurgebieden

Als eerste type kunnen de **natuurgebieden** onderscheiden worden. In deze gebieden is natuur de hoofdfunctie en primeert de biodiversiteitsfunctie. Er kunnen ook functies voor het menselijke systeem (zie paragraaf 4, Figuur 2) aanwezig zijn.

Er is geen of een beperkte vorm van verweving. Indien er verweving is met andere functies betreft het een ondergeschikt medegebruik van dezelfde ruimtes door zachte gebruiksvormen (vb. zachte recreatie).

Concreet kunnen alle natuurgebieden en natuurreservaten, alle VEN-gebieden en alle gebieden die afgebakend zijn als Europees beschermingsgebied zoals de habitat-, vogelrichtlijn- en ramsargebieden onder de categorie van de natuurgebieden begrepen worden.

De taak van de ruimtelijke ordening is om deze gebieden af te bakenen in relatie tot de andere ruimtevragers. Deze afbakening kan doorwerken in stedenbouwkundige voorschriften, waarin naast de bestemming ook ruimtelijke randvoorwaarden die de natuurkwaliteit garanderen kunnen vastgelegd worden. Via het vergunningenbeleid kan de afbakening op een passieve manier gerealiseerd worden – nl. door andere ontwikkelingen niet-vergunbaar te maken.

De afbakening van deze gebieden gebeurt bij voorkeur op basis van duidelijke criteria. Deze hebben enerzijds met de huidige bestemmingen te maken, maar ook met de natuurwaarden in bepaalde gebieden, de aanwezigheid van bepaalde habitats en dergelijke. Deze kwalitatieve criteria horen thuis in de sectorwetgeving, maar de afbakeningen zelf, als uitvoering van deze criteria, in de ruimtelijke ordening. Het realiseren en het monitoren van de biodiversiteitsfunctie is eveneens een kwalitatief aspect. Hiervoor zijn eveneens de instrumenten uit de sectorwetgeving, zoals de natuurrichtplannen, natuurbeheersplannen,

het MAP en dergelijke aangewezen. Om duidelijkheid te scheppen is het van belang dat de natuurgebieden gelinkt worden aan de bestemmingscategorieën.

Op dit ogenblik ontbreekt het faseringsaspect nog in de wetgeving. Bij grote eenheden natuur in ontwikkeling, de GENO's, worden onmiddellijk dezelfde natuureisen gesteld als aan de GEN's, daar waar het net de bedoeling was om deze gefaseerd te laten ontwikkelen tot natuur. Een nuancering en de omschrijving van een fasering is in deze, zowel in de ruimtelijke ordening als in de sectorwetgeving, aangewezen.

Natuurverwevingsgebieden

Naast natuurgebieden kunnen er ook **natuurverwevingsgebieden** onderscheiden worden. In deze gebieden heeft natuur onmiskenbaar een biodiversiteitsfunctie, maar kan natuur ook functies vervullen binnen het menselijke systeem.

Natuur is er verweven als een hoofd- of nevenfunctie naast andere functies, als medegebruik op eenzelfde plaats of op aangrenzende percelen. Dit kan verweving zijn met zachte functies, zoals grondgebonden landbouw of recreatie, maar ook met harde functies, zoals wonen of niet-grondgebonden landbouw. Vaak zijn het overgangsggebieden tussen de bebouwde ruimte en de onbebouwde ruimte.

Momenteel kunnen alle overige groengebieden, zoals bosgebieden, parkgebieden, buffergebieden, valleigebieden, ecologisch waardevolle agrarische gebieden... en de nieuwe bestemmingscategorie gemengd open ruimtegebied als gebieden met een sterke verwevenheid tussen natuur en overige functies beschouwd worden. Bosgebieden met grotere natuurwaarden zouden door een toets aan de afbakeningscriteria in de sectorwetgeving, zoals hoger omschreven, als natuurgebied kunnen aangeduid worden. De overige bossen zijn door de diversiteit van functies die er voorkomen als natuurverwevingsgebieden te beschouwen.

Het is de taak van de ruimtelijkeordeningswetgeving om deze gebieden als dusdanig te bestemmen. Het lijkt wenselijk om in deze gebieden met een overdruk te werken voor natuurverweving. Het lijkt niet aangewezen om een tuinbouwbedrijf in een gemengd open ruimtegebied als natuurverwevingsgebied te beschouwen, maar een park gelegen in parkgebied wel. Een overdruk is echter door de bestaande negatieve connectie niet wenselijk. Om natuurverweving echt te kunnen opleggen, kan dus het best met bestemmingen gewerkt worden waarbij de toegelaten functies beperkt zijn en met elkaar verwant. Een bestemming als gemengd openruimtegebied is an sich te breed om effectieve natuurverweving te realiseren. Gedetailleerdere bestemmingen, waarbij er altijd een natuurcomponent moet aanwezig zijn, zijn dan ook aan te bevelen. Zo kan bij een bosbestemming het natuuraspect niet genegeerd worden, net als bij een parkgebied, een buffergebied, ...

Net als bij de natuurkerngebieden is het wenselijk dat er vanuit de sectorwetgeving duidelijke inhoudelijke minimumrandvoorwaarden voor deze afbakeningen worden geformuleerd. Daarnaast kunnen in de ruimtelijke ordening een aantal ruimtelijke principes die de verweving in specifieke gevallen helpen te realiseren opgenomen worden, zoals het gebruik van streekeigen groen en dergelijke. Deze kunnen echter niet veralgemeend worden. Kwalitatieve eisen moeten in de sectorwetgeving omschreven worden, zoals bv. het opleggen van natuurrichtplannen voor bepaalde natuurverwevingsgebieden, het hanteren van harmonisch park- en groenbeheer, aangepaste bemestingsnormen... . Daarbij is de link en de afstemming op de beleidscategorie noodzakelijk.

Overige gebieden (natuurverwevingspotentiegebieden)

Tot slot kunnen alle **overige gebieden** beschouwd worden als gebieden waar er gestreefd wordt naar een ecologische basiskwaliteit. Hier is de biodiversiteitsfunctie van ondergeschikt belang voor de er aanwezige functies, maar vervult natuur voornamelijk functies binnen het menselijk systeem.

Natuur is vaak als een ondergeschikte functie aanwezig, naast andere hoofdfuncties. Want natuur is immers een component die overal aanwezig is. De verweving kan er op dezelfde plaats aanwezig zijn, als vorm van medegebruik, maar ook als ruimtelijke aangrenzende functie, zoals de natuurlijke oevers van een beek of bermen.

De taak van ruimtelijke ordening is in deze beperkt. Er zijn geen strikte afbakeningen. Wel kunnen plaatsgebonden ruimtelijke aspecten die bijdragen tot de ecologische basiskwaliteit opgelegd worden. Vanuit de sectorwetgeving kunnen wel verschillende kwalitatieve eisen worden geformuleerd. Het Bermdecreet, het MAP, het decreet Integraal Waterbeheer ... zijn voorbeelden van sectorwetgevingen die de ecologische basiskwaliteit op alle plaatsen sterk stimuleren, zonder daarbij de realisatie van de bestemmingen vanuit de ruimtelijke ordening in het gedrang te brengen.

9.3.2 Concrete aanbevelingen met betrekking tot de ruimtelijke structuurplannen

Zoals hoger aangehaald, bij de beleidscategorieën, is het aangewezen dat kwalitatieve eisen voornamelijk in de sectorale wetgeving geformuleerd worden. Enkel de ruimtelijke kenmerken van kwalitatieve natuur kunnen in de ruimtelijke ordening worden opgenomen. Deze kunnen in de structuurplanning, op verschillende beleidsniveaus, als aandachtspunten of te evalueren ruimtelijke principes in afweging met de locatiegebonden kenmerken opgenomen worden. Opname als lineaire, overal toe te passen principes is niet aangewezen. In sommige gevallen kunnen deze immers de realisatie van de bestemming tegenwerken. Opname als te overwegen aandachtspunten biedt de zekerheid dat er moet aan gedacht worden, en onderzocht waarom wel of niet.

Voor de **natuurgebieden** dragen ruimtelijke inrichtingsprincipes niet onmiddellijk bij tot een hogere ecologische kwaliteit. Deze wordt immers gewaarborgd door de natuurlichtplannen en andere bepalingen in de sectorwetgeving. Het opleggen van bijkomende principes vanuit ruimtelijke ordening zal geen meerwaarde hebben.

Ruimtelijke principes die wel best worden bekeken zijn eventuele relaties tot aangrenzende gebieden. Zo bestaan er nu bepalingen tot afstanden tussen hogere beplanting en agrarische gebieden. Dergelijke ruimtelijke principes zijn wel wenselijk. Op dit ogenblik bevinden ze zich echter in diverse wetgevingen, zoals in het burgerlijk wetboek, maar niet in de structuurplanning.

In **natuurverwevingsgebieden** kan eveneens een striktere opvolging vanuit de sectorale wetgeving worden verwacht. Ook hier is het wenselijk om de ruimtelijke inrichtingsprincipes te beperken tot de relatie met de aangrenzende bestemmingen. De bepalingen omtrent de verweving van de functies in natuurverwevings- en natuurverbindingsgebieden zoals nu opgenomen in het RSV, zijn soms te gedetailleerd. Zo is bij de natuurverbindingsfunctie opgenomen dat de natuurfunctie ondergeschikt moet zijn aan de hoofdfunctie, maar is niet gedefinieerd op welk schaalniveau deze verweving moet bekeken worden; is voor de natuurverwevingsgebieden opgenomen dat het niet-bebouwde karakter behouden moet blijven... Het is wenselijk om dergelijke inhoudelijke ruimtelijke aspecten, die niet altijd de natuurkwaliteit bevorderen, niet op een dergelijke dwingende manier op te nemen in het RSV. Een kwalitatieve sturing vanuit de sectorwetgeving gericht op het specifieke doel is een grotere garantie voor de beoogde kwaliteit (een natuurverbinding zal een andere

verschijningsvorm en verweavingsvorm kennen afhankelijk van de beoogde soorten, zal altijd een ondergeschikte verhouding hebben als je het gebied waarop je dit afweegt maar voldoende groot maakt ...).

In de **overige gebieden** is er geen strikte opvolging vanuit de sectorale wetgeving. Inhoudelijke eisen vanuit de sectorale wetgeving zijn algemene lineaire aspecten, zoals het Bermdecreet en dergelijke. Het aanhalen van ruimtelijke inrichtingsprincipes, zoals het gebruik van streekeigen groen in bepaalde bestemmingscategorieën (bv. in agrarisch gebied), groene streekeigen afsluitingen voor zonevreemde woningen en dergelijke dragen bij aan de landschappelijke integratie en de ecologische basiskwaliteit. Andere voorbeelden van te overwegen principes die kunnen opgenomen worden, zijn mogelijk de inrichting van streekeigen buffers rond bedrijventerreinen, het voorzien van natuurlijke vijvers voor grote volumes waterbuffering (waar mogelijk, zowel ruimtelijk als technisch)... Het is belangrijk dat deze als te onderzoeken aspecten opgenomen worden, niet als per definitie toe te passen, daar de wenselijkheid en haalbaarheid locatiegebonden is. Maar de opname en de verplichting om erover na te denken, leidt mogelijk tot nog andere maatregelen die de ecologische basiskwaliteit bevorderen.

9.3.3 Aanbeveling met betrekking tot ruimtelijke uitvoeringsplannen

De ruimtelijke uitvoeringsplannen voeren, zoals de omschrijving het zegt, de structuurplannen uit. Dit is dus enerzijds het afbakenen en bestemmen van de beleidscategorieën en anderzijds het opleggen van inhoudelijke ruimtelijke inrichtingsprincipes.

Conform de aanbevelingen voor de structuurplannen zijn de aanbevelingen voor de **natuurgebieden** en **natuurverweavingsgebieden** beperkt tot de effectieve afbakeningen en hun relatie tot de aangrenzende gebieden. Het hanteren van een voorkooprecht kan in bepaalde gebieden aangewezen zijn. Met betrekking tot natuurgebieden lijkt het ons aangewezen om voor de natuurgebieden een afzonderlijk voorschrift te hanteren, en geen samenvoeging te maken van natuur- en bosbestemmingen. Met betrekking tot natuurverweavingsgebieden lijkt het ons aangewezen om meerdere typevoorschriften op te maken, waarbij de toegelaten functies beperkt worden tot functies die effectief altijd aanwezig zijn, die verweving betekenen op hetzelfde perceel. De bestemmingscategorieën park, bos, buffer, ecologisch waardevol landbouwgebied en dergelijke zijn wenselijk, net als een typevoorschrift voor tijdelijke natuur. Dit moet toelaten om tijdelijke niet in gebruik zijnde gebieden in te richten als natuurgebieden, zonder dat dit resulteert in een hypotheek van de latere realisatie van de voorziene bestemming.

Voor de **overige gebieden** zijn er wel heel wat gebiedsgerichte ruimtelijke principes die opgenomen kunnen worden, en dit in RUP's op alle beleidsniveaus. Het waar mogelijk hanteren van natuurvriendelijke oeverinrichtingen, het beperken van overwelvingen van waterwegen en het gebruik van bruggen waarbij de oevers doorlopen waar haalbaar overwegen en opleggen, het beschermen van waardevolle bosjes of bomen met compensatieverplichting bij ziekte of afsterven, het gebruik van streekeigen groen op bepaalde plaatsen, het voorzien van groene aders doorheen woonwijken of industriegebieden... Er zijn tal van voorbeelden die reeds gehanteerd worden in RUP's. Vaak zijn deze principes echter nog teveel beperkt tot het beschermen van aanwezige ecologische waarden, en niet tot het creëren van nieuwe natuur. Het is wenselijk dat het opleggen van ruimtelijke principes met betrekking tot ecologische basiskwaliteit bij alle RUP's wordt overwogen. Het opleggen van een bijkomende natuurtoets bij ruimtelijke plannen ondersteunt deze denkpiste wel, maar is een ongewenste verzwarende van de planprocedures. In een kwalitatief ruimtelijk plan is er een geïntegreerde aanpak van de verschillende aspecten. Het nastreven van meer kwalitatieve ruimtelijke plannen lijkt ons een algemener streefdoel dan voor iedere sector na opmaak van het plan een afzonderlijke toets

of screening door te voeren. Kwalitatieve opleiding van ruimtelijke planners, een mogelijkheid om erkenningen af te nemen en een inhoudelijk kwalitatieve beoordeling door de goedkeurende hogere ambtenaren i.p.v. een strikt juridische kunnen op langere termijn heel wat meer bijdragen aan een kwalitatieve geïntegreerde planning met aandacht voor natuur dan een toets.

9.3.4 Aanbeveling met betrekking tot stedenbouwkundige verordening

Stedenbouwkundige verordeningen kunnen een waardevol instrument zijn om verweving te stimuleren. Het is wenselijk om ook hier een duidelijk onderscheid te maken tussen kwalitatieve eisen inzake natuur die in de sectorale wetgeving thuishoren, en ruimtelijke aspecten die in de het RO-instrumentarium thuishoren.

Op basis hiervan worden stedenbouwkundige verordeningen enkel ingezet om lineaire ruimtelijke inrichtingsprincipes te verankeren. De verordening met betrekking tot het integraal waterbeheer, met name het voorzien van infiltratie- en/of buffervoorzieningen, en dit rechtstreeks koppelen aan de vergunningsaanvragen, is daarvan een goed voorbeeld.

Bij lineaire maatregelen moet echter altijd aandacht geschonken worden aan de haalbaarheid in alle omstandigheden.

9.4 Aanbeveling met betrekking tot grond- en pandenbeleid

Eén van de knelpunten bij de afstemming tussen de sectorale wetgeving en het RO-instrumentarium is de 'dubbele' bestemming van sommige gebieden. Dit komt voor bij de VEN-gebieden afgebakend door het Natuurdecreet die de RO-bestemming hypothekeken, maar ook voor de overdrukken voor Europese richtlijngebieden, of beboste woon- of industriegebieden. Zoals aangehaald is het wenselijk dat deze RO-bestemmingen worden aangepast aan de gewenste natuurwaarden. Vermoedelijk zal het niet vanzelfsprekend zijn om in alle gevallen de natuurwaarde te honoreren met een groene RO-bestemming, en zal dit vaak een afweging zijn.

De principes van het grond- en pandenbeleid, zoals voorkeurecht, zouden hierin een rol kunnen spelen. Op dit ogenblik focust het grond- en pandenbeleid sterk op huisvesting, maar in se hoort ook het grondbeleid dat nodig is in bepaalde gevallen van herbestemmingen in het kader van natuurwaarden hier thuis. Daarbij is de interactie met de planbaten- en planschaderegeling eveneens van groot belang.

9.5 Afstemming ruimtelijkeordeningswetgeving en milieu- en natuurwetgeving

Ondermeer vanuit de doelgroepengesprekken in huidige opdracht, maar ook in andere studies, worden verschillende knelpunten tussen de ruimtelijke ordening en de sectorwetgeving aangehaald. Sommige knelpunten zijn vaag ('te veel druk vanuit de natuursector'), andere concreet (de afbakeningsprocessen VEN-gebieden vanuit het Natuurdecreet zijn soms strijdig met de principes van het RSV, waarvoor dan toch nog RUP's moeten opgemaakt worden). Globaal kan gesteld worden dat het niet altijd duidelijk is welke aspecten binnen de wetgeving ruimtelijke ordening geregeld worden en welke binnen de sectorwetgeving. Op dit ogenblik worden er soms aspecten in de beide wetgevingen behandeld, wat de duidelijkheid niet ten goede komt. Uit de analyse van het juridisch instrumentarium (zie Achtergronddocument Juridische Aanbevelingen) blijkt dat alle mogelijkheden tot verweving aanwezig zijn in de wetgeving, maar niet gestructureerd zijn, niet altijd afgestemd, en dat het niet altijd duidelijk is wanneer ze het best kunnen ingezet worden.

Zo worden bedrijventerreinen in hun ontwikkeling gehypothekeerd door een afbakening als habitatrichtlijngebied, of woongebieden door het Bosdecreet. Strikt juridisch conflicteren deze wetgevingen niet, maar het is voor de burger moeilijk te begrijpen dat een beboste woonkavel bezwaard wordt door het Bosdecreet, en pas na compensatiemaatregelen bebouwbaar is. Dit wordt vanuit de andere sectoren als druk vanuit de natuur- en milieusector ervaren, daar ze de realisatie van hun bestemmingen hypothekeken. Nochtans is het Bosdecreet een erg waardevol instrument ter bescherming van de bossen. Het beschermen van bos zou ook moeten impliceren dat de bestemming gewijzigd wordt naar bos binnen de ruimtelijke ordening, indien de huidige bestemming niet gerealiseerd kan worden. Een consequentere afstemming tussen bestemming en het behoud of de realisatie van de natuurwaarden is aangewezen. Maar nieuwe wetgevende bepalingen zoals de planschade- en planbatenregeling maken dit in ieder geval niet eenvoudiger.

Ruimtelijke ordening is een integrale benadering die ook milieu- en natuuraspecten omvat. Alleen de ruimtelijke aspecten met betrekking tot natuur en milieu, en hun ruimtelijke relatie tot de andere sectoren horen hier echter thuis. Andere, kwalitatieve aspecten horen niet thuis in de ruimtelijkeordeningswetgeving maar in de sectorwetgeving. Dit betekent echter niet dat er geen linken tussen beide zijn. Voor de kansen en potenties van verweving van natuur en milieu is het van belang om duidelijkheid te geven over de ruimtelijke aspecten en de kwalitatieve eisen, en welke kwalitatieve eisen er gesteld worden aan welke ruimtelijke beleidscategorieën.

Vanuit de analyses in de eerdere hoofdstukken kunnen we verschillende verwevingstypes onderscheiden, en deze linken aan concrete beleidscategorieën, met concrete vertalingen in de bestaande wetgeving. In het huidige RSV is reeds 'een gedifferentieerd beleid voor de afgebakende gebieden van de natuurlijke structuur' vooropgesteld, waarop de kwaliteitseisen vanuit de sectorwetgeving eveneens kunnen geënt worden. Daarbij is het rechtlijneriger om te spreken van natuurgebieden, natuurverwevingsgebieden en overige gebieden dan over kwetsbare gebieden en niet-kwetsbare gebieden. Dit kan ook een verfijndere aanpak betekenen in de ruimtelijke ordening zelf: nu worden zonevreemde gebouwen in parkgebied op eenzelfde manier behandeld als deze in natuurreervaten. Nochtans is er een duidelijk onderscheid in verweving en in de beoogde natuurkwaliteit in de beoogde gebieden, en zou dit tot een gedifferentieerde aanpak in het beleid van zonevreemde gebouwen moeten leiden. Dit is nu niet het geval.

10. ALGEMEEN BESLUIT

In dit laatste hoofdstuk van het rapport willen we op basis van de resultaten zoals voornamelijk beschreven in Hoofdstuk 6 tot en met 9 algemene conclusies trekken en aanbevelingen doen.

In de eerste paragraaf gaan we ervan uit dat een veelheid aan instrumenten uit verschillende wetgevingen verweving mogelijk maakt (10.1). In de tweede paragraaf (10.2) komen we tot een opsomming van de knelpunten die de concrete realisatie van verweving met natuur en milieu in de weg staan. In de derde paragraaf (10.3) gaan we in op de vraag hoe verweving best gerealiseerd kan worden. Hier wordt zowel de mogelijkheid om te werken via 'verplichting' als op basis van 'vrijwilligheid' besproken. Tot slot wordt, in paragraaf 10.4 een prioriteitenlijstje besproken dat richting geeft aan het oplossen van de geformuleerde knelpunten.

10.1 Het juridisch instrumentarium maakt 'verweving' mogelijk

Uit Hoofdstuk 8 en het achtergronddocument 'Juridische Aanbevelingen' blijkt duidelijk dat een groot aantal juridische instrumenten beschikbaar is om enerzijds bestaande natuurlijke elementen te beschermen en anderzijds verweving met natuur en milieu actief te realiseren. De instrumenten zijn diversifieerbaar in te zetten op perceelsniveau of in de context van de ruimere omgeving.

Deze instrumenten zijn enerzijds ingebed in de Ruimtelijke Ordeningswetgeving (o.a. stedenbouwkundige vergunningen, typevoorschriften bij bestemmingen, enzovoort), anderzijds worden ze ontleend aan de sectorwetgeving of betreffen het privaatrechterlijke instrumenten (toekennen van subsidies, enzovoort). Volgende instrumenten die in bepaalde mate kunnen bijdragen aan natuurverweving werden beschreven:

- Ruimtelijke ordening: stedenbouwkundige vergunning en melding, verkavelingsvergunning, stedenbouwkundige verordening, ruimtelijk uitvoeringsplan, ruimtelijk structuurplan;
- Sectoraal (natuur en bos): natuurzorgplicht, natuurtoets, ontheffing beschermde biotopen, natuurvergunning, habitattoets en bescherming SBZ, het VEN-beschermingsregime, IVON, soortenregelgeving, natuurrichtplan, natuurinrichting, Bermbesluit, bosbeheerplan en criteria voor duurzaam bosbeheer, ontbossingsregeling;
- Sectoraal (water): watertoets, waterbeheerplannen, oeverzones;
- Sectoraal (milieu): milieueffectenrapportage, milieuvergunning en -melding, milieukwaliteitsnormen, milieubeleidsplannen;
- Sectoraal (land): landinrichting, ruilverkaveling, landschapszorgplicht en landschapstoets;
- Privaatrechtelijke (vrijwillige) instrumenten: beheerovereenkomsten landbouw, subsidies bossen en bebossing, beheer- en projectsubsidies voor bosgroepen, premies voor beheer van beschermd landschap en erfgoedlandschap, subsidies Rubiconfonds, projectsubsidies wildbeheereenheden, subsidies openluchtrecreatieve verblijven, ecolabels 'Groene Sleutel' en de 'Blauwe Vlag', natuurprojectovereenkomsten, milieubeleidsovereenkomsten.

Er zijn met andere woorden mogelijkheden genoeg. De instrumenten ter bescherming van natuurlijke elementen hebben hun nut reeds bewezen. Het is vandaag de dag minder gemakkelijk ingrepen te doen die ten koste zouden gaan van de natuurwaarden in een omgeving. Dit wil echter nog niet zeggen dat de verweving met natuur en milieu op het terrein ook daadwerkelijk wordt gerealiseerd.

Voorbeelden van instrumenten ter realisatie van verweving met natuur en milieu

Enkele voorbeelden van bestaande instrumenten die kunnen worden ingezet om verweving met natuur en milieu te realiseren worden kort besproken. Voor meer details en concretere voorbeelden wordt verwezen naar de juridische analyse van de instrumenten tot verweving in het achtergronddocument 'Juridische Aanbevelingen'.

Voorbeeld 1: de watertoets

De watertoets kan als actieve hefboom fungeren voor (o.m.) verwevingsdoelstellingen die toegespitst zijn op natuurbehoud en waterbeheer. Het feit dat de vergunningverlenende en/of planopmakende overheden de nodige **voorwaarden** dienen te voorzien **om het schadelijk effect te voorkomen of te beperken**, dan wel zal moeten overgaan tot het opleggen van **herstel- of compensatiemaatregelen** kan een juridische hefboom zijn voor het realiseren van ruimtelijke verweving tussen watergebonden natuur (grachtenstelsels, ecologisch waardevolle waterlopen, bronnengebied) en andere functies (wonen, industrie, enz.). Een voorbeeld van de 'natuurbeschermende' functie van de watertoets treft men aan in het arrest Ooghe van de Raad van State⁸.

Voorbeeld 2: de natuurtoets

Omdat de natuurtoets kan leiden tot het opleggen van **milderende en/of herstelmaatregelen** bij de vergunningverlening kan deze functioneren als kapstok voor het bereiken van zowel ruimtelijke als functionele verwevingsdoelstellingen. Volgende **voorbeelden** kunnen worden aangehaald:

- Opleggen aanleg nieuwe haagkant wanneer bebouwing terrein het verwijderen van een deel van de haagkant impliceert;
- Opleggen onderhoud en vrijwaring van een biologisch waardevolle poel in woongebied;
- Opleggen aanleg weidevogelgebied ter compensatie van het wegnemen van een gebied in functie van industrieontwikkeling.

Door zijn ruim toepassingsgebied kan de eerder passief opgevatte natuurtoets wel degelijk dienen als interessante hefboom voor verweving. Niettemin moet worden vastgesteld dat een deel van de (potentiële) kracht van dit instrument wordt gehypothekeerd door de beperkte interpretatie van wat nu juist kan aanzien als vermijdbare schade. In de praktijk staat dit echter het gebruik van de natuurtoets als instrument niet definitief in de weg.

Voorbeeld 3: ontheffing beschermde biotopen

De regelgeving inzake biotoopbescherming zou – mede gelet op haar horizontaal toepassingsgebied – een belangrijke stimulans kunnen bieden voor natuurverweving, zowel ruimtelijk als functioneel. Tot vandaag beperkt haar rol zich echter voornamelijk tot het behouden van bestaande verweving en in bepaalde gevallen, via de op te leggen maatregelen bij ontheffingverlening, tot de creatie van nieuwe biotopen ter compensatie/herstel van de weggenomen biotopen. De actieve component van de biotoopbescherming is te weinig uitgewerkt in de regelgeving. Op dit punt moet nog vooruitgang worden gemaakt, zodanig dat ook vrijwillige initiatieven (bijv. tijdelijke biotoopontwikkeling in of langs industriegebieden) mogelijk worden gemaakt.

Voorbeeld 4: oeverzones en bekkenbeheerplannen

Het naleven van de voorschriften in **oeverzones** (Decreet Integraal Waterbeleid) kan op zich reeds tot een vorm van functionele verweving leiden, vaak in relatie tot de landbouw en soms ook met recreatie, de scheepvaart of watergebonden industrie. In dit verband kan bijvoorbeeld worden verwezen naar het bekkenbeheerplan Dijle-Zenne, waarin de creatie van een oeverzone langs de Dijle tussen Florival en Werchter wordt vooropgesteld, met

⁸ RvS 11 april 2006, nr. 157.464 (schorsing) Er werd in deze zaak vastgesteld dat de overheid bij het uitvoeren van de watertoets oog moet hebben voor volgende watergebonden aspecten: het innemen van een gebied dat van nature overstroombaar is het onmogelijk maakt om dat gebied nog in te schakelen als bufferzone, ter bescherming van woningen gelegen buiten dat gebied; dat door de bouw van de ontworpen woning een gebied dat aangeduid wordt als een biologisch zeer waardevol gebied (moerasspirearuigte) schade zou ondervinden; dat doordat de woning niet aansluitbaar is op de riolering en de aanvraag niet voorziet in een IBA, de lozing van het afvalwater van de ontworpen woning een blijvend schadelijk effect hebben op de waterkwaliteit van de Molenbeek.

als gevolg op vele plaatsen een functionele verweving tussen natuur (hoofdfunctie) en landbouw (ondergeschikte functie).

Voorbeeld 5: Natuurtechnische milieubouw

Ook de nadruk op het gebruik van technieken van **natuurtechnische milieubouw** zorgt in zekere zin voor een functionele verweving tussen water(-berging) en natuurbehoud enerzijds en landbouw of andere functies anderzijds. Dergelijke technieken zullen in de praktijk immers kunnen leiden tot oever- en rivierherstel en tot het opheffen van migratieknelpunten.

10.2 Realisatie en afdwingbaarheid van verweving met natuur en milieu ligt echter moeilijk

Uit bovenstaande paragraaf blijkt dat er talrijke instrumenten zijn die ingezet kunnen worden om enerzijds bestaande natuurlijke elementen te beschermen en anderzijds verweving met natuur en milieu (op actieve wijze) te realiseren. Toch blijkt de realisatie en de afdwingbaarheid van verweving met natuur en milieu in de praktijk vaak moeilijk te zijn. Hiervoor zijn er een aantal redenen. Deze worden schematisch weergegeven in onderstaande figuur.

10.2.1 Discrepantie tussen ruimtelijkeordeningswetgeving en sectorale wetgevingen

Doordat de verschillende (sectorale) wetgevende kaders en de bijhorende (juridische) instrumenten niet altijd op elkaar zijn afgestemd of geen rekening houden met elkaar, wordt er binnen de ruimtelijke ordening niet altijd rekening gehouden met de kwaliteitseisen vanuit natuur en houdt omgekeerd de natuurwetgeving in bepaalde gevallen geen rekening met de ruimtelijke bestemmingen/beleidscategorieën.

Zoals beschreven in het huidige RSV kan er een koppeling gemaakt worden tussen ruimtelijke en kwalitatieve aspecten door in de ruimtelijke ordening de ruimtelijke aspecten van bepaalde beleidscategorieën te behandelen en in de sectorale wetgeving de kwaliteitseisen voor deze beleidscategorieën te behandelen. Op dit ogenblik is deze koppeling echter niet aanwezig: kwaliteitseisen vanuit de sectorwetgeving zijn niet altijd afgestemd op de ruimtelijke bestemmingen, en de ruimtelijke bestemmingen zijn niet altijd afgestemd op de aanwezige natuurkwaliteit. Dit leidt tot onbegrip bij verschillende gebruikers en eigenaars: de ruimtelijke bestemming wordt belemmerd door kwaliteitseisen voor de

bestaande natuur. Anderzijds is er binnen bepaalde ruimtelijke bestemmingen geen aandacht voor kwalitatieve natuur omwille van diverse redenen.

Dit knelpunt op wetgevend niveau ligt aan de basis van een aantal verdere problemen: het zorgt ervoor dat de uitvoering en de afdwingbaarheid van bepaalde instrumenten, evenals de handhaving moeilijk verlopen. Onduidelijkheid over taakstelling en bevoegdheid vloeien hier (on)rechtstreeks uit voort.

10.2.2 Gebrek aan realisatie – uitvoering van instrumenten en plannen voor het realiseren van verweving met natuur en milieu

Het spreekt voor zich dat het niet uitvoeren van instrumenten/plannen die op directe of indirecte wijze kunnen bijdragen tot verweving met natuur en milieu een knelpunt betekent voor de realisatie van verweving.

Binnen de **wetgeving ruimtelijke ordening** bestaat er een aantal instrumenten die zich lenen tot het opleggen van bepalingen met betrekking tot actieve verweving bij nieuwe activiteiten/ontwikkelingen. Het gaat hierbij over **stedenbouwkundige voorschriften en/of verordeningen** waarbij verplichtingen kunnen opgelegd worden die leiden tot verweving. De stedenbouwkundige voorschriften worden vooral gebruikt voor het opleggen van ruimtelijke voorschriften. Naast een ruimtelijke component heeft verweving ook een sterke kwalitatieve (beheers-) component. Deze komt momenteel echter nauwelijks aan bod binnen de stedenbouwkundige voorschriften. Het opleggen van beheersvoorschriften in stedenbouwkundige voorschriften wordt tot nu toe weinig gedaan.

Of hier verplichtingen opgelegd worden, hangt af van de vergunningverlener/bevoegde overheid. Een vergunningverlener op lokaal niveau heeft allicht weinig de neiging om verplichtingen m.b.t. verweving op te leggen in voorschriften of verordeningen, omdat deze verplichtingen hem naar alle waarschijnlijkheid niet populair maken. Ook bij projectontwikkelaars of terreinbeheerders is dit het geval: specifieke eisen worden vaak niet opgelegd in verkavelingen, koop- of huuraktes, concessieovereenkomsten, ... omdat het de aantrekkelijkheid van hun project voor potentiële klanten teveel bezwaart en het project niet concurrentieel maakt ten opzichte van andere projecten.

Ook van de mogelijkheden die stedenbouwkundige verordeningen bieden voor het realiseren van verweving, wordt niet veel gebruik gemaakt door het Vlaams Gewest, de Provincie, de Gemeenten.

Binnen de **sectorale wetgeving** zijn er een aantal actieve instrumenten -bijvoorbeeld de **natuurrichtplannen en de bosbeheerplannen** - waarvan het toepassingsgebied evenwel beperkt is, maar de mogelijkheden voor natuurverweving groot, en waarvan een groot deel nog moet opgemaakt worden. Andere voorbeelden van instrumenten / plannen die nog opgemaakt moeten worden zijn:

- de waterbeheerplannen;
- de milieubeleidsplannen;
- de oeverzones;
- het Bermbesluit;
- de maatregelen voor natuurherstel en –ontwikkeling in het kader van natuurinrichting, landinrichting en ruilverkaveling;
- de milieukwaliteitsnormen;

- de nieuwe soortenbeschermingsprogramma's;
- de afbakening van het IVON;
- de aanduiding van erfgoedlandschappen.

Om de positieve bijdrage van deze instrumenten/ plannen voor verweving te kunnen optimaliseren, moet er nog een grote inhaalbeweging gemaakt worden inzake uitvoering van de bestaande regelgeving. In onderstaande tabel worden de instrumenten die hierboven opgesomd worden, besproken.

Voorbeelden van actieve instrumenten die ingezet kunnen worden ter realisatie van verweving met natuur en milieu

Voor meer details en concretere voorbeelden wordt verwezen naar de juridische analyse van de instrumenten tot verweving.

- Met het instrument van het **natuurrichtplan** wil men een concrete invulling geven aan de instandhoudingsverplichtingen uit het beschermingsregime voor speciale beschermingszones en de VEN-gebieden. Een gewestelijk natuurrichtplan kan daarnaast ook nog specifieke maatregelen inzake algemeen natuurbehoud, de instandhouding van de natuurwaarden in het VEN, positieve maatregelen voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding en soortenbehoud bevatten. Een vrij groot scala van maatregelen kan dus in beginsel worden genomen in het kader van een natuurrichtplan, hetgeen aangeeft dat er potenties voor verweving zijn. Het toepassingsgebied is beperkt omdat het natuurrichtplan een gebiedsgericht planinstrument is dat enkel en alleen gericht is op beschermde natuurgebieden (VEN, speciale beschermingszones, IVON) en groene en geelgroene gebiedscategorieën.
- **Bosbeheerplannen** moeten worden beschouwd als actieve instrumenten die de nodige beheersdoelen en maatregelen moeten bevatten voor bossen. Op die manier kunnen zij een aanknopingspunt vormen voor het bereiken van verwevingsdoelen in openbare of privébossen. Globaal gesproken kan worden gesteld dat het instrument van het (uitgebreid) bosbeheerplan al dan niet in combinatie met de toepassing van de criteria inzake duurzaam bosbeheer een nuttige kapstok vormt voor het bereiken van zowel ruimtelijke als functionele verweving binnen bossen. In zekere zin is het wel jammer dat bijvoorbeeld de toepassing van de criteria inzake duurzaam bosbeheer beperkt is tot openbare bossen en bossen gelegen in het VEN.
- **Waterbeheerplannen** vormen de planmatige neerslag van het integraal waterbeleid (per definitie gericht op een multifunctioneel gebruik van het watersysteem) en zijn bij uitstek instrumenten die uitgesproken kansen bieden voor (watergebonden) natuurverweving. Waterbeheerplannen zijn duidelijk actieve instrumenten. Zij bevatten niet alleen een situatieanalyse en visie maar tevens de acties en maatregelen die nodig zijn ter uitvoering van deze visie. De in de plannen vastgelegde verwevingsobjectieven kunnen worden opgelegd aan de overheden en particulieren, dit via de bindende bepalingen van het plan en de verordenende maatregelen opgenomen in de bekkenbeheerplannen. Bekkenbeheerplannen kunnen **rechtstreeks werkende verplichtingen bevatten voor particulieren**. Een eerste screening van de intussen vastgestelde bekkenbeheerplannen leert dat (nog) geen gebruik werd gemaakt van deze mogelijkheid. De waterbeheerplannen zijn geen bestemmingsgebonden instrumenten, zij gelden over het gehele grondgebied van het betrokken niveau van het stroomgebied. In die zin kunnen zij eveneens fungeren als hefboom voor het behalen van verwevingsdoelen over het ganse grondgebied van het betrokken stroomgebied, bekken of deelbekken.
- Het **milieubeleidsplan** bevat een **actieplan waarvan de bepalingen bindend kunnen worden verklaard voor de overheid** en dat verder wordt geoperationaliseerd in een milieujaarprogramma. Het plan bevat echter **geen rechtstreekse verplichtingen voor de burgers**. Milieubeleidsplannen bieden een belangrijke hefboom voor de beleidsmatige verankering van natuurverwevingsdoelstellingen: acties zullen doorwerken in andere beleidsdomeinen, waaronder de ruimtelijke ordening. Via milieubeleidsplannen kan echter niet het gedrag van burgers rechtstreeks worden beïnvloed met het oog op het bereiken van verwevingsdoelstellingen. Dit vereist een verdere omzetting van de bindende bepalingen in rechtstreeks afdwingbare maatregelen.
- Het beschermingsregime voor de **oeverzones** is een actief beschermingsinstrument dat via het opleggen van verschillende, **rechtstreeks geldende voorschriften** het watersysteem wil beschermen tegen erosie of inspoeling van sedimenten, bestrijdingsmiddelen, enz. Het instrument van de oeverzones biedt interessante kansen voor natuurverweving, temeer omdat het een horizontaal toepassingsgebied heeft.
- Het **Bermbesluit** is een actief instrument aangezien het een natuurvriendelijk bermbeheer beoogt te stimuleren. Op die manier geeft het in zekere zin ook uitdrukking aan een ruimer geziene ruimtelijke/functionele verwevingsdoelstelling (behoud natuurelementen buiten de traditionele groene bestemmingen). In die zin kan ook worden verwezen naar de **bermbeheerplannen** die de Vlaamse overheid opstelt inzake ecologisch bermbeheer.
- In het kader van een **natuurinrichtingsproject** kan een scala aan maatregelen en inrichtingswerken worden opgelegd en/of uitgevoerd die gericht zijn op een optimale inrichting van het gebied, met het oog op het behoud, het beheer en de ontwikkeling van natuur en natuurlijk milieu. Ook binnen **landinrichtingsprojecten en ruilverkavelingsprojecten** kunnen tal van maatregelen en inrichtingswerken

worden opgelegd / uitgevoerd die natuurverweving tot stand brengen.

- De **milieukwaliteitsnormen** vormen een actief instrument waarop het beleid van de overheid dient te worden afgestemd. Milieukwaliteitsnormen creëren echter **geen rechtstreeks werkende rechtsplichten** voor particulieren. Milieukwaliteitsnormen zijn door de Vlaamse Regering vastgestelde normen die bepalen aan welke kwaliteitseisen het milieu moet voldoen binnen de termijnen die zij zelf bepalen. Naast de traditionele milieuhygiënische kwaliteitsnormen (die betrekking hebben op de hoeveelheid verontreinigingsfactoren die aanwezig mogen zijn) is er ook sprake van zogenaamde **ecologische milieukwaliteitsnormen** (bijv. een norm die bepaalt dat een waterloop zekere structuurelementen moet bezitten die ervoor moeten zorgen dat de waterloop een geschikte habitat kan vormen voor vissen).
- In de nieuwe soortenwetgeving bouwt men verder voort aan de **actieve pijler van het soortenbehoud**. Met de nieuwe soortenregelgeving die flexibelere instrumenten voorziet, lijkt meer ruimte voor het actief behalen van verwevingsdoelstellingen aanwezig (bv. de creatie van tijdelijke leefplaatsen in industriegebied enz.). Op basis van deze nieuwe soortenregelgeving zullen soortenbehoudsmaatregelen kunnen worden genomen, al dan niet in het kader van een soortenbeschermingsprogramma. Het is vooral dit **soortenbeschermingsprogramma** dat zal toelaten op een actieve en flexibele manier met soortenbehoud om te gaan.
- Het **beschermingsregime van de speciale beschermingszones** wordt tot op heden op een nogal passieve wijze toegepast. Vooral de toepassing van de habitattoets vormt hiervan de bekendste exponent. De habitattoets is een passief beschermingsinstrument aangezien het enkel en alleen in werking treedt wanneer een bepaalde vergunningsplichtige activiteit wordt aangevraagd en/of een plan / programma wordt opgesteld. Een **rechtstreeks werkende rechtsplicht** kan men echter wel terugvinden in de volgende gevallen: lidstaten moeten de nodige **instandhoudingsmaatregelen** treffen voor de speciale beschermingszones en lidstaten zijn verplicht om passende maatregelen te treffen om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats in de speciale beschermingszones niet verslechtert. De zorgplicht uit de Habitatrichtlijn verplicht alle administratieve overheden dan weer om de nodige maatregelen te treffen teneinde een verslechtering van de instandhouding van de betrokken soorten en habitats tegen te gaan. Dit beschermingsinstrument kan in bepaalde gevallen als nuttige hefboom functioneren om bepaalde verwevingsdoelen te halen, vnl. binnen hoogdynamische, economische gebieden. Ook de **ruimtelijkeordeningsinstrumenten** worden in hoofdzaak op een passieve wijze toegepast, terwijl de RUP's en stedenbouwkundige verordeningen nochtans mogelijkheden bieden om als actief instrument ingezet te worden. De huidige standaardtypevoorschriften bieden een rechtsgrond om op basis van vrijwilligheid te werken met het oog op natuurverweving uit te voeren (o.a. in alle agrarische gebieden en recreatiegebieden kan natuurherstel en -ontwikkeling worden vergund), maar bevatten geen verplichtingen om natuurverweving te realiseren. In de gebieden met een overdruk 'natuurverweving', 'GEN' of 'GENO' geldt als regel volgens de typevoorschriften dat de inrichting en het beheer gebeurt overeenkomstig het vastgestelde natuurrichtplan. De stedenbouwkundige voorschriften stellen m.a.w. zelf geen concrete inrichtings- en beheersvoorschriften vast, maar koppelen dit volledig aan het natuurrichtplan. Ook moet worden vastgesteld dat de ruimtelijkeordeningsregelgeving m.b.t. zonevreemde gebouwen en constructies allerlei afwijkingen mogelijk maakt die ten nadele van natuur kunnen zijn, zonder enige vorm van compensatieverplichting (bv. bepaalde functiewijzigingen in landbouwgebied).

10.2.3 Problemen met betrekking tot de afdwingbaarheid van verweving

Het grootste probleem is dat de 'verweving met natuur en milieu' niet (of nauwelijks) kan worden opgelegd. Uit Hoofdstuk 8 en het achtergronddocument 'Juridische Aanbevelingen' blijkt dat de **afdwingbaarheid** van enkele instrumenten een zwak punt is.

In het achtergronddocument 'Juridische Aanbevelingen' is per instrument aangegeven wat de afdwingbaarheid van het instrument is en wordt de reden hiervoor uitgelegd.

Dit is in de eerste plaats te wijten aan het feit dat heel wat juridische instrumenten **passieve instrumenten** zijn, die op zich overheden en particulieren niet verplichten om actief aan verweving te doen (geen gebodsbepaling). De instrumenten treden pas in werking wanneer een bepaald initiatief genomen wordt. Wanneer er geen initiatief genomen wordt, kunnen de instrumenten niet ingezet worden.

Naast het gegeven dat afdwingbaarheid vaak een probleem is omwille van de passiviteit van instrumenten, zijn er nog andere aspecten die leiden tot de moeilijke afdwingbaarheid. Hieronder geven we een aantal voorbeelden van instrumenten waarbij de afdwingbaarheid een probleem vormt:

- De afdwingbaarheid van **beheersvoorschriften in stedenbouwkundige voorschriften** is een probleem. Dit heeft te maken met het feit dat de stedenbouwkundige wetgeving passief is en gekoppeld is aan de

vergunningverlening. Bovendien is er geen vorm van monitoring / handhaving voorzien waarbij er kan ingegrepen worden indien iets niet gebeurt.

- Voor **IVON-gebieden** kunnen in beginsel slechts stimulerende maatregelen worden genomen door administratieve overheden. Deze maatregelen hebben onder meer het behoud van de kwaliteit van de habitats en de kwantiteit van de natuurwaarden tot doel. Hierop is echter een uitzondering voorzien, namelijk voor natuurverwevingsgebieden of verbindingsgebieden die gelegen zijn in speciale beschermingszones, Ramsargebieden en/of groen- of bosgebieden. Vanuit verwevingsoogpunt is het wellicht betreuenswaardig dat geen harde (bindende) eisen kunnen worden gesteld net binnen gebieden die op vandaag niet over een groene of geelgroene bestemming beschikken.
- Er is een manifest gebrek aan doorwerking van **milieukwaliteitsnormen** voor de sector van het ruimtelijk beleid, hetgeen het behalen van bepaalde kwaliteitsnormen sterk op de helling zet (bv. luchtkwaliteit). Deze problematische doorwerking van milieukwaliteitsnormen voor de sector van het ruimtelijk beleid wordt slechts gedeeltelijk ondervangen door de vaststelling dat op het vlak van integraal waterbeleid wel is voorzien in een ruimtelijke doorwerking naar het vergunningenniveau en/of de toepassing van de respectievelijke beoordelingsinstrumenten (habitattoets, watertoets enz.).
- In tegenstelling tot instrumenten als de watertoets en de habitattoets is de planopmakende en/of vergunningverlenende overheid juridisch gezien niet verplicht om rekening te houden met de uitslag en de vaststellingen van een doorgevoerde **milieueffectenbeoordeling**.
- De afdwingbaarheid van de **natuursorgplicht** is een knelpunt. De eerder vaag geformuleerde natuursorgplicht en haar ruime materiële en territoriale toepassingsgebied maakt de strafrechtelijke afdwingbaarheid ervan niet evident.

10.2.4 Problemen met betrekking tot opvolging en handhaving

Handhaving en strafrechtelijke opvolging vormen een probleem op het terrein. Wanneer instrumenten daadwerkelijk aangewend worden voor het realiseren van verweving met natuur en milieu, moet er in de praktijk ook opvolging gebeuren en moet de mogelijkheid bestaan de toepassing van de instrumenten strafrechtelijk af te dwingen.

De controle en de handhaving op de naleving van inrichtings- en beheervoorschriften in **stedenbouwkundige voorschriften** is beslist geen sinecure. 'Beheer' houdt voorschriften in die gericht zijn op het behoud van de ruimtelijke voorwaarden voor het goede functioneren van functies en activiteiten die in een bepaald gebied zijn toegelaten. Het omvat ook voorschriften over de bewaring van ruimtelijk karakteristieke elementen of eigenschappen van een gebied. Voorbeelden zijn voorschriften over reliëfwijziging, een algemeen voorschrift over de bewaring van het landschappelijk of architectonisch karakter, op lokaal niveau de bewaring van een beeldbepalend groenelement in een bebouwde omgeving, enzovoort. Een RUP kan dus ook een actief instrument zijn, nl. wanneer beheervoorschriften worden opgelegd die een gebodsbepaling inhouden (bv. de verplichting om wilgen te knotten, om een bepaalde waterstand op peil te houden, ...).

In **stedenbouwkundige verordeningen** kunnen boeteclausules opgenomen worden. De bouwinspectie, in casu de stedenbouwkundige ambtenaar, kan overtredingen verbaliseren. Net zoals bij de andere aspecten van het stedenbouwkundig instrumentarium bestaat hier door de lokale overheden soms wat terughoudendheid om dergelijke eisen op te leggen aan hun bewoners.

Recent is de bestuursrechtelijke en strafrechtelijke handhaving van de (iets geherformuleerde) **natuurzorgplicht** onder het toepassingsgebied van het Milieuhandavingsdecreet gebracht. De eerder vaag geformuleerde natuurzorgplicht en haar ruime materiële en territoriale toepassingsgebied maakt de strafrechtelijke afdwingbaarheid ervan niet evident.

Het gebrek aan een effectief handavingsinstrumentarium in het decreet Integraal **Waterbeleid** is een knelpunt bij de afdwinging van de strikte voorschriften die gelden in de oeverzones. Het decreet Integraal Waterbeleid voorziet zelf niet in een of andere toezicht- of sanctieregeling voor de overtreding van de voorschriften die spelen in de oeverzones. Wel kunnen privaatrechtelijke handavingsinstrumenten (bv. milieustakingsvordering) worden ingezet, wanneer de voorschriften die gelden in oeverzones zouden worden overtreden.

10.3 Hoe 'verweving' best realiseren d.m.v. bestaand en nieuw instrumentarium?

Wetende dat de realisatie van verweving met natuur en milieu een knelpunt vormt ondanks het uitgebreide bestaande juridische instrumentarium, willen we in deze paragraaf bekijken hoe verweving dan toch de meeste kans heeft om gerealiseerd te worden: enerzijds door een verplichting (het opleggen van verwevingsdoelstellingen) en anderzijds door vrijwilligheid van initiatieven.

10.3.1 Verweving realiseren door verplichting

Vanuit de redenering dat 'rechtszekerheid' nodig is voor natuurverweving, kan er gekozen worden voor het aanduiden en 'afbakenen' van natuurverwevingsgebieden.

Het verplichten van het realiseren van verweving lijkt meer voor de hand liggend dan te steunen op vrijwillige initiatieven naar zekerheid toe dat één en ander daadwerkelijk wordt gerealiseerd. Het verplicht realiseren van verweving kan op 2 manieren:

- Enerzijds kan die verplichting gerealiseerd worden door het aanduiden van verwevingsgebieden en het opleggen van natuurdoelstellingen in deze gebieden;
- Anderzijds kan de basisecologische kwaliteit van (bepaalde) gebieden verplicht worden opgetrokken.

Aanduiden van natuurverwevingsgebieden

Verweving met natuur en milieu kan gerealiseerd worden door middel van het aanduiden en afbakenen van 'natuurverwevingsgebieden'. In deze gebieden worden natuurdoelstellingen opgelegd die gerealiseerd moeten worden, samen met andere doelstellingen die vanuit andere functie(s) opgelegd worden.

Het is wenselijk om als uitvoeringsactie van de regionale visies voor landbouw, natuur en bos de natuurverwevingsgebieden vast te leggen. Dit zijn enerzijds de bestaande bosgebieden en overige groengebieden die in de visie als dusdanig behouden blijven, en de nieuwe verwevingsgebieden die in de visies zijn aangeduid. Om deze aan te duiden dienen RUP's te worden opgemaakt. Daarbij kan gewerkt worden met bestemmingen die uitgaan van een aantal functies, waarbij natuur altijd aanwezig is als verweven element op eenzelfde perceel. Bij ruimtelijke verweving kan het best gewerkt worden met een strikte aanduiding van de natuur en de andere bestemming voor de andere functie(s). Anders kan men het natuuraspect kwalitatief niet lineair afdwingen, maar blijft het puur op vrijwilligheid gebaseerd.

De huidige typevoorschriften zijn hiervoor niet aangewezen. Het typevoorschrift voor 'gemengd openruimtegebied' laat te veel toe, en beschermt de aanwezige natuur onvoldoende. Inhoudelijke eisen kunnen moeilijk gesteld worden daar in de gebieden zowel glastuinbouw, vormen van intensieve niet-grondgebonden teelten, puur recreatieve activiteiten, zonevreemde woningen en natuur voorkomen. De inhoudelijke ruimtelijke en kwaliteitseisen vanuit de sectorwetgeving kunnen enkel worden opgelegd als de andere functies de kwaliteitseisen niet hypothekeren, en dit betekent de facto dat ze heel beperkt zullen zijn. Het opstellen van concretere voorschriften, die duidelijk aangeven welke doelstellingen gerealiseerd moeten worden, levert misschien minder oppervlakte op, maar zorgt wel voor kwalitatieve natuur.

Eens planologisch afgebakend waar verwevingsdoelstellingen zouden moeten worden opgelegd, kan de realisatie van deze gebieden op verschillende manieren worden ingevuld. Vanuit de sectorale wetgeving kan specifiek voor de natuurverwevingsgebieden een aantal eisen opgelegd worden. Indien er met vaste typevoorschriften wordt gewerkt, kan de sectorwetgeving ook eisen opleggen die specifiek op bepaalde bestemmingen van toepassing zijn en niet voor alle natuurverwevingsgebieden.

Bewaken en verhogen van basisecologische kwaliteit van (bepaalde) gebieden

Ook in de gebieden die niet afgebakend worden als 'natuurverweving', is het mogelijk een verwevingsdoelstelling op te leggen. Dit kan door gebiedsgerichte kwaliteitseisen op te stellen en hier invulling aan te geven. Dit kan enerzijds door instrumenten van de ruimtelijke ordening (opname van specifieke doelstellingen in de typevoorschriften), anderzijds door andere – o.a. sectorale – instrumenten.

Ruimtelijke randvoorwaarden die leiden tot een basisnatuur kunnen als specifieke doelstellingen in de gebiedsgerichte bepalingen van typevoorschriften opgenomen worden (bepalingen die niet generiek zijn, maar afhankelijk van de specifieke ruimtelijke kenmerken van toepassing zijn of niet). Klassieke voorbeelden zijn het gebruiken van streekeigen hagen als afsluiting, het specifiek aanduiden van bomenrijen als te behouden, een maximaal bebouwings- en verhardingspercentage voor tuinen, het inrichten van beekoever volgens natuurtechnische criteria, ... Deze ruimtelijke aspecten zijn heel specifiek, maar blijven passief. Door deze te ondersteunen met specifieke kwaliteitseisen vanuit de sectorwetgeving, kan er echter heel wat bijkomende natuurwaarde gecreëerd worden.

Voorbeelden van (sectorale) instrumenten voor het realiseren van basisecologische kwaliteit

Het **Bermbesluit** is niet ondergeschikt gemaakt aan de sector van de ruimtelijke ordening. Het Bermbesluit is van toepassing op bermen en taluds langs wegen, waterlopen en spoorwegen, waarvan het (on)kruidbeheer toebehoort aan publiekrechtelijke rechtspersonen (openbare besturen, instellingen van openbaar nut). De wet Natuurbehoud beperkte de toepassing van het Bermbesluit tot de zogenaamde 'landelijke ruimte', dat op zich echter niet al te eng mag worden geïnterpreteerd. Het gaat om alle gebieden die niet bebost zijn en niet als stedelijke gebieden kunnen worden beschouwd. Doordat **geen sprake is van enige koppeling aan groene en/of geelgroene gebieden**, biedt het Bermbesluit een belangrijke impuls voor verweving binnen gebieden waarbinnen normaal gesproken weinig sprake zou zijn voor ecologische accenten. De bermregelgeving is **m.a.w.** een belangrijke **actieve stimulans voor actieve ruimtelijke en functionele verweving**. Bermen worden op die manier ontwikkeld als beperkte ecologische toevluchtsoorten voor soorten en biotopen die in een verstedelijkte omgeving (bv. (water)wegeninfrastructuur, industrie of havengebied) nogal eens onder druk staan.

De **waterbeheerplannen** zijn actieve instrumenten die uitgesproken kansen bieden voor (watergebonden) natuurverweving. De in de plannen vastgelegde verwevingsobjectieven kunnen worden opgelegd aan de overheden en particulieren via de bindende bepalingen van het plan en de verordenende maatregelen opgenomen in de

bekkenbeheerplannen. Bekkenbeheerplannen kunnen rechtstreeks werkende verplichtingen bevatten voor particulieren waaronder ook bijzondere maatregelen en erfdiensbaarheden in oeverzones. Een eerste screening van de intussen vastgestelde bekkenbeheerplannen leert dat geen gebruik werd gemaakt van deze mogelijkheid. De waterbeheerplannen zijn **geen bestemmingsgebonden instrumenten**, zij gelden over het gehele grondgebied van het betrokken niveau van het stroomgebied. In die zin kunnen zij eveneens fungeren als nuttige hefboom voor het behalen van verwevingsdoelen over het ganse grondgebied van het betrokken stroomgebied, bekken of deelbekken.

Het beschermingsregime voor de **oeverzones** is een actief beschermingsinstrument dat via het opleggen van verschillende, rechtstreeks geldende voorschriften het watersysteem wil beschermen tegen erosie of inspoeling van sedimenten, bestrijdingsmiddelen, enz. Het inrichten van oeverzones is op zich niet ondergeschikt gemaakt aan de ruimtelijke bestemming van een gebied. Het is dus een horizontaal instrument. Het instrument van de oeverzones biedt interessante kansen voor natuurverweving, temeer nu het een horizontaal toepassingsgebied heeft. Het beschermingsregime alleen al kan bepaalde verwevingsvormen tot gevolg hebben binnen bepaalde oeverzones (bijv. natuur/landbouw). In bepaalde waterbeheerplannen voorziet men de afbakening en verwerving van oeverzones teneinde aan waterloopherstel te doen, hetgeen in de praktijk zal resulteren in een verweving tussen natuur- / waterbeheer (hoofdfunctie) en landbouw (ondergeschikte functie).

In de **nieuwe soortenregelgeving** worden actieve planinstrumenten geïntroduceerd. Het soortenbeschermingsprogramma vormt hiervan de opmerkelijkste illustratie aangezien deze tijdelijke natuurontwikkeling mogelijk maakt, zonder de toepassing te eisen van de verschillende stringente afwijkingsprocedures bij het wegnemen ervan. Dergelijke actieve manieren om aan ruimtelijke en/of functionele verweving te doen, lijken eerder afwezig als het aankomt op biotoop- of bosbescherming (bv. ontbossingsverbod). Het soortenbeschermingsprogramma vormt één van de weinige horizontale planinstrumenten uit de natuursector die inzetbaar lijken voor verweving buiten de groene of geelgroene gebieden.

Stedenbouwkundige verordeningen – en dan nog best op het Vlaamse niveau – kunnen, mits ze ook opgevolgd worden, een groot effect hebben voor de realisatie van verweving van natuur en milieu.

De **toetsingsinstrumenten zoals de natuur- en VEN-toets** spelen tot op heden enkel op vergunningenniveau. Ze zijn niet verplicht bij de opmaak van (ruimtelijke) plannen, terwijl ze daar wellicht op een actievare manier zouden kunnen ingrijpen op de ruimtelijke ontwikkeling van een gebied, ook naar verweving toe.

10.3.2 Verweving realiseren door vrijwilligheid van initiatieven

In verschillende gebieden en onder verschillende omstandigheden kan verweving met natuur en milieu gerealiseerd worden op vrijwillige basis. Er zijn talrijke potenties, zowel binnen natuurverwevingsgebieden als binnen de overige gebieden, die we kunnen beschouwen als natuurverwevingspotentiegebieden. Momenteel is de kans dat deze potenties ook daadwerkelijk ingevuld worden echter veel minder groot dan wanneer de verwevingsdoelstellingen worden opgelegd. Toch willen we benadrukken dat hier veel potenties voor verweving met natuur en milieu liggen en dat hier op lange termijn, en dus via instrumenten als structuurplanning, mogelijkheden benut moeten worden en hier op ingezet moet worden.

Daarom moet voor het realiseren van verweving op vrijwillige basis niet enkel gewerkt worden aan de instrumenten en juridische mogelijkheden om deze potenties te realiseren, maar moet eveneens gewerkt worden aan een (organisatie)cultuur waarbij ruimtelijke sectoren samenwerken en streven naar een optimalisatie van doelstellingen.

Wanneer 2 of meer sectoren willen samenwerken om een meerwaarde te creëren voor de verschillende ruimtelijke functies, is er sprake van vrijwilligheid.

Het strikte beschermingsregime dat gepaard gaat met de aanwezigheid van beschermde biotopen schrikt heel wat grondeigenaars af om ook (spontane) natuurontwikkeling (al was het maar tijdelijk) toe te staan op hun terrein. Er wordt immers vaak gevreesd dat de

stedenbouwkundige ontwikkeling door de creatie van tijdelijke biotopen definitief onmogelijk zou kunnen worden. De huidige biotoopbeschermingsregelgeving biedt dan ook te weinig stimulansen om verwevingsdoelen te behalen binnen “harde” bestemmingsgebieden. In dit opzicht is het dan ook noodzakelijk om (meer) flexibiliteit in het afwijkingsregime te voorzien, die aan deze weerstand tegemoet komt. De actieve component van de biotoopbescherming is te weinig uitgewerkt in de regelgeving (i.t.t. bijvoorbeeld tot het actieve soortenbehoud, zoals uitgewerkt in het nieuwe Soortenbesluit). Op dit punt moet nog vooruitgang worden gemaakt, zodanig dat ook vrijwillige initiatieven (bv. tijdelijke biotoopontwikkeling in of langs industriegebieden) mogelijk worden gemaakt.

Momenteel staat het gebrek aan rechtszekerheid bepaalde (vrijwillige) initiatieven in de weg. Een cultuur van vertrouwen en niet één van afstraffing wanneer bepaalde kwaliteiten of doelstellingen gerealiseerd worden, dient zich aan. Door middel van ‘good practices’, afspraken en onderling overleg moet hieraan gewerkt worden.

Om verweving te stimuleren mag de voorbeeldfunctie van de overheid niet onderschat worden: pas als de overheid zichzelf één en ander oplegt, verkrijgt zij geloofwaardigheid om hetzelfde aan particulieren te vragen. (Bron: Natuurverweving, Rapport Envico, 2001).

Ook zou de overheid stimulerend moeten optreden ten opzichte van private initiatieven.

In de (natuur)verwevingsgebieden gaat het voornamelijk over de manier waarop men de (opgelegde) doelstellingen wil bereiken. Zo zou het mogelijk moeten zijn dat een groep van actoren zichzelf organiseert en dat iedere individuele actor nog een zekere mate van vrijheid heeft om acties te ondernemen en te bepalen hoever hij / zij daarin wil gaan.

Binnen de ‘overige gebieden’ zijn er grote kansen naar oppervlakte om de basisecologische kwaliteit te verhogen. De meeste kans tot realisatie bestaat indien natuur op het terrein een daadwerkelijke functie heeft in het belang van de aanwezige sector (bv. belevingswaarde voor de recreatieve sector) en/of wanneer een voldoende grote financiële stimulus geboden kan worden naar de eigenaar / beheerder van het terrein (bv. beheerovereenkomsten in de landbouw). De meerwaarde van de verweving voor de hoofdfunctie beperkt zich dan niet tot een intrinsieke functie van natuur; ook ‘imago’ kan een reden zijn om op een vrijwillige basis verweving met natuur en milieu te realiseren.

Op basis van vrijwilligheid is veel mogelijk m.b.t. natuurverweving. Een aanbeveling is om het bestaande aanbod aan vrijwillige, privaatrechtelijke instrumenten te evalueren en uit te breiden in functie van specifieke behoeften (tijdelijke natuur, ecologisch beheer in woongebieden, enz.) en continuïteit (lange termijnovereenkomsten).

Tijdens de doelgroepengesprekken met de verschillende sectoren werden vooral mogelijkheden besproken om op een vrijwillige basis verweving te realiseren.

Door de sectoren werden volgende mogelijkheden aangegeven:

- Afsluiten van **convenanten** met groepen van landbouwers. De landbouwers organiseren zichzelf om de doelstellingen te bereiken en sluiten op basis daarvan **beheerovereenkomsten** af (financiële vergoeding);
- Opname van de verwevingsdoelstellingen in de **vestigingscriteria** voor nieuwe bedrijven op bedrijventerreinen – uitschrijven van wedstrijd: wie best de criteria invult, heeft meer kans om zich te kunnen vestigen;
- Gebruik maken van het **imago** dat verworven kan worden m.b.t. natuur en milieu: opname van verwevingsdoelstellingen in criteria voor **subsidies** voor bv. recreatie en toerisme en het toekennen van ‘**ecolabels**’ (vb. groene sleutel, blauwe vlag, enzovoort); Deze labels zijn een goed instrument om natuurverweving meer economisch rendabel te

maken. Noodzakelijke voorwaarde is een sufficiënte controle om o.a. wildgroei te vermijden. Als labels het mogelijk maken om de bedrijfsvoering op natuurverweving in te stellen, kan deze verweving een meer duurzaam karakter aannemen dan de verweving die door vrijwillige beheerovereenkomsten of andere subsidiesystemen bekomen wordt. Bron: Natuurverweving, Rapport Envico, 2001;

- De subsidies / premies (bos, landschap, kleinschalige waterprojecten, recreatie);
- Natuurprojectovereenkomsten;
- Doelgroep landbouw: ontwikkelen van instrumenten voor het realiseren van natuurverweving op lange termijn;
- Doelgroep infrastructuurwerken: uitbreiden van bestaande subsidies voor NTMB (Rubicon) naar andere types van infrastructuurwerken;
- Doelgroep industrie en wonen: thans geen instrumenten: evalueren of het aanbod van andere doelgroepen kan worden uitgebreid naar de doelgroep industrie en wonen.

Het realiseren van verweving op basis van vrijwilligheid kan op verschillende manieren gestimuleerd worden. Zo kunnen initiatieven op vrijwillige basis logistiek ondersteund worden om de geplande verweving makkelijker te verwezenlijken. Deze logistieke steun kan er zowel zijn op gebied van kennis als op gebied van materieel (bv. een eenvormig uitleensysteem voor bepaalde machines, materialen of werkploegen). (Bron: Rapport Envico, 2001).

10.4 Prioriteitenstelling

Hieronder worden de belangrijkste beleidsaanbevelingen opgesteld volgens het juridische instrumentarium.

Uit de studie is gebleken dat er een uitgebreid aantal instrumenten inzetbaar is om verwevingsdoelstellingen te realiseren, zowel binnen de ruimtelijke ordening als binnen de sectorwetgeving.

Alle instrumenten zijn in min of meerdere mate nuttig, maar er kan wel een bepaalde prioritering worden aangehouden. Bij deze prioriteitenstelling werden één of meer van de volgende criteria gehanteerd:

- Zijn het instrumenten van ruimtelijke ordening of implementatie via ruimtelijke ordening?
- Zijn het actieve instrumenten?
- Zijn het plangebonden instrumenten?
- Zijn het bestaande of nieuwsoortige instrumenten?

Het eerste criterium werd weerhouden omwille van de relatie met de ruimtelijke structuurplanning waarin de opdracht ook kadert. Het tweede criterium beantwoordt aan de bezorgdheid dat heel wat instrumenten passief van aard zijn, waardoor ze eerst inzetbaar zijn indien er een planinitiatief wordt ontwikkeld of een vergunning of ontheffing wordt aangevraagd. Daardoor treden er grote tijdseffecten op zodat heel wat kansen of opportuniteiten (al dan niet definitief) verloren gaan. Dezelfde bezorgdheid ligt aan de selectie van het derde criterium. Het lijkt inderdaad logisch in te grijpen in een vroege fase, op niveau van de planning, eerder dan te moeten corrigeren op niveau van de vergunning. Tenslotte lijkt het ook logisch dat men eerst werk maakt van de uitvoering van de bestaande (en inzetbare) instrumenten, eerder dan nieuwe te ontwikkelen.

Op basis van die criteria werd de volgende prioriteitenstelling weerhouden:

1. *Zorg voor uitvoering en opvolging van de bestaande regelgeving (afbakening natuurverwevingsgebieden, opmaak natuurrichtplannen, opmaak bosbeheerplannen, toepassing van de (horizontale) soortenwetgeving, aanduiding erfgoedlandschappen,).*
2. *Overweeg het inzetten van stedenbouwkundige verordeningen als instrument voor natuurverweving. De verplichting om maatregelen inzake inrichting en beheer uit te voeren, kan worden gekoppeld aan de inzet van subsidies of andere privaatrechtelijke instrumenten.*
3. *Overweeg het inzetten van algemene en gebiedsspecifieke stedenbouwkundige (inrichtings)voorschriften in RUP's als instrument voor verplichte natuurverweving, in aanvulling op de bestaande typevoorschriften voor de (sub)categorieën van gebiedsaanduiding 'landbouw' en 'overig groen' (gemengd openruimtegebied en parkgebied', maar ook voor de overige categorieën ('wonen', 'recreatie', 'bedrijvigheid', ...).⁹ Algemene stedenbouwkundige voorschriften zijn o.m. het opleggen van NTMB en van compensatiemaatregelen.*
4. *Leg in (het richtinggevend en/of bindend deel van) het RSV doelstellingen vast m.b.t. tijdelijke natuur op nog niet in gebruik genomen bedrijventerreinen op niveau Vlaanderen, en leg tevens de wijze vast waarop die doelstellingen bereikt zullen worden (bv. via RUP's, via stedenbouwkundige verordeningen of via een sectorale verankering in de wetgeving).*
5. *Zorg dat de toetsingsinstrumenten als de natuur- en VEN-toets, die tot op heden enkel spelen op vergunningenniveau, eveneens verplicht worden gesteld bij de opmaak van (ruimtelijke) plannen. Op die manier kunnen zij wellicht op een actievere manier ingrijpen op de ruimtelijke ontwikkeling van een gebied, ook naar verweving toe.*
6. *Verken het instrument van de ecologische milieukwaliteitsnormen, ook op domeinen waar dit niet dwingend is voorgeschreven door de Europese regelgeving.*
7. *Zet het instrument van milieubeleidsplanning (nog meer) in om verwevingsdoelstellingen beleidsmatig te verankeren en overweeg de bindendverklaring ervan.*
8. *Op basis van vrijwilligheid is veel mogelijk m.b.t. natuurverweving. Evalueer het bestaande aanbod (vrijwillige) privaatrechtelijke instrumenten en breid dit uit in functie van specifieke behoeften (tijdelijke natuur, ecologisch beheer in woongebieden, enz.) en continuïteit (lange termijnovereenkomsten).*

Samenvattend wordt hieronder in een tabel weergegeven hoe we de beleidscategorieën voor natuurverweving zien en welke potenties (in oppervlakten) en instrumenten hieraan verbonden zijn.

⁹ Besluit van de Vlaamse Regering van 11 april 2008 tot vaststelling van de nadere regels met betrekking tot de vorm en de inhoud van de RUP's.

10.4.1 Verwevingstypetabel

Verwevingstype (= beleidscategorie)	Taak RO-wetgeving Ruimtelijke aspecten	Taak sectorale wetgeving Kwalitatieve aspecten	Oppervlaktepotenties
<i>Algemeen</i>	<i>Inschrijven beleidscategorieën in RSV met beoogde taakstelling</i>		
Natuurgebieden Hoofdfunctie natuur, geen of duidelijke ondergeschikt medegebruik door zachte functies. Biodiversiteitsfunctie is altijd aanwezig. Ecosysteemdiensten en antropogene natuur soms.	- Aanduiden van de huidige bestemmingen natuur en natuurreservaten, VEN-gebieden en Europese beschermingsgebieden als beleidscategorie natuurgebied in het RSV. - Verdere gebiedsgerichte afbakening van beleidscategorie natuurgebied in het kader van open ruimte visies in GewRUP's met natuurbestemming (geen overdrukken maar effectieve bestemmingswijzigingen). - In typevoorschrift gebiedsspecifieke bepalingen voor natuur in ontwikkeling en specifieke beschermingszones opnemen. - Koppeling in GewRUP's naar voorkeepsrecht / onteigening. - Conforme vergunningverlening	Aanleveren kwalitatieve criteria voor afbakening door ruimtelijke ordening. Geen afbakening vanuit natuurdecreet (leiden tot bestemmingskneipunten). Kwalitatieve instrumenten: bv. VEN-beschermingsregime en VEN-toets, habitattoets, natuurrichtplannen, bosbeheersplannen en criteria duurzaam bosbeheer, natuurvergunning, ... Beheersvergoedingen voor beheer van natuurgebieden. Natuurinrichtingsprojecten.	+/- 120.000 ha Dit indicatief cijfer werd bekomen door alle oppervlakten van de gewestplanbestemmingen op te tellen welke gerekend kunnen worden tot 'natuurgebied'.
Natuurverwevingsgebieden Verweving met zachte functies, in beperkte mate ook met harde functies; zowel door medegebruik als nabuurschap. Biodiversiteits-, ecosysteem- of antropogene natuurfunctie zijn afzonderlijk of samen aanwezig.	- Aanduiden van de huidige bestemmingen bosgebied, groengebied, parkgebied, buffergebied, vallei- en agrarisch gebied met ecologische waarde als beleidscategorie natuurverwevingsgebied in het RSV. - Verdere gebiedsgerichte afbakening van beleidscategorie natuurverwevingsgebied in het kader van open ruimte visies in GewRUP's met gemengde bestemming (geen overdrukken maar	Aanleveren kwalitatieve criteria voor afbakening door RO. Kwalitatieve instrumenten bvb. habitattoets, natuurrichtplannen, bosbeheersplannen en criteria duurzaam bosbeheer, natuurvergunning, ... Gebiedsgerichte input leveren voor de gebiedsspecifieke kwaliteitseisen in beheersplannen.	+/- 100.000 ha Dit indicatief cijfer werd bekomen door alle oppervlakten van de gewestplanbestemmingen op te tellen welke gerekend kunnen worden tot 'natuurverwevingsgebied'. Het gaat hier om de zogenaamde 'pyama-gebieden' met gemengde bestemming.

	effectieve bestemmingswijzigingen). Typevoorschriften opmaken voor de functiecombinaties, met maximaal twee hoofdfuncties per typevoorschrift. In de gebiedsspecifieke bepaling van het typevoorschrift de exacte relatie tussen de twee hoofdfuncties vastleggen, en de ruimtelijke kenmerken die natuurkwaliteit verhogen. Koppeling in GewRUP's naar voorkeurrecht. - Conforme vergunningverlening	Vergoedingsregelingen voor beheer van natuur. Natuurinrichtingsprojecten.	
Overige gebieden (stedelijk en landelijk) Ecologische basiskwaliteit als ondergeschikte functie aan diverse hoofdfuncties. Biodiversiteits-, ecosysteem- of antropogene natuurfunctie zijn afzonderlijk of samen aanwezig.	- Principe nastreven ecologische basiskwaliteit in alle maatschappelijke sectoren en bestemmingsgebieden opnemen in het RSV. - In RUP's gebiedsspecifieke ruimtelijke kenmerken vastleggen die natuurkwaliteit verhogen. - In stedenbouwkundige verordening vastleggen van ruimtelijke kenmerken die natuurkwaliteit verhogen. - Conforme vergunningverlening.	Generieke kwalitatieve wetgeving, zoals Bermbesluit, soortenregelgeving, waterbeheerplannen, oeverzones, watertoets, natuurtoets, natuurzorgplicht, ontbossingsregeling, onthefing beschermde biotopen, vergunningsvoorwaarden (milieu-, stedenbouwkundige en verkavelingsvergunning), doorwerking van MER, milieukwaliteitsnormen e.d. Subsidieregeling voor aanleg en onderhoud van natuurelementen. Natuurinrichtingsprojecten, realisatie van natuurverweving in landinrichtings- en ruilverkavelingsprojecten.	+/- 1.150.000 De oppervlakteoptelsom van alle gebieden buiten natuurkerngebieden en natuurverwevingsgebieden geeft dit indicatieve cijfer. Deze oppervlakte kan beschouwd worden als natuurpotentiegebied.

REFERENTIELIJST

De Groot R. et al. A typology for the classification, description and valuation of ecosystem functions, goods and services.

INBO (2005) Natuurrapport

INBO (2007) Natuurrapport

Resource Analysis, Technum en UMRP (U-Gent), 2008 'Diversiteit en voorkomen van verweving in Vlaanderen'. In opdracht van de Vlaamse Overheid, departement RWO.

Rodenburg, Nijkamp (2002) Multifunctional landuse in the city, Research Memorandum 2002-29, Vrije Universiteit Amsterdam

Steunpunt Toerisme en Recreatie,

Vandaele, W. (2007) De zin van Zebra, in Ruimte en Planning, nr.

Vissers J.(red.), Hazendonk N.F.C. e.a. 1995. Verweving van nutsfuncties en natuurfuncties. INK Natuurbeheer. Rapport nr. 17. Wageningen.

Vlaamse Regering (1997) Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen.

BIJLAGE A OVERZICHT VAN DE INSTRUMENTEN VOOR VERWEVING ALS INPUT VOOR DE DOELGROEPENGESPREKKEN

Doelstellingenafpraak

Het principe van een doelstellingenafpraak is ontleend aan het voorbeeld 'Haven Natuurlijk', waar 5 % van de oppervlakte van het zeehavengebied in Antwerpen voorbehouden wordt voor natuurontwikkeling. Waar de natuur zich bevindt kan wijzigen in de tijd. Hierdoor ontstaat tijdelijke natuur (pioniersvegetatie) die na een ingreep verdwijnt. De garantie wordt wel gegeven dat steeds 5 % van de oppervlakte ingenomen wordt door natuur. Om een zekere kwaliteit te waarborgen, wordt bovendien een natuurplan opgemaakt (o.a. om connectiviteit tussen de gebieden te waarborgen).

Vanuit dit voorbeeld verder redenerend, komen we tot enkele principes die hieraan ontleend zijn, maar die wezenlijke verschillen vertonen:

- Doelstellingenafpraak op permanente restgronden. In bepaalde gebieden (woonzones, industriezones, misschien ook landbouwzones) zijn er restgronden die niet voor de eigenlijke functie gebruikt worden. Deze restgronden zouden gebruikt kunnen worden voor verweving met natuur indien voldoende aandacht besteed wordt aan de kwaliteit bij inrichting en beheer. De restgronden zijn echter permanent (veranderen niet van plaats zoals in het voorbeeld van Haven Natuurlijk).
- Inname van restgronden door natuur zolang de gronden niet gebruikt worden. Dit principe wijkt af van het voorbeeld van Haven Natuurlijk in die zin dat bij aanleg van een gebied (industriezone, verkaveling voor woningen, ...) met de ontwikkelaar / verkavelaar de afspraak wordt gemaakt dat de gronden natuurlijk worden ingericht en beheerd tot het moment dat de gronden in gebruik worden genomen voor de functie waarvoor ze dienen. Zo ontstaat tijdelijke natuur (ze verdwijnt geleidelijk, naarmate het gebied wordt ingenomen). De oppervlakte die ingenomen wordt door natuur blijft echter niet constant.

Verwevingsbestemming 'open ruimte'

Het principe van het creëren van een nieuwe bestemming, nl. een verwevingsbestemming 'open ruimte' is afgeleid uit het voorbeeld 'landgoed'. Een landgoed wordt gekenmerkt door een eenheid van beheer en/of landschappelijke eenheid. Verschillende openruimtefuncties komen er verweven voor. De uitdaging is om de dynamiek van het beheer van een landgoed te behouden / te versterken om zo te kunnen inspelen op de veranderende marktwerking. Momenteel wordt de dynamiek beperkt door enerzijds de functionele bestemmingen en anderzijds door de sectorwetgeving. Een verwevingsbestemming 'open ruimte' waarbinnen de openruimtefuncties kunnen voorkomen (en in de tijd wisselen) zou een oplossing kunnen bieden. Kwaliteitsvoorwaarden voor de verwevingsbestemming 'open ruimte' kunnen garanderen dat de natuurkwaliteit voldoende gegarandeerd wordt. De eigenaar (of evt. enkele eigenaars samen) moeten het landgoed zodanig beheren dat die opgelegde natuurkwaliteit gewaarborgd wordt.

Contractplanologie

Het instrument contractplanologie werkt op projectbasis. Het is een projectmatige samenwerking tussen de overheid en de marktpartijen. Door middel van contractplanologie zijn ontwikkelingen van (harde) functies mogelijk in open bestemmingen indien de

ontwikkelaar zorgt voor een bepaalde kwaliteit bij de ontwikkeling van de open ruimte. De ontwikkelaar van de harde functie staat in voor de financiële kosten voor de kwalitatieve ontwikkeling van de open ruimte. De overheid moet hiervoor geen bijdrage doen.

Ecoconvenant

Het instrument ecoconvenant hebben we afgeleid uit het voorbeeld van de Groene Golf. In dit voorbeeld moet een golfgebied (bestemming golf) dat in een kwetsbaar gebied ligt verplicht een ecoconvenant aangaan. Dit ecoconvenant is een milieubeheersovereenkomst waarmee de club haar milieubeleid kenbaar moet maken en een publieke erkenning kan krijgen nadat er een milieubeheerplan opgemaakt en opgestart is.

Het opleggen van het ecoconvenant is opgenomen in het golfmemorandum.

Verder redenerend vanuit dit voorbeeld zou het mogelijk moeten zijn om eenzelfde verplichting van ecoconvenant op te leggen aan andere functies indien zij zich willen vestigen in gebieden waarover een overdruk 'kwetsbaar gebied' ligt (o.a. speciale beschermingszones, beschermde landschappen, enzovoort).

Beheerovereenkomsten

Beheerovereenkomsten in de landbouw zijn gericht op het ecologisch opwaarderen van de aanwezige activiteiten. Sommige beheerovereenkomsten zijn gebonden aan bepaalde gebieden (vb. met potenties voor weidevogels), andere zijn niet gebonden.

Beheerovereenkomsten worden vrijwillig aangegaan door landbouwers voor een bepaalde tijd (5 jaar). Na die periode kan opnieuw beslist worden om de beheerovereenkomst te stoppen of om opnieuw te tekenen voor een periode van 5 jaar.

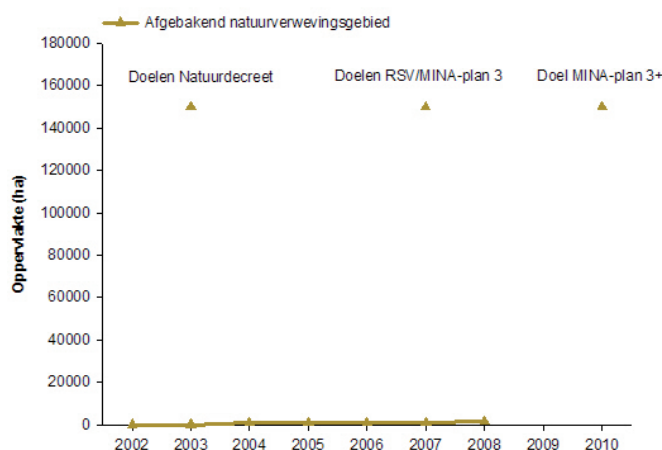
Essentieel is dat diegene die de beheerovereenkomst sluit een financiële vergoeding krijgt voor de minderopbrengst / de extra kosten van aanleg of onderhoud die de maatregelen met zich meebrengen.

Verder redenerend vanuit dit voorbeeld zouden beheerovereenkomsten voor natuur opgesteld kunnen worden voor andere sectoren. Hier wordt dan niet meer vergoed voor minderopbrengst, wel voor het vergoeden van de kosten.

Hierbij aansluitend kan het instrument subsidie vermeld worden indien een natuurbeheerplan wordt opgemaakt (en goedgekeurd) (cfr. nu voor natuurreservaten). Ook dit instrument kan mogelijk verbreed worden naar andere sectoren.

BIJLAGE B ACHTERGRONDINFORMATIE NATUURINDICATOREN

Indicator: oppervlakte afgebakend natuurverwevingsgebied

Bron: Agentschap voor Natuur en Bos (ANB)

Deze indicator toont de oppervlakte afgebakend natuurverwevingsgebied.

Beleidsdoel

Plandoelstelling MINA-plan 3 en 3+ : Het afbakenen van 150.000 ha natuurverwevingsgebieden tegen 2007 (MINA 3 / 3+). Het Natuurdecreet voorziet de afbakening van 150.000 ha natuurverwevingsgebied (NVWG) tegen 20 januari 2003. In het regeerakkoord 2004-2009 voorziet de Vlaamse Regering dat het verdere afbakingsproces volledig wordt gesynchroniseerd met de gelijktijdige afbakening van VEN tweede fase en de gebieden van de agrarische structuur op basis van een geïntegreerde en gebiedsgerichte ruimtelijke visie. Volgens het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) mag er maximaal 70.000 ha NVWG overlappen met de agrarische structuur. In de overige 80.000 ha wordt een verweving van de natuurfunctie met andere functies nagestreefd, zoals recreatie (10.000 ha), bos(bouw) (40.000 ha) en overig groen (30.000 ha).

Trend en doelafstand

Er zijn ondertussen nog maar 2 verwevingsRUP's gerealiseerd (75 ha 'geel (agrarische bestemming) RUP Appensvoorde te Lovendegem met overdruk verweving, en 693 ha RUP 'gecontroleerd overstromingsgebied met natuurverwevingsgebied' te Kruibeke, beide goedgekeurd in 2004). In 2005 is de oppervlakte ongewijzigd gebleven. In juli 2006 is de oppervlakte licht toegenomen tot 935 ha. De oppervlakte in 2008 is met meer dan 60 % toegenomen t.o.v. 2006/2007. Het betreft 1529 ha, wat ongeveer 1 % is van de te realiseren doelstelling.

Verwachting

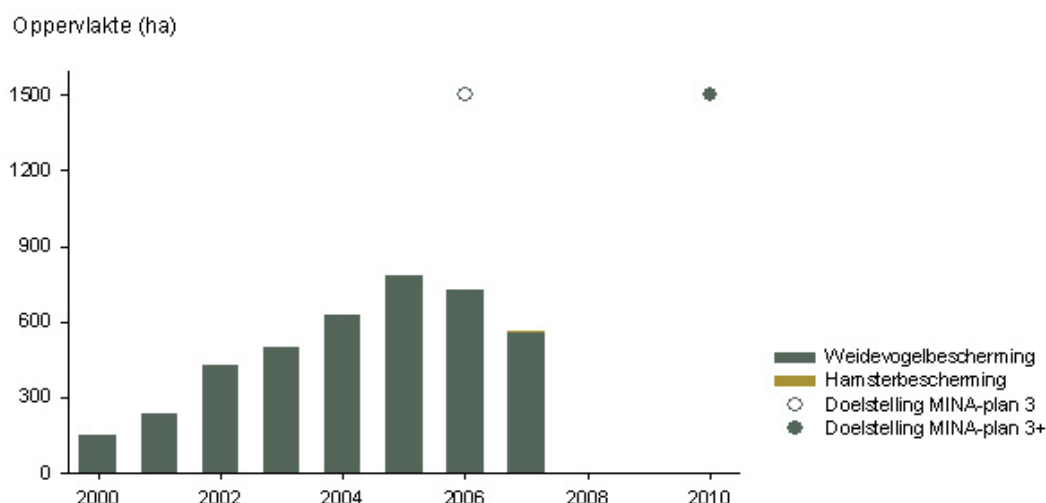
Voortgaande op wat momenteel gerealiseerd is, gaan we er vanuit dat de doelstelling **niet** zal gehaald worden. In een tweede fase (2003-2007) verloopt de voltooiing van de afbakening van VEN en NVWG volledig via de ruimtelijke ordening, om zo een beslissing te nemen over de gebieden waar de consensus moeilijker ligt en om tegelijkertijd ook de

afbakening van de agrarische structuur te regelen. In de volgende jaren mag er een stijging van het afgebakend NVWG verwacht worden als gevolg van volledig afgeronde planningsprocessen.

Referentie

Natuurindicatoren, 2009. VEN - IVON: Oppervlakte afgebakend natuurverwevingsgebied. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. www.natuurindicatoren.be (versie van 12-03-2009).

Indicator: oppervlakte beheerovereenkomst soortbescherming

Bron: Vlaamse Landmaatschappij

Oppervlakte percelen onder beheerovereenkomsten weidevogelbeheer en hamsterbescherming - totaal (grafiek) en per beheerpakket (tabel)

De beheerpakketten 'weidevogelbeheer' beogen de instandhouding van de populaties van zes weidevogelsoorten (grutto, kievit, tureluur, slobbeend, zomertaling en wulp) in het agrarisch gebied. De maatregelen zijn gericht op de basisbescherming van de leefgebieden van weidevogels en op de bescherming van nesten en jongen. De pakketten hamsterbescherming worden ingezet om de oppervlakte geschikt hamsterhabitat in de resterende Vlaamse hamsterpopulaties te vergroten.

Landbouwers die een beheerovereenkomst sluiten verbinden zich ertoe een of meerdere van de pakketten beheermaatregelen uit te voeren. De overeenkomst kan enkel gesloten worden op percelen gelegen in daartoe afgebakende gebieden (resp. weidevogel- en hamstergebieden).

Beleidsdoel

In 2010 bedraagt de oppervlakte aan percelen waarop soortbescherming toegepast wordt 1500 ha [MINA-plan 3+]. Het MINA-plan 3 bevatte dezelfde oppervlakte doelstelling, met 2006 als streefdatum.

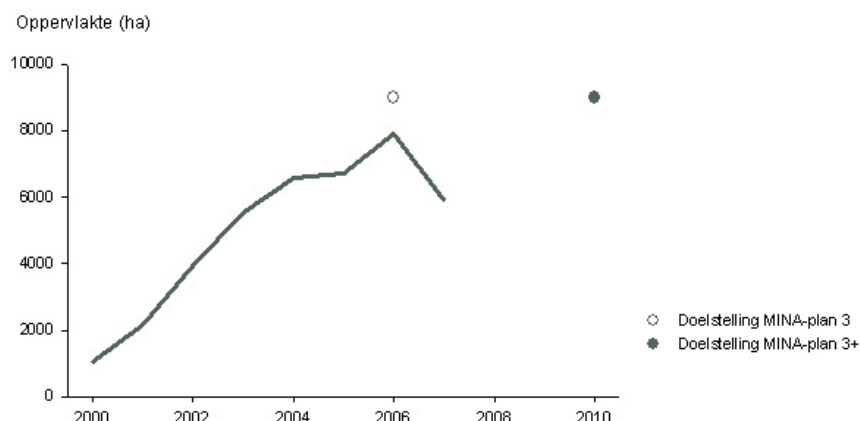
Trend en doelafstand

Bij het aflopen van de planperiode 2000-2006 was 48,2 % (724 ha) van de beoogde 1500 ha gerealiseerd. Mede door het uitblijven van Vlaamse regelgeving voor de planperiode 2007-2013, was de beheerde oppervlakte eind 2007 gedaald tot 560 ha (37,3 % doelbereiking).

Referentie

Natuurindicatoren, 2008. Landbouw: Oppervlakte beheerovereenkomst soortbescherming. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. www.natuurindicatoren.be (versie van 21-11-2008).

Indicator: oppervlakte beheerovereenkomst kleine landschapselementen

Bron: Vlaamse Landmaatschappij

Oppervlakte van percelen waarop beheer voor herstel, ontwikkeling en onderhoud van kleine landschapselementen toegepast wordt. De tabel toont het effectieve areaal aan beheerde kleine landschapselementen (poelen, heggen, houtkanten en houtwallen) per pakket (aanleg/onderhoud).

De beheerovereenkomst 'herstel, ontwikkeling en onderhoud van kleine landschapselementen' beoogt (1) een verbetering van het ecologisch functioneren van bestaande kleine landschapselementen, (2) een toename van de oppervlakte en van het aantal elementen en (3) een actieve inzet voor de aanleg en ontwikkeling van bestaande kleine landschapselementen op het landbouwbedrijf.

Beleidsdoel

In 2010 bedraagt de oppervlakte van de percelen waarop beheer voor herstel, ontwikkeling en onderhoud van kleine landschapselementen toegepast wordt 9000 ha [MINA-plan 3+]. Het MINA-plan 3 bevatte dezelfde oppervlakte-doelstelling, met 2006 als streefdatum.

Trend en doelafstand

In de periode 2000-2006 is het areaal aangelegde en onderhouden kleine landschapselementen jaarlijks toegenomen. De grootste toename deed zich voor in 2002 en 2003, waarna jaarlijks een lichte toename gerealiseerd werd. De totale oppervlakte van de percelen waarop kleine landschapselementen via een beheerovereenkomst aangelegd en/of onderhouden werden, bedroeg op het einde van de planperiode 2000-2006 7888 ha (88 % doelbereiking).

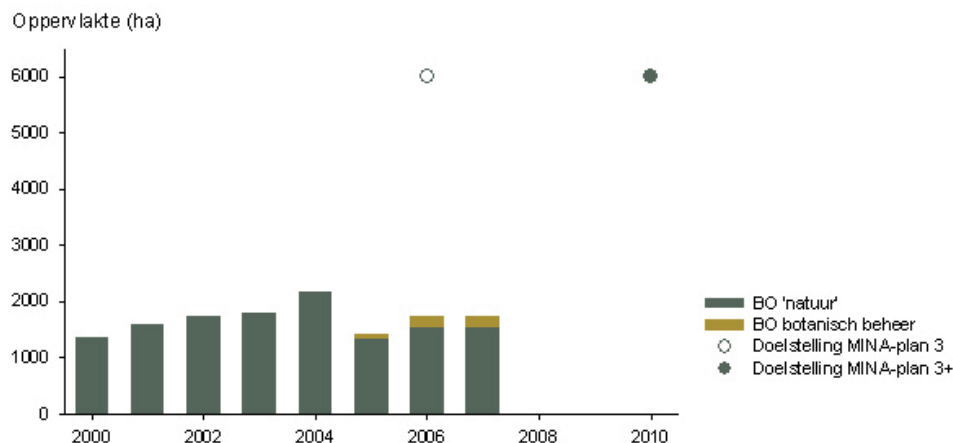
Mede door het uitblijven van Vlaamse regelgeving voor de planperiode 2007-2013, was deze oppervlakte eind 2007 gedaald tot 5908 ha (66 % doelbereiking).

Referentie

Natuurindicatoren, 2008. Landbouw: Oppervlakte beheerovereenkomst kleine

landschapselementen. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.
www.natuurindicatoren.be (versie van 21-11-2008).

Indicator: oppervlakte beheerovereenkomsten botanisch beheer + natuur

Bron: Vlaamse Landmaatschappij

Oppervlakte percelen onder beheerovereenkomsten botanisch beheer en natuur - totaal (grafiek) en per beheerpakket (tabel).

De beheerovereenkomst botanisch beheer beoogt de ontwikkeling van botanisch waardevolle graslanden en, in het geval van botanisch beheer op akkerland, de ontwikkeling van botanisch waardevolle kruidengemeenschappen. Beheermaatregelen in elk van de zes aangeboden pakketten zijn onder meer het verbod op het gebruik van meststoffen en bestrijdingsmiddelen en op het wijzigen van waterhuishouding en reliëf. De overeenkomst botanisch beheer kan enkel gesloten worden op percelen gelegen in de hiertoe afgebakende gebieden (kaart).

De beheerovereenkomst natuur beoogt de instandhouding en versterking van de natuurwaarde op biologisch waardevolle graslanden met bemestingsverbod. Landbouwers die een overeenkomst sluiten krijgen een vergoeding voor het niet-gebruiken van meststoffen en bestrijdingsmiddelen. De beheerovereenkomst natuur kadert in de mestwetgeving en kan enkel gesloten worden voor percelen met biologisch waardevol permanent grasland gelegen in een kwetsbare zone natuur waar nultbemesting van toepassing is.

Beleidsdoel

In 2010 bedraagt de oppervlakte aan percelen waar botanisch beheer toegepast wordt 6000 ha [MINA-plan 3+]. Het MINA-plan 3 bevatte dezelfde oppervlakte-doelstelling, met 2006 als streefdatum. Deze doelstelling omvat de beheerovereenkomsten botanisch beheer (kadert in natuurwetgeving) en natuur (kadert in mestwetgeving).

Trend en doelafstand

De oppervlakte landbouwpercelen waarvoor een beheerovereenkomst natuur gesloten werd, is sinds 2000 gradueel toegenomen van 1362 ha eind 2000 tot een maximum van 2156 ha eind 2004. In 2005 viel het areaal onder overeenkomst sterk terug door het groot aantal overeenkomsten die dat jaar eindigden en niet hernieuwd werden. Eind 2007 waren 1541 ha

in beheer.

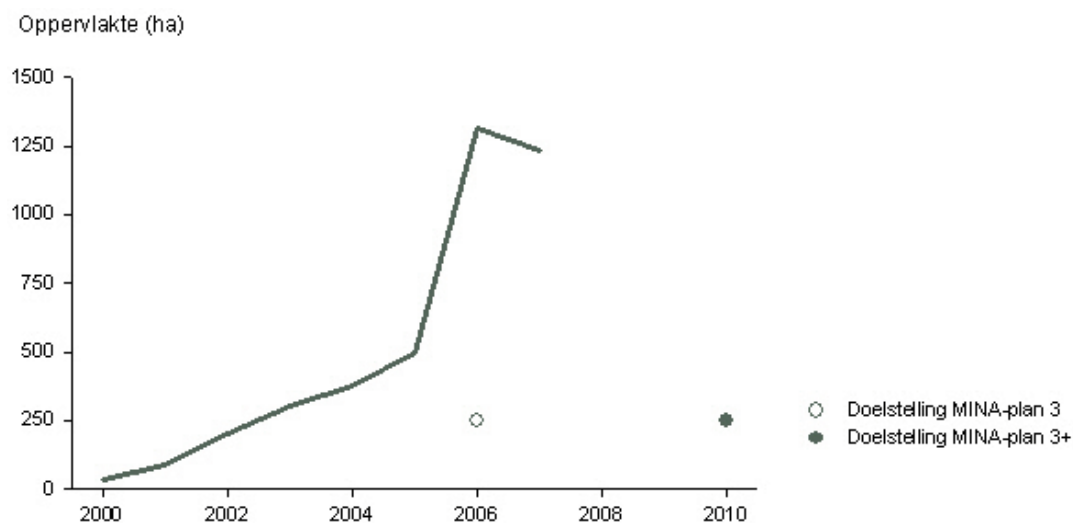
De oppervlakte landbouwpercelen met een beheerovereenkomst botanisch beheer nam sinds 2004 toe tot 204 ha in 2007.

Eind 2007 was 29,1 % (1745 ha) van de vooropgestelde 6000 ha gerealiseerd.

Referentie

Natuurindicatoren, 2008. Landbouw: Oppervlakte beheerovereenkomsten botanisch beheer + natuur. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. www.natuurindicatoren.be (versie van 21-11-2008).

Indicator: oppervlakte beheerovereenkomst perceelsrandenbeheer

Bron: Vlaamse Landmaatschappij

Oppervlakte perceelsranden aangelegd in het kader van een beheerovereenkomst perceelsrandenbeheer - totaal (grafiek) en per beheerpakket (tabel)

De beheerovereenkomst beoogt een verbetering van de ecologische kwaliteit van perceelsranden en, in het geval van perceelsranden langs waterlopen, tevens de voorkoming van een oppervlakkige afstroming van nutriënten ter bescherming van de oppervlaktewaterkwaliteit. Het perceelsrandenbeheer op akkerranden langs waterlopen en holle wegen draagt bij tot het verminderen van bodemverlies door erosie.

Beleidsdoel

In 2010 bedraagt de oppervlakte perceelsranden aangelegd in het kader van een beheerovereenkomst 'perceelsrandenbeheer' 250 ha [MINA-plan 3+]. Het MINA-plan 3 bevatte dezelfde oppervlakte doelstelling, met 2006 als streefdatum.

Trend en doelafstand

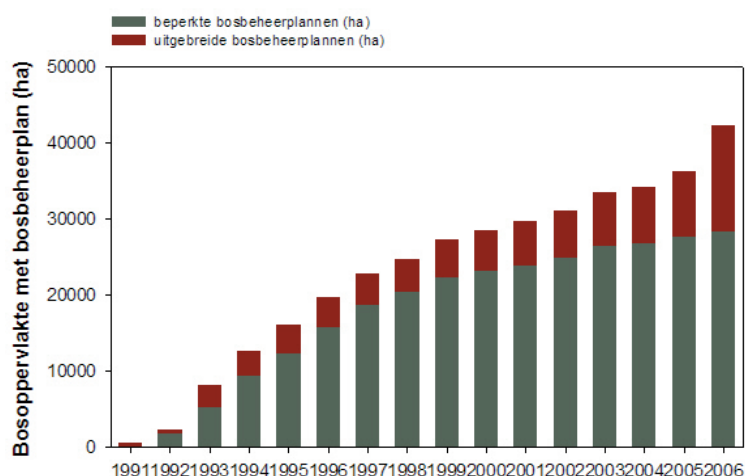
Bij het aflopen van de planperiode 2000-2006 bedroeg de totale oppervlakte perceelsranden 1313 ha. Het vooropgestelde doel van 250 ha werd daarmee maar liefst 5,3 maal gerealiseerd.

Mede door het uitblijven van Vlaamse regelgeving voor de planperiode 2007-2013, was de beheerde oppervlakte eind 2007 licht gedaald tot 1236 ha (495 % doelbereiking).

Referentie

Natuurindicatoren, 2008. Landbouw: Oppervlakte beheerovereenkomst perceelsrandenbeheer. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. www.natuurindicatoren.be (versie van 21-11-2008).

Indicator: oppervlakte bosbeheerplan

Bron: Agentschap voor Natuur en Bos (ANB)

Het beheerplan is een belangrijke schakel in de verbetering van de boskwaliteit. Om aan de criteria duurzaam bosbeheer of aan het basisniveau te voldoen is respectievelijk een uitgebreid of een beperkt bosbeheerplan nodig. Deze indicator toont de totale bosoppervlakte met (beperkt of uitgebreid) goedgekeurd bosbeheerplan.

Beleidsdoel

Lange termijn doelstelling MINA-plan 3 (p. 189): "Tegen 2010 het verlies van de biodiversiteit, met inbegrip van de genetische diversiteit stopzetten door instandhouding, ontwikkeling en herstel van de natuur en het natuurlijk milieu en door het duurzaam gebruik van ecosystemen en soorten."

Doelstelling Project Bosbeleid MINA-plan 3 (p. 212): "De kwaliteit van de bossen verbeteren via een evenwicht tussen de maatschappelijke functies van het bos en de maximale ontwikkeling en instandhouding van het bosecosysteem."

Trend en doelafstand

Tussen 1990 en 2006 werden 13.958 ha (uitgebreid) en 28.232 ha (beperkt) bosbeheerplan goedgekeurd, wat het totaal op 42.190 ha bracht. Dit betekent dat ca. 29 % van het bosareaal een goedgekeurd beheerplan bezit. Het totaal is mogelijk overschat omdat sommige bossen ondertussen van eigenaar veranderden.

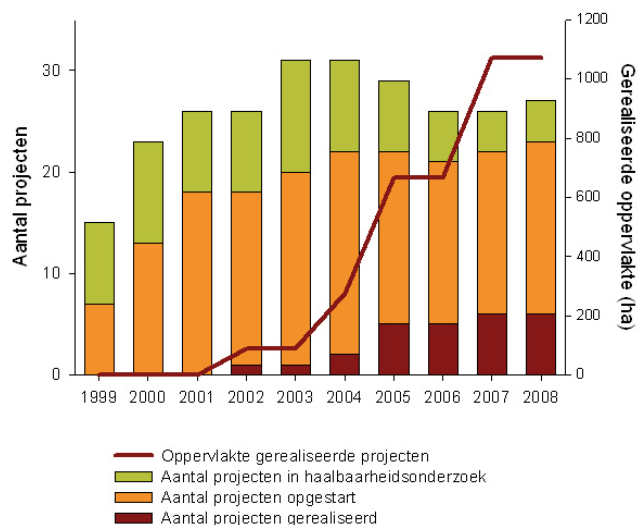
Verwachting

Naarmate de oppervlakte uitgebreid bosbeheerplan toeneemt, vergroten de kansen op een geleidelijke verbetering van de boskwaliteit.

Referentie

Natuurindicatoren, 2007. Boskwaliteit: Oppervlakte bosbeheerplan. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. www.natuurindicatoren.be (versie van 26-11-2007).

Indicator: oppervlakte gerealiseerde natuurinrichtingsprojecten

Bron: Vlaamse Landmaatschappij

Deze indicator geeft de voortgang van de uitvoering van natuurinrichtingsprojecten en de totale oppervlakte gerealiseerde (= uitgevoerde en voltooide) projecten. Natuurinrichtingsprojecten verlopen in een aantal fasen: haalbaarheidsonderzoek, instelling van het project, vaststellen van maatregelen en modaliteiten, goedkeuring van projectuitvoeringsplan en uitvoering.

Beleidsdoel

Natuurinrichting wordt ingezet om gebieden optimaal in te richten in functie van het behoud van bestaande natuur, maar ook voor het herstel en de ontwikkeling van natuur, en het beheer nadien. De milieubeleidsplanning formuleerde hierbij de volgende oppervlaktedoelstellingen.

MINA-plan 3: inrichten van 20.000 ha natuur via natuurinrichting, bosuitbreiding en natuurontwikkeling tegen 2007. MINA-plan 3+: inrichten van 20.000 ha natuur via natuurinrichting, bosuitbreiding en natuurontwikkeling tegen 2010. Voor de te realiseren oppervlakte via natuurinrichtingsprojecten is geen concrete taakstelling voorzien.

Trend en doelafstand

Eind 2008 waren er zes natuurinrichtingsprojecten uitgevoerd en zeventien opgestart. Hiervan waren er veertien concreet in uitvoering. Daarnaast liep voor vijf projecten een onderzoek naar de haalbaarheid. De oppervlakte uitgevoerde natuurinrichtingsprojecten bleef in 2008 constant op 1071 ha. De oppervlakte ingestelde projecten nam met 517 ha toe tot 9109 door het opstarten van een nieuw project in het Zoerselbos (Zoersel, Zandhoven).

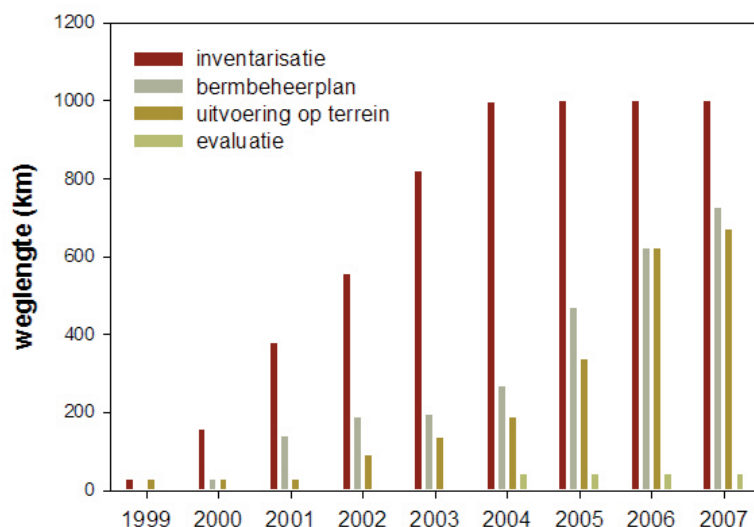
Verwachting

Vermits er thans voor meer dan 6500 ha natuurinrichtingsprojecten op het terrein in uitvoering zijn, zal de volgende jaren de gerealiseerde oppervlakte verder blijven toenemen. In 2009 wordt de afwerking van twee projecten verwacht: Bourgoyen-Ossemeersen (Gent, 207 ha), en Stropers (Stekene en Sint-Gillis-Waas, 476 ha). De voltooiing van het project 'Averbode Bos en Heide' (Tessenderlo, Scherpenheuvel-Zichem en Laakdal, 698 ha) is voorzien tegen 2010.

Referentie

Natuurindicatoren, 2009. Natuurinrichting: Oppervlakte gerealiseerde natuurinrichtingsprojecten. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. www.natuurindicatoren.be (versie van 12-03-2009).

Indicator: ecologisch bermbeheer langs gewestwegen

Bron: Agentschap Wegen en Verkeer, afdeling Wegenbeleid en Beheer, projectgroep Natuurtechniek

Deze indicator toont de voortgang van het ecologisch bermbeheer langsheen de gewestwegen (autosnelwegen, hoofdwegen, secundaire wegen, verbindingswegen). Dit bermbeheer wordt uitgevoerd door het Agentschap Wegen en Verkeer, afdeling Planning en coördinatie, projectgroep Natuurtechniek. Vier stadia worden in dit proces onderscheiden:

- Inventarisatie
- Uitwerking bermbeheerplan
- Uitvoering op terrein
- Ecologische evaluatie beheer

Verklaring

Op basis van de criteria verschraling/verruiging, vegetatiewaarde en aantal Rode lijst-soorten kunnen de volgende conclusies aangaande de evolutie van de vegetatie in de bermen langs de R0 (ring rond Brussel) getrokken worden:

- In de bermen langs de R0 werd een verruiging t.o.v. de situatie in 1999 vastgesteld in de bermen die een periodiek maaibeheer (1x/3 jaar) gekregen hebben. Deze bermen zijn in botanische waarde achteruitgegaan.
- De evolutie naar minder voedselrijke types kwam er ten gevolge van een ecologisch maaibeheer van minstens 1x/jaar, doorgaans 2x/jaar maaien met afvoer van het maaisel. Deze bermen hebben momenteel een hogere biologische waarde in vergelijking met 1999.
- 1 Rode lijst-soort werd niet meer aangetroffen, met name Eekhoorngras. Het betreft een pioniersoort, zodat deze wellicht verdwenen is door natuurlijke successie van de vegetatie van de bermen.
- Alle voorheen aangetroffen Rode lijst-soorten (m.u.v. Eekhoorngras) bleken in 2004 nog aanwezig te zijn. Bovendien werden 3 nieuwe locaties met Rode lijst-soorten aangetroffen. Deze percelen kregen een ecologisch maaibeheer van minstens 1x/jaar.

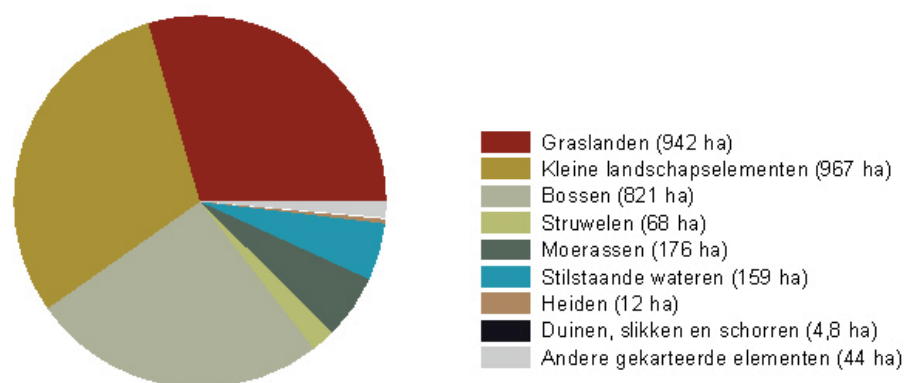
I.v.m. fauna werd in 2004 voor de eerste keer een inventaris opgemaakt van de aanwezige ongewervelden; hierdoor is een evaluatie van het gevoerde beheer nog niet mogelijk.

Referentie

Natuurindicatoren, 2008. Ecologisch bermbeheer: Ecologisch bermbeheer langs gewestwegen. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. www.natuurindicatoren.be (versie van 21-10-2008).

Indicator: oppervlakte in landbouwgebruik met hoge natuurwaarden

Oppervlakte biologische zeer waardevolle percelen in landbouwgebruik

Oppervlakte in landbouwgebruik met hoge natuurwaarden in Vlaanderen

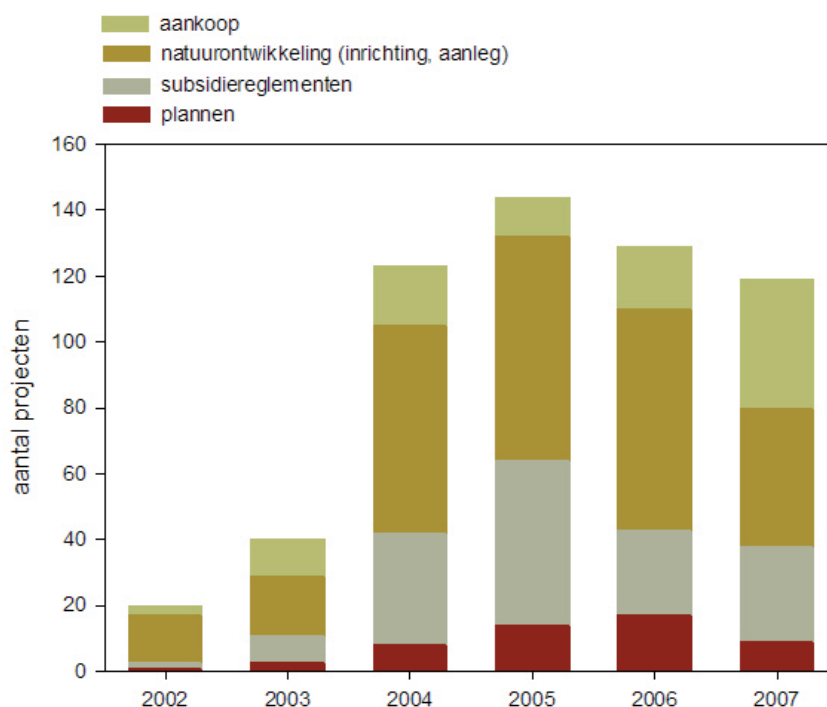
	Vlaanderen	Landbouwgebruik	Aandeel in landbouwgebruik
	ha	ha	%
Totaal	1.352.225	675.757	
Biologisch zeer waardevol	78.404 (5,8 %)	3.194 (0,47 %)	4,1
Complex van biologisch waardevolle en zeer waardevolle elementen	49.398 (3,7 %)	11.991 (1,8 %)	24,3
Biologisch waardevol	146.933 (10,9 %)	34.286 (5,1 %)	23,3

Vlaanderen telde in 2006 684.970 ha landbouwgebruikspercelen. 9213 ha hiervan zijn in effectief natuurbeheer en worden natuurgericht beheerd door terreinbeherende verenigingen en/of overheden. De overige 675.757 ha, de oppervlakte in landbouwgebruik herbergt 49.471 ha percelen die tijdens de BWK-karterperiode 2000-2006 aangeduid werden als biologische zeer waardevol tot waardevol (tabel). Deze oppervlakte in landbouwgebruik met hoge natuurwaarden vertegenwoordigt 7,3 % van het totale Vlaamse landbouwgebruiksgebied, en is ruwweg als volgt samengesteld: 3200 ha biologisch zeer waardevolle percelen, 12.000 ha met een complex van biologisch waardevolle en zeer waardevolle elementen en 34.300 ha biologisch waardevolle percelen (tabel). Dit areaal komt versnipperd en sterk verspreid over Vlaanderen voor, met lokaal hoge dichtheden in de kustpolders en de IJzervallei (kaart). Buiten deze gebieden komen in Vlaanderen geen grote, aaneengesloten stukken biologisch zeer waardevol tot waardevol landbouwgebied voor. Het areaal biologisch zeer waardevolle percelen bestaat grotendeels uit kleine landschapselementen (30 %), graslanden (30 %) en bossen (26 %) (figuur). Samen vormen deze drie bodemgebruiken de bouwstenen voor gevarieerde, soortenrijke cultuurhistorisch gegroeide landbouwlandschappen.

Referentie

Natuurindicatoren, 2007. Agrarische natuur: Oppervlakte in landbouwgebruik met hoge natuurwaarden. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. www.natuurindicatoren.be (versie van 24-09-2007).

Indicator: goedgekeurde natuurprojecten in gemeenten en provincies

Bron: Agentschap voor Natuur en Bos (ANB), Centraal Aanspreekpunt voor Lokale Overheden

Deze indicator toont het aantal goedgekeurde natuurprojecten m.b.t. natuur bos en groen die vanuit lokale overheden zijn ingediend voor de uitwerking van de cluster natuurlijke entiteiten in het kader van de Samenwerkingsovereenkomst.

Gemeenten (provincies) die niveau 1 van de Samenwerkingsovereenkomst hebben ondertekend, kunnen projecten indienen als uitvoering van de cluster natuurlijke entiteiten. Gemeenten (provincies) die voor het tweede ambitieniveau hebben geopteerd, moeten eerst een actualisatie en verbreding van het Gemeentelijk NatuurOntwikkelingsPlan uitwerken met een onderdeel 'natuur, landschap, bos en groen'. Enkel projecten die in dit onderdeel voorkomen kunnen ingediend worden in het kader van de Samenwerkingsovereenkomst. Met betrekking tot deze indicator werden in de verdere analyse zowel de natuur-, als de groen- en bosprojecten gebruikt.

Beleidsdoel

Er is geen specifiek beleidsdoel geformuleerd.

Trend en doelafstand

De grafiek toont de inhoud van de projecten, nl. subsidiereglementen (bv. subsidie voor bescherming van soorten), plannen (bv. opmaak bermbeheersplan), natuurontwikkeling (natuurinrichting, aanleg) en aankoop van terreinen.

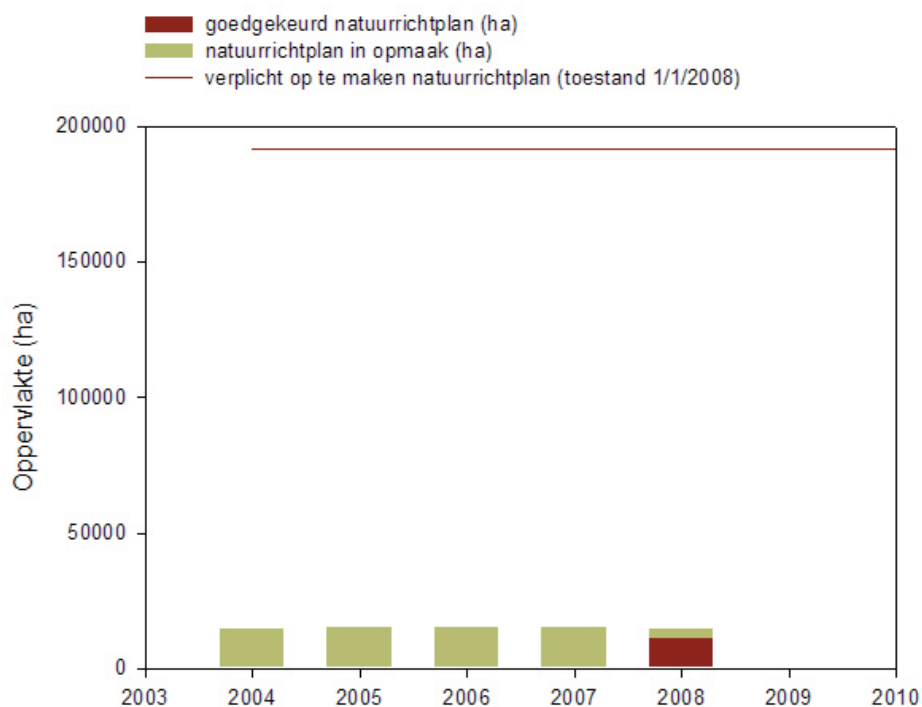
Uit de figuur kunnen we het volgende afleiden:

- Tot 2006 werd het grootste aandeel ingenomen door projecten die betrekking hebben op natuurontwikkeling. In 2007 is er een verschuiving naar projecten m.b.t. aankoop en subsidiereglementen.
- Projecten met betrekking op subsidiereglementen (groendaken, zwaluwbescherming,...) kenden een stijgende trend tot 2005.
- Voor de periode 2002 – 2006 is er een constante toename van het aantal projecten die gericht zijn op de opmaak van plannen (bv. bermbeheersplannen). Vooral in de tweede helft van de contractperiode van de Samenwerkingsovereenkomst 2002 – 2007 is er een sterke stijging van het aantal projecten die betrekking hebben op natuurontwikkeling s.l. en de uitwerking van subsidiereglementen. De stijging is een logisch gevolg van het feit dat vanaf 2004 door de Vlaamse overheid subsidies werden voorzien voor de opmaak van reglementen.
- Van 2002 tot en met 2007 werden 610 natuurprojecten (natuur, bos, groen) (gemeenten: 568, provincies: 42) in het kader van de cluster natuurlijke entiteiten goedgekeurd voor subsidiëring.
- Niet alleen het aantal projecten, maar ook het aantal betrokken gemeenten en het aantal gemeenten dat meerdere goedgekeurde projecten heeft, neemt na de significante toename in 2005 in aantal af (zie tabel). De terugval in 2006 heeft met de projecten 'subsidiereglement voor groendaken' te maken. Deze projecten worden enkel als project geteld in het jaar waarop het reglement voorgelegd wordt voor subsidie, de jaren nadien blijft reglementsubsiëring vanuit de Vlaamse overheid van kracht, maar is het project niet meer terug te vinden in het aantal goedgekeurde natuurprojecten. Heel wat gemeenten dienden in 2004 en 2005 een project 'subsidiereglement voor groendaken' in.
- In de samenwerkingsovereenkomst komen ook voor het eerst (sinds het bestaan van de milieuconvenanten) projecten voor die betrekking hebben op parkbeheer. Dat voor het eerst parkbeheer opduikt, komt door de uitbreiding van de optie natuur (milieuconvenant) naar natuurlijke entiteiten (samenwerkingsovereenkomst) en de mogelijkheid om acties uit te voeren m.b.t. parkbeheer, met name de opmaak van park- en groenbeheersplannen die kaderen binnen de visie Harmonisch Park- en Groenbeheer (zie indicatorenset 'Stedelijk gebied').

Referentie

Natuurindicatoren, 2008. Samenwerkingsovereenkomst: Goedgekeurde natuurprojecten in gemeenten en provincies. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.
www.natuurindicatoren.be (versie van 07-05-2008).

Indicator: oppervlakte natuurrichtplannen

Bron: Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

Voor Speciale Beschermingszones (SBZ, Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijngebieden), gebieden van het Vlaams Ecologisch Netwerk VEN, Natuurverwevingsgebieden (NVWG) en Natuurverbindingsgebieden, alsook alle groen-, park-, buffer- en bosgebieden (circa 285.000 ha (ongeveer een vijfde van Vlaanderen)), moet of mag een natuurrichtplan (NRP) worden opgemaakt.

In het NRP worden de natuurdoelen binnen de hoger vernoemde gebieden bepaald, gekoppeld aan de nodige maatregelen. Voor de overheden en administraties hebben de gebods- en verbodsmaatregelen een bindend karakter, voor particulieren kan dat enkel binnen het VEN, de groen- en bosgebieden en de SBZ. Voor de overige gebieden worden stimulerende maatregelen genomen.

Oppervlakte van opgestarte (in opmaak) en goedgekeurde gewestelijke natuurrichtplannen (NRP) die moeten opgemaakt worden. De NRP zijn een indicator voor de voortgang van het gebiedsgericht natuurbeleid in o.a. VEN, verwevingsgebieden, groengebieden en Speciale Beschermingszones (Vogel- en Habitatrichtlijngebieden).

Beleidsdoel

Voor elke Speciale Beschermingszone (SBZ), alsook voor elk gebied dat behoort tot het VEN, **moet** een natuurrichtplan worden vastgesteld, en dit binnen de vijf jaar na aanwijzing van de speciale beschermingszone of de vaststelling van het VEN-gebied. Dit betekent dat op 1/1/2008 voor ongeveer 192.000 ha (afgebakend SBZ + VEN) een natuurrichtplan zou moeten opgemaakt zijn.

Voor elk gebied dat behoort tot het VEN (op grond van ontwerpafbakeningsplan), voor het IVON, voor de groengebieden, parkgebieden, buffergebieden, bosgebieden of de met een

van deze gebieden vergelijkbare bestemmingsgebieden aangewezen op de plannen van aanleg of op de ruimtelijke uitvoeringsplannen van kracht in de ruimtelijke ordening, **kan** een natuurrichtplan worden vastgesteld door de Vlaamse Regering. Zij worden gewestelijke natuurrichtplannen genoemd.

Natuurrichtplannen met betrekking tot natuurverbindingsgebieden, aangewezen op de provinciale of gemeentelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen, worden vastgesteld door de deputatie. Zij worden provinciale natuurrichtplannen genoemd. Deze natuurrichtplannen zijn niet in deze indicator opgenomen.

Trend en doelafstand

De procedure voor de opmaak van een natuurrichtplan werd in 5 pilootplangebieden, telkens één per provincie (zie kaart), opgestart. De vijf gebieden omvatten 14.600 ha (wat neerkomt op 5,1 % van de totale oppervlakte waarvoor een NRP moet opgemaakt worden). In de 5 pilootgebieden kan concrete ervaring worden opgedaan. Het is de bedoeling om vanaf 2005 elk jaar twee nieuwe natuurrichtplannen per provincie op te starten.

In West-Vlaanderen is 1 bijkomend NRP opgestart (Duinen van de middenkust tussen Oostende en Blankenberge, 589 ha).

Er werden momenteel (31/12/2008) vier natuurrichtplannen definitief goedgekeurd met een totale oppervlakte van ca. 11.400 ha.

Natuurrichtplan van de duinen van de Middenkust tussen Oostende en Blankenberge, goedgekeurd op 17 december 2007, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad op 22 januari 2008.

Natuurrichtplan van de Demervallei tussen Diest en Aarschot, goedgekeurd op 5 februari 2008, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad op 11 april 2008.

Natuurrichtplan van het Hoppeland van Poperinge en de Zuidelijke IJzervlakte, goedgekeurd op 16 april 2008, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad op 11 juni 2008.

Op 12 november 2008 keurde Vlaams minister H. Crevits het natuurrichtplan voor de 'Hoge Kempen' goed. Dit zal binnenkort ook in het Belgisch Staatsblad gepubliceerd worden.

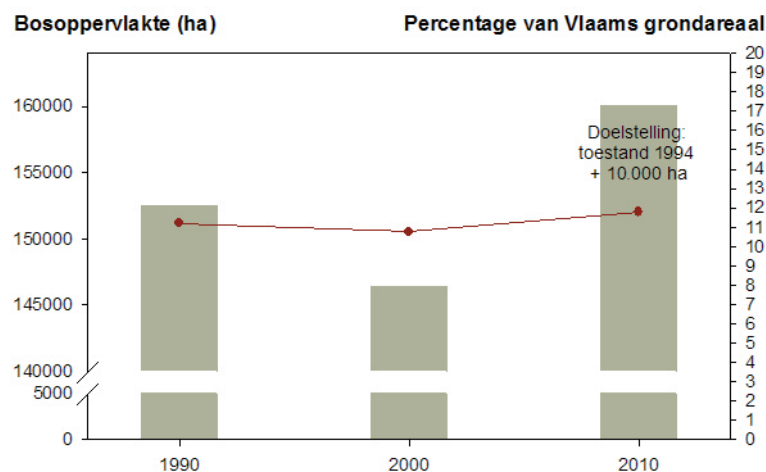
Verwachting

Gezien de complexe procedure en de grote oppervlakte lijkt het onwaarschijnlijk dat met de huidige menskracht en middelen in de nabije toekomst grote veranderingen kunnen verwacht worden. Momenteel wordt het instrument geëvalueerd en geheroriënteerd, waarbij de nadruk ligt op de Speciale Beschermingszones die werden aangewezen in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn.

Referentie

Natuurindicatoren, 2009. Natuurrichtplannen: Oppervlakte natuurrichtplannen. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. www.natuurindicatoren.be (versie van 23-02-2009).

Indicator: oppervlakte bos

Bron: Agentschap voor Natuur en Bos (ANB)

In Vlaanderen is er nog ongeveer 150.000 ha bos of 11 % van het grondgebied. Het bosbeleid streeft naar een maximale bescherming van het bestaande bosareaal (MINA-plan 3, p. 212). Ontbossing is slechts mogelijk indien een ontheffing van het ontbossingsverbod (in bepaalde gevallen) en een vergunning (steeds) werden verkregen. Daarnaast wordt een uitbreiding van het bosareaal nagestreefd, met 10.000 ha ecologisch verantwoorde bosuitbreiding en 10.000 ha tijdelijke bosuitbreiding.

Deze indicator geeft weer hoeveel bos er in Vlaanderen is op basis van de boskartering. Die werd in 1990 en 2000 uitgevoerd.

Beleidsdoel

Langetermijndoelstelling MINA-plan 3 (p. 189): "Tegen 2010 het verlies van de biodiversiteit, met inbegrip van de genetische diversiteit stopzetten door instandhouding, ontwikkeling en herstel van de natuur en het natuurlijk milieu en door het duurzaam gebruik van ecosystemen en soorten."

Doelstellingen bosbeleid (MINA-plan 3, p. 212): kwantitatief bosbehoud, 10.000 ha ecologisch verantwoorde bosuitbreiding en 10.000 ha tijdelijke bosuitbreiding.

Milieujaarprogramma 2005 (p. 119): Naast de 10.000 ha netto-bosuitbreiding moeten ook nog 3900 ha boscompensatie worden gerealiseerd omwille van het verlies aan bosoppervlakte sinds het referentiejaar 1994.

Verklaring

De gegevens vergelijken 1990 met 2000. Gedurende deze periode werd de open ruimte (incl. bos) in Vlaanderen verder aangetast.

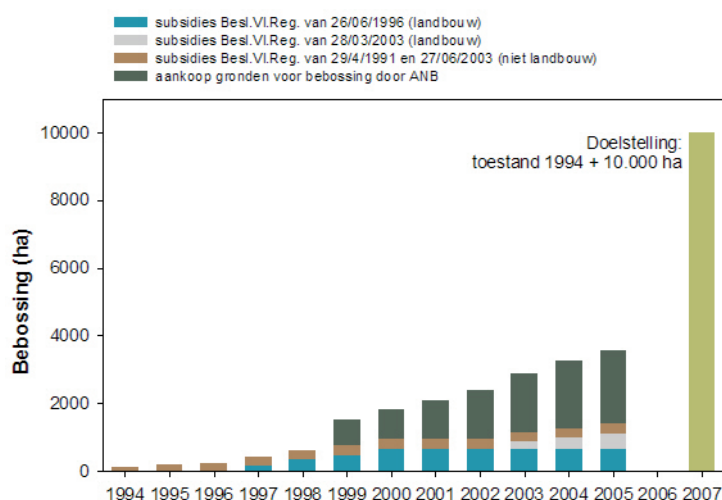
Verwachting

Tussen 1990 en 2000 kreeg het beleid rond bosuitbreiding en kwantitatief bosbehoud gestalte. Om de effectiviteit na te gaan moet worden gewacht op een volgende boskartering. Deze oppervlaktetrend wordt best samen met de oppervlakte-evolutie van andere biologisch waardevolle biotopen geëvalueerd.

Referentie

Natuurindicatoren, 2005. Bosoppervlakte: Oppervlakte bos. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. www.natuurindicatoren.be (versie van 13-04-2005).

Indicator: oppervlakte bosuitbreiding

Bron: Agentschap voor Natuur en Bos (ANB)

Via verschillende instrumenten wordt bosuitbreiding gerealiseerd:

- (1) be- of verbossing door het Agentschap voor Natuur en Bos;
- (2) be- of verbossing via subsidiëring van particulieren en openbare besturen;
- (3) bebossing van landbouwgronden via subsidiëring van landbouwers;
- (4) be- of verbossing in het kader van natuurontwikkeling (Agentschap voor Natuur en Bos (ANB), VLM en de terreinbeherende verenigingen).

De indicator beschrijft het verloop van de bosuitbreiding via de eerste drie instrumenten. Het laatste instrument overlapt gedeeltelijk met de drie voorgaande en over de oppervlakten bestaan geen cijfers.

Beleidsdoel

Langetermijndoelstelling MINA-plan 3 (p. 189): "Tegen 2010 het verlies van de biodiversiteit, met inbegrip van de genetische diversiteit stopzetten door instandhouding, ontwikkeling en herstel van de natuur en het natuurlijk milieu en door het duurzaam gebruik van ecosystemen en soorten."

Plandoelstelling MINA-plan 3 (p. 190): Inrichten van 20.000 ha natuur via natuurinrichting, bosuitbreiding en natuurontwikkeling.

Doelstellingen voor het project Bosbeleid (MINA-plan 3, p. 212): 10.000 ha ecologisch verantwoorde bosuitbreiding en 10.000 ha tijdelijke bosuitbreiding.

Milieujaarprogramma 2006 (p. 123): Naast de 10.000 ha netto-bosuitbreiding moet ook nog 3900 ha boscompensatie worden gerealiseerd omwille van het verlies aan bosoppervlakte sinds het referentiejaar 1994.

Trend en doelafstand

Tussen 1994 en 2005 werd 3582 ha (299 ha/jaar) bebossing gerealiseerd, waarvan 2187 ha (182 ha/jaar) ecologisch verantwoorde bosuitbreiding door het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB). Sinds de mogelijkheid ontstond om landbouwgronden (al dan niet tijdelijk) gesubsidieerd te bebossen in 1997, werd 1096 ha (121 ha/jaar) landbouwgrond bebost. De bebossing door andere particulieren is sindsdien bijzonder klein geworden (27 ha of 3 ha/jaar).

Verklaring

Factoren die ertoe bijdragen dat de realisatie van bosuitbreiding zo traag verloopt, zijn onder meer:

- de omslachtige procedure voor de aankoop van gronden door de overheid;
- de tijd vereist voor wetenschappelijke voorbereiding van ecologisch verantwoorde bosuitbreiding;
- de hoge grondprijzen;
- de pachtwetgeving;
- de vereiste machtigingen en adviezen voor bebossing;
- het gebrek aan draagvlak vanuit onder meer de landbouwsector;
- het onevenwicht tussen rechten en plichten bij de eigenaars.

Verwachting

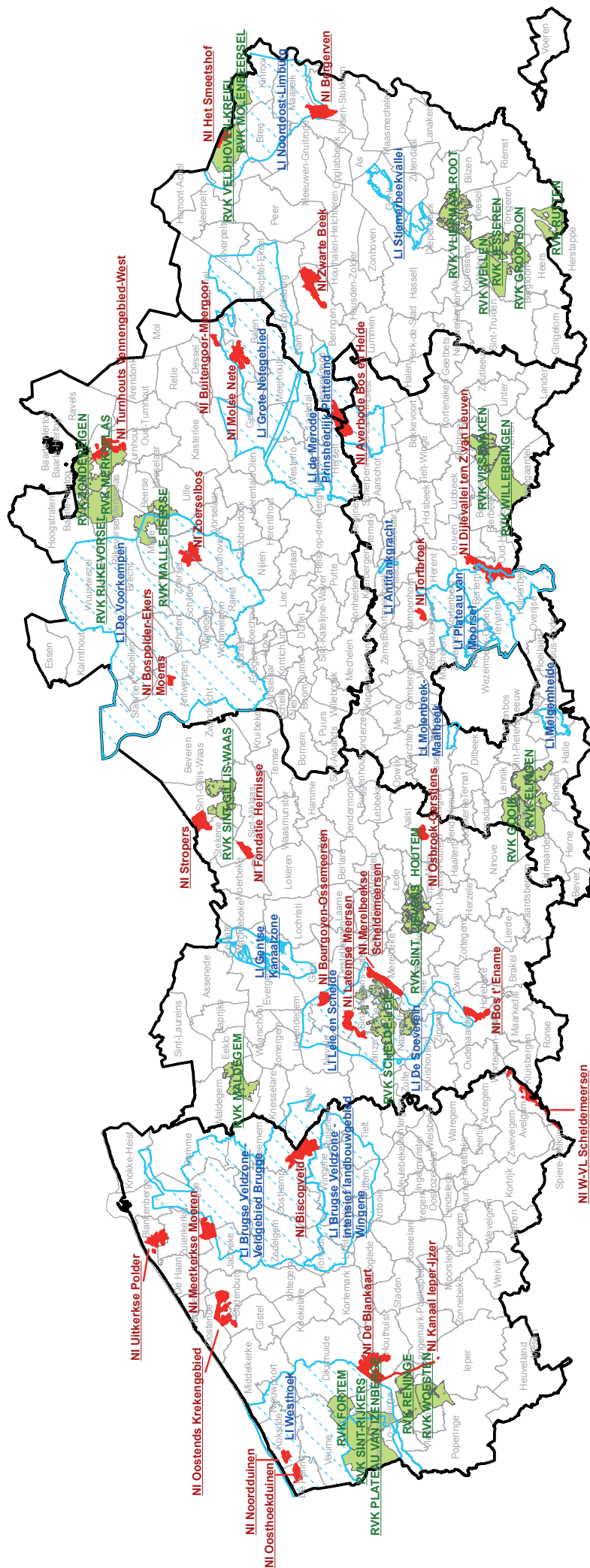
Factoren die tot een versnelling kunnen leiden zijn onder meer:

- een versoepeling van de procedure voor de aankoop van gronden door de overheid;
- een versoepeling van de procedure voor de bebossing van gronden;
- een versoepeling van de pachtwetgeving;
- een betere ondersteuning van de eigenaars;
- communicatie, draagvlakopbouw en verhoging van publieke participatie in bosuitbreiding en natuurontwikkeling.

Referentie

Natuurindicatoren, 2006. Bosoppervlakte: Oppervlakte bosuitbreiding. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. www.natuurindicatoren.be (versie van 28-04-2006).

Kaart 1: situering ruilverkaveling - natuurinrichting - landinrichting

RUILVERKAVELING

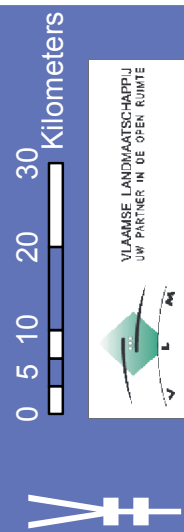
**totaal lopende projecten in 2009:
24 projecten**

NATUURINRICHTING

**totaal lopende projecten in 2009:
27 projecten**

LANDINRICHTNG

totaal lopende projecten in 2009:
 15 projecten

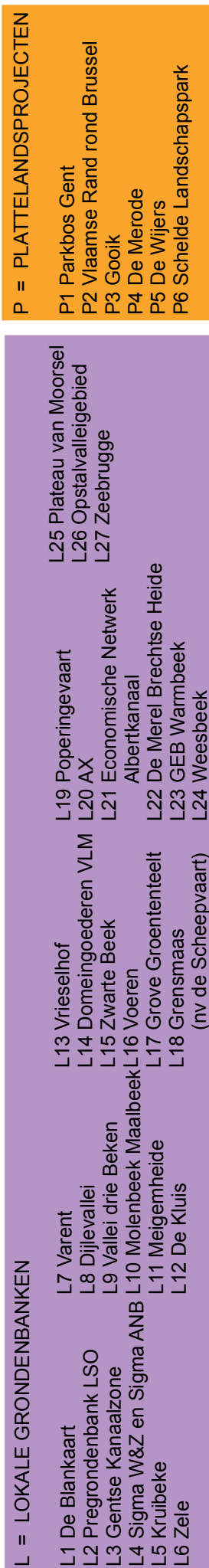

Vlaamse Landmaatschappij | www.vlm.be

Bron kaarten:

- Vectoriële versie van de Administratieve grenzen NGI (AGN)
- Vectoriële voorstelling van de projectperimeters VLM (toestand nov. 2008)

C-2 Minaraad | Eindrapport studieopdracht Verweving

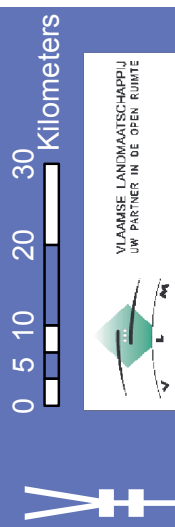
F1 Havenontwikkeling Zeebrugge
F2 Havenontw. Gentse Kanaalzone
F3 Havenontwikkeling Antwerpen
F4 Geactualiseerd SIGMAplan

A1 Duinenkerkje
A2 Stokstorm
A3 Rivierherstel Leie
A4 Weesbeek
A5 Merksplas Kolonie
A6 Wortel Kolonie
A7 Limburgplan - grove
A8 Grensoverschrijder

Vlaamse Landmaatschappij | www.vlm.be

P = PLATTELANDSPROJECTEN

- P1 Parkbos Gent
- P2 Vlaamse Rand rond Brussel
- P3 Gooik
- P4 De Merode
- P5 De Wijers
- P6 Schelde Landschapspark

Bron kaarten:
- Vectoriële versie van de Administratieve grenzen NGI (AGIV)

Kliniekstraat 25, 4de verdieping, 1070 Brussel
tel. 02 558 01 30 – fax 02 558 01 31
info@minaraad.be www.minaraad.be